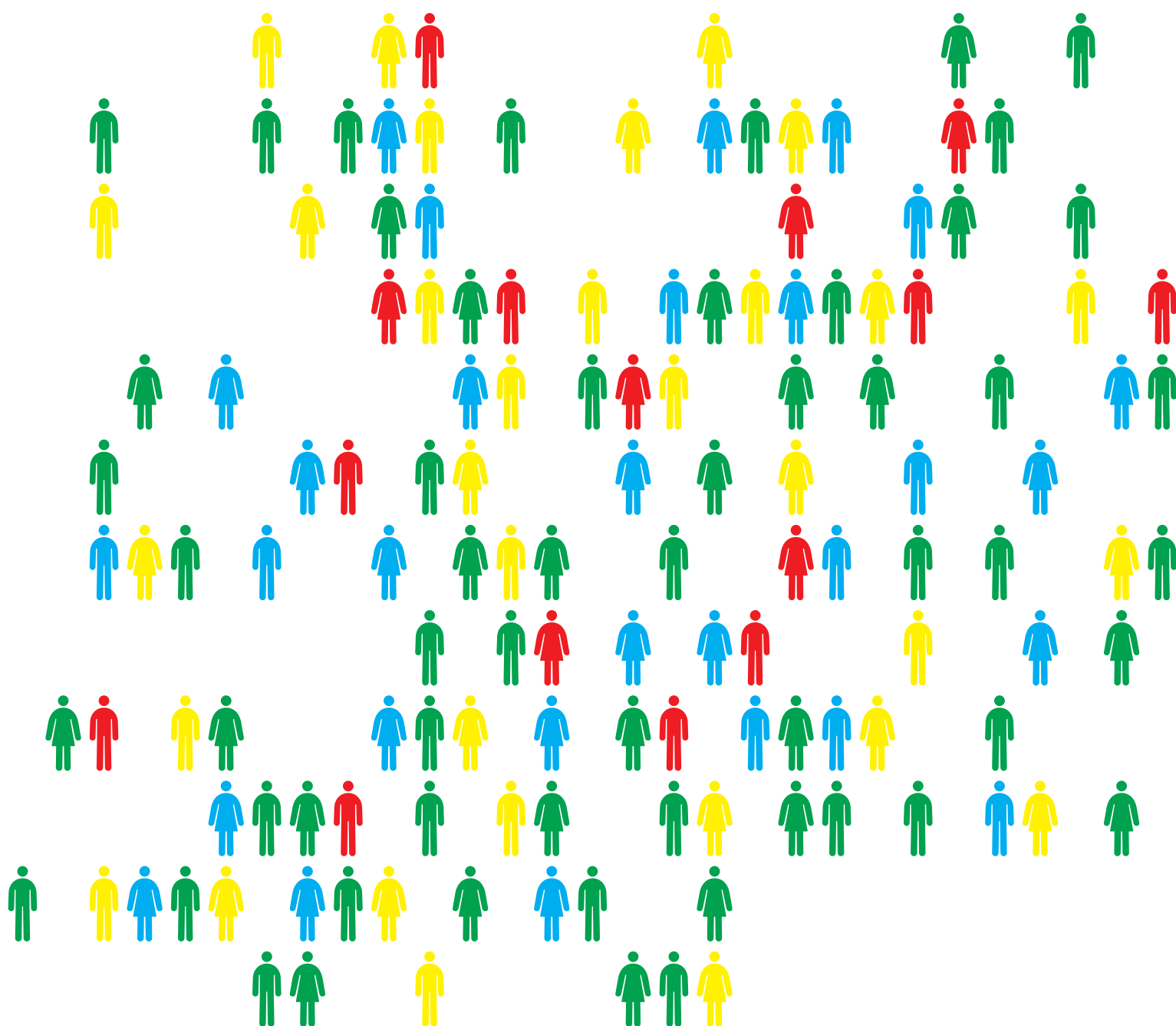

Oslo kommune
Byrådsavdeling for finans og næring

Oslotrender 2011

Vedlegg til høringsutkast til planstrategi og
planprogram for Kommuneplan 2013

August 2011

Oslorender 2011 - Vedlegg til høringsutkast til planstrategi og planprogram for
Kommuneplan 2013

Forord

Oslorender ble første gang utgitt i 2009. Det er lagt opp til at publikasjonen regelmessig skal legge frem fakta og beskrive utviklingstrekk i kommunen, bysamfunnet og omgivelser som er relevant for Oslo kommunes langsiktige planlegging.

Foreliggende utgave av Oslorender er tematisk bredere enn Oslorender 2009 og legges frem som vedlegg til byrådets høringsutkast til kommunal planstrategi og planprogram for ny kommuneplan: Kommuneplan 2013.

Byrådsavdeling for finans og næring
August 2011

Oslo-trender 2011 - Vedlegg til høringsutkast til planstrategi for Kommuneplan 2013**Innholdsfortegnelse**

1	Hovedstadsregionen	5
1.1	Utgangspunkt	5
1.2	Nye samarbeidsorganer	6
1.3	Regionalt samarbeid	7
1.4	Internasjonalt samarbeid	8
2	Næring og kunnskap	10
2.1	Næringsstruktur	10
2.2	Kunnskapsutvikling	11
2.3	Innovasjon i næringslivet	13
2.4	Sysselsettingsutvikling	14
2.5	Pendling	15
2.6	Næringsutbygging	17
2.7	Viktige næringsklynger i hovedstadsregionen	19
2.8	Nyetableringer	21
2.9	Oslo som reisemål	22
3	Befolkningsutvikling	24
3.1	Befolkningsutviklingen i et historisk perspektiv	24
3.2	Befolkningsveksten i Oslo de siste årene	26
3.3	Årsaker til befolkningsveksten de siste årene	28
3.4	Flytting	30
3.5	Befolkningsfremskriving for Oslo 2012-2030	33
3.6	Innvandrerbefolkningens bakgrunn og bosettingsmønster	35
3.7	Innvandrerbefolkningens bosetningsmønster	37
3.8	D-indeks for grad av bostedssegregasjon	41
4	Boligmasse og boligbygging	42
4.1	Boligmasse, eie- og leieformer	42
4.2	Boligprisene	44
4.3	Strategi for kommunale boliger	45
4.4	Boligbyggingen i Oslo og Akershus	46
4.5	Beregninger av boligbyggebehov i Oslo	50
5	Transport	52
5.1	Trafikkutvikling	52
5.2	Godstransport	55
5.3	Oslopakke 3	56
5.4	Transportsystemets kapasitet og tilstand	57
5.5	Miljøeffekter og trafikkulykker	57
6	Miljø, bærekraftig ressursbruk og kulturminner	60
6.1	Blågrønne Oslo	60
6.2	Energibruk og klimagassutslipp	63

6.3	Produksjon og forbruk	65
6.4	Beredskap mot brann og uønskede hendelser	67
6.5	Oslos kulturminner og kulturmiljø.....	67
7	Levekår.....	70
7.1	Arbeid og inntekt	70
7.2	Helse	73
7.3	Utdanning.....	75
7.4	Trivsel og bomiljø.....	76
8	Velferdstjenester.....	82
8.1	Helsetjenesten	82
8.2	Pleie og omsorg.....	83
8.3	Sosialtjenesten.....	87
9	Utdanning og oppvekst.....	93
9.1	Barnehage	93
9.2	Grunnskole.....	95
9.3	Videregående opplæring	98
9.4	Voksenopplæring	101
9.5	Helse og barnevern	102
10	Kultur og idrett.....	104
10.1	Kulturaktivitet og deltakelse.....	104
10.2	Kulturtilbudet i Oslo.....	105
10.3	Kultur og næring, kreative næringer	111
10.4	Kirke- og andre trossamfunn	112
10.5	Idrett	113
11	Mangfold og integrering.....	116
11.1	Levekår og sosial mobilitet i innvandrerbefolkningen	116
11.2	Mangfolds- og integreringsarbeid	120
12	Trivsel, tjenestekvalitet og brukerdiallog.....	123
12.1	Nærområde og miljø.....	123
12.2	Demokrati og muligheter for å påvirke	125
12.3	Tjenestekvalitet – nye løsninger.....	127
12.4	Publikumskontakt – elektroniske tjenester og brukerdiallog	127
13	Oslo kommunes økonomi.....	129
13.1	Konjunkturer og økonomisk usikkerhet	129
13.2	Kommunens nåværende økonomiske situasjon.....	130
13.3	Kommunens økonomi fremover.....	132
14	Arealbruk og utbyggingsmønster	134
14.1	Utbyggingsmønster og omfang for bolig, næring, skoler og barnehager 2000 - 2011	134
14.2	Status for grønnstrukturen 2010 og utvikling 2000-2010	144
14.3	Om boligpotensialet i byggesonen	148
14.4	Om næringspotensialet i byggesonen.....	150
14.5	Sosial infrastruktur – behov for skoler og barnehager frem mot år 2022	151

1 Hovedstadsregionen

1.1 Utgangspunkt

Oslo er landets hovedstad og største byregion. Oslo by er kjernen i regionen og senter i norsk økonomi, kulturliv og kunnskapssamfunn.

Byens rolle som hovedstad ble belyst i hovedstadsmeldingen, St. meld. Nr. 31 (2006-2007), etter et enstemmig vedtak i Stortinget om å gjennomgå Oslos særlige utfordringer som storby. I stortingsmeldingen understrekes det at Norge trenger en sterk hovedstadsregion og at hele landet har interesse av at hovedstaden utvikler seg som attraktiv og internasjonal konkurransedyktig byregion. Det vises til at hovedstadsfunksjonene gir Oslo tyngde og regionen gode muligheter for utvikling. Samtidig pekes det på styringsutfordringene i regionen og at Oslo og hovedstadsregionen har en rekke særlige utfordringer som må følges opp på lokalt, regionalt og nasjonalt plan.

Som hovedstad er Oslo også en internasjonal by. En globalisert og åpen verden gir byen en rekke nye muligheter og utfordringer. Gjennom utvikling av økonomiske, teknologiske, kulturelle og politiske bånd på tvers av etablerte grenser, knyttes folk og samfunn tettere sammen. Det er etablert en rekke samarbeidsstrukturer på tvers av landegrensene, og det er vokst frem formelle og uformelle nettverk mellom byer og regioner. Kommunens internasjonale engasjement legger til grunn at det internasjonale arbeidet skal være målrettet og en integrert del av virksomheten og brukes som et verktøy i kommunes ordinære arbeid.

De særlige styringsutfordringene som ble tatt opp i hovedstadsmeldingen ble behandlet i sammenheng med regjeringens forvaltningsreform. Ut fra behovet for mer helhetlig planlegging vedtok Stortinget at det gjennomføres et felles regionalt plansamarbeid for areal og transport mellom Oslo kommune og Akershus fylkeskommune, under ledelse av Miljøverndepartementet. Partene har i fellesskap utarbeidet forslag til regional planstrategi og planprogram. Forslaget ble lagt ut til offentlig ettersyn i mai 2011. Etter behandling og vedtak i Oslo kommune og Akershus fylkeskommune skal den felles regionale planstrategien godkjennes av regjeringen.

Forvaltningsreformen, gjeldende fra 1.1.2010 ble vedtatt av Stortinget i desember 2008 og medførte ingen endringer i landets regionstruktur. Det legges således til grunn at nåværende forvaltningsmodell for Oslo videreføres, med Oslo som kommune tillagt fylkeskommunale oppgaver, uten noe forvaltningsnivå mellom kommunen og staten. Dette har bred støtte i Oslo bystyre, som ved uttalelser til forvaltningsreformen har vist til at samordnings- og styringsutfordringer bør løses gjennom forpliktende samarbeid mellom fylkeskommuner og kommuner i regionen.

1.2 Nye samarbeidsorganer

Sterk befolkningsvekst og økende integrasjon i bolig-, arbeids- og servicemarkedet rundt Oslo, medfører at behovet for samordning og samhandling over administrative grenser er stort. For å ivareta felles utfordringer er nye regionale samarbeidsorganer blitt etablert.

På samferdselsområdet er Ruter AS etablert som felles administrasjonsselskap for kollektivtrafikken i Oslo og Akershus. Selskapet har vært operativt fra 01.01.2008 og har som oppgave å planlegge, samordne, bestille og markedsføre kollektivtrafikken i hovedstadsområdet på vegne av Oslo kommune og Akershus fylkeskommune. Oslopakke 3 er et samarbeid mellom Oslo og Akershus og staten om en overordnet plan for utbygging og finansiering av veier og kollektivtrafikk. Pakken har en ramme på 59 milliarder frem til 2028 og finansieres av bompenger og bevilgninger fra staten, Oslo kommune og Akershus fylkeskommune.

På næringsområdet har Oslo i lengre tid hatt et tett samarbeid med Akershus fylkeskommune gjennom Oslo Teknopol IKS. Det er vedtatt å etablere et nytt næringsselskap organisert som aksjeselskap i samarbeid med Akershus fylkeskommune. Selskapet skal drive veiledningstjeneste for etablerere og tilrettelegge for samarbeidstiltak innen entreprenørskap, næringsutvikling, innovasjon og internasjonal profilering. Fra 01.01.2010 er det etablert regionalt forskningsfond for Oslo og Akershus. Forskningsfondet utgjør en av syv fondsregioner som ble opprettet som oppfølging av forvaltningsreformen.

Samarbeidsalliansen Kunnskap Oslo ble etablert i 2008, og er et samarbeid mellom institusjoner for forskning og utdanning i Oslo for å posisjonere Oslo som nasjonalt og internasjonalt kunnskaps- og beslutningssentrum. Alliansen er åpen for at samarbeidet senere kan gis et regionalt fokus.

Figur 1.1 Samarbeidsalliansen Osloregionen (kommuner markert med grått) pr. 1.01.2011

1.3 Regionalt samarbeid

Hele Osloregionen er i sterk vekst og kjennetegnes av høy grad av økonomisk integrasjon. For å utvikle regionens funksjonsdyktighet kreves samarbeid om utforming av felles politikk for felles utfordringer i et storregionalt perspektiv. Å utvikle og utnytte Osloregionens potensial og muligheter ved felles regionale satsinger er også viktig for å kunne hevde Oslo internasjonalt.

Oslo kommunes regionale samarbeid er først og fremst knyttet til medlemskap i Østlandssamarbeidet og samarbeidsalliansen Osloregionen. Østlandssamarbeidet er et frivillig samarbeid mellom Oslo kommune og de syv fylkeskommunene på Østlandet og har som mål å styrke Østlandets konkurransekraft i Europa og bidra til en mer balansert og bærekraftig utvikling innen landsdelen. Samarbeidsalliansen Osloregionen ble etablert på initiativ fra Oslo kommune i 2005 og er et frivillig samarbeid for kommuner og fylkeskommuner for å møte utfordringer med sterkt vekstpress i et nasjonalt perspektiv og samtidig skjerpet konkurranse fra stadig sterkere europeiske storbyregioner. Bakgrunnen for etableringen var at man manglet et organ som fanget opp den "funksjonelle" Osloregionen og dens utviklingsdynamikk og som kunne bidra til samordning av regionens aktører, spesielt kommunene og fylkeskommunene.

Samarbeidsalliansen Osloregionen består pr. 01.01.2011 av 67 kommuner inkludert Oslo kommune, samt Akershus og Østfold fylkeskommuner. Grunnlaget for medlemskap er erkjennelse om tilhørighet til det felles bolig- og arbeidsmarked av byer og bysamfunn som har Oslo som sitt naturlige sentrum. Flere kommuner enn de opprinnelige stifterne av Osloregionen har sluttet seg til det strategiske fellesskapet som samarbeidsalliansen utgjør. Buskerud fylkeskommune har også vedtatt å søke om medlemskap og antas å inngå som medlem fra 2012.

Osloregionens innsatsområder er samarbeid om areal og transport, kompetanse og verdiskaping, profilering og sosial infrastruktur. Arbeidet er rettet mot å være en møteplass for informasjonsutveksling og drøfting av regionale utfordringer og initiativer, politisk samordnings- og påvirkningsorgan og tilrettelegger for felles strategiutvikling. Alliansens rolle ligger i å utforme felles overordnede strategier, mens ansvaret for gjennomføring og iverksetting ligger hos fylkeskommuner og kommuner. Forvaltningsreformens konklusjoner om at den formelle regionstrukturen ikke skal endres, medfører behov for å videreutvikle rollen som Osloregionen har som politisk arena for regionalt samarbeid.

1.4 Internasjonalt samarbeid

Som hovedstad og landets største by er Oslo en attraktiv samarbeidspartner for internasjonale organisasjoner og medfører at Oslo kommune har et aktivt internasjonalt engasjement. Det stiller krav til at Oslo kommune gjør prioriteringer og målretter det internasjonale arbeidet. Globalisering, EU/EØS samarbeidet og økt samarbeid mellom storbyer i Europa, har gjort det nødvendig å utvikle den strategiske innretningen på kommunens internasjonale arbeid.

Bystyret vedtok 17.02.2010 ny strategi for Oslo kommunes internasjonale arbeid. Strategien gjelder for alle virksomheter i kommunen og er forankret i kommuneplan 2008 – Oslo mot 2025. Et hovedmål med strategien er at internasjonalt arbeid skal bidra til læring, og profilere og fremme Oslos interesser som storby og hovedstadsregion. En attraktiv by for besøkende og næringsliv er også en god by for byens befolkning. Å bidra til bekjempelse av fattigdom, ivaretagelse av menneskerettigheter, demokrati og sosial rettferdighet og bærekraftig utvikling skal også være en viktig del av Oslos internasjonale engasjement.

Det internasjonale arbeidet utøves gjennom medlemskap i internasjonale organisasjoner og nettverk, gjennom deltakelse i EU/EØS– finansierte programmer og prosjekter og gjennom bilateralt samarbeid med byer og regioner utenfor Norge.

Nordisk samarbeid, særlig Göteborg-Oslo-samarbeidet og samarbeidet gjennom Den Skandinaviske Arena, står sentralt i kommunens internasjonale engasjement. Dette er innrettet mot å jobbe målrettet og langsiktig for å styrke regionen overfor andre regioner i Europa. Europeisk samarbeid og forholdet til EU utgjør en viktig del av kommunens internasjonale arbeid. Osloregionens Europakontor, der Oslo kommune er største eier, er en viktig samarbeidspartner i dette arbeidet.

Bystyret bevilger årlig midler til Oslo kommunes deltakelse i regionale utviklingsprogram innenfor rammen av EU/EØS-programmene. Deltakelse i EU Interreg-programmer er en viktig del av Oslo kommunes regionale utviklingsarbeid. Oslo kommune benytter også medlemskapet i EURO CITIES aktivt for å nå målene som er satt for kommunens

internasjonale arbeid. EUROCITIES er nettverksorganisasjonen for europeiske storbyer og har over 130 medlemsbyer over hele Europa.

Bilateralt samarbeid med byer og regioner utenfor Norge er et annet viktig virkemiddel i kommunens internasjonale arbeid. Samarbeidsavtalene med Shanghai, St. Petersburg, Warszawa, Vilnius og Schleswig–Holstein, legger til rette for flere samarbeidsprosjekter og har bidratt til å styrke kontakten på myndighetsnivå. Kommunens rolle som døråpner og initiativtager vurderes som viktig for at Oslos næringsliv, forsknings- og utdanningsinstitusjoner og kulturliv skal kunne posisjonere seg og styrke samarbeidet med disse byene.

Oslo er en liten storby i den europeiske periferien. Det er først i et bredt regionalt perspektiv at Oslo fremstår som en storbyregion av betydning internasjonalt. For å fremme Oslo og Osloregionens interesser internasjonalt er det lagt vekt på regionalt samarbeid. Det legges til grunn at Oslo som hovedstad fungerer som en drivkraft i nasjonal og regional utvikling, og må ta en ledende rolle for å utvikle fortrinn, kvaliteter og muligheter i regionen. I den sammenheng har Oslo kommune løpende samarbeid med nasjonale myndigheter, norske utenriksstasjoner, Innovasjon Norge og KS. Spesielt samarbeider kommunen nært med Østlandsfylkene i sitt internasjonale arbeid. Samarbeidsalliansen Osloregionen og Østlandssamarbeidet er her strukturer der det regionale og internasjonale samarbeidet møtes.

Videre utvikling av det regionale samarbeidet i Osloregionen må sees i sammenheng med den europeiske debatten om fremtidens regionpolitikk i EU. I EUs nye tiårsstrategi, Europa 2020, pekes det på at lokale og regionale myndigheter spiller en nøkkelrolle i forhold til sosial og økonomisk utvikling i hele Europa. Europeiske byer vil få en sentral rolle i fremtidens regionalpolitikk som drivkrefter for utvikling i sitt område, med fokus på linken mellom by og land. Det er enighet om at flernivåstyringen, mellom EU, nasjonalstat og lokalt/regionalt nivå må styrkes, blant annet ved at lokale og regionale myndigheter trekkes bedre inn i utforming, implementering og evaluering av politikken og virkemidlene gjennom partnerskapsavtaler.

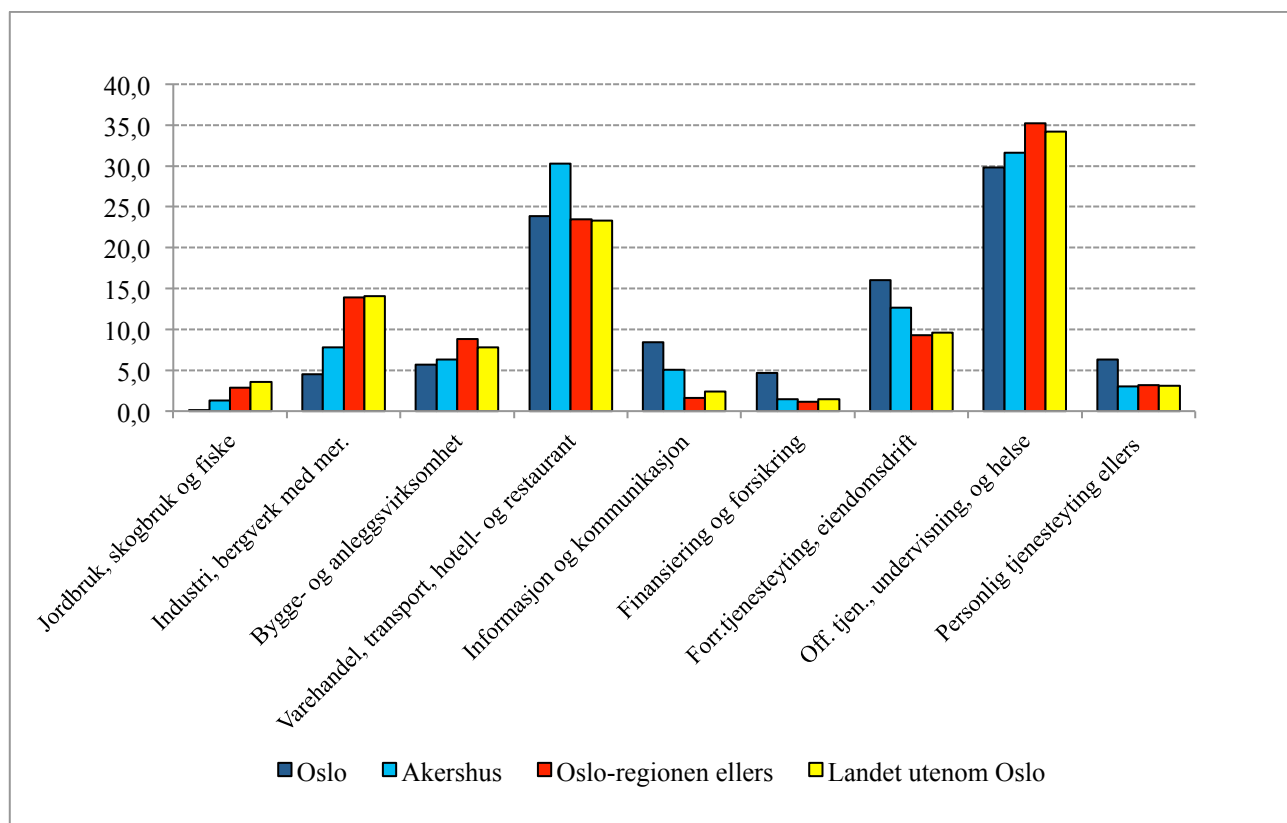
2 Næring og kunnskap

Verdiskaping i næringslivet og kunnskapsutvikling er viktig for Oslo kommunes evne til å levere gode velferdstjenester til byens innbyggere. Et innovativt, kunnskapsdrevet og lønnsomt næringsliv og sterke kunnskapsinstitusjoner gjør byen attraktiv som et sted å arbeide, bo, studere og besøke.

2.1 Næringsstruktur

Oslo hadde 423 200 sysselsatte i 2009, dvs. 17 prosent av landets samlede sysselsetting på 2 497 000 personer, og 46 prosent av Osloregionens 923 400 sysselsatte. Sysselsettingen i Akershus og Osloregionen ellers var henholdsvis 242 400 og 257 800 sysselsatte.

Figur 2.1. Sysselsetting etter næringsgrupper i prosent for Oslo, Akershus, Osloregionen og landet utenom Oslo. Kilde: SSB

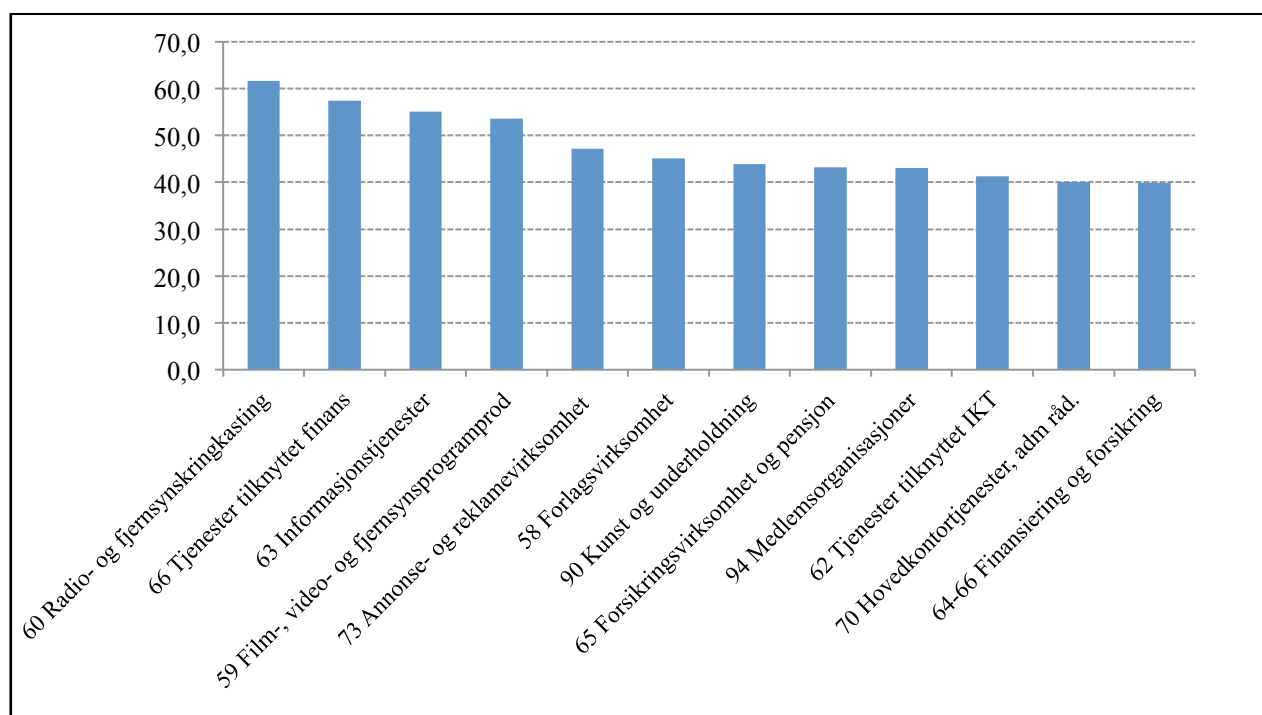

Oslo har en spesiell tyngde innen finans og forretningsmessig tjenesteyting, som utgjorde hele 29 prosent av alle sysselsatte. Dette er en mer enn dobbelt så høy andel som i landet utenom Oslo. Innen næringsgruppene informasjon og kommunikasjon og finans- og forsikring hadde Oslo henholdsvis fire og tre ganger så mange ansatte som gjennomsnittet for landet utenom Oslo. Hele 56 000 personer var sysselsatte i disse to næringsgruppene, som blant annet omfatter forlagsvirksomhet og finansnæringen.

Sammenlignet med landet utenom Oslo, hadde Oslo færrest ansatte innen industri og primærnæringen med under 5 prosent av de sysselsatte, mens 18 prosent i landet utenom Oslo arbeidet i disse næringene. Oslo sin næringsstruktur illustrerer både den regionale og den nasjonale arbeidsdelingen mellom Oslo, Akershus og landet for øvrig.

Også Akershus kjennetegnes av en høy andel sysselsatte i tjenestenæringene. Akershus har en høy andel sysselsatte i varehandel, transport og kommunikasjon med over 30 prosent sysselsatte. Næringsstrukturen i Oslo-regionen ellers kjennetegnes av at den er mer lik næringsstrukturen i landet utenom Oslo. Det er her et større innslag av sysselsatte i primærnæringer, industri og bygg og anlegg enn i hovedstadsområdet (Oslo og Akershus).

Figur 2.2 Oslos andel i prosent av landets sysselsetting etter enkeltnæringer, 2009. De ti enkeltnæringer hvor Oslo har størst andel av landets sysselsatte. Kilde: SSB

Figur 2.2 viser de enkeltnæringene der Oslo har størst andel av landets sysselsetting innenfor. Flere av disse næringene illustrerer Oslo sin hovedstadsfunksjon. Oslo har for eksempel om lag halvparten av landets sysselsetting innen radio og fjernsynsringkasting, kunst og underholdning og interesseorganisasjoner. Ellers er sysselsettingen i Oslo stor innen forlagsvirksomhet, finans og IKT som til sammen sysselsatte nær 30 000 personer.

Motsatt har Oslo lavest andel sysselsatte innen næringene jordbruk, utvinning av olje og gass og produksjon av metallvarer. Det var i alt 104 000 sysselsatte innen disse enkeltnæringene i Norge, men kun 1 300 av dem var sysselsatt i Oslo.

2.2 Kunnskapsutvikling

Forskning og kunnskap basert på forskning er en sentral kilde til økonomisk vekst. Behovet for kunnskap øker stadig både i næringslivet og i offentlig sektor.

I følge forskningsrådets indikatorrapport 2010 er hovedstadsregionen den dominerende forskningsfondsregionen for FoU-virksomheten i Norge. En viktig årsak til dette er kombinasjonen av at de største FoU-institusjonene og de mest forskningsintensive bedriftene er lokalisert her.

Oslo er i dag vertskapsby for ca 68 000 studenter og huser landets største universitet, Universitetet i Oslo, i tillegg til fem statlige vitenskapelige høyskoler og en rekke statlige og private vitenskapelige høyskoler.

Fra 1. august 2011 fusjonerte Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus til én høyskole med navnet Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Flere store forskningsinstitutter har virksomhet i regionen, i tillegg til at det mest forskningstunge av helseforetakene, Oslo universitetssykehus, holder til her. Halvparten av forskerne i Norge arbeidet i 2008 i området rundt Oslo. Oslo-regionen har imidlertid ikke den høyeste doktorgradstettheten. Likevel huser Oslo og hovedstadsregionen en rekke av landets fremste forskere. Universitetet i Oslo (UiO) har for eksempel åtte Sentre for fremragende forskning (SFF)¹, og ett desentralisert senter med noder i Tromsø og Oslo.

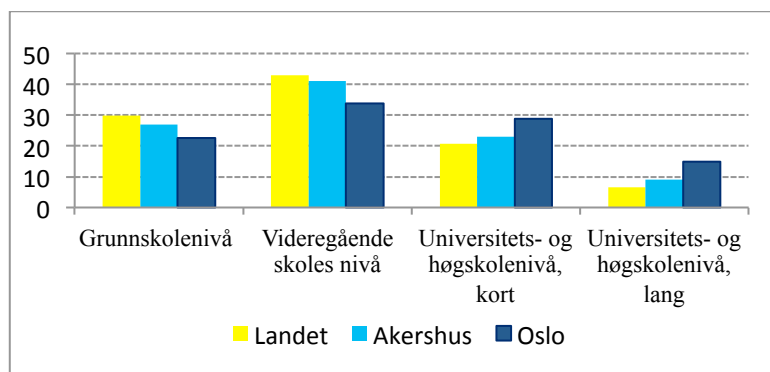
I følge Forskningsrådets indikatorrapport 2010 ble hele 18,8 mrd. kroner, eller mer enn 44 prosent av de totale FoU-utgiftene, brukt i denne regionen i 2008. Regionen har også de høyeste FoU-utgiftene per innbygger. I 2008 var landsgjennomsnittet i overkant av 9 000 kroner per innbygger, mens hovedstadsregionen hadde 17 400 kroner per innbygger.

Universitets- og høyskolesektorens FoU-virksomhet er størst i Hovedstadsregionen. Det ble forsket for 5,7 mrd i denne sektoren i Hovedstadsregionen, noe som tilsvarer 44 prosent av de totale FoU-utgiftene for universitets- og høyskolesektoren. Også i instituttsektoren ble det forsket mest i Hovedstadsregionen, nærmere bestemt for 4,4 mrd. kroner i 2008. Dette tilsvarte en andel på 47 prosent av de totale FoU-utgiftene i denne sektoren. 29 prosent av all forskning i instituttsektoren foregikk i Oslo. Også næringslivet utførte mest av sin forskning i Hovedstadsregionen. Næringslivet forsket for 8,8 mrd. kroner i Hovedstadsregionen i 2008. Dette utgjorde 43 prosent av næringslivets FoU på landsbasis.

Oslo kommune samarbeider tett med byens kunnskapsmiljøer. Det viktigste samarbeidsorgan mellom kommunen og studentene er alliansen Kunnskap Oslo, hvor alle byens kunnskapsinstitusjoner og -miljøer er med. Kunnskap Oslo ble opprettet i 2008 og arbeider målrettet og konkret for å posisjonere Oslo som et nasjonalt og internasjonalt kunnskaps- og beslutningssentrum innenfor utvalgte områder. Studenthovedstaden er en egen arbeidsgruppe under Kunnskap Oslo bestående av 8 studentledere. Studenthovedstaden arbeider for å fremme Oslo som en attraktiv studentby gjennom å utarbeide prosjekter og praktiske tiltak. Studenthovedstaden har egne representanter i Kunnskap Oslos styre.

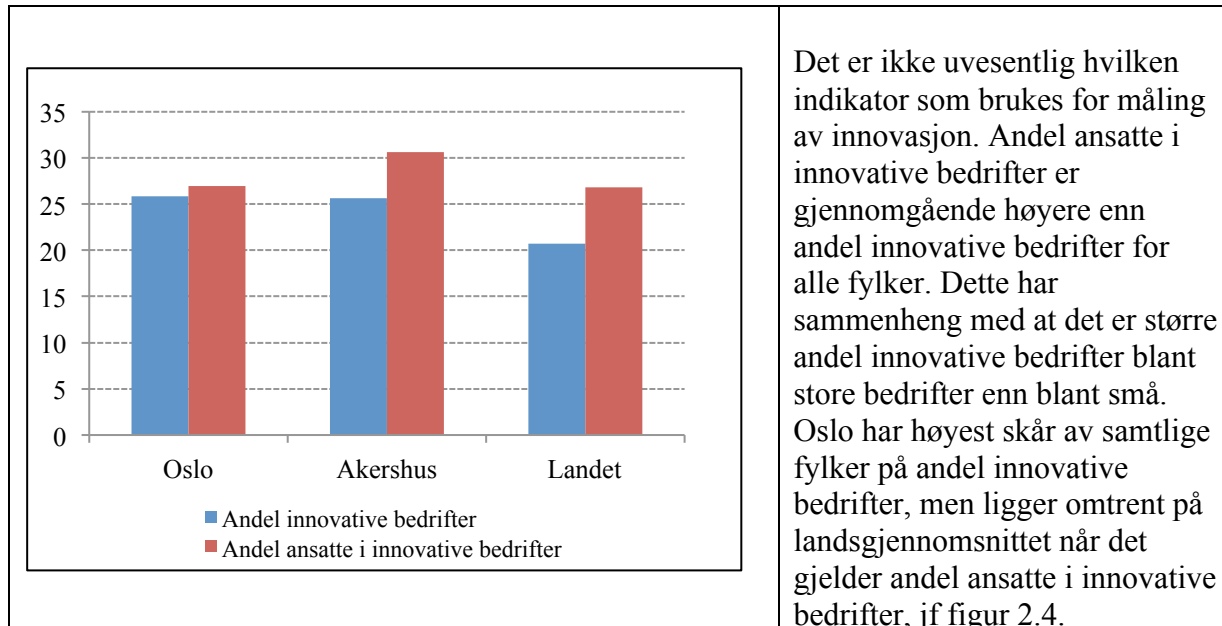
¹ Sentre for fremragende forskning (SFF) er en ordning fra Norges forskningsråd som skal stimulere norske forskningsmiljøer til å etablere satsinger viet langsiktig forskning på høyt internasjonalt nivå. Satsingens mål er å heve kvaliteten på norsk forskning. Bevilgningen til de 13 sentre som ble startet i 2003, har en årlig budsjetttramme på 155 millioner kr.

Figur 2.3 Utdanningsnivå for personer 16 år og eldre – 2009. Kilde: SSB

Befolkningen i Oslo og Akershus har et høyere utdanningsnivå enn landsgjennomsnittet, jf figur 2.3. I Oslo har 43,7 prosent av befolkningen høyere utdanning, tilsvarende tall for Akershus og landet er henholdsvis 32,0 og 27,3 prosent.

2.3 Innovasjon i næringslivet

En viktig side ved næringslivets konkurransekraft er innovasjonsevnen, dvs. evnen til å utvikle nye produkter eller prosesser. Innovasjon tillegges stor betydning for bedrifters økonomiske vekst og overlevelsessevne.

Figur 2.4. Næringslivets innovasjonsvirksomhet i 2008, Oslo, Akershus og landet. Kilde: SSB

Bruken av Skattefunn-ordningen belyser også i hvilken grad Oslo-bedrifter er orientert mot innovasjon og nyskaping. Skattefunn er en skattefradragssordning for bedrifter som driver forsknings- og utviklingsarbeid. I 2010 var det 716 aktive Skattefunn-prosjekter i Oslo med et totalt kostnadsbudsjett på 2 mrd og samlet budsjettert skattefradrag på 381 millioner. Oslo-bedriftene hadde 20 prosent av alle prosjekter og 25 prosent av det samlede kostnadsbudsjettet for ordningen. Dette er noe høyere enn bedriftenes samlede sysselsetting.

Samtidig ser vi at Oslo og Norge skårer moderat på internasjonale sammenlikninger om innovasjon. På Oslo Innovasjon Scoreboard (2006), som målte regioners innovasjonspotensial, er for eksempel Stockholm og Vest-Sverige nummer 1 og 2 blant europeiske regioner, mens Oslo og Akershus er nr 29 blant 215 regioner. Norge som nasjon skårer enda dårligere og ligger under det Europeiske gjennomsnittet.

2.4 Sysselsettingsutvikling

Fra 1995-2007 har det vært stor vekst i sysselsettingen i Oslo innen finans og forretningsmessig tjenesteyting og bygg og anlegg, som har økt med henholdsvis 60 og 52 prosent². Det siste året fra 2008-2009 har det derimot vært en markant nedgang i disse næringene.

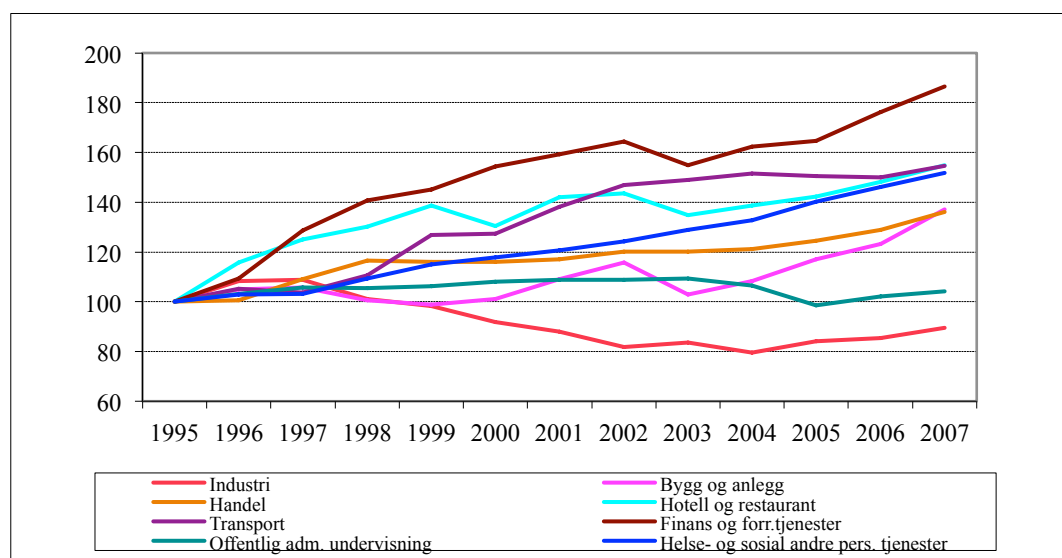
Antall sysselsatte innen næringen informasjon og kommunikasjon ble for eksempel redusert med 3 prosent i Oslo det siste året, mens tilsvarende tall for landet og Akershus var henholdsvis minus 2 og 0 prosent. Innen finansnæringen økte sysselsettingen i Akershus med hele 12 prosent det siste året, mens det i Oslo var en nedgang på 2 prosent.

Det var imidlertid også en nedgang i det totale antall sysselsatte med arbeidssted Oslo fra 2008-2009, på 4 700 personer eller 1,1 prosent. Det var også en nedgang i den nasjonale sysselsettingen på 1,0 prosent fra 2008-2009. Dette har trolig sammenheng med finanskrisen.

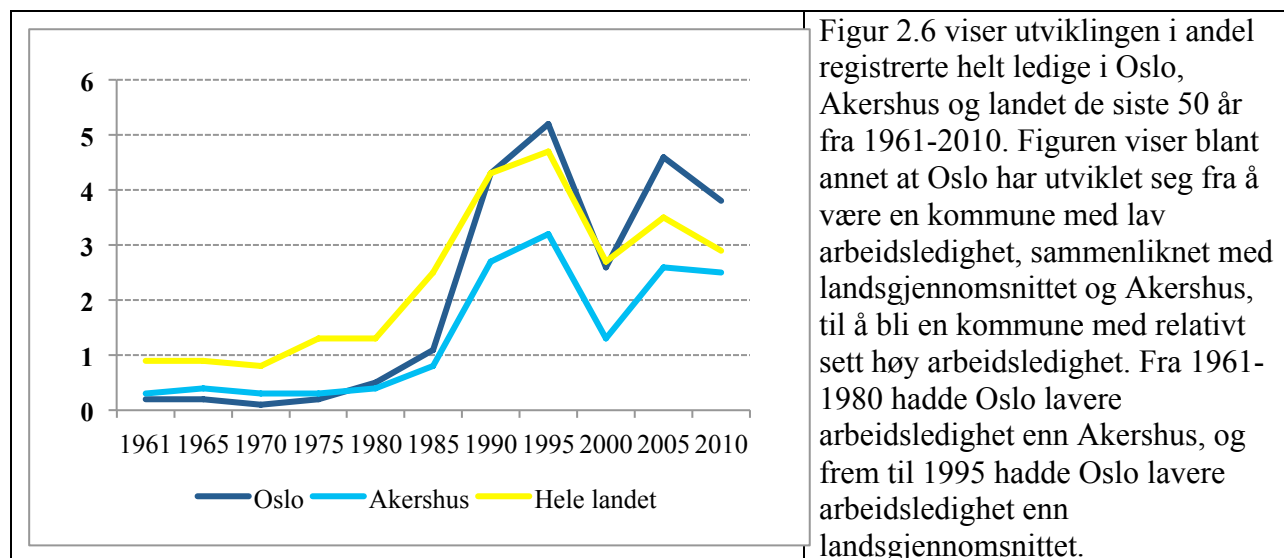
Det er imidlertid ingen langsiktig tendens til at finansnæringen i Oslo har vokst mindre enn i Akershus. Fra 2005 til 2009 økte sysselsettingen i finansnæringen i Oslo med 15 prosent, mens veksten i Akershus var på 12 prosent.

Innen bygg og anlegg var nedgangen større i Oslo enn for landet og Akershus det siste året, med 4 prosent færre sysselsatte. I landet var det en nedgang på 2,5 prosent og i Akershus en nedgang på 1,5 prosent.

Figur 2.5. Sysselsettingsutvikling i hovednæringene Oslo 1995-2007*. Indeks 1995=100. Kilde: SSB
*Det er foretatt noen mindre vesentlige justeringer for å kompensere for definisjonsendring i år 2000

² Fra 2008 innførte SSB ny standard for næringsgruppering som fører til et brudd i tidsserien for sysselsettingsstatistikken fra og med 2008.

Figur 2.6. Registrert ledighet i prosent av arbeidsstyrken 1961-2010. Kilde: NAV

Figur 2.6 viser utviklingen i andel registrerte helt ledige i Oslo, Akershus og landet de siste 50 år fra 1961-2010. Figuren viser blant annet at Oslo har utviklet seg fra å være en kommune med lav arbeidsledighet, sammenliknet med landsgjennomsnittet og Akershus, til å bli en kommune med relativt sett høy arbeidsledighet. Fra 1961-1980 hadde Oslo lavere arbeidsledighet enn Akershus, og frem til 1995 hadde Oslo lavere arbeidsledighet enn landsgjennomsnittet.

Fra 1995 har Oslo imidlertid hatt klart høyere arbeidsledighet enn både landet og Akershus. I 2010 hadde Oslo høyest arbeidsledighet av alle fylker i landet med en ledighet på 3,8 prosent, mens ledigheten i Akershus var 2,5 prosent og landsgjennomsnittet var 2,9 prosent.

Denne utviklingen har trolig sammenheng med den store endringen i Oslo sin befolkningssammensetning i denne perioden, noe som illustreres av at 47 prosent av de helt arbeidsledige i Oslo i 2010 hadde innvandrerbakgrunn.

2.5 Pendling

Hovedstrukturen i pendlingen i Osloregionen viser at Oslo er den store innpendlingskommunen med 95 000 flere innpendlere i 2010 enn utpendlere³, jf figur 2.7

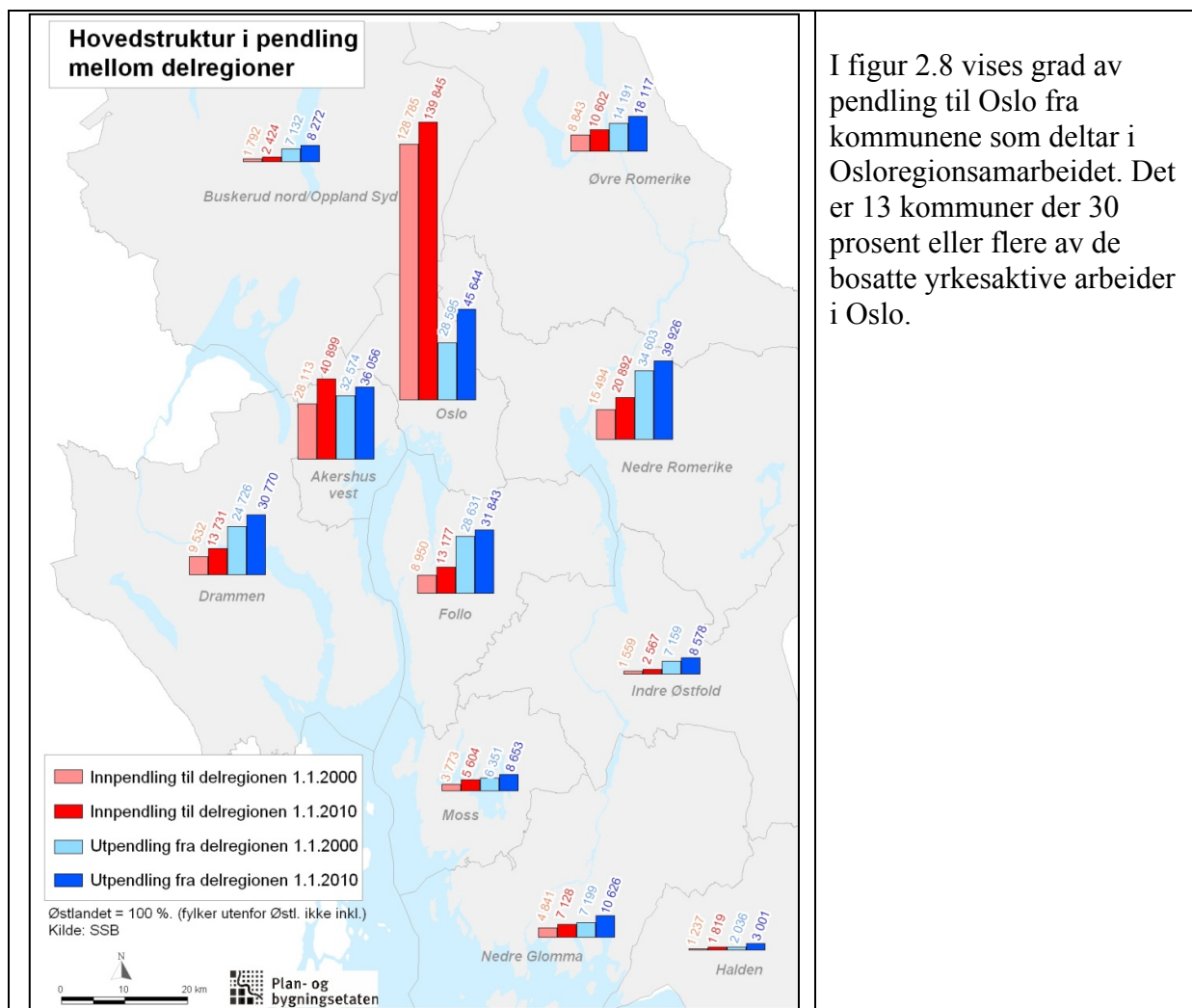
Oslos innpendlingsvekst siste tiår var 8,5 prosent, mens veksten i utpendling var 60 prosent. I 2000 hadde Akershus vest (Asker og Bærum samlet) noenlunde balanse mellom inn- og utpendling. I 2010 har Akershus vest, i likhet med Oslo, et innpendlingsoverskudd. Med utsikter til ytterligere næringsutvikling på Fornebu vil dette kunne forsterke seg. Alle andre delregioner har vesentlig større utpendling enn innpendling.

I sum pendler ca. 140 000 til Oslo per 1.1.2010 fra Østlandet. 70 prosent kommer fra Akershus, 20 prosent fra Osloregionen ellers, 10 prosent fra det øvrige Østlandet. Slik var den prosentvise fordelingen også den 1.1.2000.

³ Tallmaterialet omfatter kun Østlandet og ikke resten av landet.

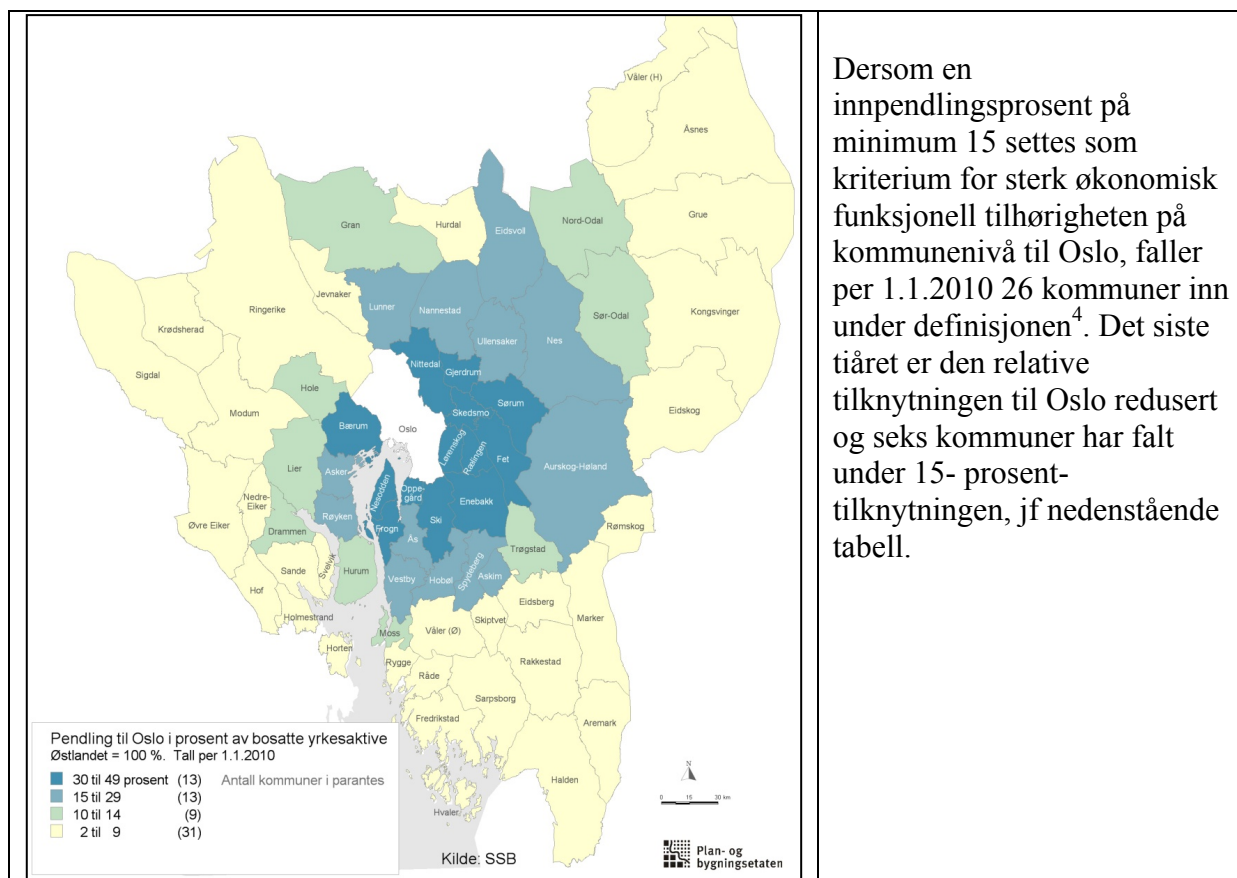
Figur 2.7. Hovedstruktur i pendling mellom delregioner. Kartet viser størrelsen på innpendling og utpendling, 01.01.2000 og 1.1.2010. Fylker utenfor Østlandet er ikke inkludert.

Kilde: SSB, bearbeidet av Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune.

I figur 2.8 vises grad av pendling til Oslo fra kommunene som deltar i Osloregionsamarbeidet. Det er 13 kommuner der 30 prosent eller flere av de bosatte yrkesaktive arbeider i Oslo.

Figur 2.8. Pendling til Oslo i prosent av bosatte yrkesaktive per 1.1.2010. Tall for kommuner i samarbeidsalliansen Osloregionen. Kilde: SSB

Dersom en innpendlingsprosent på minimum 15 settes som kriterium for sterk økonomisk funksjonell tilhørigheten på kommunenivå til Oslo, faller per 1.1.2010 26 kommuner inn under definisjonen⁴. Det siste tiåret er den relative tilknytningen til Oslo redusert og seks kommuner har falt under 15- prosent-tilknytningen, jf nedenstående tabell.

Tabell 2.1. Pendlingsandel til Oslo i prosent av bosatte yrkesaktive per 1.1.2000 og 1.1.2010. Tall for kommuner i samarbeidsalliansen Osloregionen. Kilde: SSB.

Prosentintervall	2-9 %	10-14 %	15-29 %	30-49 %	> 50 %
Ant. kommuner år 2000	26	8	13	15	4
Ant. kommuner år 2010	31	9	13	13	-

Men dette må ikke tolkes dit hen at pendlingen er redusert. Samtlige delregioner, inkludert Oslo, opplever vekst i både inn- og utpendling. Sterk befolkningsvekst og næringsutvikling også utenfor Oslo og utpendlingsvekst til kommuner utenfor Oslo, er med på å forklare utviklingen.

2.6 Næringsutbygging

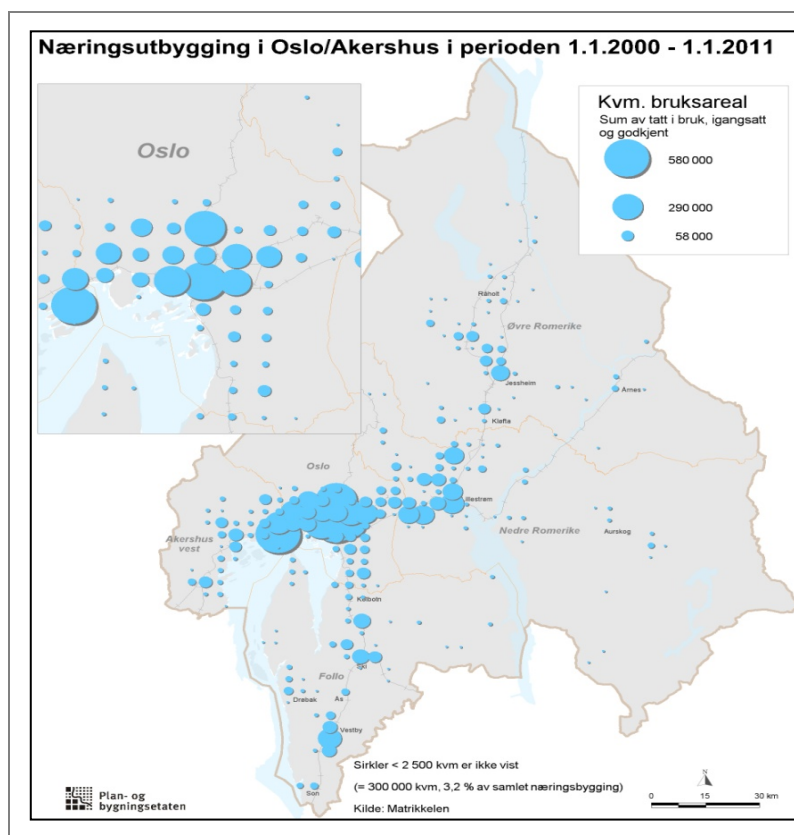
Det er viktig at det innenfor regionen kan tilbys arealer for næringslivet som er tilpasset bedriftenes areal- og transportbehov.

Figur 2.9 viser lokaliseringen av den samlede næringsutbyggingen på 9 428 000 kvadratmeter. (tatt i bruk, igangsatt og godkjent) i Oslo og Akershus i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011.

Oslos andel er 46 prosent. Derneft følger Nedre Romerike med 17 prosent, Akershus Vest med 15 prosent, Follo med 13 prosent og Øvre Romerike med 9 prosentpoeng.

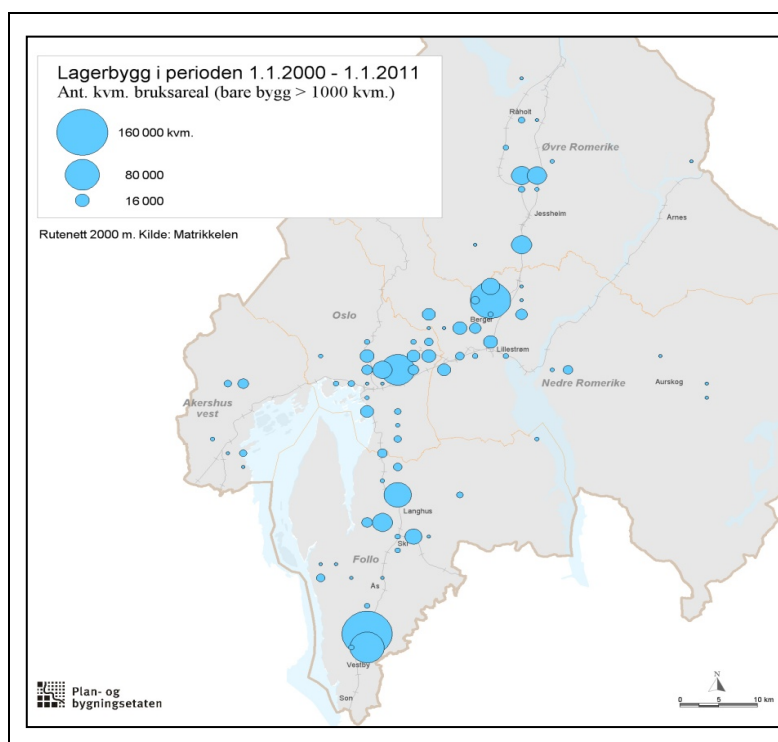
⁴ Merk at Østlandet er her satt til 100 prosent og at tall for landet ellers ikke er medregnet.

Figur 2.9. Næringsareal (godkjent, igangsatt og tatt i bruk) i næringsbygg >100 kvm for perioden 1.1.2000 - 1.1.2011. Tilbygg/påbygg er inkludert. Inndelt i rutenett 2 km. Kilde: Matrikkelen.

Det pågår en omstrukturering av næringslivet i regionen, som innebærer at arealkrevende virksomheter søker seg ut av de sentrale byområdene, hvor arealkostnadene og arealkonfliktene er store, mens mindre arealkrevende virksomheter, som er avhengig av nær kontakt med kunder og kompetansemiljøer, søker til sentral lokalisering. Figur 2.10 illustrerer denne utviklingen for lokalisering av nye lagerbygg i regionen.

Figur 2.10. Lagerbygg større enn 1000 kvm. tatt i bruk, igangsatt og godkjent 1.1.2000 – 1.1.2011. Kilde: Matrikkelen.

Kartet dokumenterer at Oslodominansen i lagerlokaler er i gradvis endring. Ønsket om nærhet til Alnabru holder noe igjen i utviklingen. Bygging av lager i Oslo skjer i all hovedsak som tilbygg til eksisterende bygninger.

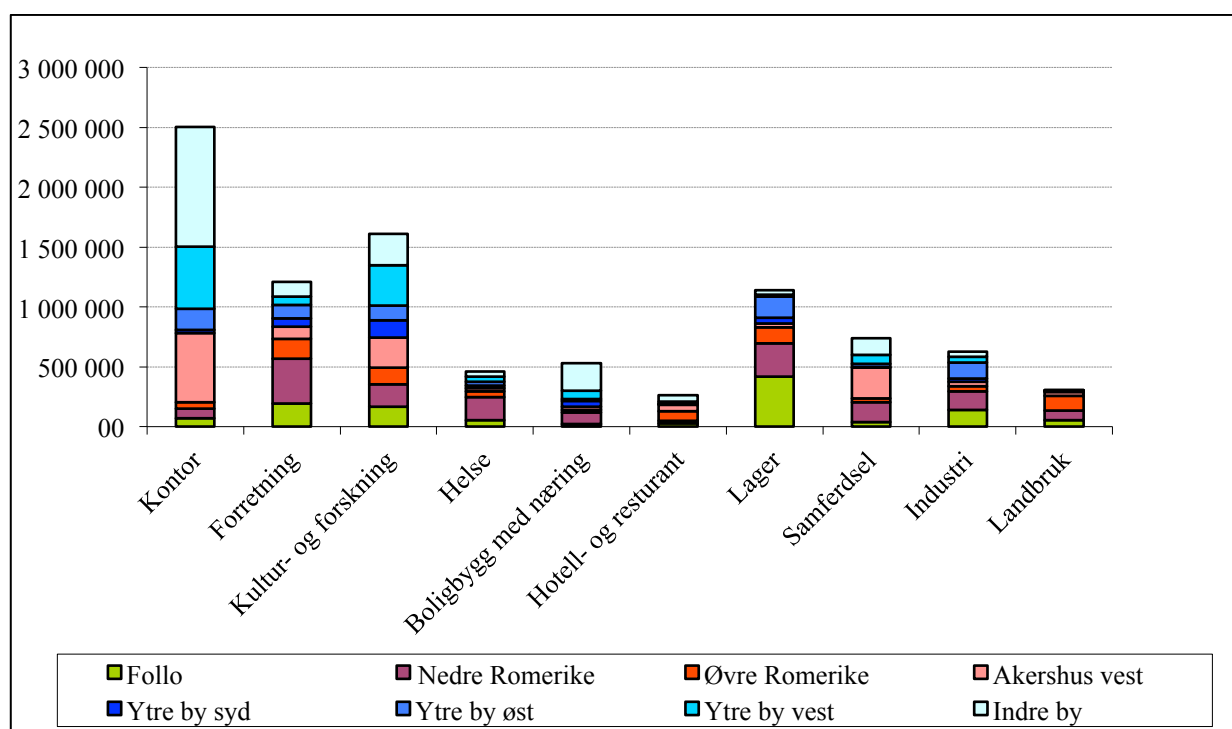
Av ca. 1 mill. kvm. er Oslos andel 25 prosent og Akershus' 75 prosent for lagerbygg over 1000 kvm.

Det registreres betydelige nyetableringer i sydkorridoren mellom Langhus og Vestby i Follo, samt i nordøstkorridoren fra Berger og nordover mot Gardermoen på Romerike.

I figur 2.11 vises næringsutbyggingen fordelt på ulike byggtypen på byområder i Oslo og delregioner i Akershus. Når det gjelder arbeidsdelingen i regionen har Oslo (og Akershus vest) en spesielt viktig tilretteleggerrolle for arealer til kontor-, kultur- og forskning og samferdselsbygg. Det er også grunn til å anta at forretningsdelen av næringsarealer i boligbygg i Oslo er høy og at forretningsarealene dermed er noe større enn man kan lese ut av søylen ”forretning”.

Figur 2.11 Kvadratmeter næringsareal fordelt på byggtypen og byområder i Oslo og delregioner i Akershus i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011. Næringsbygg > 100 kvm. Tilbygg/påbygg er inkludert. Kilde: Matrikkelen

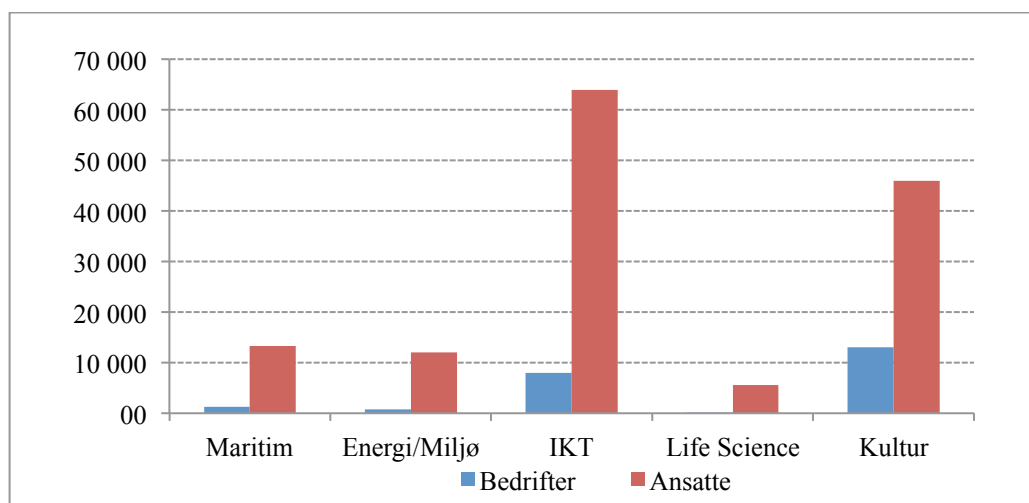
2.7 Viktige næringsklynger i hovedstadsregionen

Gjennom samarbeidet om felles regionalt innovasjonsprogram for Oslo og Akershus er det definert fem klynger som sammen med finansnæringen anses å være spesielt viktige for den fremtidige næringsutviklingen i regionen. Disse klyngene er maritim, energi/miljø, IKT, Life Sciences og kultur.

Figur 2.12 Antall bedrifter og ansatte og innen fem utvalgte næringsklynger i Osloregionen.

Kilde: *Maritimt Forum 2008; Mandag Morgen og Menon Business Economics 2010; SSB, statistikkbanken og Regional Index 2010; Oxford Research AB, 2010 og Østlandsforskning 12/2008*

Maritim⁵

Osloregionen har en komplett skipsfartsklynge som er anerkjent verden over for sin ledende kompetanse og konsentrasjon av aktører innen shipping og spesialiserte maritime tjenester. Miljøet har tette koblinger til andre tunge maritime miljøer i Norge, og sammen befester de Norges tradisjon og posisjon som en av verdens mest komplette og kompetente sjøfartsnasjoner.

I 2008 var det totalt 1 255 maritime bedrifter i Osloregionen, med over 13 300 ansatte.

Energi og miljø⁶

Osloregionen er i ferd med å utvikle en sterk klynge innen miljøteknologi. Dette gjelder både nye energiformer og utvikling av miljøteknologi rettet både mot personmarkedet og industrien, som f.eks. fangst og håndtering av CO₂. Næringen kan vise til vekst de siste ti årene, og med et stort markedspotensial fremover. Regionens bedrifter og forskningsmiljøer har en unik kompetanse og posisjon for å ta del i denne veksten. Totalt er klyngen definert til å ha 721 bedrifter innenfor 11 bransjer som fokuserer på grønn teknologi og har til sammen rundt 12 000 ansatte.

IKT

Osloregionen er et nasjonalt senter for forskning, utvikling og utdanning innen IKT. IKT-sektoren i Osloregionen bestod i 2010 av 7961 bedrifter (5620 av disse er bedrifter uten ansatte), som sysselsetter 64 000⁷.

⁵ Kilde: Norsk Maritim Verdiskaping 2008", Maritimt Forum. Den regionale inndelingen av Osloområdet i disse tallene innebefatter fylkene Oslo, Akershus, Østfold, Oppland og Hedmark.

⁶ Kilde: "Grønn teknolog på Østlandet – bedrifter, forskning og klyngeegenskaper, "MandagMorgen og Menon Business Economics 2010. Den regionale inndelingen som er brukt her innebefatter fylkene Østfold, Oslo, Hedmark, Oppland, Akershus, Buskerud, Vestfold og Telemark.

⁷ Fylkesfordelt nasjonalprodukt 2007, SSB. Post og telekommunikasjon

Life Science

Osloregionen er også et nasjonalt tyngdepunkt for forskning og utvikling innen Life Science. Osloregionens Life Science domineres av bedrifter innen legemiddelindustri, men har også en stor gruppe bedrifter innen klinisk forskning og medisinsk teknologi. Det er i 2010 registrert 168 bedrifter innen Life Science og i underkant av 5579 ansatte⁸. Disse fordeler seg på følgende sektorer.

Tabell 2.2: Antall bedrifter og ansatte innen Life Science i Osloregionen (Oslo, Akershus og Østfold), 2010.

Kilde: Oxford Research AB, mars 2010, "Analys över möjligheterna inom life science för Oslo-Göteborg-Öresundregionen"

Sektor	Antall bedrifter	Antall sysselsatte
Legemiddelindustri	48	1385
Medisinsk teknologi	60	1532
Bioteknologi	60	2662
Sum	168	5579

Kultur

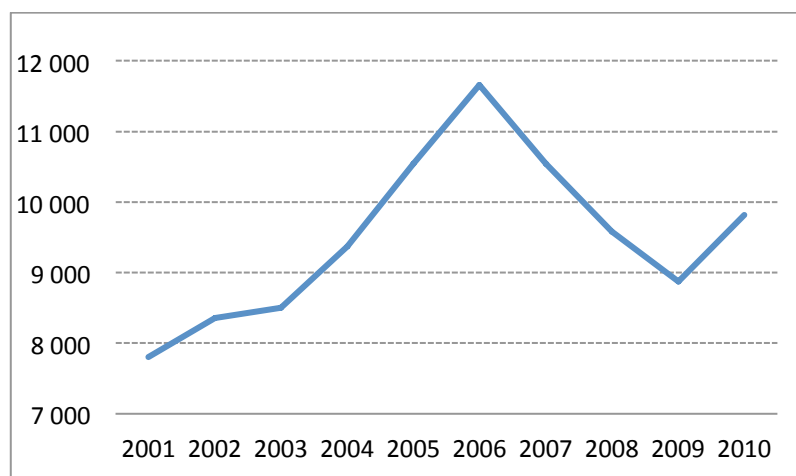
Kulturnæringene har blitt et stadig viktigere fokus for aktiv næringspolitikk og virkemiddelbruk de siste årene.

Kulturtilbud og kulturrelaterte bedrifter er viktige elementer i hva som gjør en storby attraktiv for både bedrifter og deres ansatte. Kulturklyngen hadde i 2007 13 000 registrerte bedrifter med over 46 000 ansatte.

2.8 Nyetableringer

Etableringstempo for nye foretak varierer fra år til år avhengig av faktorer som arbeidsløshet, rentenivå, økonomisk klima og innovasjonstakt, jf figur 2.11. Det ble etablert knapt 10 000 foretak i Oslo i 2010.

Figur 2.13 Nyetableringer i Oslo 2001-2010. Kilde: SSB

⁸ Life science i Göteborg-Oslo-regionen. Oxford Research, 2011, ikke offentliggjort.

Nyetablerings- og tilvekstraten er klart størst innenfor kunnskapsintensiv tjenesteyting, jf nedenstående tabell som viser de bransjene med minimum 100 nyetableringer.

Tab. 2.3 Bransjer med minimum 100 nyetableringer 2010. Kilde: SSB

Bransje	Nyetableringer
Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet	1011
Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	667
Detaljhandel, unntatt salg av motorvogner	639
Helsetjenester	621
Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi	585
Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	549
Omsetning og drift av fast eiendom	521
Undervisning	498
Spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet	459
Finansieringsvirksomhet	446
Oppføring av bygninger	428
Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	400
Annen personlig tjenesteyting	387
Serveringsvirksomhet	350
Tjenester tilknyttet eiendomsdrift	332
Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet	298
Film-, video- og TV-programproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak	234
Landtransport og rørtransport	207
Annen forretningsmessig tjenesteyting	196
Annonse- og reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	133
Handel med og reparasjon av motorvogner	128
Informasjonstjenester	117
Post- og distribusjonsvirksomhet	111
Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	107

2.9 Oslo som reisemål

Oslo som hovedstad er Norges viktigste innfallsport for besøkende til Norge. Oslo markedsføres internasjonalt som et besøksmål med høy kvalitet, som Norges hovedstad og med fokus på unike kvaliteter som kontraster i natur og kultur. Mens andre land ofte benytter hovedstaden som hovedattraksjon i internasjonal markedsføring, havner ofte Oslo i skyggen av nasjonal profilering av fjordene.

Innen ferie- og fritidsmarkedet viser den generelle trenden at Oslo har en nedgang i fjernmarkedene (de oversjøiske markedene), tilbakegang i noen nøkkemarkeder som Storbritannia og Tyskland og en stabil utvikling i Norden, Russland og Sør-Europa. Samtidig har det vært vekst i antall norske tilreisende som overnatter på hotell. Markedsføringen av Oslo som kortferiedestinasjon gjennomføres i flere viktige markeder i samarbeid med flyselskaper og andre samarbeidspartnere, en markedsinnsats som gir gode resultater og bidrar til å dempe nedgangen i tilstrømming innen ferie- og fritidsmarkedet.

Tabell 2.4 Reiselivsutvikling i Oslo 2005-2010. Kilde: VisitOslo AS

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Antall gjestedøgn	2 821 121	3 036 400	3 058 033	3 105 029	3 110 000	3 321 000
Cruiseanløp, skip	156	156	138	148	149	150
Antall cruisepassasjerer	206 000	206 000	198 000	249 000	269 800	261 000
Kurs- og konferanse-gjestedøgn	324 134	331 087	324 151	337 728	333 400	357 000**
Internasjonale kongresser	40	35	70	87	80	100***
Utenlandske mediebesøk	700	700	1 070	1 011	821	3 700*

* Inkludert 2 500 journalister i forbindelse med Eurovision Song Contest

**inkluderer 125 000 internasjonale kongressgjestedøgn

*** Estimat

3 321 000 gjestedøgn representerer en økning på 5,7 prosent fra 2009. Utenlandske gjestedøgn har steget med 15,5 prosent, norske med 0,4 prosent. Oslo har styrket sin posisjon innen cruise og er nå Norges største cruisedestinasjon målt i antall passasjerer. Det er forhåndsinnmeldt 180 skip for 2011 med ca. 320 000 passasjerer.

Store arrangementer som Eurovision Song Contest 2010 og VM 2011 og kommende VM i snowboard 2012 fører til betydelig mediainteresse og gir bred omtale i internasjonal presse. I det tilknyttede markedsarbeidet settes det fokus på Oslo som vinter- og kortferiedestinasjon som bidrar til å styrke Oslos posisjon som "Verdens vinterhovedstad".

Oslo er en etablert kongressdestinasjon og det ble i 2010 avholdt i overkant av 100 kongresser (estimat). Oslo har sterke fagmiljøer på universiteter og høyskoler og innen shipping, medisin, forskning og teknologi. Å være hovedstad gir en del fortrinn i forhold til andre byer og Oslo har i de senere årene opplevd at markedet har økt kunnskap og interesse for Oslo som arena for store kongresser. Kongressene bidro med 125 000 gjestedøgn ved Oslos hoteller i 2010, hvorav 4 av bidro til 50 000 gjestedøgn. Antall kongressdøgn utgjorde 35 prosent av de totale kurs- og konferansedøgnene i Oslo.

3 Befolkningsutvikling

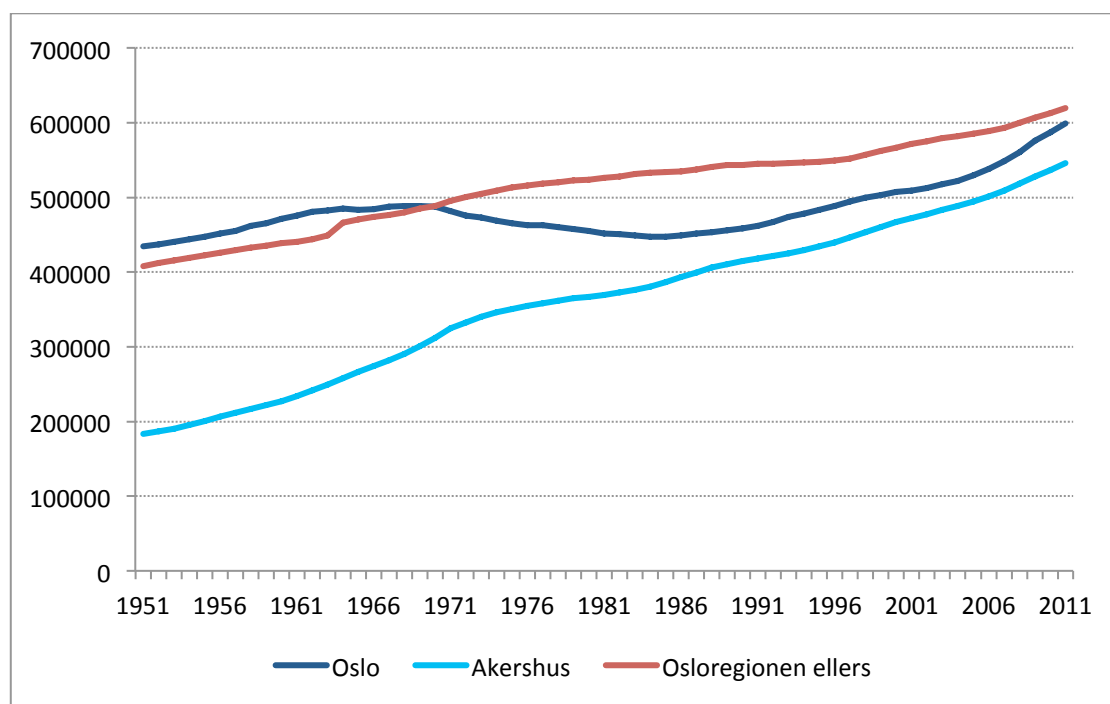
Befolkningsutviklingen og dens konsekvenser er et sentralt tema for kommuneplanarbeidet. I dette kapitlet ser vi på befolkningsutviklingen i Oslo i et historisk perspektiv, befolkningsvekstens årsaker, befolkningsfremskrivning mot år 2030, flyttemønster og innvandrerbefolkningens sammensetning og bosettingsmønster.

3.1 Befolkningsutviklingen i et historisk perspektiv

Siden Oslo og Akershus i stor grad utgjør ett felles bolig- og arbeidsmarked, vil vi sammenlikne utviklingen i begge fylkene i de fleste figurer og tabeller i dette kapitlet. I tillegg vil vi vise befolkningsutviklingen i landet inkludert Oslo og Akershus. I figur 3.1 viser vi også befolkningsutviklingen i kommunene, utenom Oslo og Akershus, som inngår i samarbeidsalliansen "Oslo-regionen" som består av 67 kommuner og to fylkeskommuner.

Befolkningsstatistikk fra 1951 til 2011 (figur 3.1) viser at det over tid har vært stor, men varierende befolkningsvekst i Oslo, Akershus og Oslo-regionen. Kommunene i Osloregionen har siden 1951 opplevd en befolkningsvekst på 740 000 til nesten 1,8 millioner innbyggere i 2011. Sett over hele den 60 år lange tidsperioden har befolkningen i Akershus vokst sterkest, med en vekst på 363 000 personer eller 198 prosent til 545 000 personer. I samme periode vokste Oslos befolkning med 165 000 personer eller 38 prosent til 599 000 personer.

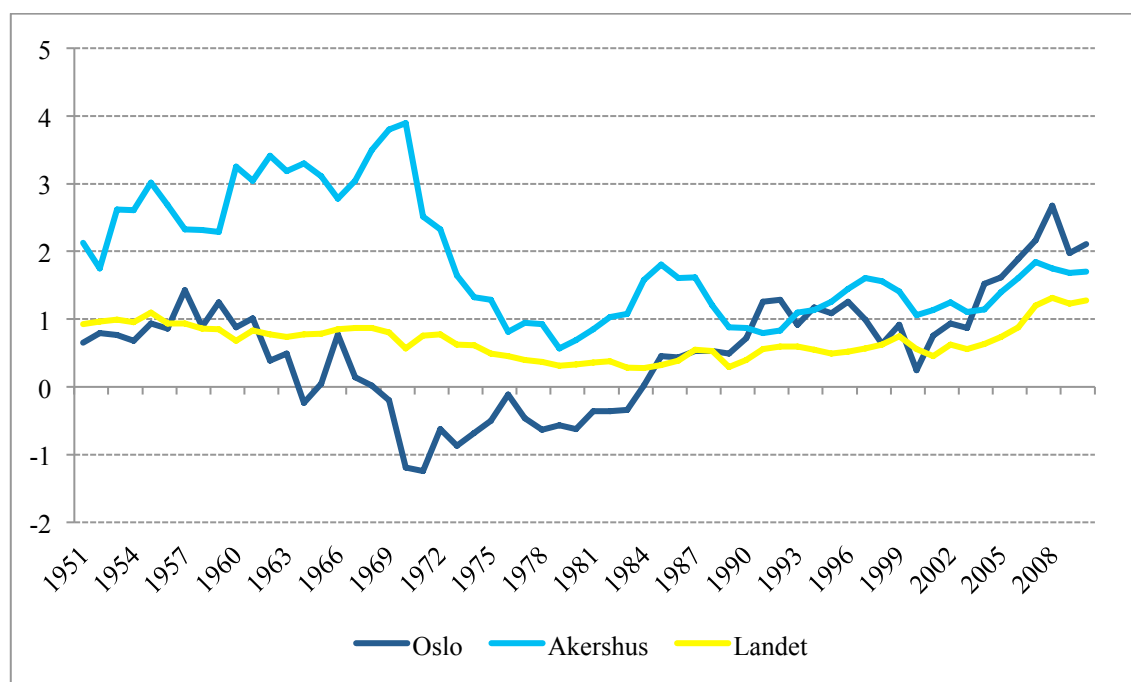
Figur 3.1. Befolkningsutvikling i Oslo, Akershus og Osloregionene ellers 1951-2011. Antall personer.
Kilde: SSB

Mens Akershus har hatt en relativt jevn befolkningsutvikling, har Oslo hatt en mer variabel utvikling, hvor en periode med vekst har blitt avløst av en periode med nedgang, som igjen ble avløst av en ny rekordstor vekstperiode fra og med 2004.

I årene fra 1951-1969 økte Oslos befolkning med 54 000 personer eller 12 prosent. I årene 1969-1984 ble derimot folketallet redusert med 41 000 innbyggere eller 8 prosent. Det betyr at i den 33 år lange perioden fra 1951 til 1984 var det en samlet vekst på kun 13 000 personer. Dette tilsvarer omtrent den årlige befolkningsveksten i Oslo de siste 5 årene fra 2006-2011. I perioden 1984-2011 har Oslo vokst markant med drøyt 152 000 personer eller 34 prosent, og veksten har vist en sterkt økende tendens utover i perioden, jf. figur 3.2.

Figur 3.2. Årlig prosentvis befolkningsendring i Oslo, Akershus og landet 1951-2010. Prosent. Kilde: SSB

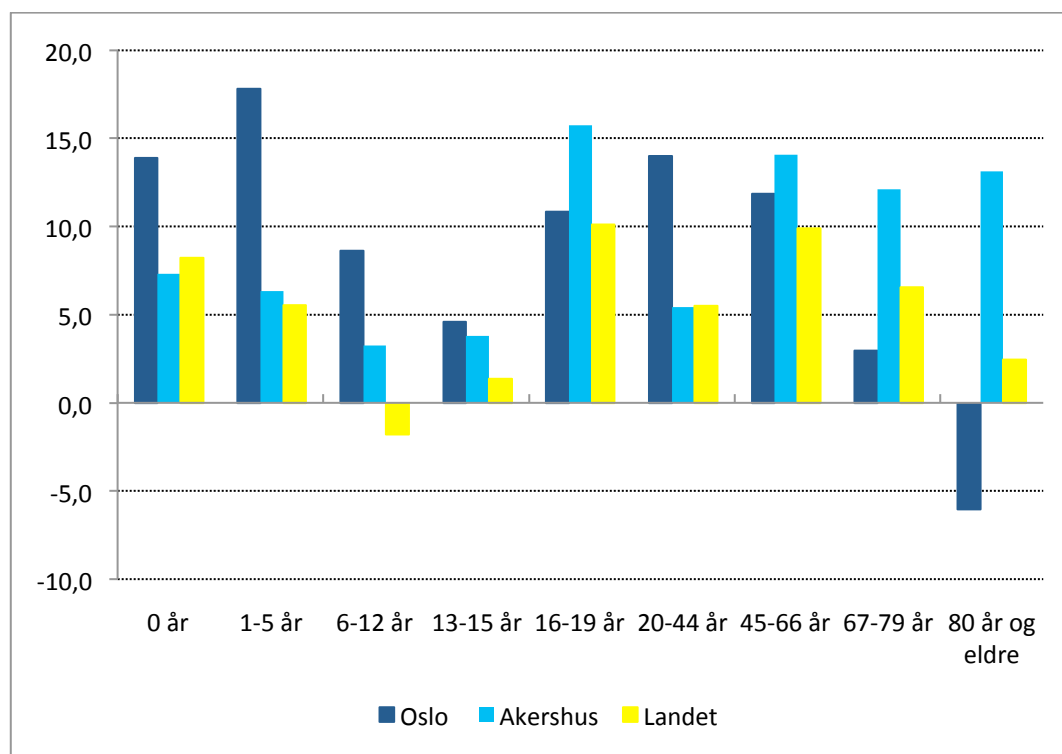
Den årlige befolkningsveksten i Oslo viser en klar stigende tendens fra midten av 1980-tallet, og var spesielt stor fra 2004-2010. I denne perioden var den årlige prosentvise befolkningsveksten i Oslo om lag dobbelt så stor som den nasjonale veksten, tiltross for at også den nasjonale veksten var rekordhøy.

Veksten i Norge de siste 4 årene fra 2007-2010, er høyere enn i noen annen 4-årsperiode de siste 110 år. Perioden med nest høyest vekst, var "fredsrusperioden" fra 1945-48 som hadde en årlig vekst på 1,2 prosent eller 36 000 personer. Til sammenlikning var veksten fra 2007-2010 på 1,3 prosent eller 60 000 personer. Og veksten i Oslo var fra 2007-2010 nesten dobbelt så høy som den nasjonale, med en årlig vekst på 2,2 prosent eller drøyt 12 700 personer.

Befolkningen i Oslo vokste mer de siste 10 årene fra 2001-2011 (+ 90 000 personer), enn de foregående 50 årene fra 1951-2001 (+ 74 000 personer). Den store befolkningsveksten i Oslo de siste årene er dermed unik både i en nasjonal og historisk sammenheng. Oslo hadde høyest prosentvis vekst av alle norske fylker, alle norske storbyer og trolig alle hovedsteder i Europa. Oslos befolkning økte med 61 000 personer fra 2006-2011, noe som tilsvarer hele befolkningen i Norges femte største by, Drammen.

3.2 Befolkningsveksten i Oslo de siste årene

Figur 3.3. Befolkningsutvikling etter aldersgrupper i Oslo, Akershus og landet, 2006-2011. Prosent.
Kilde: SSB

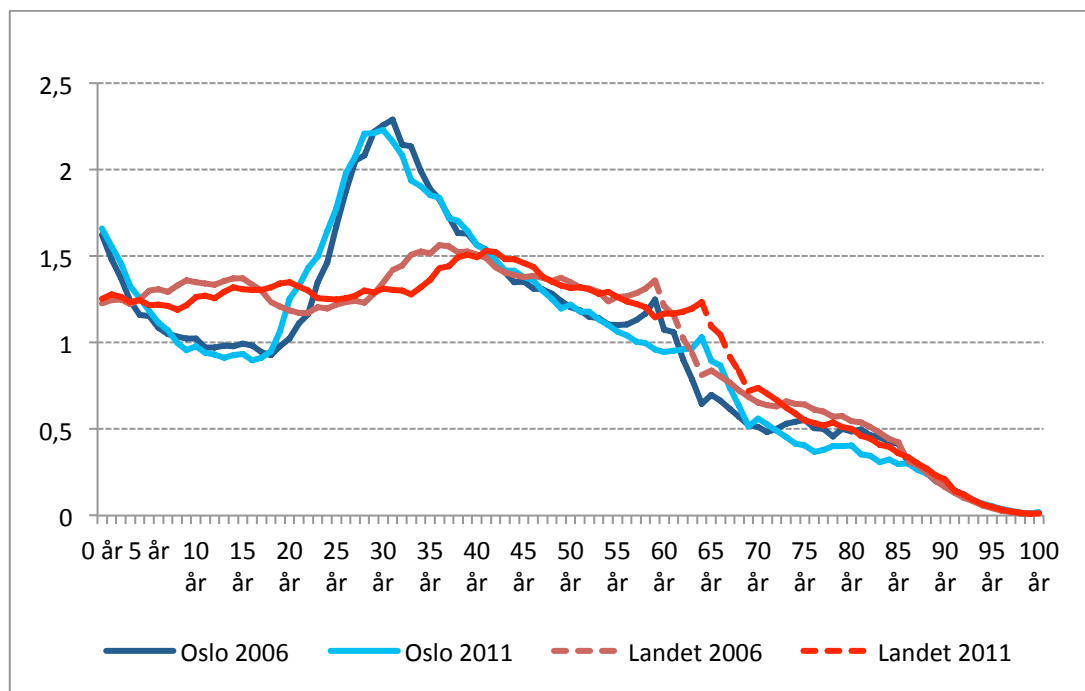

Oslos befolkningsvekst de siste årene har vært størst i de yngste aldersgruppene. Antall 1-5 åringer har for eksempel økt med 18 prosent fra 2006-2011, noe som er tre ganger sterkere enn veksten i Akershus og landet, jf figur 3.3. Også blant aldersgruppen 20-44 år var det en markant økning på 14 prosent, noe som også er om lag tre ganger høyere enn i Akershus og landet. Men i den eldste aldersgruppen (over 80 år) var det en befolkningsnedgang i Oslo på 6 prosent, mens det i Akershus og Landet var en økning på 13 og 2 prosent.

Oslos befolkning har ”blitt yngre” de siste årene og kjennetegnes ved en klart yngre aldersprofil enn landsgjennomsnittet. En viktig årsak til dette er den store innvandring til Oslo de siste årene, innvandrerne er gjennomgående yngre enn befolkningen for øvrig.

Oslos spesielle aldersprofil illustreres i figur 3.4 som viser at det er flest innbyggere i Oslo i aldersgruppen 30 år, mens det for hele landet er flest innbyggere i aldersgruppen 42 år. I tillegg viser figuren at den store innflyttingen har ført til at Oslos befolkning har ”vokst bakover” og blitt yngre de siste årene. Mens toppen i Oslos befolkning i 2006 var 32 år, var den i 2011 30 år. Toppen i aldersprofilen i landsbefolkningen ble derimot 5 år eldre fra 37 år i 2006 til 42 år i 2011.

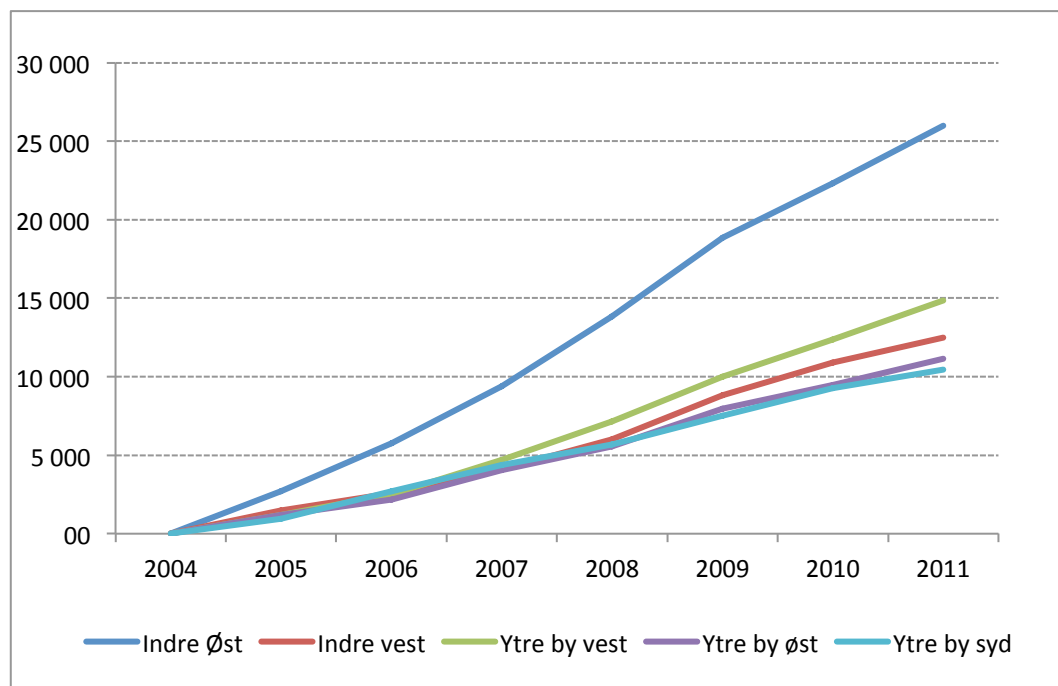
Figur 3.4. Befolkningen i Oslo og landet i prosent etter ettårige aldersgrupper 2006 og 2011. Prosent.
Kilde: SSB

Den store befolkningsveksten i Oslo er ulikt fordelt mellom de ulike bydelene i Oslo. Det har vært størst vekst i byområdet Oslo indre øst (Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene) med en befolkningsvekst på 26 000 personer, eller 26 prosent fra 2004-2011, jf fig 3.5. Dette utgjorde drøyt en tredjedel av den samlede veksten i Oslos befolkning i denne perioden. Veksten har vært spesielt stor i bydelene Grünerløkka og Gamle Oslo som har vokst med hele 20 000 personer. Disse to bydelene stod alene for en fjerdedel av den samlede befolkningsveksten i Oslo i perioden.

Befolkningsveksten har vært lavest i ytre by syd (Østensjø, Nordstrand og Søndre Nordstrand) og ytre by øst (Bjerke, Grorud, Stovner og Alna) med en vekst på om lag 11 000 personer eller 9 prosent. Men selv i disse to byområdene var den prosentvise veksten høyere enn landsgjennomsnittet på 7 prosent. Bydelene Grorud og Stovner hadde lavest vekst, med en økning i folketallet på henholdsvis 1 700 og 2 100 personer.

Figur 3.5. Befolkningsvekst 2004-2011 i Oslos byområder*. Antall personer. Kilde: SSB

* Indre by øst: Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene. Indre by vest: St. Hanshaugen og Frogner. Ytre by øst: Bjerke, Grorud, Stovner og Alna. Ytre by vest: Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker, Ytre by syd: Østensjø, Nordstrand og Søndre Nordstrand.

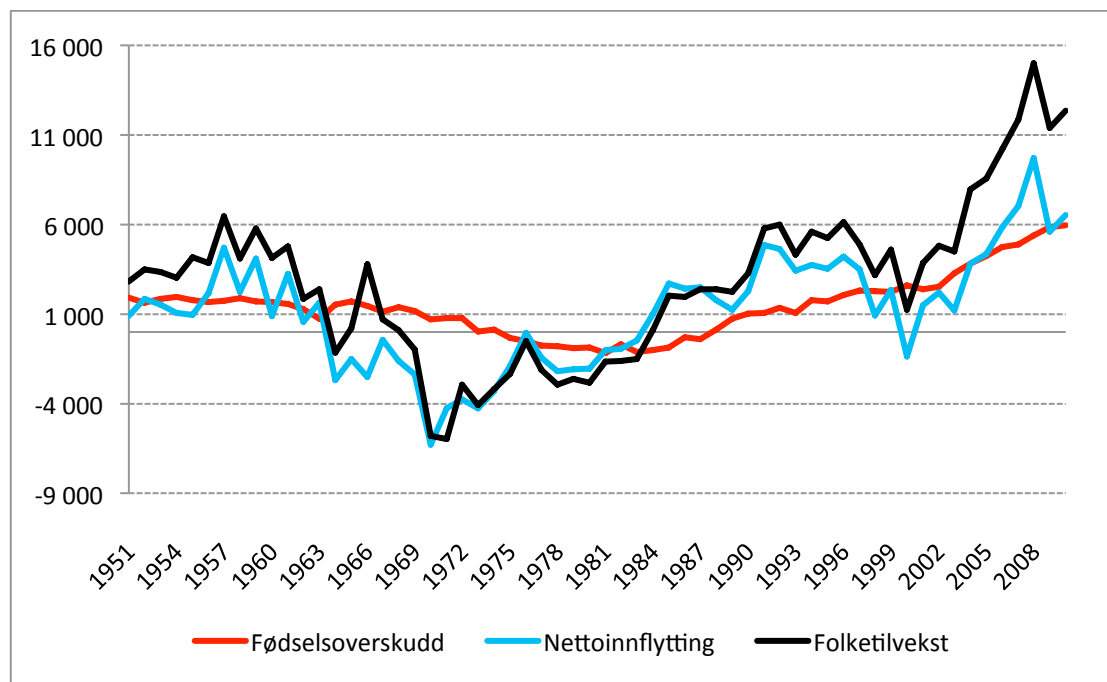
Bydelene som hadde den største befolkningsveksten, Grünerløkka og Gamle Oslo, hadde også den klart største veksten i fullførte boliger i årene 2004-2009. I disse bydelene ble det fullført nesten 7 000 nye boliger, noe som utgjorde nær en tredjedel av alle fullførte boliger i Oslo. I de to bydelene som hadde lavest befolkningsvekst, Grorud og Stovner, ble det bare fullført 400 nye boliger.

3.3 Årsaker til befolkningsveksten de siste årene

Den store befolkningsveksten i Oslo, spesielt utover 2000-tallet skyldes først og fremst økt nettoinnflytting, men også økt fødselsoverskudd jf. fig 3.6. Nettoinnflyttingen har vært rekordhøy i alle de fem årene fra 2006-2010, med godt over 5000 nettoinnflyttere per år.

Fra 2002-2010 ble fødselsoverskuddet mer enn fordoblet til om lag 6 000 personer i 2010. Det høye fødselsoverskuddet har først og fremst sammenheng med Oslos unge befolkning, men også vekst i fruktbarheten (SFT). Antall fødte i Oslo økte med 14 prosent fra 2005-2010 til 10 300 fødte. En av seks av alle fødte i Norge i 2010, ble født i Oslo.

Figur 3.6. Utvikling i nettoflytting, fødselsoverskudd og befolkningsvekst i Oslo 1951-2010. Personer
Kilde: SSB

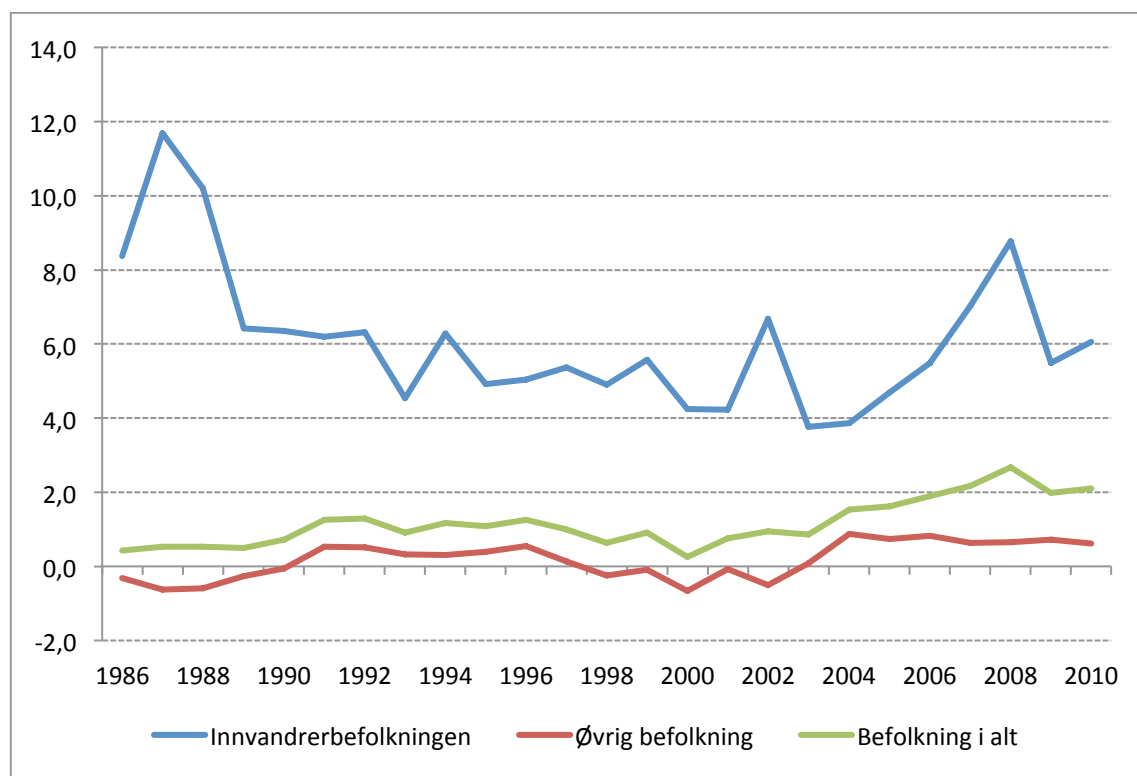

Samlet sett utgjorde nettoflyttingen 57 prosent av befolkningsveksten i Oslo, mens den utgjorde hele 68 prosent av befolkningsveksten på landsnivå. Samtidig betyr det høye fødselsoverskuddet at Oslo ville hatt en befolkningsvekst som var omtrent like stor som landsgjennomsnittet, selv uten nettoinnvandring.

Figur 3.7 viser at innvandringen er den sentrale drivkraften for befolkningsveksten i Oslo. Mens den årlige veksten i innvandrerbefolkningen, dvs. innvandrere og barn med to innvandrerforeldre (etterkommere), de siste ti årene har variert mellom 3,8 og 8,8 prosent, har den øvrige befolkningen svingt mellom en nedgang på -0,5 prosent og en økning på 0,9 prosent. I perioden 2000-2010 vokste innvandrerbefolkningen i Oslo i gjennomsnitt med 5,5 prosent per år, mens den øvrige befolkningen vokste med 0,4 prosent per år. Det betyr at innvandrerbefolkningen har vokst 14 ganger mer enn befolkningen for øvrig.

Innvandrerbefolkningens betydning for befolkningsveksten i Oslo illustreres også ved at den økte med 71 000 personer de siste ti årene fra 2001-2011, mens den øvrige befolkningen økte med 19 000. Dette betyr at innvandrerbefolkningen utgjorde 79 prosent av veksten i Oslos befolkning. I et lengre perspektiv blir dette enda klarere. Fra 1970 til 2011 ble den øvrige befolkningen i Oslo redusert med 42 000 personer, mens innvandrerbefolkningen økte med 154 000 personer.

Figur 3.7 Årlige prosentvis befolkningsvekst i Oslo fordelt på innvandrerbefolkningen og den øvrige befolkning 1987-2010. Prosent. Kilde: SSB

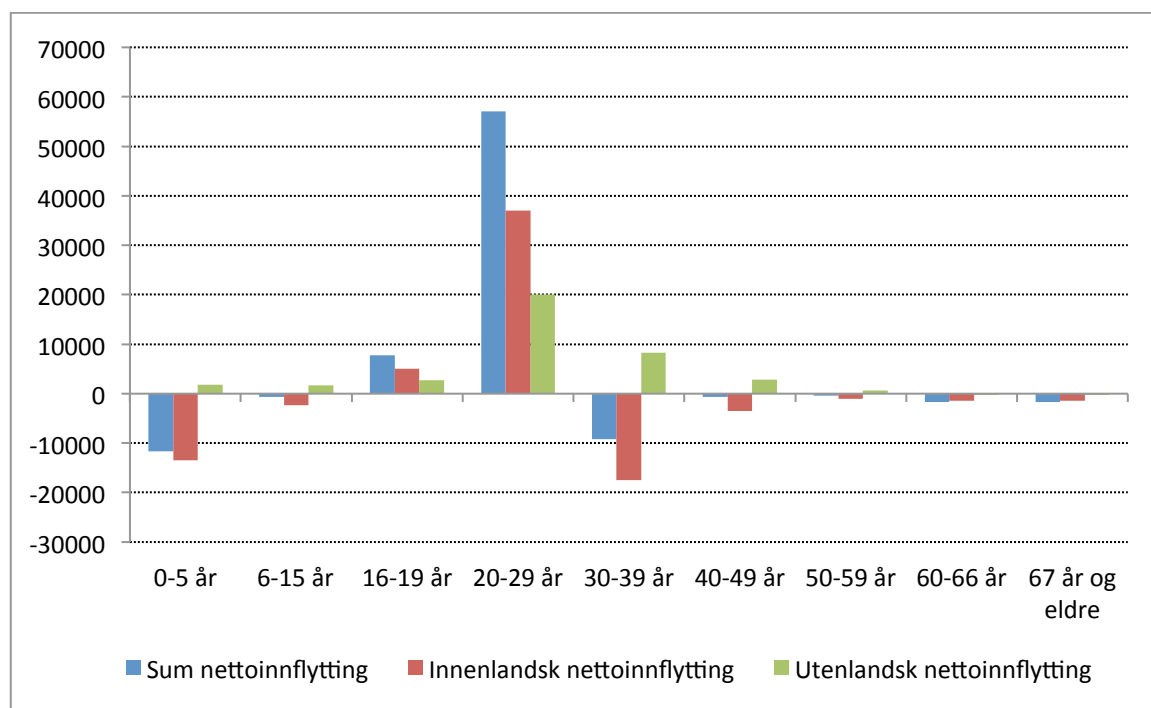
3.4 Flytting

Befolkningsutviklingen i Oslo er et resultat av fødselsoverskuddet (fødte og døde) og nettoinnflytting. Og nettoflyttingen (innflytting og utflytting) har størst effekt. Figur 3.8 viser at det er spesielt flyttingen fra utlandet som gir Oslo et stort nettoflytteoverskudd. I løpet av årene fra 2005-2010 var det et samlet nettoflytteoverskudd til Oslo på over 39 000 personer. Dersom en kun ser på den innenlandske flyttingen var nettoinnflyttingen til Oslo i samme periode på i underkant av 1 500 personer. Og de tre siste årene fra 2008-2010 var det en innenlandsk nettoutflytting fra Oslo på til sammen -1 900 personer. Dette illustrerer innvandringens store betydning for befolkningsveksten i Oslo.

Oslo har netto utflytting i alle aldersgrupper unntatt aldersgruppene 16-19 år og 20-29 år. Dersom vi tar med også flyttingen fra utlandet, var det en samlet nettoinnflytting i disse aldersgruppene på 65 000 personer i årene fra 2005-2010. Dette bidrar til å forklare Oslos unge befolkning. I følge en flyttemotivundersøkelse fra NIBR er tilbudet innen arbeid og utdanning hovedårsakene til den store nettoinnflyttingen til Oslo i denne aldersgruppen (Juvkam, Sørli og Texmon, 2010).

Figur 3.8 viser også et annet karakteristisk trekk for det innenlandske flyttemønsteret i Oslo, netto utflyttingen blant barnefamilier. I aldersgruppene 0-5 og 30-39 åringer var det en innenlandsk netto utflytting fra Oslo på nesten 31 000 personer de siste 6 årene.

Figur 3.8 Nettoinnflytting etter aldersgrupper i Oslo, 2005-2010 fordelt etter utenlandsk og innenlandsk flytting. Antall personer. Kilde: SSB

Samtidig ser vi at nettoutflyttingen i denne aldersgruppen blir markant redusert når vi også tar med flytting fra utlandet. Inkludert flytting fra utlandet var det en samlet nettoutflytting på i alt 21 000 personer i aldersgruppene 0-5 år og 30-39 år. Dette skyldes at det var en samlet nettoinnflytting fra utlandet i disse aldersgruppene på hele 22 000 personer. Den store nettoutflyttingen blant barn i alderen 0-5 år fra Oslo fører til at det er om lag 25 prosent færre barn som begynner i skolen i Oslo (6 åringer), enn det var 0-åringer 6 år tidligere.

De siste årene har en økende andel av nettoinnflytterne hatt bakgrunn fra europeiske land. I år 2010 hadde hele 77 prosent bakgrunn fra europeiske land. Blant enkeltland var det størst nettoinnflytting fra Sverige (1 686), Polen (1 010) og Filippinene (353). Samtidig var det en nettoutflytting blant personer uten innvandrerbakgrunn (øvrig befolkning) på 1 200 personer i løpet av 2010.

Oslo har i flere år hatt stor nettoutflytting til spesielt Akershus. I 2010 utgjorde nettoutflyttingen til Akershus over 3 700 personer. Oslo hadde en positiv flyttebalanse til alle fylker unntatt de nærmeste, Akershus, Buskerud og Østfold.

I tillegg til flyttingen inn og ut av Oslo, skjer det en omfattende intern flytting i Oslo. I løpet av 2010 var det hele 81 000 personer som flyttet internt i samme bydel eller mellom bydeler i Oslo. I tillegg flyttet 43 000 personer inn til Oslo fra utlandet eller andre kommuner, mens nesten 37 000 personer flyttet ut fra Oslo. Det betyr at hele 124 000 personer flyttet i Oslo i løpet av 2010, noe som tilsvarer 21 prosent av befolkningen.

Dersom vi ser på nettoinnflyttingen i forhold til folketallet var det størst "flytteintensitet" i de fem bydelene i indre by som alle hadde en innflytting i løpet av 2010 som tilsvarte mellom 21 og 27 prosent av befolkningen. I de andre bydelene var omfanget av innflyttingen mellom 9 og 15 prosent.

I Bydel St. Hanshaugen utgjorde innflyttingen 27 prosent av folketallet, mens i bydelene Nordstrand og Søndre-Nordstrand var tilsvarende tall 9 prosent. Og da har vi ikke tatt med intern flytting mellom bydelene i Oslo.

Tabell 3.1. Andel innflytting i forhold til befolkningen i bydeler i Oslo i løpet av 2010. Innenlandsk flytting og flytting fra utlandet. Kilde: UKE og SSB

Bydeler i Oslo	Innflytting i prosent av folketallet
Oslo i alt	15,8
Gamle Oslo	20,8
Grünerløkka	24,8
Sagene	22,0
St. Hanshaugen	27,4
Frogner	22,4
Ullern	12,2
Vestre-Aker	10,7
Nordre-Aker	13,6
Bjerke	14,5
Grorud	11,0
Stovner	10,5
Alna	10,7
Østensjø	9,6
Nordstrand	9,2
Søndre-Nordstrand	9,1

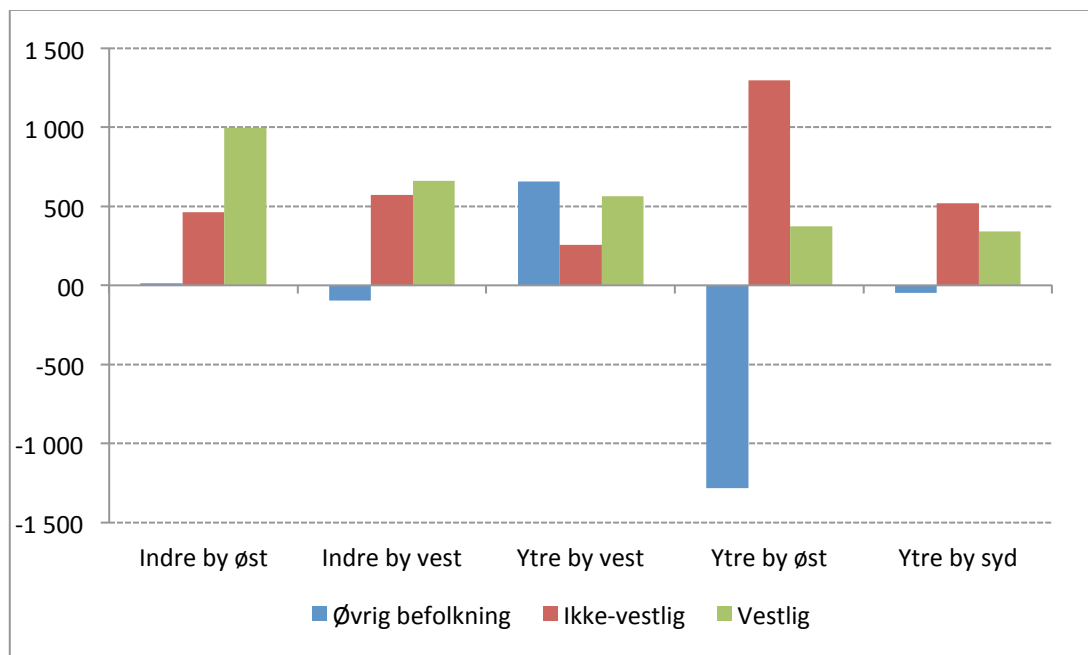
Innvandrerbakgrunn og flyttemønster

Et av de mest markante trekkene når det gjelder flyttemønsteret i Oslo er at innvandrerbefolkningen (innvandrere og etterkommere) med ikke-vestlige bakgrunn⁹ og befolkningen uten innvandrerbakgrunn har ulikt flyttemønster. Figur 3.9 viser betydelige forskjeller mellom byområdene. I Ytre by øst (Groruddalen) er det netto utflytting av personer uten innvandrerbakgrunn og netto innflytting av personer med ikke-vestlige bakgrunn. I løpet av 2009 var netto utflyttingen av personer uten innvandrerbakgrunn fra bydelene i Groruddalen på 1 300 personer, mens det var en tilsvarende netto innflytting av personer med ikke-vestlig bakgrunn. Det samme flyttemønsteret ser vi også i bydel Søndre-Nordstrand.

Dette flyttemønsteret var spesielt markant i bydel Alna, der det var en netto utflytting av 633 personer uten innvandrerbakgrunn, og en netto innflytting på i alt 650 personer med ikke-vestlig bakgrunn (referanse, Oslo speilet nr 3. 2010). Utflyttingen av personer uten innvandrerbakgrunn er størst blant småbarnsfamilier. Nesten 60 prosent av netto utflytterne i bydel Alna bestod av personer i aldersgruppen 0-5 år og 30-39 år (småbarn og deres foreldre).

Figur 3.9 viser samtidig at innvandrerbefolkningen med vestlig landbakgrunn har et flyttemønster som viser at de er mer orientert mot indre by og ytre by vest, mens de i mindre grad flytter til bydelene i Groruddalen og ytre by syd.

⁹ Med ikke-vestlige landbakgrunn menes personer i innvandrerbefolkningen med landbakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS. Med vestlig bakgrunn menes personer i innvandrerbefolkningen med landbakgrunn fra EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand. Med norsk bakgrunn menes personer som er utenom innvandrerbefolkningen.

Figur 3.9. Netto innflytting etter landbakgrunn for byområder i Oslo, 2009. Personer. Kilde: UKE og SSB

3.5 Befolkningsfremskriving for Oslo 2012-2030

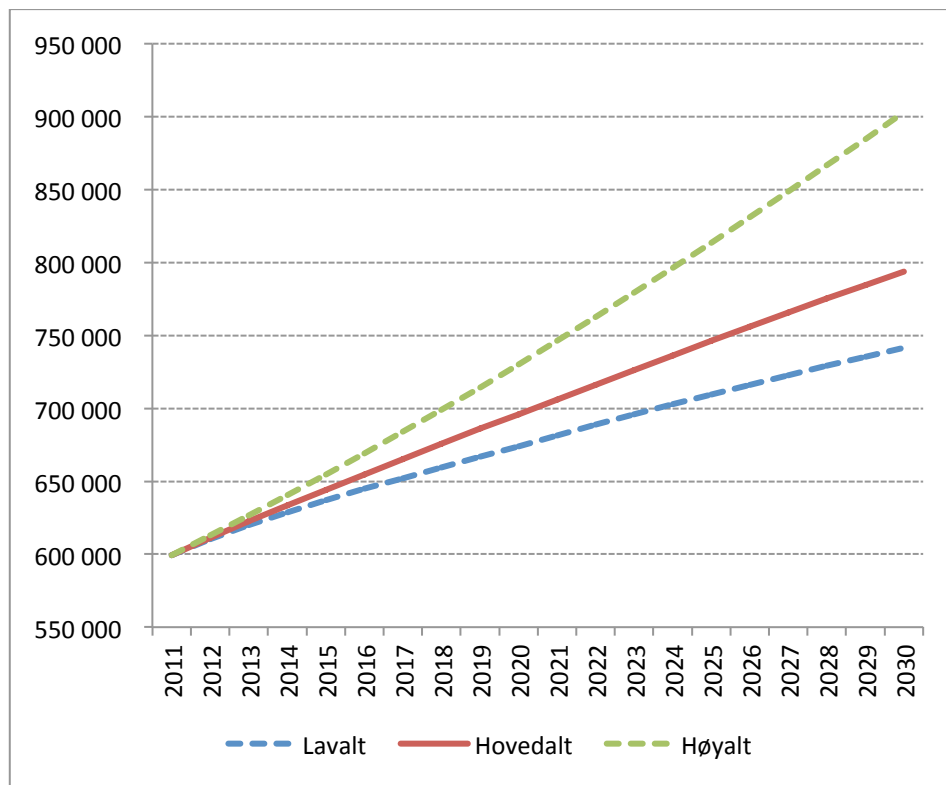
Oslo kommune v/Utviklings- og kompetansetaten (UKE) har utarbeidet befolkningsfremskrivning for Oslo mot år 2030.

Det er generelt knyttet stor usikkerhet til befolkningsfremskrivninger både når det gjelder treffsikkerhet langt frem i tid og spesielt for lavere geografisk nivå (bydel og skolekretser) og for aldersgrupper som har høy flytteaktivitet. I hovedalternativet som ble brukt i forrige kommuneplangrunnlag ble det anslått at befolkningen i Oslo ville øke med nær 25 000 personer fra 2006-2010 tilsvarende om lag 1 prosent pr år som var trenden på fremskrivningstidspunktet. Den faktiske befolkningsveksten ble imidlertid nesten dobbelt så høy, med en vekst på over 48 000 personer.

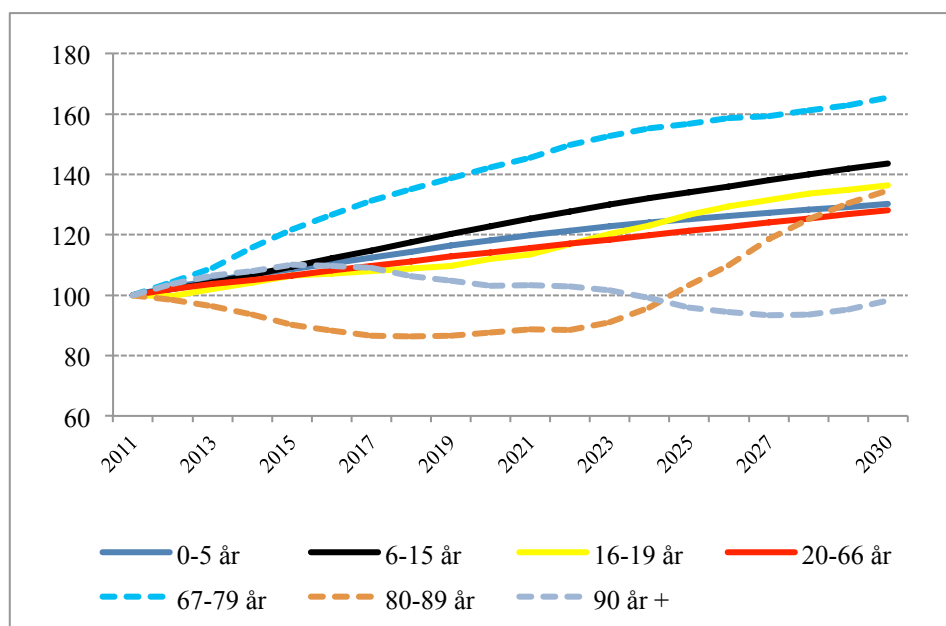
Figur 3.10 viser anslått folkemengde i Oslo frem mot år 2030, for henholdsvis lav-, hoved- og høyalternativet. I hovedalternativet, som anses som det mest sannsynlige, forventes Oslos befolkning å vokse med 195 000 personer fra 2011 til 2030, til i alt 794 000 innbyggere¹⁰. Dette betyr at Oslos befolkning forventes å vokse tilsvarende 6,5 ganger befolkningen i bydelene Ullern eller Stovner (som begge har 30 000 innbyggere). I lavalternativet forventes befolkningen å vokse med 142 000 personer til 742 000 innbyggere, mens i høyalternativet forventes folketallet å øke med hele 304 000 personer til i alt 903 000 Oslo-borgere.

¹⁰ I hovedalternativet er det lagt til grunn at nettoinnvandringen til Oslo vil falle fra 5 600 personer i 2011 til 400 personer i 2029. I høyalternativet er det lagt til grunn at nettoinnflyttingen vil være konstant på 7050 personer per år fra 2011-2029. Mens i lavalternativet legges det opp til at nettoinnflyttingen faller fra 4 300 personer i 2011 til – 1500 personer i år 2029. Alle andre forutsetninger som fruktbarhet, levealder og boligpotensiale er like i alle alternativene.

Figur 3.10. Fremskrevet samlet folkemengde i Oslo 2011-2030 etter tre alternativer. Personer
Kilde: UKE.

Figur 3.11. Fremskrevet befolkningsutvikling i Oslo 2011-2030 etter alder, indeks 2011= 100.
Kilde: UKE

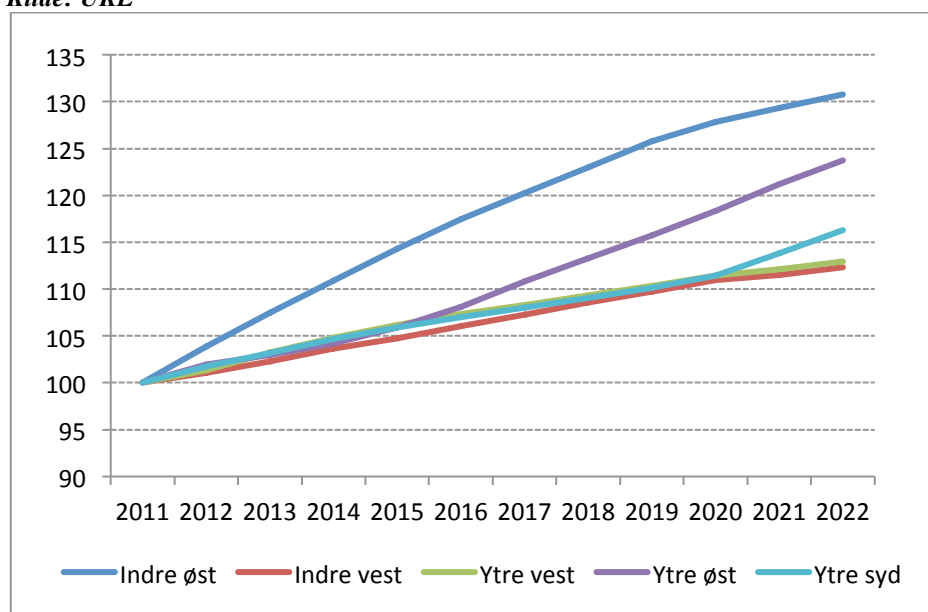

Figur 3.11 viser befolkningsfremskrivningen etter alder. Antall 6-15 åringer antas å øke sterkt med 44 prosent fra 2010 til 2030. Den største veksten antas derimot å skje i de eldste aldersgruppene. Antall 67-79 åringer forventes å øke med hele 64 prosent, mens antall 80-89 åringer forventes å øke med 35 prosent. De aller eldste (gruppen 90 år +) forventes derimot å ha en relativt stabil utvikling frem mot år 2030. Gruppen 80-89 år forventes å ha en ujevn utvikling med en nedgang på 14 prosent frem mot år 2018, og deretter en sterk økning på vel 50 prosent frem mot år 2030.

Befolkningsfremskrivningen fordelt etter bydelsgrupper viser fortsatt størst vekst i indre by øst med en vekst på 31 prosent fra 2011-2022. Bydelsgruppe ytre øst antas å vokse med 23 prosent fra 2011 til 2022. Bydelsgruppe indre by vest og ytre by vest antas å ha lavest vekst med en befolkningsvekst på 12 prosent frem mot år 2022.

Figur 3.12. Fremskrevet befolkningsutvikling i Oslo 2011-2022 etter byområder, indeks 2011= 100.

Kilde: UKE

3.6 Innvandrerbefolkningens bakgrunn og bosettingsmønster

Som tidligere nevnt er Oslos rekordstore befolkningsvekst sterkt knyttet til innvandrerbefolkningen. Oslos innvandrerbefolkning har bakgrunn fra hele 187 ulike nasjoner og utgjorde 170 000 personer i 2011. I Oslos innvandrerbefolkning er 130 000 innvandrere, mens 40 000 er norskfødte med innvandrerforeldre. Tre av fire av innvandrerbefolkningen har bakgrunn fra 22 enkeltland med flere enn 2 000 representert i Oslo. Oslo er Norges klart mest internasjonale by som huser personer med mange ulike kulturtradisjoner og språk.

Tabell 3.2 viser innvandrerbefolkningen fordelt etter de 10 enkeltlandene som flest personer har bakgrunn fra i Oslo og landet. På landsplan er det klart flest som har bakgrunn fra Polen med nær 61 000 personer, etterfulgt av Sverige og Pakistan med henholdsvis 34 000 og 32 000 personer. I Oslo er de klart flest som har bakgrunn fra Pakistan med nær 22 000 personer etterfulgt av Somalia og Polen med 12 000 personer. Samtidig ser vi at noen enkeltland er sterkt overrepresentert i Oslo. Hele 72 og 68 prosent av de som hadde marokkansk eller pakistansk bakgrunn i Norge var bosatt i Oslo, mens 17 prosent av de som hadde bakgrunn fra Polen var bosatt i Oslo.

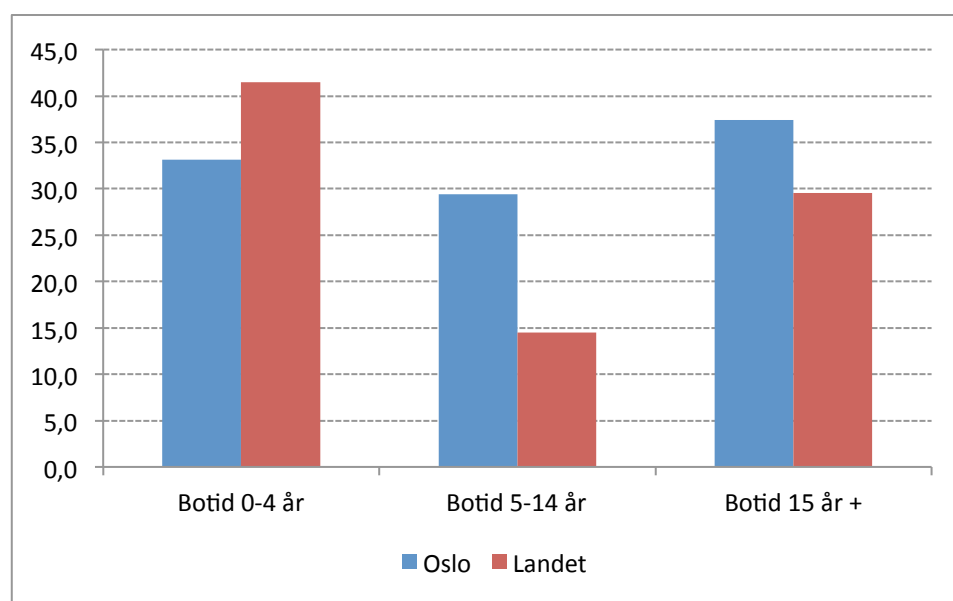

Tabell 3.2. Innvandrerbefolkningen i Oslo og landet etter landbakgrunn, de 10 største gruppene, 2011.
Kilde: SSB

Ti på topp i Oslo	Personer	Andel som er bosatt i Oslo	Ti på topp i landet	Personer
1. Pakistan	21 629	68 %	1. Polen	60 610
2. Somalia	12 248	45 %	2. Sverige	34 108
3. Sverige	12 088	35 %	3. Pakistan	31 884
4. Polen	10 430	17 %	4. Irak	27 884
5. Sri Lanka	7 238	52 %	5. Somalia	27 523
6. Irak	7 100	42 %	6. Tyskland	24 394
7. Tyrkia	6 130	37 %	7. Vietnam	20 452
8. Marokko	5 993	72 %	8. Danmark	19 522
9. Vietnam	5 694	28 %	9. Iran	16 957
10. Iran	5 521	33 %	10. Tyrkia	16 430

Som figur 3.13 viser har innvandrere i Oslo noe lengre botid enn gjennomsnittet for landet. Mens 41 prosent av innvandrerne i landet hadde kortere botid enn 5 år, var tilsvarende tall for Oslo 33 prosent.

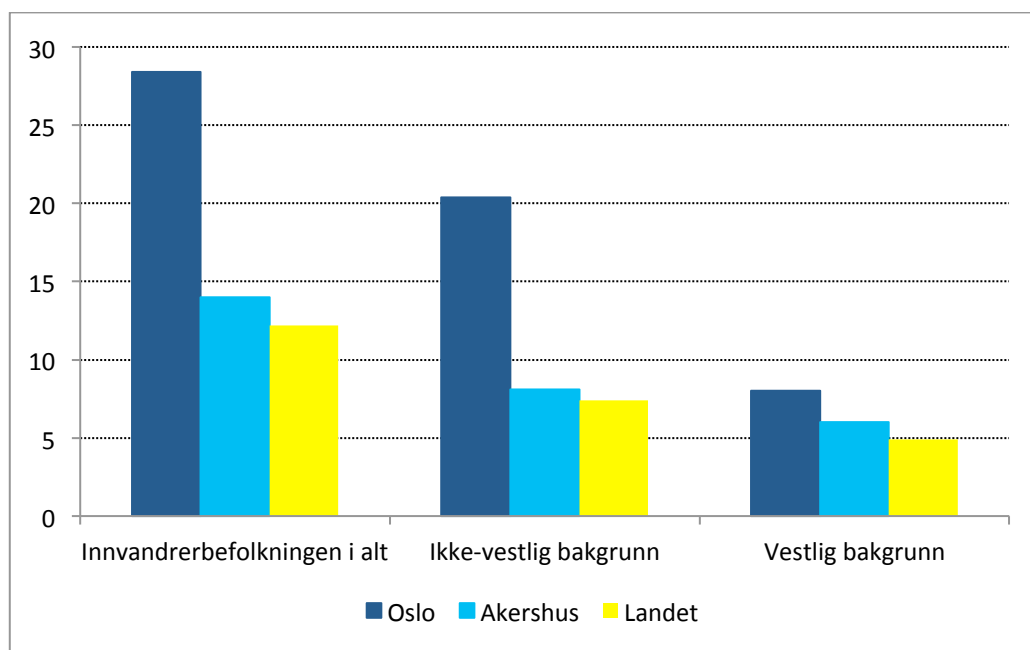
Figur 3.13. Innvandrere etter botid for Oslo og landet, 2011. Prosent, Kilde: SSB

Blant innvandrerne i Oslo hadde 37 prosent lengre botid enn 15 år, mens tilsvarende tall for landet var 30 prosent. For øvrig kjennetegnes innvandrere med bakgrunn fra Asia og Afrika av at de har klart lengre botid enn innvandrere fra andre landgrupper. Mens hele 53 og 47 prosent av innvandrerne i Oslo med bakgrunn fra Øst-Europa hadde mindre enn 5 års botid, var tilsvarende tall for innvandrere med bakgrunn fra Asia og Afrika 21 og 22 prosent.

Oslo har en større andel av innvandrerbefolkningen som selv er født i Norge av utenlandsfødte foreldre enn landsgjennomsnittet. Blant innvandrerbefolkningen i Oslo var nesten en av fire født i Norge av utenlandsfødte foreldre (23,5 prosent), mens tilsvarende tall for landet var en av seks (16,7 prosent). 40 prosent av gruppen norskfødte med utenlandskfødte foreldre i Norge, dvs. etterkommere etter innvandrere, var bosatt i Oslo.

Figur 3.14 Andel personer i innvandrerbefolkningen samlet og etter vestlig og ikke-vestlig bakgrunn i Oslo, Akershus og Landet, 2011. Prosent. Kilde: SSB

Andelen med innvandrerbakgrunn i Oslo er mer enn dobbelt så høy som i Akershus og 2,5 ganger så høy som landsgjennomsnittet. Andelen med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn i Oslo var drøyt 20 prosent, som er nesten tre ganger høyere enn i Akershus og landsgjennomsnittet på henholdsvis 8 og 7 prosent. I alt hadde 72 prosent av innvandrerbefolkningen i Oslo ikke-vestlige bakgrunn, mens tilsvarende tall for Akershus og landet var 58 og 60 prosent. 29 prosent av alle med ikke-vestlige bakgrunn i Norge var bosatt i Oslo.

3.7 Innvandrerbefolkningens bosetningsmønster

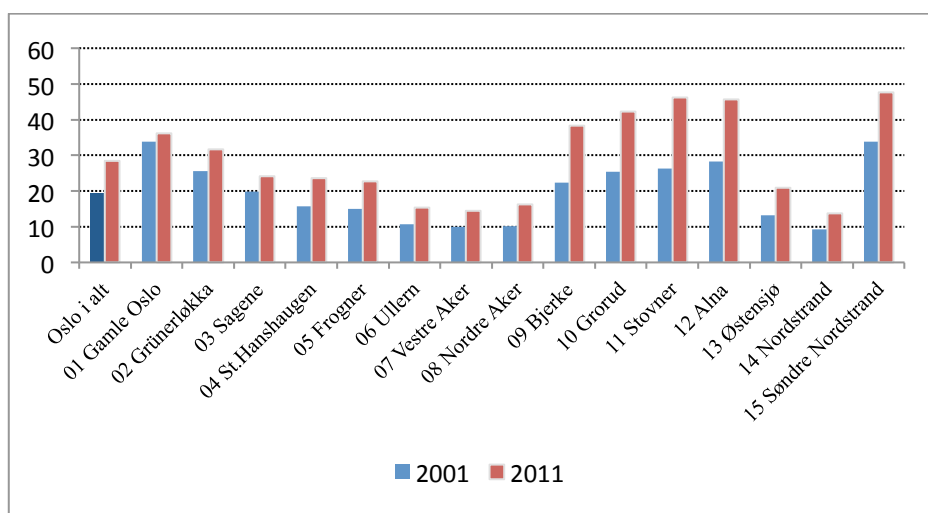
Innvandrerbefolkningen utgjør en større andel i Oslo enn i noen annen kommune i Norge. Derfor vil vi her se nærmere på innvandrerbefolkningens sammensetning og bosetningsmønster.

Innvandrerbefolkningens bosetningsmønster i Oslo kjennetegnes av en sterk konsentrasjon i bydelene i Groruddalen og Søndre-Nordstrand. I bydelen Søndre-Nordstrand utgjorde innvandrerbefolkningen 48 prosent, mens de utgjorde 46 prosent i bydelene Alna og Stovner. I bydelene Nordstrand og Vestre Aker hadde 14 prosent innvandrerbakgrunn.

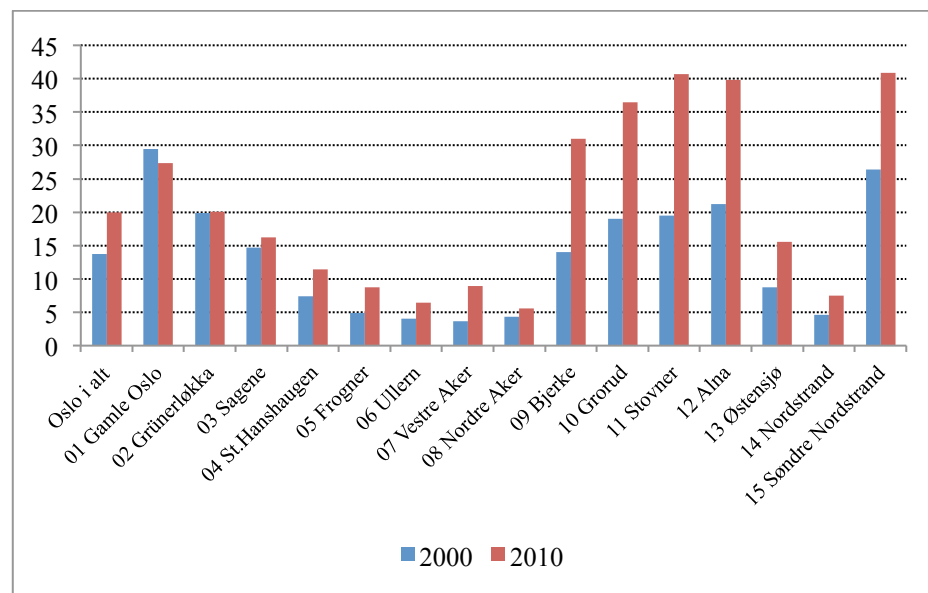
Økningen i innvandrerbefolkningen har vært størst i de bydelene som hadde høyest andelen med innvandrerbakgrunn fra før, med unntak av bydel Gamle Oslo.

Bydel Gamle Oslo hadde den høyeste andelen innvandrere i 2001 med 34 prosent, men hadde lavest vekst frem til 2011 med en vekst på 2 prosentpoeng. Bydelene i Groruddalen hadde den klart største økningen de siste ti årene med en vekst i innvandrerbefolkningen på mellom 16 og 20 prosentpoeng. Veksten i bydelene Ullern, Vestre Aker og Nordstrand var på 4 prosentpoeng.

Figur 3.15. Andel personer i innvandrerbefolkningen etter bydeler i Oslo 2001 og 2011. Prosent. Kilde: SSB

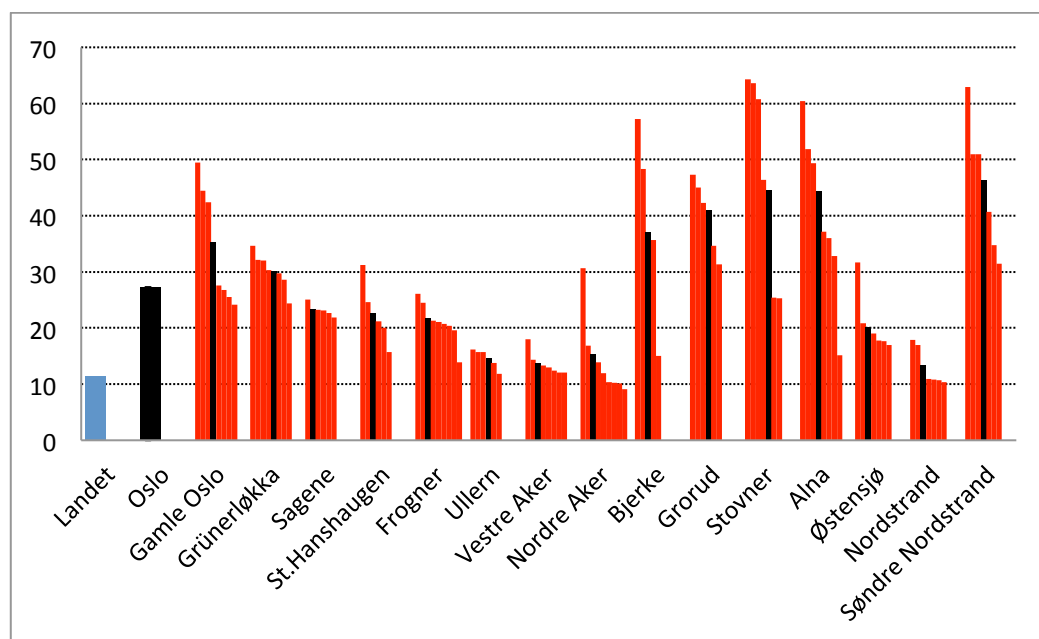
Figur 3.16. Andel personer i innvandrerbefolkningen med ikke-vestlig bakgrunn etter bydeler i Oslo 2000 og 2010. Prosent. Kilde: SSB

Denne tendensen til økende konsentrasjon av innvandrerbefolkningen til spesielt bydelene i Groruddalen og Søndre-Nordstrand blir enda tydeligere dersom vi ser på bosettingsmønsteret til den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen i Oslo. I løpet av de 10 siste årene har andelen ikke-vestlige innvandrere blitt fordoblet i flere bydeler i Groruddalen. I bydelene Stovner og Alna økte andelen med ikke-vestlige bakgrunn fra 20 og 21 prosent i 2000 til 41 og 40 prosent i 2010. Til sammenlikning økte andelen med ikke-vestlige bakgrunn minst i mange av de bydelene i Oslo som hadde færrest med ikke-vestlig bakgrunn i år 2000.

I bydelene Nordre-Aker og Ullern økte andelen ikke-vestlige innvandrere med 2 og 3 prosentpoeng til henholdsvis 6 og 7 prosent av befolkningen. Det var dermed mer enn seks ganger flere med ikke-vestlig bakgrunn i bydelene Stovner og Nordstrand enn i bydelene Ullern og Nordre-Aker. Det er også stor variasjon på delbydelsnivå innenfor flere av bydelene. Størst variasjoner var det i bydelene Bjerke og Alna, jf figur 3.17.

Figur 3.17. Andel innvandrerbefolkningen i bydeler og delbydeler 2010*. Prosent. Kilde: UKE og SSB

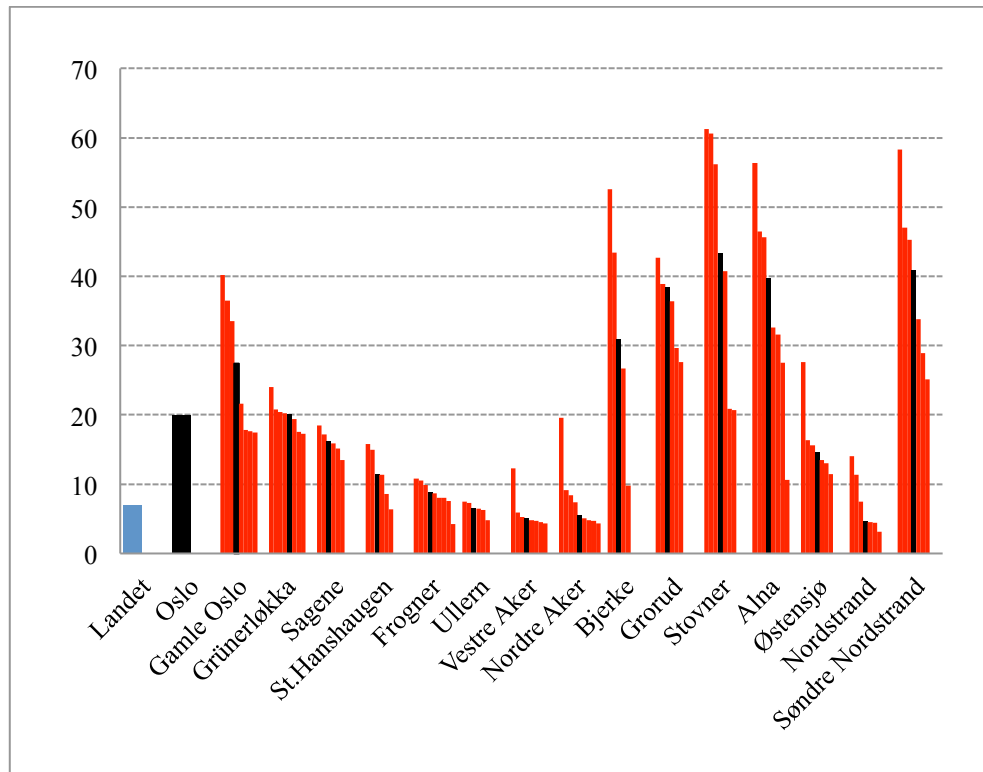
*Svart søyle er gjennomsnitt for bydelene.

Et karakteristisk trekk ved innvandrebefolkningens bosettingsmønster i Oslo er at de med ikke-vestlig og vestlig bakgrunn har et markant forskjellig bosettingsmønster. Mens ikke-vestlige er sterkt overrepresentert i de østlige bydelene, er de med vestlig innvandrerbakgrunn nesten like sterkt overrepresentert i bydelene i Indre by Vest og Ytre by vest, jf figur 3.18 og 3.19.

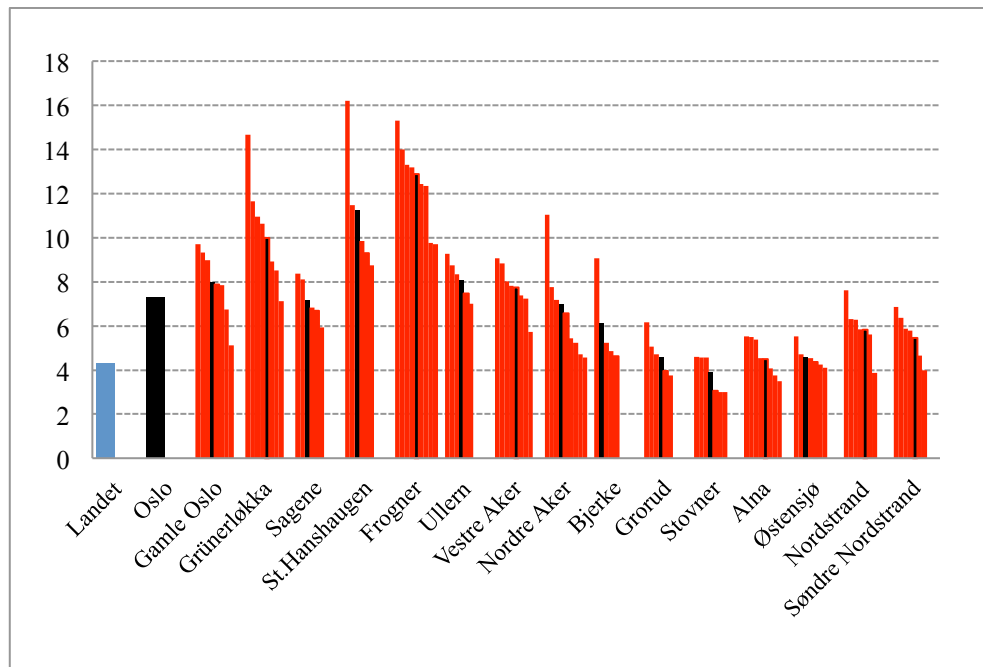
Bydelene Frogner og St. Hanshaugen hadde høyest andel vestlig innvandrerbefolkning med 11 og 13 prosent. Motsatt hadde bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand den laveste andelen med mellom 4 og 6 prosent innvandrerbefolkning med vestlige bakgrunn. De bydelene som hadde den høyeste andelen ikke-vestlige innvandrerbefolkning hadde dermed den laveste andelen vestlige innvandrerbefolkning.

Dette betyr samtidig at bydelene i indre vest og ytre øst har en annerledes sammensatt innvandrerbefolkning enn bydelene i Groruddalen og Søndre-Nordstrand. I bydelene Frogner, Ullern og Vestre-Aker utgjorde den vestlige innvandrerbefolkningen mellom 40 og 44 prosent av innvandrerbefolkningen, mens i bydelene i Groruddalen og Søndre-Nordstrand utgjorde den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen mellom 84 og 91 prosent av innvandrerbefolkningen. Alle delbydelene i de 6 bydelene vest for Akerselva, og bydel Nordstrand, hadde en klart lavere andel ikke-vestlig innvandrerbefolkning enn gjennomsnittet for Oslo.

Figur 3.18. Ikke-vestlig innvandrerbefolkning fordelt etter bydel og delbydel, 2010. Prosent. Kilde: UKE og SSB

Figur 3.19. Vestlig innvandrerbefolkning fordelt etter bydel og delbydel, 2010. Prosent. Kilde: UKE og SSB

3.8 D-indeks for grad av bostedssegregasjon

For å belyse graden av etnisk segregasjon i ulike innvandrersgruppers bosettingsmønstre i Oslo, har SSB beregnet en D-indeks for de største landgruppene. Indeksen viser i hvilken grad ulike grupper i innvandererbefolkningen har forskjellig bosettingsmønstre på delbydelsnivå, sammenliknet med befolkningen med norsk bakgrunn.

D-verdier under 30 regnes som lave, verdier mellom 30 og 60 som moderate, mens verdier over 60 regnes som høye. Innvandererbefolkningen med bakgrunn fra Sri-Lanka (64,9), Pakistan (55,8) og Tyrkia (53,0) har høyest bostedssegregasjon. Mens de som har bakgrunn fra Polen (18,7), Sverige (30,3) og Iran (30,7) har lavest bostedssegregasjon.

Tabell 3. Utvikling i segregasjonsmålet D-indeks for innvandererbefolkningen for landgrupper med mer enn 5000 personer i Oslo, 1998-2010. Kilde: SSB

Landbakgrunn	D-indeks (poeng)			Andel (prosent)			Antall pr. 1.1.2010
	1998	2008	2010	1998	2008	2010	
Pakistan	49,3	53,6	55,8	3,2	3,6	3,6	21 200
Somalia	47,1	44,3	42,9	0,6	1,7	2,0	11 600
Sverige	22,5	26,8	30,3	1,1	1,4	1,8	10 300
Polen	23,4	20,8	18,7	0,3	1,2	1,6	9 300
Sri Lanka	57,3	64,1	64,9	0,7	1,3	1,2	7 200
Irak	43,6	43,8	45,1	0,3	1,1	1,2	6 800
Tyrkia	48,7	51,0	53,0	0,8	1,0	1,0	6 000
Marokko	45,8	45,3	46,6	0,8	1,0	1,0	5 900
Vietnam	53,2	49,2	48,4	0,7	0,9	0,9	5 600
Iran 1)			30,7	0,6	0,9	0,9	5 300
Ikke-vestlige land 2)	38,3	36,4	35,4	13,0	20,6	22,4	131 500
Ikke-vestlige land 3)			38,3			20,0	117 500

1) D-indeks ikke beregnet for 1998 og 2008 ettersom landgruppen utgjorde færre enn 5000 personer i 2008.

2) Etter "gammel definisjon", dvs. Øst-Europa, Asia inkl. Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika.

3) Etter "ny definisjon", dvs. Øst-Europa utenfor EU/EØS, Asia inkl. Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika.

I perioden 1998-2010 har pakistanere, tamiler (fra Sri-Lanka) og tyrkere fått et mer segregert bosettingsmønster, mens somaliere og vietnamesere har fått et mer spredt bosettingsmønster. Befolkningen med ikke-vestlig bakgrunn som helhet har fått en noe mindre segregert bosettingsmønster. Denne gruppen omfatter imidlertid også polakker og østeuropeere fra EU-land, som har et mer spredt bosettingsmønster.

4 Boligmasse og boligbygging

I Oslos situasjon med kraftig befolkningsvekst er behovet for nye boliger et sentralt samfunnsspørsmål. Her gjennomgås boligmasse, eierformer, utleiemarkedet og boligbyggingen siden 2000. Sist i kapitlet gjøres det beregninger om boligbyggebehovet mot 2030.

4.1 Boligmasse, eie- og leieformer

Pr 1.1.2010 var det i Oslo vel 307 000 boliger, tilsvarende 1,91 personer pr bolig. Antall personer pr bolig i Oslo har i senere år vist en økende tendens fra 1,84 i 2006. På landsbasis er antall personer pr bolig 2,09 pr 1.1.2010 som er høyere enn i Oslo, fordi Oslo har høye andeler enperson-husholdninger og ett- og toromsboliger.

Tabell 4.1 Antall boliger etter boligtyper i Oslo, 2010. Kilde: SSB

Enebolig	25 783
Tomannsbolig	19 078
Rekkehus, kjedehus og andre småhus	29 759
Boligblokk	224 518
Bygning for bofellesskap	4 233
Andre bygningstyper	4 166
Sum	307 537

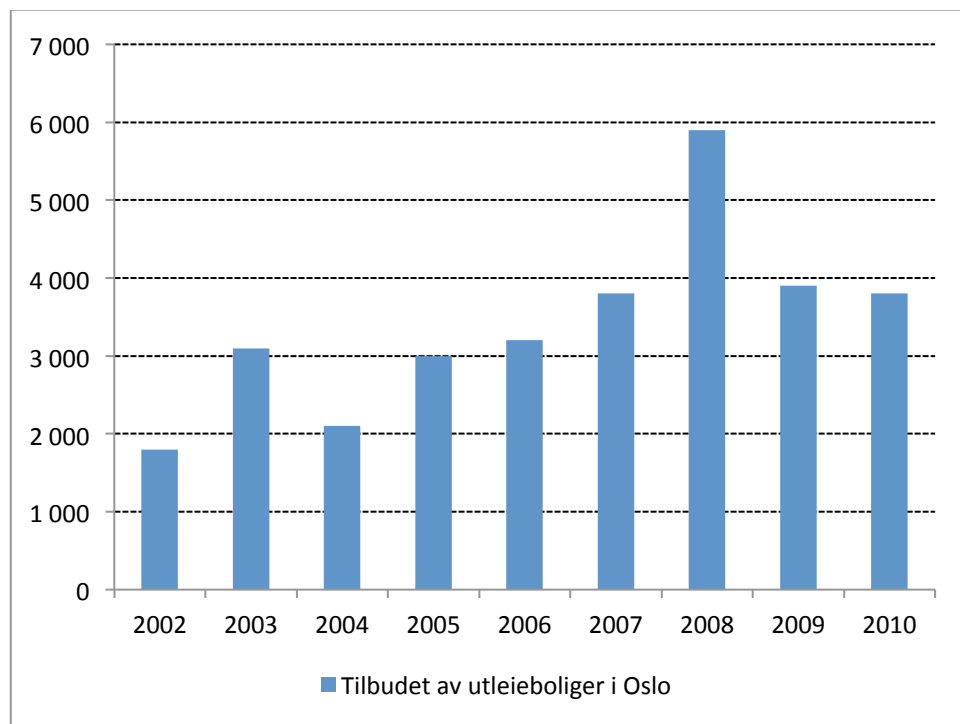
Eierformer i Oslo

Sammenliknet med europeiske storbyer eier en høy andel av innbyggerne i Oslo sin bolig. 71 prosent eier sin egen bolig. Eierandelen er sammensatt av selveiere og andelseiere (borettslag). I Oslo er andelen andelsboliger høyere enn i de aller fleste kommuner. I enkelte bydeler er andelsboliger dominerende. I borettslag er regelen at eier selv bor i boligen og utleie (fremleie) av boliger er begrenset i lov og vedtekter. I sameier er det mulig å eie flere boliger, boliger kan eies av juridisk person (selskaper) og kan fritt brukes som utleieobjekter.

Andelen leietakere i Oslo er 29 prosent og høyere enn landsgjennomsnitt (23 prosent). I Oslo er 13,8 prosent av boligene utleid fra privatperson, mens 6,3 prosent blir leid ut kommersielt og 4,8 prosent av kommunen. 4,7 prosent av boligene er utleid som tjenestebolig eller på andre vilkår.

Størst andel utleieboliger har Oslo i indre by der leieandelen varierer fra 41 prosent til 47 prosent (bydelsinndelingen i 2001). I drabantbyene er leieandelen lavere. I indre by øst utgjør kommunale utleieboliger en andel på mellom 10 og 16 prosent (bydelsgrenser og tall for 2001). Privat utleie er mest utbredt i indre by og i ytre vest (alle tall fra SSB Folke- og boligtellingsen 2001).

Leiemarkedet er preget av mange små tilbydere og varierer med utviklingen i prisen på boliger og andre økonomiske forhold. Figur 4.1. viser utviklingen slik den kan måles på annonsemarkedet (Finn.no) siden 2002.

Figur 4.1 Tilbudet av utleieboliger i Oslo lagt ut på Finn.no, 4. kvartal 2002-4.kvartal 2010.*Kilde: Finn.no**Utleiemarkedet omfatter også annet enn boliger som legges ut på Finn.no.*

Antall tilgjengelige utleieboliger varierer gjennom året, men i snitt er det til enhver tid 1 000 – 1 500 utleieboliger tilgjengelige i det åpne markedet. Nærmere 80 prosent av boligene som annonseres er hybler og 1-roms leiligheter. Et flertall av utleierne forventer høyere leiepriser, og nesten ingen venter lavere (informasjon innhentet av Boligbygg KF april 2011) og tilbudet av leiligheter til leie er økende. I 2010 steg leieprisene for leiligheter med 7,1 prosent i Oslo.

Kommunalt boligtilbud

Boligbygg Oslo KF eier, forvalter, drifter og leier ut kommunale boliger. Boligbyggs rolle er å være Oslo kommunes hovedtilbyder av boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Boligbygg tildeler boliger etter bestilling fra bydelene og skal i samarbeid med bl.a. bydelene analysere kommunens behov for boliger. Foretaket skal sikte mot en bedre geografisk spredning av den kommunale boligmassen. Foretaket skal kjøpe i de bydelene hvor det er mangel på kommunale boliger.

Foretaket har over 10 100 boliger fordelt på alle 15 bydeler der det bor mer enn 25 000 mennesker. Flest boliger ligger i Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene, jf tabell 4.2. Foretaket er et boligsosialt virkemiddel og skal tilby boliger til kommunens vanskeligstilte.

Boligbygg eier over 330 kommunale bygg (av disse 220 større bygg og kvartaler hovedsakelig i indre by). Boligbygg eier også mange leiligheter i vanlige borettslag og boligsameier. Borettsloven gir kommunen anledning til å eie boliger for fremleie i borettslag. Nedenfor følger en oversikt over antall boliger fordelt på bydel og eierform.

Tabell 4.2 Kommunale boliger fordelt på bydeler og eierform. Kilde: Boligbygg

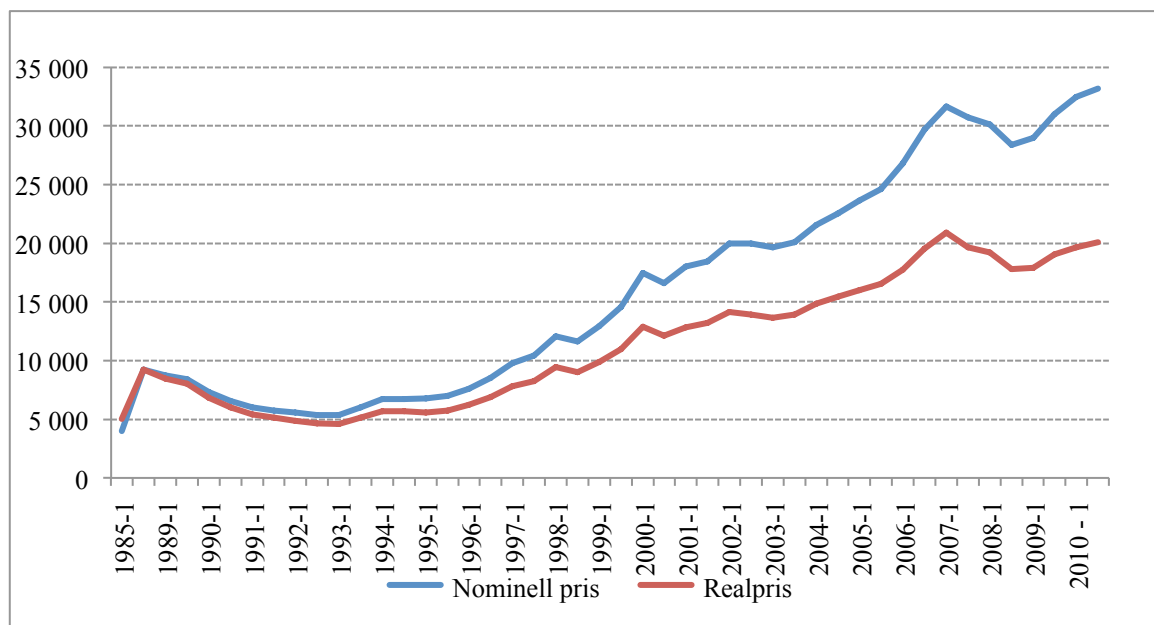
Bydel	Antall boliger formidlet av Boligbygg
Gamle Oslo	1 562
Grünerløkka	1 288
Sagene	2 180
St. Hanshaugen	301
Frogner	377
Ullern	148
Vestre-Aker	377
Nordre-Aker	397
Bjerke	353
Grorud	539
Stovner	518
Alna	734
Østensjø	628
Nordstrand	393
Søndre Nordstrand	365
Sum kommunale boliger	10 162
Boligbyggs boligtilbud etter eierform	
Boliger i kommunalt eide bygg	6 317
Boliger i borettslag	2 336
Boliger i boligsameier	1 509

Det kommunale foretaket Boligbygg har mange typer boliger: Vanlige kommunale boliger, trygdeboliger, omsorgsboliger, boliger for psykisk utviklingshemmede, handikappede og rusavhengige. I tillegg har Boligbygg bl.a. ansvar for Ungbo-boliger (for unge 17 – 23 år). Foretaket skal samtidig være et boligsosialt virkemiddel for å fremskaffe bolig til vanskeligstilte. Boligbygg skal drive forretningsmessig eiendomsforvaltning

4.2 Boligprisene

Omsetningsprisen for boliger har i Oslo har steget med 54,3 prosent fra 2003 til 2010. På landsbasis har prisene økt med ca 44,1 prosent og i Akershus med 35,3 prosent i samme periode (tall fra Norges Eiendomsmeglerforbund). Prisen pr kvadratmeter bolig pr september 2010 er i Oslo kroner 38 000, i Akershus kroner 27 000 og på landsbasis 25 800. Prisstigningen varierer noe mellom ulike boligformer.

OBOS prisstatistikk viser en utvikling i nominelle priser (pålydende verdi) fra kroner 9254 pr kvadratmeter i 1988 (sin tids toppnivå) til kroner 33 177 i 2010. Omregnet i realpriser (fratrasket alminnelig prisstigning i samme periode) er prisen mer enn fordoblet fra 1988 til 2010 (fra 9254 til 20 107 kroner).

Figur 4.2. Omsetningspriser 1985-2010 – løpende priser og realpriser. Kilde: OBOS prisstatistikk

OBOS prisstatistikk viser også en betydelig forskjell på prisnivået (kvadratmeterpris) mellom bydelene. Prisen varierer (2010) fra laveste gjennomsnitt pr kvadratmeter bolig på kroner 26 128 til kroner 46 625.

Priser i utleiemarkedet

Boligbygg KF skal holde seg informert om utviklingen i leiemarkedet og er kilde for informasjonen nedenfor. Leienivået på utleieboliger har økt jevnt i takt med boligmarkedet. I 2008/2009 falt leieprisene betydelig som en konsekvens av finanskrisen, men markedet har gradvis tatt seg opp igjen. Leienivået er nå på et historisk rekordnivå hvor den gjennomsnittlige utleieboligen koster kr. 10 742 pr. måned. Prognoser for leieprisutviklingen er usikre, men et anslag fra Boligbygg er 4 prosent på årsbasis i 2011.

Boligbygg fastsetter sine leier etter husleielovens regel for gjengs leie. For å finne gjengs leie må man finne leienivået for sammenliknbare leieforhold og gjøre en konkret vurdering av boligstandard. Gjennomsnittlig husleie hos Boligbygg er kr. 7 462 pr. måned. For gjengs leie er prognosen for 2011 en økning på 7 prosent.

4.3 Strategi for kommunale boliger

Det er gjort beregninger av behovet for tildeling av kommunal bolig i forhold til tilbudet av slike boliger. En undersøkelse for Boligbygg (BDO Noraudit 2009) viste et gap på 1700 boliger (1400 små og 300 store boliger). Grunnlaget for undersøkelsen var bl.a. behovet som bydelene har registrert. Helse- og velferdsetaten har i samarbeid med Boligbygg igangsatt arbeid med en ny behovskartlegging som skal bli klar i 2012.

I perioden frem til 2013 skal Boligbygg selge uhensiktsmessige eiendommer og boliger og eiendommer og enkeltleiligheter som ligger utenfor foretakets formål. I økonomiplanperioden 2011 – 2014 vil det bli kjøpt en rekke enkeltleiligheter og vurdert nybygging eller utvikling av

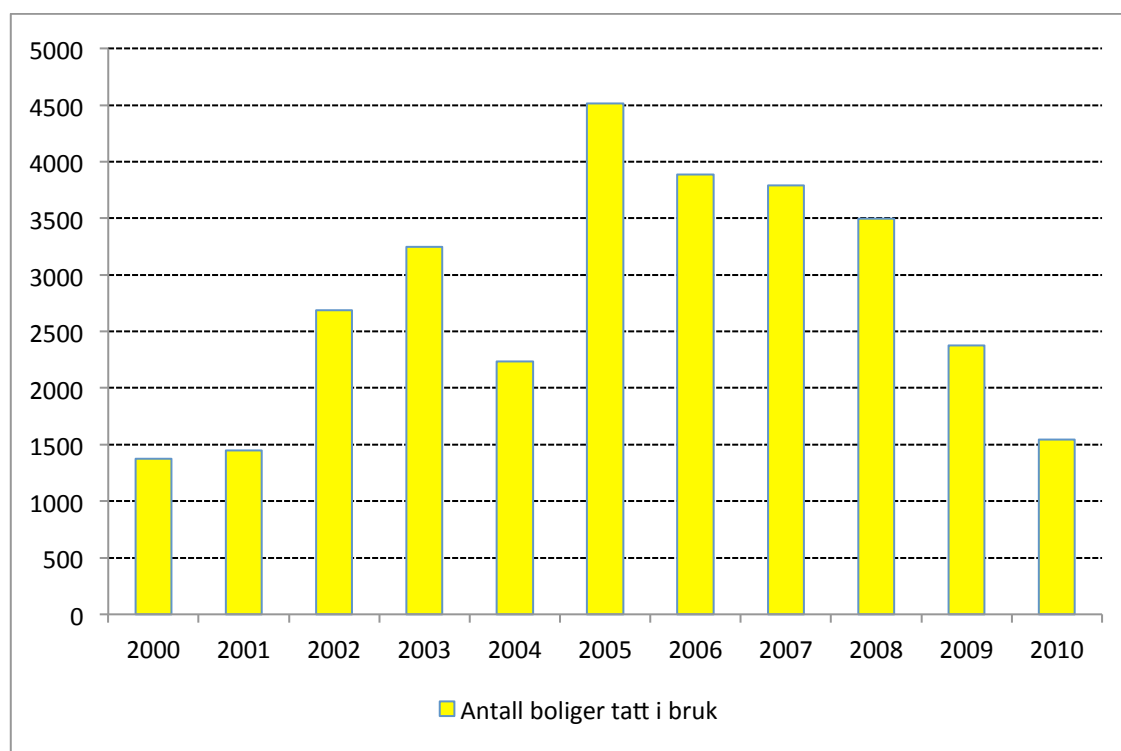
spesialtilpassede boliger i egne bygg. Vedtatt budsjett legger opp til et økt tilfang av 160 – 180 boliger til vanskeligstilte.

Større leiligheter skal skaffes til barnefamilier. Det skal gjøres kjøp av enkeltleiligheter i borettslag og sameier, og arbeides for en bydelsvis spredning av kommunale boliger, også internt i den enkelte bydel. Eneboliger kjøpes som hovedregel ikke. Rekkehus kjøpes når det ikke er mulig å anskaffe leiligheter som er store nok.

4.4 Boligbyggingen i Oslo og Akershus

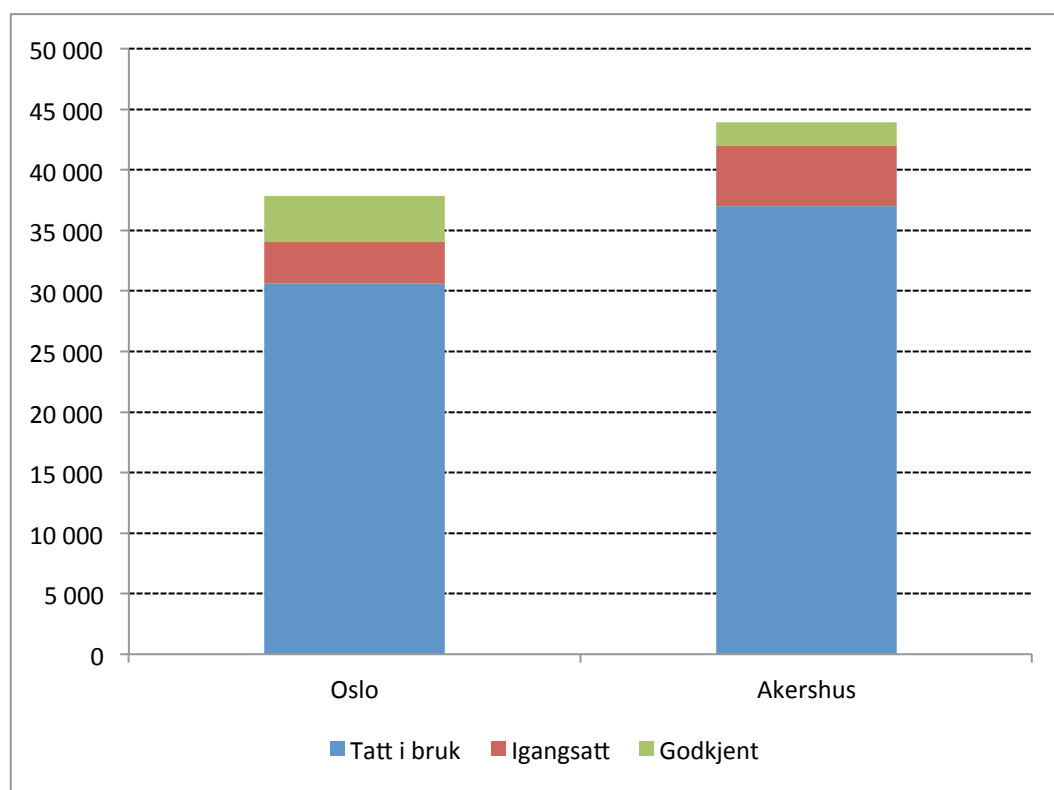
Den samlede boligbyggingen i Oslo i perioden 1.1.2000- 1.1.2011 var 37 800 boliger (herav 30 600 tatt i bruk, 3 400 igangsatte og 3 800 godkjente) Boligbyggingen varierer betydelig fra år til år, jf figur 4.3.

Figur 4.3. Årlig antall boliger tatt i bruk i perioden 1.1.2000 - 1.1.2011. Kilde: Matrikkelen, Oslo kommune

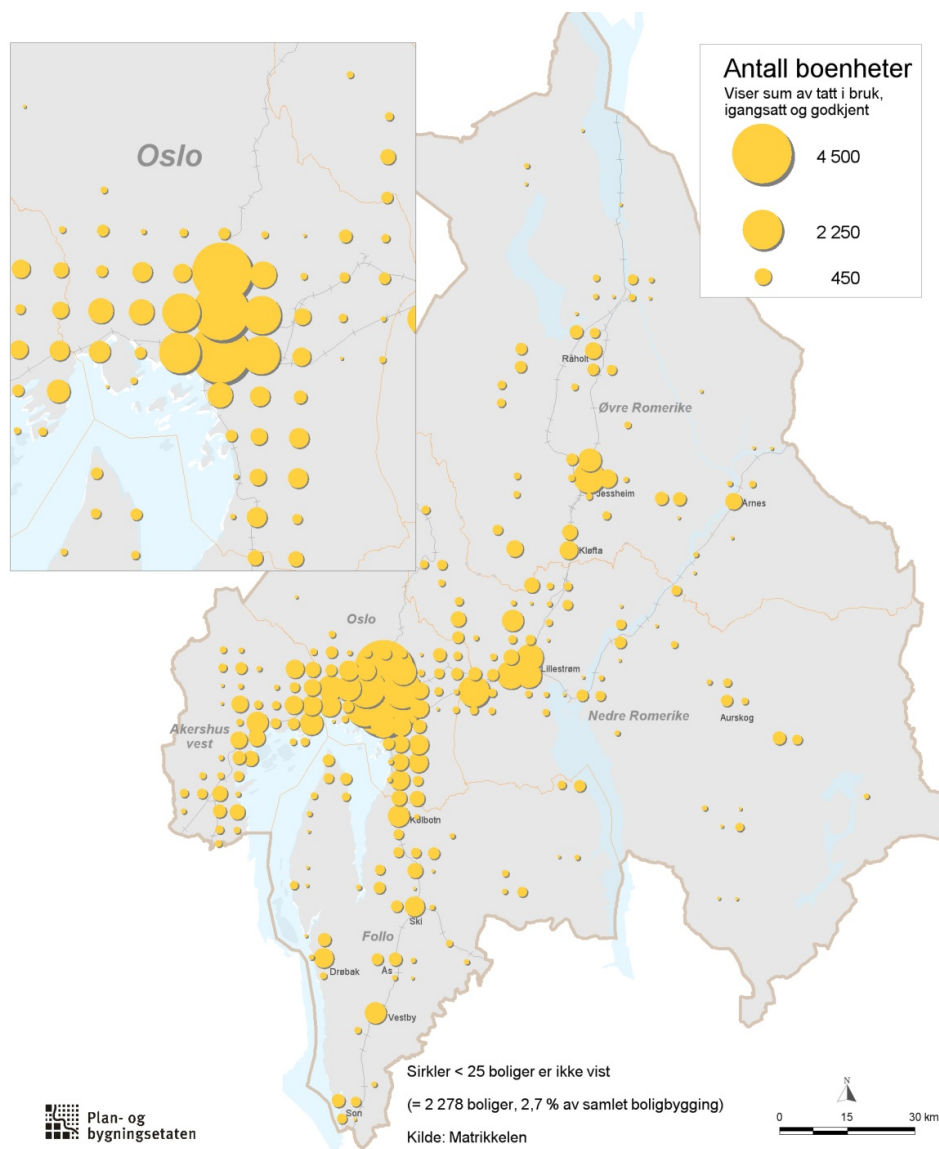

Boligmarkedene i Oslo og Akershus må ses under ett. Oslo og Akershus utgjør et felles bolig- og arbeidsmarked og det er et høyt nivå på pendlingen, jf. kap. 2. Det foregår omfattende flytting mellom Oslo og Akershus – spesielt unge mennesker fra Akershus til Oslo og barnefamilier fra Oslo til Akershus.

Til sammen er 81 821 boliger tatt i bruk, igangsatt eller godkjent i Oslo og Akershus 2000-2010. Figur 4.4. viser at boligbyggingen har vært noe høyere i Akershus enn i Oslo i perioden 2000-2011 (boliger tatt i bruk, igangsatt eller godkjent sammenlagt). Det fremgår av figuren at det ved utløpet av perioden var flere boliger som er godkjent, men ikke ennå igangsatt i Oslo enn i Akershus.

Fig 4.4. Boligbygging 2000-2011 Oslo og Akershus. Boliger tatt i bruk, igangsatt eller godkjent. Kilde: SSB

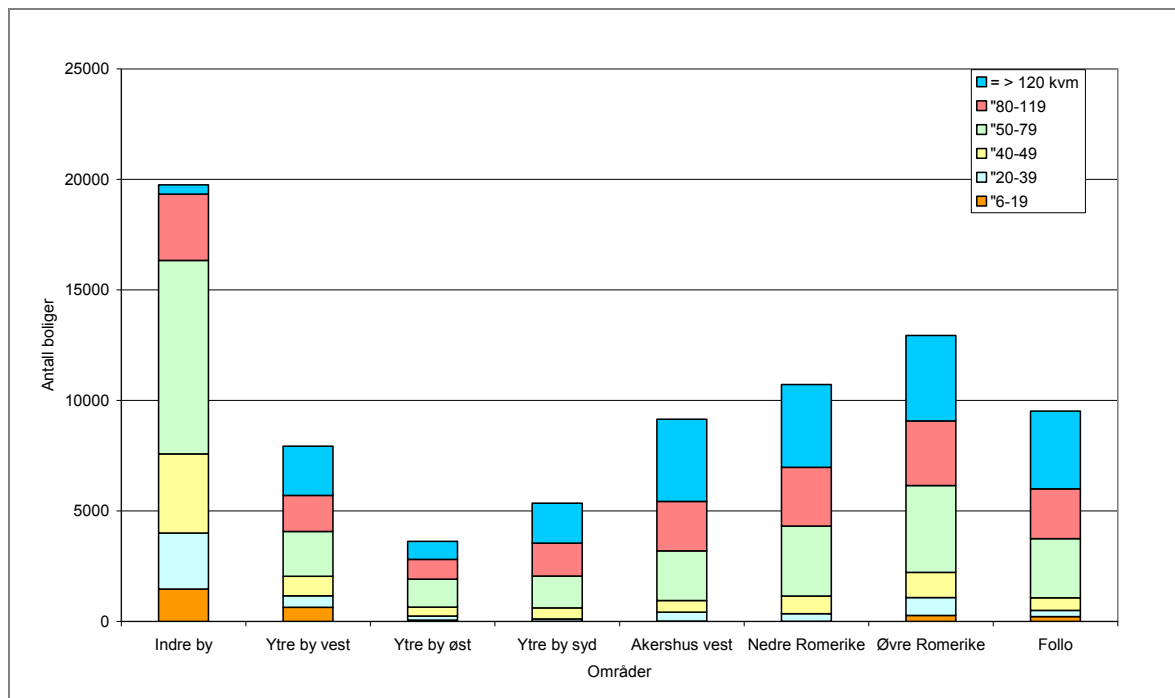
Figur 4.5. Regional fordeling av boligbyggingen (sum tatt i bruk, igangsatt eller godkjent) i Hovedstadsregionen - perioden 1.1.2000 – 1.1.2011. Boenheter i tilbygg/påbygg er inkludert. Fordelt i rutenett på 2 km. Kilde: Matrikkelen, Oslo kommune

Av boligbyggingen i regionen har 46 prosent skjedd i Oslo, 16 prosent på Nedre Romerike, 13 prosent på Øvre Romerike og 12 prosent både i Follo og Akershus vest. Boligbyggingen har vært relativt konsentrert om de sentrale steder, med klart tyngdepunkt i indre Oslo, jf figur 4.5. Samlet sett er det også bygd betydelig i andre og mindre sentrale deler av regionen.

Av figur 4.6 og 4.7 fremgår at Oslos indre by, med klar dominans av boliger under 80 kvm, skiller seg både fra ytre by og de fleste områdene i Akershus. Der dominerer boliger større enn 80 kvm. Det er en "arbeidsdeling" rundt boligstørrelser i hovedstadsregionen. I Akershus er det imidlertid også bygd en del stasjonsnære middels store boliger (Lillestrøm, Jessheim, Sandvika, Asker, Kolbotn og Ski).

Figur 4.6. Antall boliger i byområder i Oslo og delregioner i Akershus i perioden 1.1.2000 - 1.1.2011.
Kilde: Matrikkelen, Oslo kommune

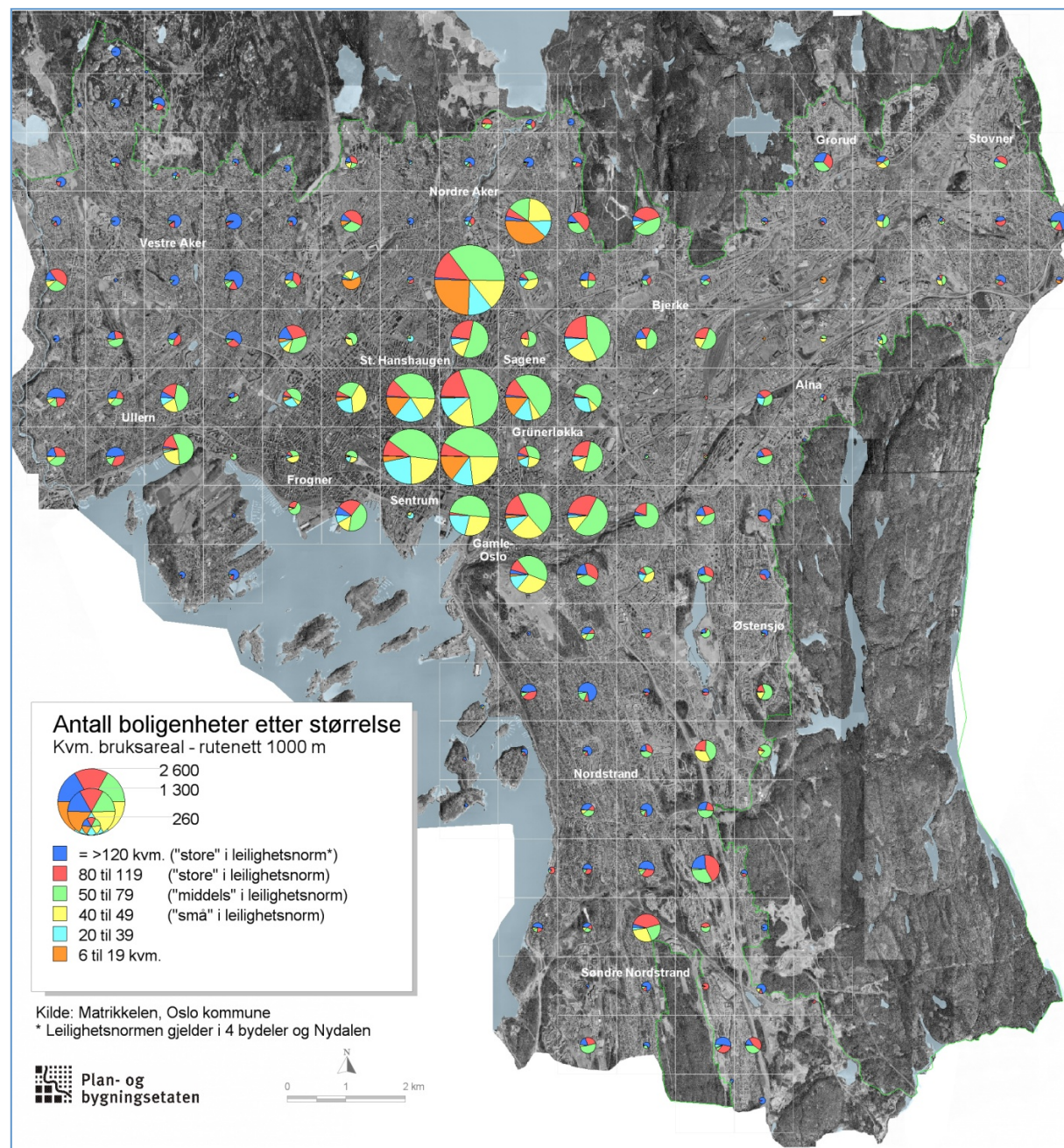

Figur 4.7. viser den geografiske fordelingen av boligbyggingen i Oslo og Akershus. Det gis også informasjon om fordelingen av boligstørrelser i nybyggingen.

Figur 4.7 Boligbygging i Oslo i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011, tatt i bruk, igangsatt og godkjent. Inndelt etter boligstørrelse fordelt på rutenett 1 000 x 1 000 meter.

Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.

4.5 Beregninger av boligbyggebehov i Oslo

Tabell 4.3 Antall boliger, befolkning og personer pr bolig i Oslo 2006-2010. Kilde: SSB

År	2006	2007	2008	2009	2010
Boliger	292 414	296 623	300 026	304 797	307 537
Befolkning	538 411	548 617	560 484	575 475	586 860
Personer per bolig (bo-frekvens)	1,84	1,85	1,87	1,89	1,91

Pr 1.1.2010 var det 1,91 personer pr bolig i Oslo, og pr 1.1.2011 kan tallet beregnes til 1,94 basert på at det ble tatt i bruk 1 542 boliger og folketallet økte med 12 649 siste år. Dersom en legger befolkningsfremskrivning 2011 til grunn, vil det være 793 800 personer i Oslo 1.1. 2030. Med konstant bofrekvens på 1,94 vil byggebehovet i Oslo være om lag 100 000 boliger i perioden 2011 -2030.

Statistikken viser at deler av innvandrerbefolkningen bor tettere (med flere personer i husstanden) enn andre deler av byens befolkning. Dette vil bidra til å øke bofrekvensen.

Erfaringstall for Oslo fra de siste år viser imidlertid at mens Oslos befolkningsvekst fra 1.1.2000 til 1.1.2011 var 92 533 personer, var den registrerte nyproduksjonen av boliger 30 631 boliger. Dette kunne teoretisk sett tilsi at antall personer pr ny bolig i perioden var hele 3,02. Forklaringen er sannsynligvis heller at det skjer omfattende flytting i byen; at det i eksisterende boligmasse blir flere personer pr bolig; at det deles boliger uten at det registreres i statistikken; at tomme boliger tas i bruk mv. Det er med andre ord en viss elastisitet i boligtilbudet og i bruken av boliger.

Statistikk fra Stockholm og København viser at botettheten er høyere i nyproduksjon enn i den eksisterende boligmassen.

I Stockholm er det registrert at det er 2,05 personer per ny bolig etter noen års bruk, mens generell bofrekvens i byen er 1,9. Ifølge København kommune er det i nyproduksjonen etter år 2000 2,05 innbyggere per bolig, mens byens generelle bofrekvens er 1,78.

Dersom antall beboere i nye boliger blir høyere enn i den store massen av små boliger som for øvrig preger Oslo, kan en også her anta at boligfrekvensen blir høyere i nyproduksjonen. Den nye *leilighetsnormen* (fra 1.1.2008) som gjelder 4 bydeler i indre by og Nydalen og krever at alle boliger er minst 40 kvm, kan blant flere faktorer bidra til at nye boliger har flere beboere. Hvis bofrekvensen i nye boliger ble så høy som 2,35, kan behovet for bygging av nye boliger beregnes til vel 82 700 boliger i perioden 2011 til 2030. Dette innebærer et årlig boligbyggebehov på 4350. Beregningene er oppsummert i tabellen under:

Tabell 4.4. Innbyggere, bofrekvens og boligbyggebehov 2011-2030. Kilde: Oslo kommune

Forventet befolkningsvekst 2011-2030 (hovedalternativ)	Boligbyggebehov ved 1,94 pers pr bolig i nye boliger	Boligbyggebehov ved 2,35 pers pr bolig i nye boliger	Boligbyggebehov per år ved 1,94 pers pr bolig i nye boliger	Boligbyggebehov per år ved 2,35 pers pr bolig i nye boliger
194 340	100 175	82 697	5 272	4 353

Oslos boligstall i 2030 ved høyt og lavt beregnet behovsnivå er henholdsvis 408 000 boliger og 390 400 boliger. Dersom det bygges 82 700 boliger vil Oslos generelle bofrekvens øke fra 1,94 (2011) til 2,03 (2030). NIBR (Norsk institutt for by- og regionforskning) har beregnet boligbehovet i Oslo i perioden 2010-2030 til 106 000 nye boliger. Disse beregningene er gjort på grunnlag av SSBs befolkningsprognose fra 2009 og faste boligfrekvenser (det registrerte boligkonsumet for ulike grupper). Beregningen viste et behov for en årlig produksjon på vel 5000 boliger.

Boligbyggingen i Oslo i perioden 2000 til 2010 har variert betraktelig (se fig 4.3). Bare i 2005 var boligbyggingen på et nivå nær beregnet behov for kommende planperiode.

5 Transport

Oslo fungerer som et nav i det nasjonale og regionale transportsystemet. Et godt fungerende transportsystem er nødvendig for å sikre funksjonelle og miljøvennlige byer og storbyregioner. Flere transportkorridorer går gjennom Oslo.

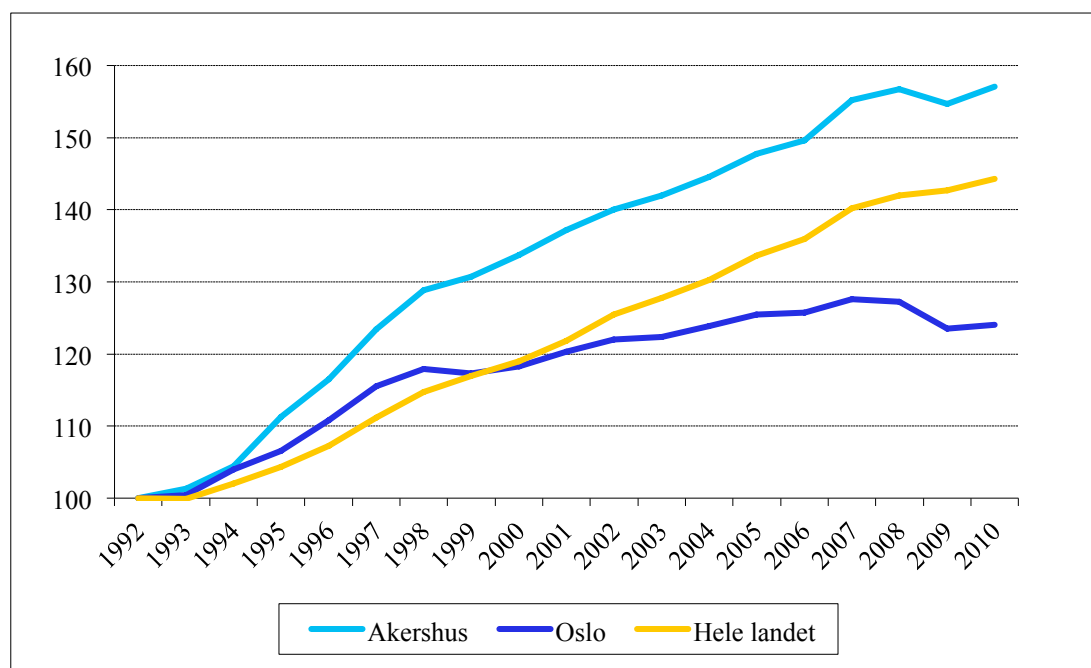
5.1 Trafikkutvikling

Til tross for sterk vekst i arbeidsplasser og bosatte i regionen har biltrafikken i Oslo bare vokst moderat i forhold til veksten i resten av landet. Det er flere årsaker til den relativt lave veksten i Oslo, men lav biltilgjengelighet, ganske restriktiv parkeringspolitikk i Oslo sentrum samt et godt kollektivtilbud er en del av årsaken. Kollektivtrafikken har i flere år tatt markedsandeler fra biltrafikken i Oslo. Veksten i kollektivtrafikken har vært særlig sterk fra og med 2008.

Vei- og kollektivtrafikken

For å belyse den generelle trafikkutviklingen på veinettet er det utarbeidet en veitrafikkindeks basert på Statens vegvesens maskinelle tellepunkter.

Figur 5.1 Trafikkutvikling 1992-2010. 1992=100. Kilde: Prosamrapport 191

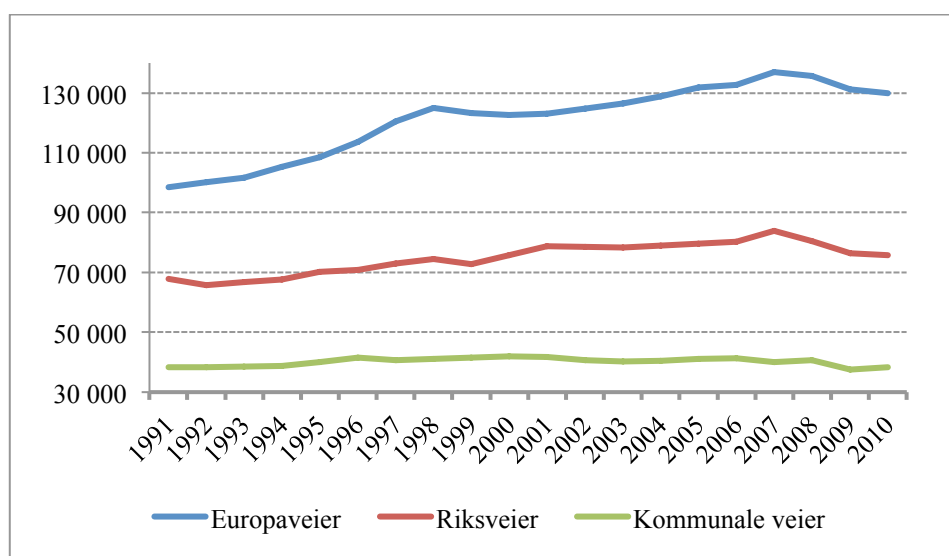
Figur 5.1 viser indeksen for Oslo og Akershus sammenholdt med landet som helhet for perioden 1992-2010. I dette tidsrommet har trafikken i Akershus hatt en generell vekst på 57 prosent mens den i Oslo har vært på 24 prosent. På landsbasis økte trafikken med 44 prosent i samme periode. I 2009 har det for første gang i denne tidsperioden vært registrert en klar nedgang i trafikken i Oslo og Akershus. Den markante nedgangen i trafikken i 2009 kan ha hatt sammenheng med finanskrisen. På landsbasis økte trafikken i 2010 med 1,1 prosent. Etter nedgangen i 2009 er det en svak vekst i trafikken i Oslo på 0,4 prosent i 2010.

Trafikken over bygrensen økte i perioden 2001-2008. Det høyeste trafikkvolumet hittil var i 2008 hvor det ble registrert 397 000 passeringer pr. døgn. I 2010 ble det registrert i gjennomsnitt 381 000 passeringer pr døgn. Nedgangen i vest har vært størst med 11 600 kjøretøy pr. døgn fra 2008-2010.

I nordøst har nedgangen vært 2 200 kjøretøy pr. døgn og i syd 1 700. Den store nedgangen i vestkorridoren kan skyldes innføringen av et nytt bompengesnitt i Bærum i 2008. Et forbedret kollektivtilbud kan også være en medvirkende årsak til nedgangen.

Trafikken over bomringen viste nedgang i 2009 med hele 5,4 prosent, mens det i 2010 ble registrert en nedgang på 0,5 prosent.

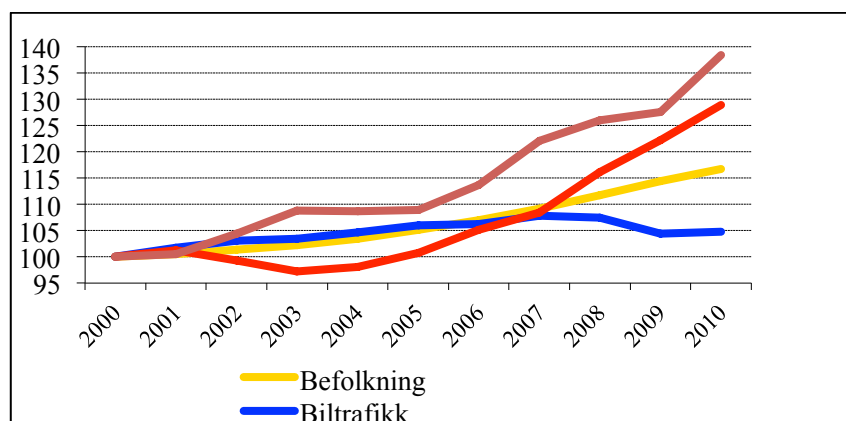
Figur 5.2. Trafikkutvikling i bomringen i Oslo, 1991-2010. Trafikken registreres i én retning (inn mot byen). Kilde: Prosamrapport 191

I likhet med registreringene på bygrensen viser også registreringene i bomringen den samme klare tendens om at trafikkveksten først og fremst kommer på hovedveinettet. Trafikken på de mindre veiene (i hovedsak kommunalveinettet) viser stagnasjon, og i noen tilfeller også nedgang i trafikkmengden i forhold til situasjonen i 1991.

I alle år siden 2005 har kollektivtrafikken i Oslo økt i forhold til biltrafikken, jf figur 5.3. Veksten har vært særlig sterk fra og med 2008, og i disse årene har kollektivtrafikken tatt markedsandeler også i Akershus. Til tross for sterk befolkningsvekst var biltrafikken i 2010 på samme nivå som i 2004. Antall årlige kollektivtrafikkreiser i Oslo nådde 208 millioner i 2010, etter en vekst på 5,5 prosent fra året før. Summen for Oslo og Akershus var 271 millioner reiser i 2010.

Figur 5.3 Relativ utvikling for befolkning, biltrafikk, passasjerer kollektivtransport og kollektivtrafikktilbud målt som vognkilometerproduksjon¹¹ 2000-2010. Indeks år 2000 = 100. Kilde: Ruter AS

Kollektivtrafikkens marked og rolle er svært varierende i regionen. Til og fra Oslo sentrum i rushtidene er kollektivtrafikken dominerende med en markedsandel på nærmere 80 prosent, og dermed helt avgjørende for byområdets funksjonsdyktighet og miljø.

For Ruters samlede trafikkområde skjer om lag 31 prosent av de motoriserte reisene med kollektive transportmidler, regnet som et gjennomsnitt over hele døgnet og for alle reisemål. I Oslo står kollektivtrafikken for hele 45 prosent av de motoriserte reisene i 2010. Dette er en økning på 9 prosentpoeng i forhold til 2006, hvor andelen var 36 prosent. Andelen avtar med avstand fra sentrum og er lavest i de ytre deler av Akershus. Av kollektivtrafikkreisene som genereres i Oslo har ca 8 prosent mål i Akershus, mens resten fordeles nokså jevnt mellom sentrumsrettede reiser og reiser internt i Oslo for øvrig. Kollektivtrafikken fra Akershus er tydelig oslorettet, med ca 75 prosent.

Fremkommelighet

Trikk og buss i Oslo og Akershus har ifølge Ruter lavere prioritet i trafikken enn i tilsvarende byområder i Europa som det ellers er naturlig å sammenligne med. Målet om 20 prosent økning av reisehastighet fra vinteren 2002/2003 innen utgangen av 2005 ble ikke nådd. Kjørehastigheten mellom holdeplassene har gått opp fra 2009 til 2010 for alle trikkelinjene unntatt for linje 12 og 18. Samlet på alle trikkelinjene over hele året har kjørehastigheten økt med 0,5 km/t eller 2 prosent. Kjørehastigheten for bybuss viser at 6 av 15 busser har økt kjørehastigheten fra 2009 til 2010, mens de resterende har hatt en nedgang i kjørehastighet.

Bilhold og reisevaner

I Oslo er bilholdet lavt. En av tre i Oslo bor i en husholdning uten bil, og bare en av fem har mer enn én bil. På landsbasis har 6 prosent førerkort, men ikke bil. I hele Oslo er denne andelen 17 prosent. I 2009 var bilholdet i Oslo 2,7 innbyggere per personbil, mens tilsvarende var 1,9 i Akershus. Mens 41 prosent i Oslo brukte bil til arbeid i 2005, er andelen sunket til 31 prosent i 2009. Forskjellene i bilholdet innad i Oslo er store. Mer enn halvparten av de som bor i indre by har ikke bil i husholdningen, mens bare en av fem i ytre bydeler er uten bil. Bilholdet i de ytre delene av Oslo er omtrent som landsgjennomsnittet.

¹¹ Antall vognkilometer er lik antall vogner multiplisert med antall km vognen kjører, og er dermed en indikasjon på kollektivtilbudet.

I indre by, der knappheten på parkeringsplassene er størst og kollektivdekningen er god, er det færre som eier bil. Intervallene for maksimums- og minimumsnormer i ytre by er romsligere enn for indre by og presset på parkeringsplassene i ytre by er ikke tilsvarende som for indre by. Oslo kommune har vedtatt å innføre beboerparkering i indre by mellom Ring 1 og Ring 2. Erfaringen med prøveordningen viser at dette reduserer fremmedparkeringen, herunder arbeidsparkering.

Transportsyklistene

For å sikre syklistene en god og trygg fremkommelighet, har staten og kommunen gått sammen om å utvikle et overordnet sykkelveinett. Utbygging av hovedsykkelveinettet i Oslo har pågått siden 1990. Utbygging av hovedsykkelveinettet i Oslo vil primært dekke behovene til transportsyklistene. Transportsyklistene defineres som syklistene som først og fremst skal raskt frem til skole/studiested og arbeid. Av det vedtatte hovedsykkelveinettet i Oslo, som utgjør til sammen 180 km, er i overkant av 2/3 av nettet ferdig utbygget.

Tabell 5.1 Status utbyggingen av hovedsykkelveinettet. Kilde: Oslo kommune, Bymiljøetaten

	Oslo kommune (km, 2010)	Statens vegvesen (km, 2009)
Utbyggingsansvar t.o.m. 2009	65,0	115,0
Utbyggingsansvar f.o.m. 2010	92,4	89,8
Ferdig utbygget	53,1	62,1
Ikke optimal standard	3,2	8,9
Behov for nytt anlegg	36,1	18,8

Den klart mest benyttede sykkelveien i Oslo og Akershus er den som går parallelt med E18 langs Frognerstranda. Her er det registrert i gjennomsnitt 1100-1300 syklistene pr. døgn de siste årene. Der det er registreringer av sykkeltrafikken, viser tallene at det har vært en økning fra 2008 til 2010 på 9 av 11 tellepunkt.

Sykkeltrafikken varierer mye gjennom året, og den er naturlig nok også sterkt avhengig av vær og føreforhold. På Frognerstranda er det i januar og februar 2009 registrert i gjennomsnitt 100-150 syklistene pr. døgn mot 3200 syklistene pr. døgn i juni 2010.

5.2 Godstransport

Veksten i godstransport er en konsekvens av befolkningsvekst, økt levestandard og endret næringsstruktur. Frem til 2030 forventes godstrafikken på Østlandet å øke med 50 prosent eller mer. Hovedutfordringen er å redusere veksten i lastebiltransport og overføre mer frakt av gods fra vei til sjø og bane.

Kommunenes ansvar og rolle for godstransport er mindre sentral enn for persontransport, men kommunen har viktige oppgaver som arealmyndighet, eier av Oslo havn og som eier av et omfattende fylkesveinett.

Oslo havn er landets viktigste importhavn og er sammen med Alnabruterminalen de mest sentrale nasjonale knutepunkt for både samlast, jernbanetransport og sjøtransport. Til Alnabru kommer 12-13 prosent av godset på jernbane, og resten på lastebil. De største samlastaktorene i landet (som sammenstiller gods fra ulike enheter til én enhet som igjen sendes til ulike mottakere et annet sted) er lokalisert i umiddelbar nærhet av jernbaneterminalen på Alnabru.

Engroshandelslagrene ligger i dag spredt rundt i varierende avstand fra Oslo, men med Oslo som tyngdepunkt. Det meste (85 prosent) av utbygget lagerkapasitet i Osloregionen fra 2000 til 2010 har skjedd utenfor Oslo. Pga. knapphet på arealer i Oslo har store grossister gradvis flyttet ut av Oslo i retning sørøst og nordøst. Dette bidrar på sikt til å redusere godsandelen med jernbane over Alnabruterminalen.

Importen med lastebil gjennom Sverige til det sentrale Østlandet har økt med 52 prosent volumvekst i perioden 2003-2008, og vil ventelig fortsette å øke. Modulvogntog (opp til 25 m og 60 tonn) vil dominere godstransportene på veiene mot utlandet. Dette kan bli en stor utfordring for veisystemet dersom man ikke lykkes med overføring av mer gods til sjø og bane. Göteborg er en viktig havn for Østlandet, men per i dag er ikke godsstrømmene til Norge store nok og konsentrerte nok til å forsvare økt båt- eller jernbanetransport fra Göteborg til Oslo. En studie i regi av COINCO North viser imidlertid at det er et stort potensial for å etablere en såkalt ”grønn fraktkorridor” (jf. EUs transportpolitikk), dersom det tilrettelegges langt bedre enn i dag for båt og bane.

Oslo kommune deltar i utarbeiding av en felles strategi for gods og logistikk i regi av Samarbeidsalliansen Osloregionen. Prognosene tilsier en meget sterk økning av godstransportarbeidet (ca 80 prosent i følge TØI) i Osloregionen frem mot 2040. Strategien på lang sikt er derfor å sikre områder i nabofylkene til etablering av logistikkvirksomhet for avlastning av Alnabruterminalen, redusere CO₂-utslipp ved transportarbeidet og å få mer av godset over på bane også på strekninger innenfor Osloregionen. Utfordringen for arealplanleggingen i Osloregionen vil være å redusere spredningen av ny lagerkapasitet ved å bidra til at utbygging skjer ved godsknutepunkter ved jernbane og med tilknytning til havn.

Oslo kommune har vedtatt reguleringsplaner for Sydhavna og Alnabruterminalen, slik at viktig areal til godshåndtering er sikret. Det er også regulert ny atkomstløsning til Sydhavna fra E 18 Mosseveien. Jernbaneverket er i ferd med å utrede en utvidelse av kapasiteten for jernbaneterminalen på Alnabru.

5.3 Oslopakke 3

Oslopakke 3 er et samarbeidsprosjekt mellom Oslo kommune, Akershus fylkeskommune og staten, og er beslutningsmessig forankret både i bystyret, fylkestinget og Stortinget. Oslopakke 3 er en finansieringsordning basert på bompenger, statlige, kommunale og fylkeskommunale midler. Prosjektet har varighet til 2027, og er en videreføring av samarbeidet gjennom prosjektene Oslopakke 1 og Oslopakke 2, som ble avsluttet 31.12.2007. I forhold til Oslopakke 1 og 2, innebærer Oslopakke 3 en økning i bompengetakstene på ca. 30 prosent, og med et ekstra bompengesnitt i Bærum. En annen forskjell er at en del av bompengene kan finansiere drift av kollektivtransport, ikke bare infrastruktur av vei og kollektivtransport som tidligere. Oslopakke 3 inneholder en økt satsing på kollektivtransporten. Mens bompengandelen i forhold til statlige bevilgninger tidligere var 55 prosent, er nå bompengandelen ca. 80 prosent.

Fremdriften i prosjektene styres gjennom fireårige handlingsprogrammer som rulleres hvert år, og som må tilpasses de årlige økonomiske realitetene. Muligheten for å ta opp lån gir en fleksibilitet her. Hittil er opplåning benyttet som kompensasjon for lavere bompengeinntekter enn antatt. Handlingsprogrammet for 2011-2014 har en ramme på 14,3 mrd kroner, hvorav 11,3 mrd kroner finansieres av bompenger. Ved utgangen av 2014 er det anslått at opplånt beløp er ca. 4 mrd kroner.

Av veiprosjekter har gjennomføringen av de store prosjektene Operatunnelen og Ring 3 (Ulven-Sinsen) hittil vært dominerende. Ombygging av Kolsåsbanen til metrostandard har hittil vært det store kollektivprosjektet innen infrastruktur. Ca. 600 mill. kroner av bompengene overføres direkte til Ruter AS til drift og reinvesteringer. Dette har gjort det mulig å øke kollektivtilbudet vesentlig i både Oslo og Akershus. I Oslo går midlene i hovedsak til å finansiere drift, vedlikehold og kapitalkostnader for 345 nye T-banvogner til erstatning for 207 gamle. De første vognene ble levert i 2007, og de siste vil fases inn i 2014.

5.4 Transportsystemets kapasitet og tilstand

Kapasiteten i kollektivtransporten er svært høyt utnyttet i rushtiden. Det eksisterer et betydelig vedlikeholdsetterslep på infrastrukturen for t-bane og trikk. Oslo kommune har skiftet ut hele t-baneparkeringen og har bestilt ytterligere vogner. En god del av trikkene nærmer seg teknisk levealder, og de nyere trikkene av typen SL-95 har hatt en del feil og mangler som medfører høye vedlikeholdskostnader.

Store deler av riksveinettet rundt Oslo har blitt utbygd med 4-felts standard. De sentrale delene av E18 i vest og E6 i øst har en gjennomsnittlig årsdøgntrafikk (ÅDT) på mellom 75 000 og 100 000 biler. Størst trafikkvolum på veinettet i Oslo i 2009 ble registrert på E6 ved Furuset. Her ble det registrert en gjennomsnittlig døgntrafikk på 92 000 (ÅDT). Riksveinettet i Osloområdet med E6 fra sør mot nord og E18 fra øst mot vest, fører trafikk gjennom Oslo sentrum (Operatunnelen) eller via Ring 1, Ring 2 eller Ring 3. I tillegg har en rekke veier og gater i Oslo en ÅDT på mellom 20 000 og 50 000.

Over døgnet vil det være store kapasitetsreserver i både veinettet og på kollektivtrafikken. Rambøll har høsten 2010 utredet kapasitetsreservene for prosjektet Plansamarbeid Oslo og Akershus. Som grunnlag for vurderingen er trafikkdata for alle motoriserte personturer ved alle transportformer (tog, t-bane, trikk, buss og bil) benyttet.

Hovedtrekkene i analysen viser at dagens veinett har minst ledig kapasitet for bil i vestkorridoren og i indre by øst, Ring 3 øst samt Mosseveien og Trondheimsveien. Det er noe kapasitetsreserve på deler av veinettet fra nordøst og fra sør. T-banen har svært liten kapasitetsreserve mot sør og nordøst. Ellers har T-banesystemet betydelige reserver. Spesielt Ringen har stor kapasitetsreserve. Bussnettet har kapasitetsreserve på store deler av indre by og i vest. Det er minst kapasitet for buss i sørkorridoren. Toget har liten kapasitetsreserve fra vest og sør. Vurderinger av kapasitet i korridorene fortsetter i tilknytning til Nasjonal transportplan (NTP).

5.5 Miljøeffekter og trafikkulykker

Veitransport er blant kildene til klimagassutslipp som øker mest, og står for halvparten av Oslos direkte klimagassutslipp (kilde: SSB). Biltrafikken er den største kilden til lokal luftforurensning og støy i Oslo.

Støy

Støy er det miljøproblemet som berører flest mennesker i Oslo. Veitrafikken er hovedkilden, men også tog, trikk, bane og havn bidrar. Utviklingen i støysituasjonen i Norge angis ved en støyplageindeks (SPI). Denne tar utgangspunkt i den subjektive opplevelse for befolkningen av plagegrad, og definerer ut fra dette en gjennomsnittlig plagegrad for ulike støykilder.

Indeksen tar hensyn til ulikheter i støynivåer, måleenheter og støykildene. Støyplagen fra veitrafikk økte med om lag 16 prosent fra 1999 til 2007 (kilde: SSB). Trafikkvekst er den viktigste årsaken til økt støyplage i denne perioden. Antall bosatte i støyutsatte områder har økt. Bygging av tunneler og støyskjermingstiltak og endringer i motor- og bildekkteknologi har bidratt til å dempe veksten i støyplagede i perioden, Miljøfartsgrense i vintersesongen på riksveinettet har også gitt en liten reduksjon i støyplage.

For at Oslo kommune skal redusere støyplager tilsvarende kravet til reduksjon i nasjonale mål satt i Nasjonal handlingsplan mot støy 2007–2011, St. meld 26 (2006-2007), må Oslo redusere støyplageindeksen med 18,6 prosent, det vil si 1,5 prosent årlig i perioden 2008-2020 (kilde: SSB). Handlingsplan mot støy i Oslo 2008-13 ble vedtatt i 2008. Handlingsplanen er et viktig bidrag fra Oslo kommune og de enkelte anleggseiere som har ansvaret for støykildene for vei, bane og havn i arbeidet med å nå de vedtatte kravene.

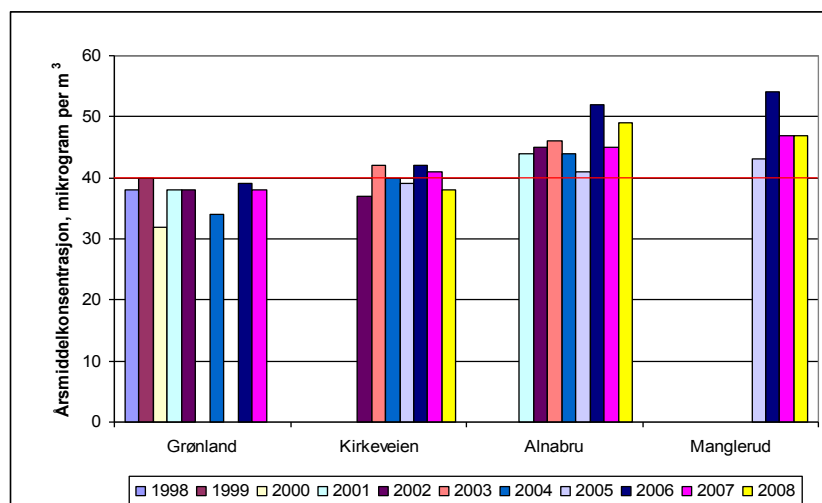
Luftkvalitet og luftforurensning

Oslo er spesielt utsatt for luftforurensning på vinteren. Bykjernen omgis av åser som danner en gryteform, og på kalde dager kan dette gi luftstagnasjon med dårlig utskiftning av luftmassene. Hovedkilden til luftforurensningen er veitrafikk med eksospartikler og veistøv. Vedfyring bidrar i visse områder i kalde perioder.

Luftkvaliteten overvåkes, og måledata brukes til å vurdere forurensningsnivået og hvilken helsemessig betydning luftforurensningen kan ha for utsatte grupper.

Forurensningen fra svevestøv har vist en nedadgående trend. Siden 2006 har forurensningsforskriftens grenseverdier vært overholdt i Oslo. De viktigste tiltakene mot svevestøv er piggdekkgebyr, miljøfartsgrense, økt gaterengjøring og støvdemping, samt tilskuddsordningen for utskiftning av gamle vedovner.

Figur 5.4 Årsmiddelkonsentrasjon for nitrogen-dioksid (mikrogram pr. m³) på ulike målestasjoner i Oslo. Kilder: Statens vegvesen og Oslo kommune

For forurensning fra NO₂ er trenden stabil til økende. Biltrafikk, og spesielt tungtransport og andre dieseldrevne kjøretøy, er hovedkilden. Det viktigste tiltaket mot NO₂ er å redusere trafikkmengden. Renere motorteknologi vil på sikt ha en positiv effekt, men den økende

andelen dieserbiler har en negativ effekt. Beregninger i Tiltaksutredning for bedre luftkvalitet i Oslo og Bærum viser at selv med forventet motorteknologiutvikling samt en reduksjon av biltrafikken med 10 prosent i forhold til forventet trafikkmengde i 2015, vil grenseverdien for årsmiddel for NO₂ kunne overskrides i Oslo sentrum.

Trafikksikkerhet

Det kommunale veinettet utgjør etter forvaltningsreformen ca. 1280 km. Veiene som ble overtatt fra staten er alle sterkt trafikkerte. En stor del av strekningene er firefeltsvei og tilhørende trafikkreguleringer i form av skilt og signalanlegg. Oslo kommune fikk ansvar for en del veistrekninger som er ulykkesbelastede. Dette gjelder spesielt på Ring 2, som har flere kryss hvor det skjer mange og alvorlige ulykker.

Når det gjelder ulykker med drepte og hardt skadde i perioden 2007-2009, er det registrert 151 ulykker på det kommunale veinettet. Dette er en nedgang på 21 ulykker, dvs. ca. 13 prosent, i forhold til perioden 2004-2006. Det var 4 dødsulykker i Oslo i 2010, mot 6 og 4 dødsulykker i hhv. 2009 og 2008. Når det gjelder politirapporterte personskadeulykker i perioden 2007-2009, er det registrert 1891 ulykker på kommunalveinettet. Dette er en nedgang på 221 PPU, dvs. ca. 11 prosent, i forhold til perioden 2004-2006. Totalt antall ulykker på kommunalveinettet viser også en nedadgående trend (kilde: Samferdsels-etaten/Statens vegvesen).

6 Miljø, bærekraftig ressursbruk og kulturminner

Byøkologisk program 2011-2026 setter høye miljømål for Oslo. Utvikling og oppdatering av miljøindikatorer og klimaregnskap for kommunens drift er viktig for å vurdere om Oslo når sine miljømål. At Oslo i 2009 deltok og ble nummer 6 av i alt 35 deltagende europeiske storbyer om å bli Europas Grønne Hovedstad, er en indikasjon på at Oslo er en av Europas mest miljøvennlige byer.

6.1 Blågrønne Oslo

Naturgrunnlag og biologisk mangfold

Oslo har fra naturens side et særdeles rikt og variert plante- og dyreliv. Kort avstand mellom fjord og innland, rik berggrunn og godt lokalklima gir stor variasjon i arter og naturtyper. Av Oslos samlede areal på 454 km² er ca 2/3 naturområder, mesteparten i Marka.

Biologisk verdifulle lokaliteter utgjør et samlet areal på ca. 33 km², eller 7,6 prosent av Oslos areal. Skog og ferskvannsmiljøer utgjør størst arealer av verdifulle naturtyper. Det er registrert flere naturtyper som Oslo har et spesielt nasjonalt ansvar for, som kalkrike strandberg, enger og kalkskog. Disse finnes for en stor del i tilknytning til Oslofjorden.

Tabell 6.1. Arealfordeling i Oslo av registrerte biologisk viktige lokaliteter fordelt på hovednaturtyper i daa. Kilde: BYM, Oslo kommune

Hovednaturtype	Antall	Areal (daa)
Myr og kilde	73	3 369
Rasmark, berg og kantkratt	25	313
Kulturlandskap	419	2 167
Ferskvann/våtmark	208	4 990
Skog	693	22 102
Havstrand/kyst	76	296
Andre viktige forekomster	23	394
	1 517	33 630

I dag er det kjent til sammen noe over 500 rødlistede arter i Oslo, med flest arter blant organismegruppene sopp og insekter. Tap av leveområder på grunn av utbygging og andre inngrep, gjengroing av verdifulle kulturlandskap og spredning av introduserte arter utgjør de største truslene mot bevaring av biologisk mangfold. Andre faktorer som påvirker biologisk mangfold er skogbruk og hogst av trær i byggesonen, forurensning og gjengroing av vann og dammer, samt klimaendringer.

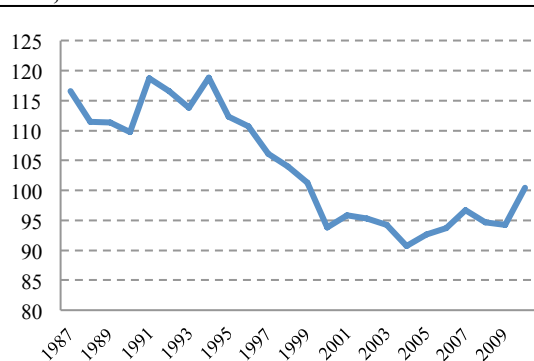
Blant annet for å bevare det biologiske mangfoldet i Oslo er 38,4 km² (8,4 prosent) av kommunens totale areal vernet.

Maridalen landskapsvernområde er det største verneområdet. For å ta vare på kulturbetinget natur, bl.a. truede naturtyper og nasjonale ansvarsarter, beites, slås og restaureres mange verdifulle enger. En del dammer er restaurert og bekker/elver er gjenåpnet. Det gjennomføres en systematisk årlig bekjempelse av kjempebjørnekjeks, kjempespringfrø og russesvalerot for å redusere mengden av disse og andre fremmede, uønskede plantearter.

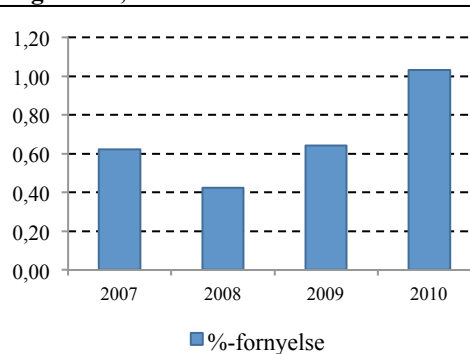
Vann og vassdrag

Nye Oset vannrenseanlegg sto ferdig i 2008, og hele byen forsynes nå med drikkevann som tilfredsstiller alle krav i drikkevannsforskriften. Publikumsundersøkelsen fra 2010 innenfor vann- og avløpstjenesten viser at brukerne er svært godt fornøyd med drikkevannskvaliteten i Oslo. Sammenlignet med tilsvarende undersøkelse i 2008 er brukerne klart mer fornøyd med både klarhet og smak på drikkevannet.

Figur 6.1 Drikkevannproduksjon i Oslo. Mill m3 pr. år, 1987-2009. Kilde: VAV

Figur 6.2 Årlig fornyelse i prosent av ledningsnett, 2007 – 2010. Kilde: VAV

Den årlige fornyelsestakten ved rehabilitering og vedlikehold av vannledningsnett for å redusere lekkasjetap og faren for ledningsbrudd har økt fra ca 0,6 prosent til ca 1 prosent fra 2007 til 2010.

Lekkasjetapet i Oslo er nå redusert til ca 20 prosent. I følge Norsk Vann har ca 40 prosent av landets kommuner et antatt lekkasjetap på over 40 prosent av vannleveransen, mens kun 19 prosent har mindre enn 20 prosent lekkasjetap.

En kraftig befolkningsvekst og økte krav til sikkerhet i vannforsyningen tilsier at kommunen må planlegge å dimensjonere for økt kildekapasitet og økt behandlingskapasitet i årene fremover.

Gjennomsnittlig årlig fornyelsestakt på avløpsnett de 5 siste årene er 1,2 prosent. Opprusting og modernisering av avløpsnett i indre by gjøres ved et avskjærende avløpssystem; prosjekt Midgardsorten. Dette prosjektet vil bidra til en betydelig reduksjon av forurenset avløpsvann til fjorden og nedre deler av Akerselva. Nye konsesjonskrav, økte mengder ekstremnedbør og sterk befolkningsvekst har medført at kapasiteten på Bekkelaget renseanlegg er nådd. Det er igangsatt utredningsarbeid for utvidet rensekapasitet i Oslo øst.

Kommunens tiltak for å bedre vannkvaliteten i vassdragene har gitt positive effekter. Utslipp via overløpene er vesentlig redusert. Unntaket er Akerselva, som opplevde et større utslipp av klor vinteren 2011 som førte til massiv død av arter. Det biologiske mangfoldet viser ellers en positiv utvikling. Flere bekke- og elvestrekninger åpnes og tilrettelegges for rekreasjon. Forurensede bunnsedimenter i havnebassenget er ryddet opp. Første planfase i arbeidet med å gjennomføre vannforvaltningsforskriften startet opp i 2007, og forvaltningsplanene for de første utvalgte vannområdene ble godkjent sommeren 2010. Målet er at alle vannforekomstene skal ha god kjemisk og økologisk tilstand innen 2021. Dette er en stor utfordring, som vil involvere og berøre mange etater og interessenter i kommunen.

Landbruk

Av Oslo kommunes totalareal på 453 970 daa er 9044 daa jordbruksareal, 269 825 daa skog og 41 788 daa annet landbruksareal. Det er 22 driftsenheter i jordbruket, herav 2 melkeprodusenter, 7 bruk med sau og 17 bruk med hest. Oslo kommune fordeler tilskudd til miljøtiltak i jordbruket og til nærings- og miljøtiltak i skogbruket i Oslo. Tiltak for ivaretagelse av biologisk mangfold i kulturlandskapet og i skogen, og tiltak for å forhindre forurensning, blir prioritert høyst.

Friluftsliv og rekreasjon

Friluftsliv er en viktig del av Oslofolks livsmønster. Marka er et unikt friluftsområde som utmerker seg i størrelse, kvalitet og bruk. Marka, elvene, strandsonen og fjorden er lett tilgjengelige og gir gode muligheter for ulike typer fysisk aktivitet. I tillegg har byen parker, friområder, turveinett og strandsone som brukes hyppig til turgåing og trening. Mens parkene brukes mest av folk under 40 år, er den typiske markabruker over 40 år. Friluftslivet har endret seg. Noen av aktivitetene krever tilrettelegging og informasjon for å unngå konflikter mellom brukerne.

Forsøpling

Ruskenaksjonen er i dag Norges største dugnad som engasjerer ca 150 000 - 200 000 innbyggere årlig. Ruskenaksjonen er samarbeid mellom kommunen, næringsliv, organisasjoner og den enkelte innbygger. Kommunen tilrettelegger og gir tilbud om gratis levering av avfall over en treukers periode. Hovedaksjonen starter om våren og fortsetter med mange ulike aksjoner utover året. Siden år 2000 har Oslo kommune hver høst lagt til rette for SuperRusken i Groruddalen. Det er registrert langt mindre søppel i dalen etter at denne aksjon ble etablert. Det er etablert Bydelsrusken i Bydel Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, Stovner, Søndre Nordstrand og prosjekt Vagrere Groruddalen. Dette har skapt resultater i form av renere, penere og triveligere nærmiljø. Utover de årlige Ruskenaksjonene legges det vekt på holdningsskapende arbeid bl.a. i barnehager og skoler. Det ble i 2010 opprettet en Ruskenpatrulje for ytterligere å styrke renholdet av byens gater, plasser, grøntområder, parker og badestrender.

For i større grad å forhindre at forsøpling oppstår har kommunen fått delegert myndighet etter politivedtektene. Bymiljøetaten kan ilegge gebyr til utsalgssteder, gårdeiere i indre by og til privatpersoner som forsøpler. Bymiljøetaten utferdiget 2 615 miljøgebyr på grunn av forsøpling i 2010, som er en økning med 571 gebyr i forhold til 2009. Bymiljøetaten er gitt myndighet etter forurensningsloven til å følge opp alvorligere tilfeller av forsøpling.

Graffiti/tagging

Oslo kommune har siden 2001 hatt innsats mot tagging gjennom Stopp Tagging -kampanjen. Hovedsatsingsområdene er tredelt: 1. Forebygge graffitihærverk og tagging blant barn og unge, 2. Månedlige tellinger / registreringer av tagging i alle bydeler og 3. Fjerning av tagging. Som del av fjerningsordningen administreres også et tilbud til private huseiere om å få fjernet tagging på fasade som vender ut mot kommunal vei innen 48 timer.

Publikumsundersøkelsen 2010 viser at 52 prosent av respondentene er misfornøyde med at det er tagging og graffiti. Ikke alle kommunens virksomheter er like konsekvente med å fjerne tagging fra eiendommene sine. Heller ikke på statens eiendom eller områder langs skinnegående trafikk fjernes tagging systematisk. Områder og bygg som ikke vedlikeholdes fører både med seg annen forsøpling, hærverk og ny tagging (broken windows-teorien).

Det gjenstår fortsatt å bedre koordineringen og effektivisere innsatsen mellom kommunens virksomheter, statens bygninger og skinnegående trafikk, slik at all tagging på bygg og installasjoner fjernes fortløpende.

Dagens kostnader for fjerning av tagging og graffiti i Oslo ligger på godt over 100 millioner kroner i året. Oslo kommune alene har utgifter på ca. 80 millioner kroner, hvorav ca. 40 millioner kroner er benyttet til taggefjerning på Kollektivtransportproduksjon AS (KTP) sitt materiell.

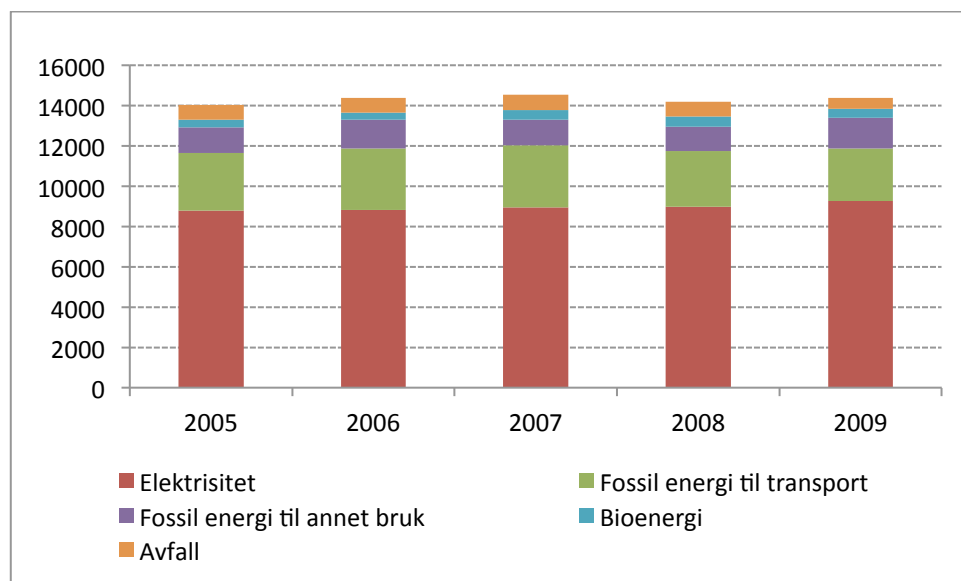
6.2 Energibruk og klimagassutslipp

Energibruk og energieffektivisering

De største forbrukerne av energi i Oslo er tjenesteytende næringer og husholdninger. I tillegg brukes det mye energi i industri og til transport. Den største forbrukeren av fossil energi er transport. Det arbeides med å overføre biltransport til tog og båt, kollektiv, gang og sykkel. Det arbeides med å etablere alternativer med fornybart drivstoff, herunder biogass.

Det totale energiforbruket i Oslo økte med 3 prosent mellom 2005 og 2009. 64 prosent av energiforbruket i Oslo var i 2009 basert på elektrisitet, mens 29 prosent av energiforbruket var fossilt.

Figur 6.3 Totalt energiforbruk i Oslo, 2005-2009. *Kilde: SSB*

Oslo kommunes Klima- og energifond ga i 2010 tilskudd til energieffektiviseringstiltak tilsvarende en beregnet energisparing på 65,8 GWh. Dette ligger over gjennomsnittet fra tidligere år, som er rundt 40 GWh/år.

Oslos fjernvarmesystem er under stadig utvidelse og det er satt mål om å doble fjernvarmeproduksjonen fra 1 til 2 TWh. Produksjonen av fjernvarme var 1,7 TWh i 2010 .

Bystyret vedtok i 2006 å etablere et kretsløpsbasert avfallsystem med økt fjernvarmeproduksjon. Plastemballasje og matavfall sorteres ut og behandles separat, en tredje ovnslinje for avfall til fjernvarme- og strømproduksjon er etablert.

Matavfallet skal gjenvinnes til biogjødsel og biogass til drivstoff for kjøretøy. Ca. 60 prosent av avfallet brukes i energiproduksjonen. Sammenkobling av fjernvarmenettet har gitt økt utnyttelse av avfallsvarmen. Biogassanlegget ved Bekkelaget avløpsrenseanlegg ble satt i drift i januar 2010 og produserer 3,6 mill. m³ biogass. Ca 60-70 prosent av denne gassen oppgraderes til drivstoff.

Tilpasning til klimaendringer

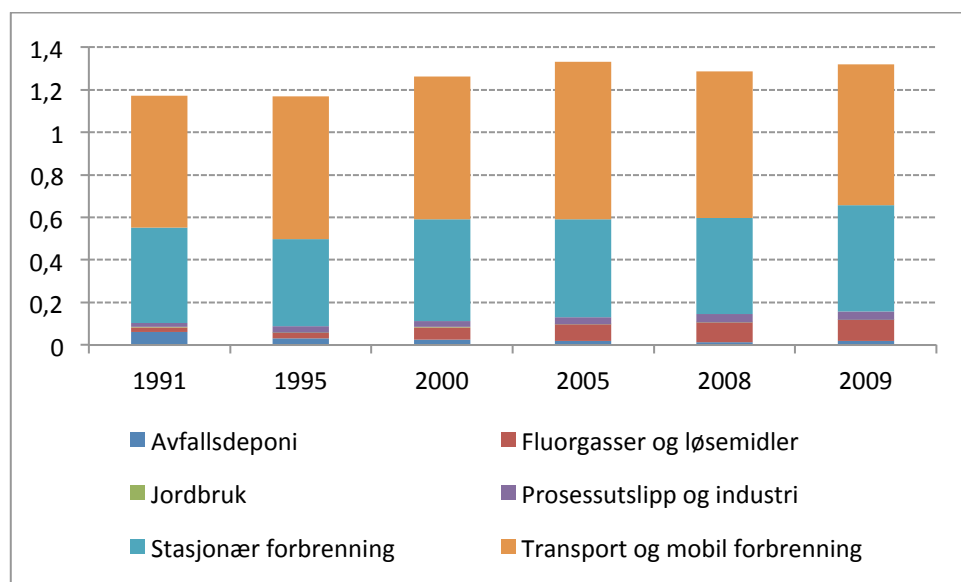
Oslo opplever konsekvensene av et klima i endring. Ifølge Cicero (Norsk senter for klimaforskning) vil følgende klimaendringer sannsynligvis merkes i Oslo fremover:

- Kortere og mildere vintre og lengre, til dels fuktigere, somre
- Lengre vekstsesong med økt innvandring av fremmede arter som fortrenger lokale arter
- Økt frekvens av ekstremvær med store nedbørmengder, flom og storm
- Stigende havnivå med 0,2-1,0 meter i et hundreårsperspektiv

Mer ekstremnedbør og økende fortetting stiller større krav til lokal overvannshåndtering. Økt fare for skred og flom i vassdrag er under kartlegging som grunnlag for kommunens overordnet ROS-analyse. Oslo kommune har utarbeidet utkast til klimatilpasningsstrategi. Det vil bli større fare for regnflom som vil skape flere oversvømmelser. Større vannmengder i byen i form av urban flom vil kunne redusere fremkommeligheten både for biltrafikk, kollektivtrafikk og myke trafikanter.

Direkte klimagassutslipp

Figur 6.4 Direkte klimagassutslipp i Oslo, 1991-2009. Kilde: SSB

Klimagassutslippene i Oslo skal reduseres med 50 prosent innen 2030 fra 1990-nivå. Mellom 1991 og 2009 økte utslippene med 13 prosent.

Tiltak og virkemidler som er vedtatt for å redusere utslipp er blant annet å fase ut all bruk av fossile brenslere til stasjonær energibruk innen 2020. Videre skal bruk av oljefyring i kommunale bygg fases ut før 2012. Videreutvikling av kretslopsbasert

avfallshåndteringssystem med økt materialgjenvinning, samt produksjon av biodrivstoff og fjernvarme vil også bidra til å redusere klimagassutslippene. Imidlertid rår ikke kommunen i dag over tilstrekkelige virkemidler for å nå bystyrets vedtatte halveringsmål. Handlingsprogrammet for Framtidens byer Oslo 2010-2014 inneholder derfor forslag til virkemidler og mulige områder for forpliktende samarbeidsavtaler mellom staten og Oslo kommune.

Klimagassutslipp per innbygger

Samtidig som de totale utslippene har økt med 13 prosent, har utslipp per person gått ned med 9 prosent mellom 1991 og 2009. Økt befolkning har generert økt transport og energibruk, men mesteparten av den økte energibruken er elektrisitet, som ikke gir direkte utslag i klimaregnskapet (kilde SSB).

Indirekte klimagassutslipp

Utslipp knyttet til norsk forbruk av varer og tjenester produsert i utlandet inngår ikke i klimagassregnskapet og halveringsmålet. En forstudie gjennomført i 2009 viser en vesentlig ”karbonlekkasje” i Oslos forbruksbaserte klimagassregnskap. Oslos indirekte klimagassutslipp er i størrelsesorden 4-5 ganger større enn direkte utslipp per person (kilde: MISA)

Mens direkte klimagassutslipp per innbygger har gått sakte nedover siden 1991, har indirekte forbruksbaserte utslipp økt kraftig. Mat, klær, annet husholdningsforbruk, utenlandsreiser og bolig utgjør mesteparten av husholdningenes indirekte klimagassutslipp.

6.3 Produksjon og forbruk

En Osloborger forbruker i gjennomsnitt tre ganger mer av verdens ressurser enn gjennomsnittet av jordas befolkning.

Miljøeffektivitet

Oslo kommune har vedtatt å miljøsertifisere egen virksomhet. Miljøfyrtårn er den sertifiseringsordningen som i hovedsak benyttes i kommunen. Sertifisering innebærer at virksomheten oppfyller en rekke bransjespesifikke krav til miljøvennlig drift innenfor temaene arbeidsmiljø, innkjøp, energi, avfall, transport og utslipp. Ved å stille miljøkrav ved innkjøp av varer og tjenester søker kommunen å skape et større marked for miljø- og ressurseffektive private varer og tjenester. Ca 95 prosent av etater og kommunale foretak er sertifisert, mens for skoler og tjenestesteder i bydelene ligger det på ca 33 prosent. Oslo kommune hadde pr 01.02.2011 sertifisert til sammen 360 virksomheter og tjenestesteder. Oslo ligger foreløpig dårlig an sammenlignet med andre byer i Europa når det gjelder antall virksomheter med godkjent miljøsertifisering. Antall sertifiseringer er imidlertid stigende, både blant kommunale og private virksomheter.

Klimagassregnskap for kommunale virksomheter

Kommunen har utarbeidet årlige klimaregnskap siden 2008. Målet er å få bedre oversikt over Oslo kommunes egne direkte klimagassutslipp og potensialet for å kutte utslipp fra egen virksomhet, samt synliggjøre effekten av tiltak. Kommunens klimagassregnskap er fortsatt under utvikling, og gir foreløpig ikke oversikt over indirekte utslipp som kommunal konkurranseutsatt tjenesteproduksjon og vare/tjenesteforbruk forårsaker.

De direkte utslippene fra energibruk og transport fra Oslo kommunes virksomheter i 2010 er beregnet til ca. 23 500 tonn CO₂. Dette tilsvarer det årlige utslippet fra gjennomsnittlig kjøring av 10 700 bilsbiler i ett år. Utslipp fra disse kildene er beregnet å ha gått ned med 5 prosent fra 2009 til 2010. Beregningen inkluderer utslipp fra fossil energi til oppvarming, det vil si fyringsolje, parafin og propangass, som var på rundt 18 400 tonn, og fossilt drivstoff i egne kjøretøy, som var på 5 100 tonn CO₂. Hvis vi legger til grunn av kommunens forbruk av elektrisitet forårsaket et klimagassutslipp som tilsvarer nordisk miks (108 g/kWh), så tilsvarer dette et utslipp på ca. 86 400 tonn CO₂. I tillegg forårsaket forbruk av fjernvarme et utslipp på ca. 15.000 tonn hos Hafslund fjernvarme. Det høye utslippet fra fjernvarme skyldes særlig kald vinter.

De totale klimagassutslippene fra energibruk (elektrisitet, fjernvarme, olje og gass) og transport (egne kjøretøy) i Oslo kommunes virksomheter i 2010 er foreløpig beregnet til ca 125 000 tonn CO₂. Dette er en økning på ca 5 000 tonn fra det reviderte regnskapet for 2009, tilsvarende 4 prosent. Hovedsakelig skyldes dette at 2010 var et uvanlig kaldt år.

Det forventes at arbeidet med utfasing av oljefyrer i kommunale bygg, til fordel for fossilfri fjernvarme og andre fornybare løsninger, samt økt bruk av klimanøytrale kjøretøy, vil gi store kutt i kommunens egne klimagassutslipp i årene fremover.

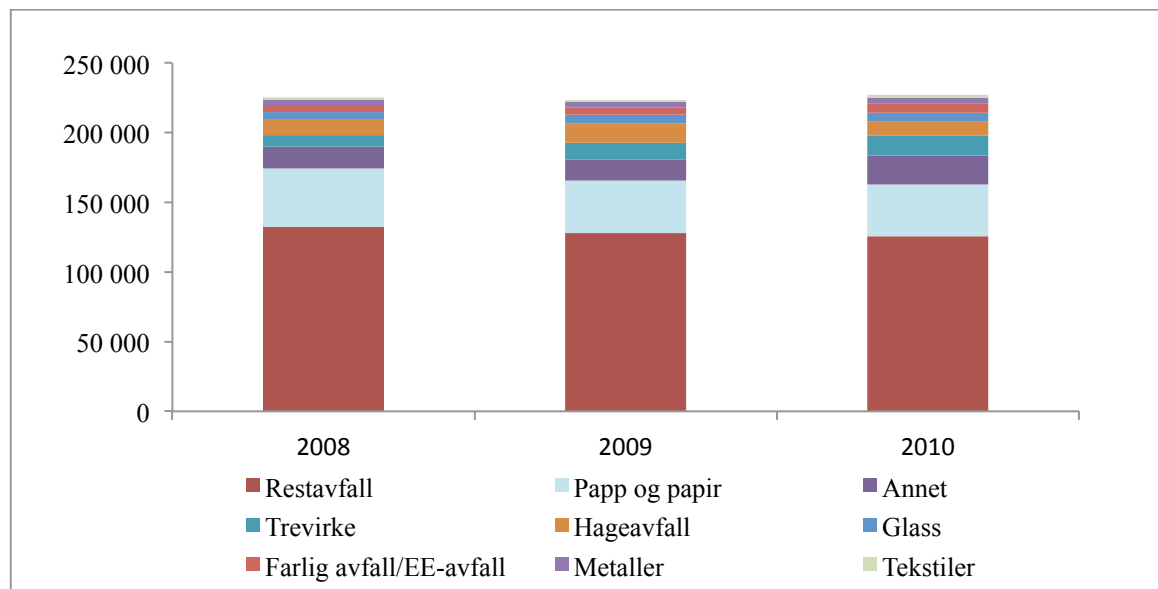
Avfall og gjenvinning

I 2010 produserte Oslos husholdninger produserte i 2010 227 296 tonn husholdningsavfall mot 225 747 tonn i 2008. Mengden avfall pr innbygger ble redusert fra 391 kg i 2008 til 379 kg i 2010.

Oslo kommunes mål er at minimum 50 prosent av husholdningsavfallet skal materialgjenvinnes innen 2014. Stadig flere avfallsfraksjoner går til materialgjenvinning, jf figur 6.5. I 2010 ble 29 prosent av avfallet materialgjenvunnet, og ca. 4 prosent av avfallet ble deponert.

Figur 6.5. Utvikling av mengde innsamlet husholdningsavfall i tonn fordelt på fraksjon i perioden 2008 - 2010. Lettere løsmasse som stein, jord, leire og grus er ikke innarbeidet i statistikken.

Kilde: Renovasjonsetaten

Utsortering og separat behandling av plastemballasje og matavfall startet opp i 2009, og vil være gjennomført i hele byen i 2012. For å håndtere plastemballasje og matavfall er det bygget og satt i drift to linjer for optisk utsortering av plastemballasje i blå poser og matavfall i grønne poser. En tredje sorteringslinje vil stå ferdig i 2012. Det legges videre til rette for økt kildesortering og materialgjenvinning ved separat innsamling av papir og papp. Glass og metall samles inn separat fra 615 returpunkter, farlig avfall samles inn fra miljøstasjoner og gjennom innsamlingsordninger. Bringetilbudet for grovavfall og hageavfall på gjenbruksstasjoner og minigjenbruksstasjoner utvides. Mengden avfall levert til gjenbruksstasjonene økte fra 49 989 tonn i 2008 til 59 292 tonn i 2010.

6.4 Beredskap mot brann og uønskede hendelser

Arbeidet med forebyggende brannvern, spesielt tilsynet med eldre bygårder og omsorgsbygg, er prioritert. Ved alle tilsyn fremheves det at sprinkling av bygårder er det mest effektive brannsikringstiltaket. Det avdekkes en rekke ulovlige og dårlig sikrede boforhold. Forholdene er ofte av en slik karakter at objektet må stenges fordi viktige brannsikringstiltak mangler. I Oslo har 74 mennesker omkommet i brann i perioden 1997-2009. Seks personer omkom i brann i Oslo i 2010, hvorav fem av de omkomne var over 75 år. Feiing med tilhørende tilsyn gjennomføres etter en behovsprøving. Brannverninformasjon er utarbeidet på flere språk.

Oslo kommunes risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) har summert sannsynlige, mulige kriser og ulykker til 23 dimensjonerende scenarier. Disse scenariene legges til grunn for beredskapsplanleggingen i kommunens virksomheter, sammen med ROS-analyse for egen virksomhet. Klimatilpasning er en del av grunnlaget for ny overordnet ROS-analyse for Oslo. Oslo kommunes overordnede beredskapsplaner er koordinert med Oslo politidistrikts planverk.

6.5 Oslos kulturminner og kulturmiljø

Som fysisk og historisk kulturmiljø er Oslo Norges mest mangfoldige by. Samtidig har Oslo som hovedstad viktige særtrekk sammenlignet med mange av de øvrige hovedstedene i Europa. Rollen som maritim handelsby har vært sentral for identitet og vekst gjennom hele historien, med fire viktige hovedområder og epoker som har formet byen; Middelalderbyen med Akershus festning og Hovedøya kloster
Christian 4s renessanseby (Kvadraturen), anlagt 1624 etter middelalderbyens brann
1800-tallet, hovedstadsutbygging, industriby og befolkningsvekst
Det siste hundreåret med de store sosiale boligprosjektene og den sonedelte byen.

Middelalderbyen har i dag ubebygd middelaldersk bygrunn av unikt omfang og rommer Nordens største samling av middelalderruiner.

Oslo indre by (innen ca. Ring 2) utgjør en helhet med sin homogene og unike bebyggelse fra 1800-tallet og tidlig 1900-tallet. Den såkalte murbyen har en homogen struktur og målestokk som gjenspeiles i bebyggelse, gateløp og byrom. Murbyen karakteriseres også av landemerker som kirker og offentlige bygg som opptre godt synlig i bylandskapet. Samspillet mellom den kontinentale murbyen og det kupert fjordlandskapet gir et sjeldent opplevelsrikt og ”blågrønt” særpreg i amfi med fjord- og åskontakt, løftede monumentalbygg og utsiktsparker. I målestokk er bygårder, byrom og landemerker godt avstemt til hverandre og det kupert landskapet.

Mange enkeltanlegg av høy kvalitet finnes fra særlig 1800-tallet og den tidlige funksjonalismen. Den ytre byen har overordnet trekk som grønn og sonedelt by, med åpen boligbebyggelse rundt lokalsentra, og arealekstensive næringsområder. Rester av det gamle bygdesamfunnet utgjør viktige kjenne- og landemerker i bydelene.

Fra statlig hold er kulturminneforvaltningen i Oslo gitt et todelt mandat;

- Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser.
- Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser og som grunnlag for opplevelse og verdiskaping.

Bystyremelding 4/2003, vedtatt 11.02.2004, gir en beskrivelse av Oslos særtrekk, samt mål, strategier og tiltak for kommunens videre arbeid innen kulturminnefeltet. Planen fastlegger 5 prioriterte vernetema: Kommunikasjon og marked, fangst- og jordbrukssamfunnet, den første hovedstadsutviklingen, demokrati- og nasjonsbyggingens by / industribyen, og det moderne Oslo. Meldingen legger opp til at et bredt utvalg av historiske spor skal vernes, at de skal vise alles historie og byens tidsdybde. Byens verdifulle trekk skal opprettholdes og videreutvikles i hovedsak ved addisjon og gradvis fornyelse. I kommune- og kommunedelplaner skal kulturminneverdiene innbefattes og behandles som selvstendige tema. Kulturminneverdiene skal også være et viktig utgangspunkt i reguleringsplanleggingen.

Oslo kommune har et forvaltnings- og myndighetsansvar både som fylkeskommune med delegert statlig kulturminneansvar og som primærkommune. Ansaret utøves gjennom vedtak etter kulturminneloven og plan- og bygningsloven, og gjennom tilskudd og veiledning.

Automatisk fredete kulturminner

I Oslo er det registrert ca. 300 automatisk fredete arkeologiske lokaliteter. De siste 10 årene er det avdekket nye arkeologiske spor med en bredde i funntyper og kategorier som har gitt en langt rikere og variert forhistorie enn tidligere kjent. For eksempel er kunnskap om områdets eldste historie økt med antall funn av steinalderlokaliteter som er tredoblet. Viten om byens historie som havneby er også dokumentert gjennom mange nye skipsfunn. Disse funnene har blant annet gitt ny forståelse av byens aktiviteter i siste del av middelalderen. Mange av funnene er av nasjonal interesse som vesentlige bidrag til ny forståelse av aktiviteter i området i før-reformatorisk tid. Hovedsakelig kommer det nye arkeologiske tilfanget fra registreringer utført i forbindelse med reguleringsplaner og andre saker hvor lovverket krever arkeologiske undersøkelser.

Gul liste

Byantikvarens Gule liste gir en samlet oversikt over bygninger, anlegg og miljøer som til enhver tid er tilegnet verneverdi i Oslo. Listen omfatter både kulturminner som har et juridisk vern etter lovverk (ca. 30 prosent) og andre kulturminner som etter Byantikvarens faglige vurdering har verneverdi (ca. 65 prosent). De listeførte kulturminnene omfattet per 01.01.2011 totalt et antall på 14 331 enkeltminner. Av disse er 1 559 fredet eller under fredning etter kulturminneloven, 4 064 er regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven og 8 376 minner er listeført som bevaringsverdige. Oppføring på listen gir ikke noe formelt vern for den sistnevnte kategorien, men sikrer at Byantikvaren blir trukket inn som en viktig aktør i plan- og byggesaksbehandlingen.

Gul liste er ikke en komplett oversikt og savner en systematisk gjennomgang av geografiske områder og temaer. Selv om antallet registrerte kulturminner kan virke høyt, utgjør ikke listen

mer enn 8 prosent av Oslos bygningsmasse på rundt 163 000 enkeltbygg. Med unntak av fredningen av Birkelunden kulturmiljø, har det vært liten tilvekst av fredete anlegg de siste årene. Likeledes har bare noen enkeltminner eller miljøer blitt regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven. Selv om kommunen ikke har tilgjengelige tall over tap av kulturhistoriske bygninger, kan en med rimelig sikkerhet konkludere at andelen sikrede kulturminner er bedret i siste periode.

Nasjonale kulturhistoriske bymiljøer-Riksantikvarens register (NB-registret): Riksantikvaren har plukket ut 49 sentrale byområder i Oslo, hvor de erkjenner at det er nasjonale verneinteresser til stede. Av disse er blant annet middelalderbyen, kvadraturen og murbyen trukket frem som helt vesentlige for Oslos nasjonale verdier.

Verneplan for Akergårdene

Oslo kommunes Verneplan for Akergårdene (18.05.2010) redegjør for byens bevaringsverdige gårdsanlegg og objekter. På 284 steder i Oslo er det registrert eldre gårdsbebyggelse. Av disse er 19 fredet etter kulturminneloven, 70 regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven og 130 gårder registrert som bevaringsverdige på Gul liste. For 33 privateide og statlige gårder er det anbefalt regulering til bevaring etter plan- og bygningsloven. Videre anbefales det å utarbeide forvaltningsplaner for 31 gårder i kommunalt eie.

Skoleanlegg

Undervisningsbygg Oslo KF har kartlagt kulturminneverdiene knyttet til kommunens skoleanlegg. Kartleggingen dokumenterer skoleanlegg og de viktigste endringene i perioden 1860-1979, angir begrunnelse, omfang og hensikt med vern for de enkelte bygg og anlegg. Oversikten omfatter rundt 50 skoleanlegg hvor hele eller deler av bebyggelsen er tilkjent verneverdi.

7 Levekår

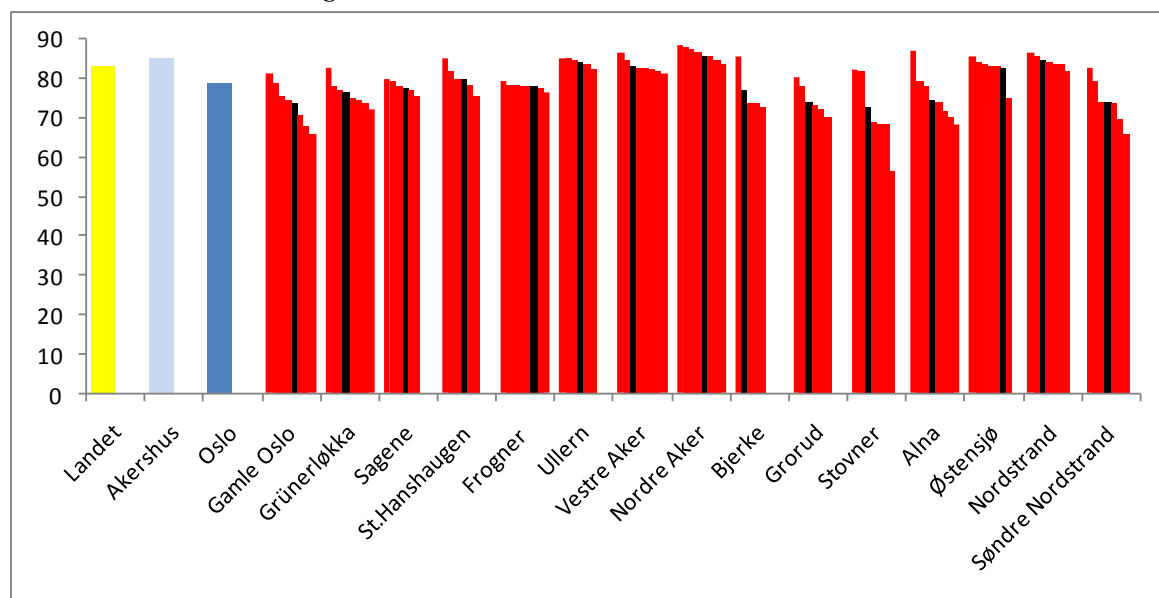
Det finnes ingen enkel definisjon av hva som menes med levekår. Hvilke sider ved levekårene en oppfatter som viktigst, og hva en regner for å være gode og dårlige levekår, varierer over tid og mellom ulike land og kulturer. Det er vanlig å beskrive levekår ved hjelp av mål for enkeltpersoners situasjon på en rekke områder. Det kan være goder og individuelle ressurser som for eksempel inntekt, formue, kunnskap, helse og sosial omgang. Levekår har også en kollektiv side og kan gjelde trekk ved nærmiljøet, for eksempel tilgang til marka, fritidstilbud, et godt trafikkmiljø, sosiale møteplasser og tilgjengeligheten til offentlige helse- og omsorgstilbud.

I dette kapittelet belyses flere dimensjoner ved levekårene; arbeid, inntekt, helse, utdanning og trivsel/nærmiljø. Oslo sammenlignes med landet som helhet og Akershus fylke. Det gjøres også en sammenligning mellom Oslos bydeler brutt ned på delbydelsnivå siden levekårsstatistikk med gjennomsnittstall bare på bydelsnivå dekker over mye av den variasjonen som finnes internt i bydelene.

7.1 Arbeid og inntekt

Det å ha et arbeid og en inntekt er kanskje den indikatoren som sier mest om levekår fordi det er en ressurs som påvirker tilgangen til mange andre arenaer i samfunnet. Arbeid og tilknytning til arbeidslivet påvirker folks økonomiske situasjon i stor grad og er en sentral del av folks levekår.

Figur 7.1: Andel sysselsatte i alderen 30-59 år i landet, Akershus, Oslo og bydeler brutt ned på delbydeler, 4.kvartal 2009. Kilde: UKE og SSB

Figur 7.1 viser sysselsettingsgraden blant 30-59 åringer i landet, Akershus fylke, Oslo som helhet og Oslos bydeler og delbydeler. De svarte søylene viser gjennomsnittet for bydelene, mens de røde søylene viser gjennomsnittet for delbydelene som bydelen består av. For eksempel består Nordre Aker søylen av åtte røde tynne søyler som hver viser sysselsettingsandelen for en av de åtte delbydelene i Nordre Aker.¹²

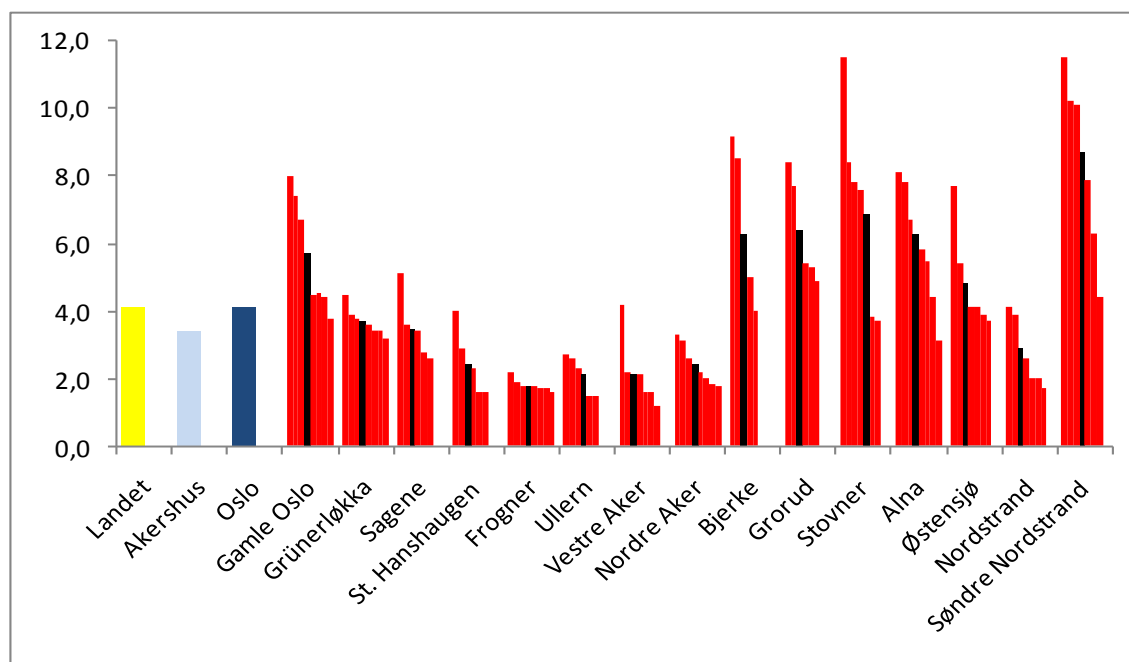
¹² Myrer, Disen, Ullevål Hageby, Grefsen, Kjelsås, Korsvoll, Tåsen og Nordberg, her nevnt i tilfeldig rekkefølge.

Figuren viser at Oslo har en noe lavere andel sysselsatte i alderen 30-59 år enn Akershus fylke og landet som helhet. Hovedbildet er likevel at det jevnt over er høy sysselsetting i Oslo, og at alle bydelene i Oslo har delbydelene med en sysselsettingsgrad over Oslo-gjennomsnittet. Figuren viser med tydelighet at noen bydelene er mer homogene enn andre, dette gjelder særlig Nordre Aker, Vestre Aker, Nordstrand, Ullern og Frogner. Disse bydelene har nokså lik sysselsettingsgrad på tvers av delbydelene. Samtidig er det andre bydelene med store interne variasjoner. Alna er en bydel med stor variasjon i sysselsettingsgrad mellom delbydelene. Det samme gjelder Søndre Nordstrand, Gamle Oslo og Stovner. Innad i Stovner bydel varierer sysselsettingsgraden fra 56,2 prosent i en delbydel til 82,1 prosent i en annen.

Lavinntekt og fattigdom

Selv om langt de fleste i Oslo er yrkesaktive er det en betydelig andel av Oslos husholdninger som får over halvparten av inntekten sin via offentlige overføringer.

Figur 7.2: Andel husholdninger med personer til og med 66 år og med barn under 17 år som får mer enn halvparten av inntekten som offentlige overføringer før skatt i landet, Akershus fylke, Oslo og Oslos bydeler brutt ned på delbydelene. Prosent 2009. Kilde: SSB

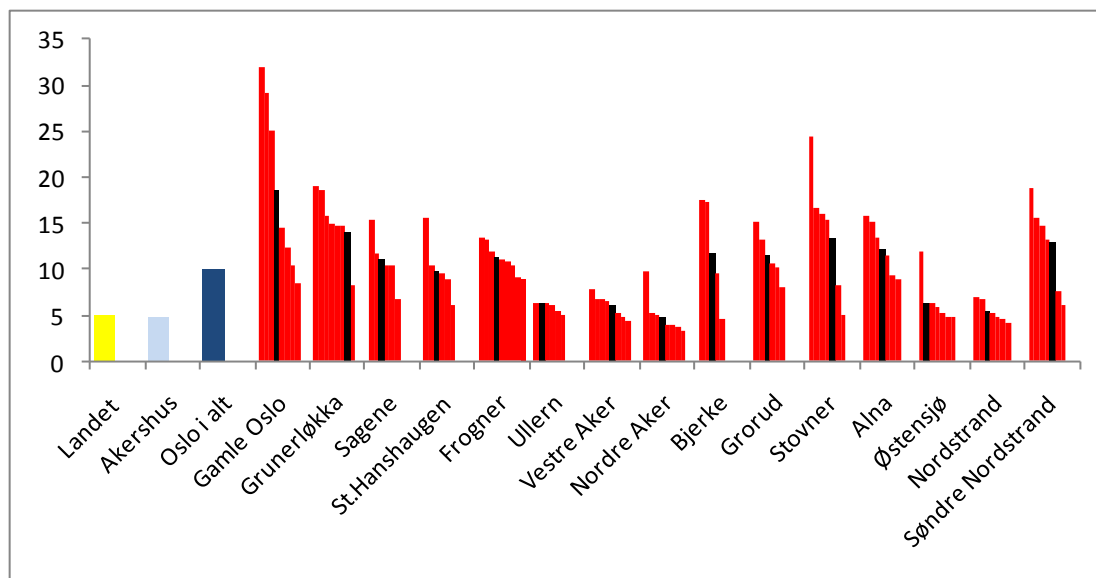
Figur 7.2 viser at fire prosent av Oslos husholdninger med personer til og med 66 år og med barn under 17 år får over halvparten av sin inntekt som offentlige overføringer. Dette er en like stor andel som i landet samlet, men en noe større andel enn i Akershus fylke. Andelen er størst i enkelte delbydelene i Søndre Nordstrand, Stovner, Bjerke og Gamle Oslo.

I noen av disse delbydelene mottar nesten tolv prosent av husholdningene med barn over halvparten av sin inntekt i form av offentlige overføringer. En Fafo-undersøkelse (Lorentzen og Nielsen, 2008) viser at mottak av sosialhjelp ofte går i arv mellom generasjoner. De finner at hele 25 prosent av 20-åringene som har vokst opp med sosialhjelpmottak i familien i 1994 selv mottok sosialhjelp i 2008. De mener at noe av forklaringen ligger i foreldrenes lønn og utdanningsnivå. Lav lønn og lav utdanning kan føre til en mindre evne og interesse for å investere i barnas utdanning.

Fattige barnehusholdninger

Det er videre en dobbelt så stor andel husholdninger med barn under 17 år som kan regnes som fattige i Oslo enn i Akershus og landet samlet. 10 prosent av barnehusholdningene i Oslo ble i 2009 regnet som fattige etter OECD sin skala.

Figur 7.3: Andel husholdninger med barn under 17 år med lav inntekt etter OECD skala.¹³ i landet, Akershus fylke, Oslo, Oslos bydeler brutt ned på delbydeler.¹⁴ Prosent 2009. Kilde: SSB

Figur 7.3 viser at det er store variasjoner på tvers av bydelene i Oslo når det gjelder andel fattige barnehusholdninger. De største andelenene finner vi i delbydeler i Indre Oslo Øst, Grovuddalen og Søndre Nordstrand. I enkelte delbydeler i Stovner og Gamle Oslo er det så mye som mellom 25 og 32 prosent fattige barnehusholdninger. Ser vi på delbydelene innad i Stovner bydel varierer imidlertid andelen fattige barnehusholdninger fra fem prosent i en delbydel til 25 prosent i en annen.

Ullern, Nordstrand, Vestre og Nordre Aker er de bydelene med lavest andel fattige barnehusholdninger.

En Fafo-rapport¹⁵ om barnefattigdom (Nadim og Nielsen, 2009) viser at barn av enslige forsørgere, særlig barn av enslige forsørgere uten arbeid, og barn i husholdninger som mottar sosialhjelp eller velferdsstatsavhengige er mest utsatt for å bli fattige. I følge Bhuller og Aaberge (2011) er fattigdom et typisk innvandrerenomen. I tillegg til å ha betydelig høyere sannsynlighet for å bli utsatt for fattigdom er innvandrere også betydelig mer utsatt for vedvarende fattigdom enn befolkningen for øvrig. Fattigdom rammer også innvandrere som er i arbeid.

¹³ Husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet er under 50 prosent av medianinntekten for hhv landet, Akershus og Oslo. Medianinntekten i Oslo ved bruk av OECD skala var 249 900 kroner i 2008.

¹⁴ Alderspensjonister er her utelatt.

¹⁵ "Barnefattigdom i Norge. Omfang, utvikling og geografisk variasjon", Fafo-rapport 2009:38

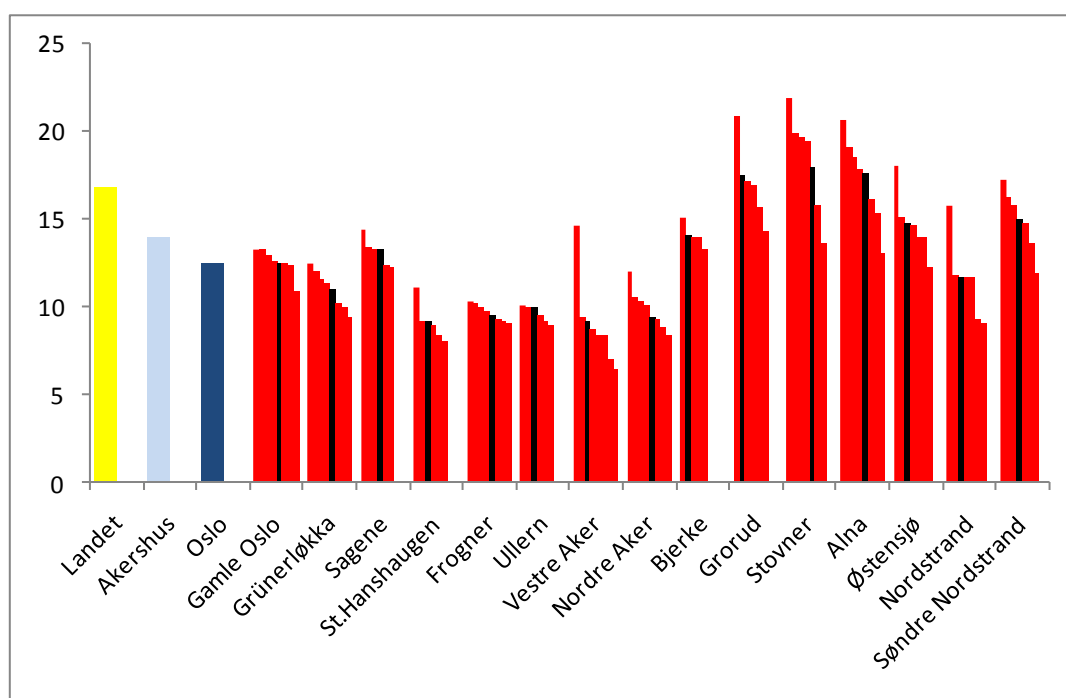
7.2 Helse

Spørsmålet om helse i befolkningen er meget viktig i en levekårssammenheng da denne variabelen sammenfaller sterkt med andre levekårsproblemer som arbeid, inntekt, levestandard og dødelighet. Her benyttes to dimensjoner ved helse som mål på helsetilstanden i Oslo; ”redusert funksjonsevne” og dødelighet.

Redusert funksjonsevne

Variabelen ”redusert funksjonsevne” omfatter de i befolkningen mellom 16 og 66 år som pr 30.11.2008 er registrert som mottakere av en eller flere av disse ytelsene; uførepensjon, sykepenger, medisinsk rehabilitering, foreløpig uførestønad eller har arbeidssøkerstatus som yrkeshemmet. Dette er med andre ord personer som er ute av stand til å delta fullt ut i arbeidslivet.

Figur 7.4: Andel personer i alder 16-66 år med redusert funksjonsevne i landet, Akershus, Oslo og Oslos bydeler brutt ned på delbydeler. Prosent 2008. Kilde: SSB

Vi ser av figur 7.4 at Oslo sett under ett har en lavere andel av befolkningen med redusert funksjonsevne enn Akershus og landet samlet. Figuren viser samtidig at helsetilstanden i befolkningen er svært ulik i bydelene i Oslo. Alle delbydelene i Stovner, Grorud og Alna, og de fleste delbydelene i Østensjø og Søndre Nordstrand ligger over Oslo-gjennomsnittet hva gjelder andel av befolkningen med redusert funksjonsevne. Figuren viser at det er store helseforskjeller innad i de fleste bydelene. Også innad i de vestlige bydelene, spesielt i Nordstrand og i Vestre Aker, er det stor variasjon på tvers av delbydelene. Frogner og Ullern har lavest andel personer med redusert funksjonsevne og fremstår som mest homogene på dette området.

Figur 7.4 viser at det er i de mest innvandrer-tette områdene av Oslo at det er størst andel med redusert funksjonsevne. I følge Folkehelseinstituttet er det store helsemessige forskjeller

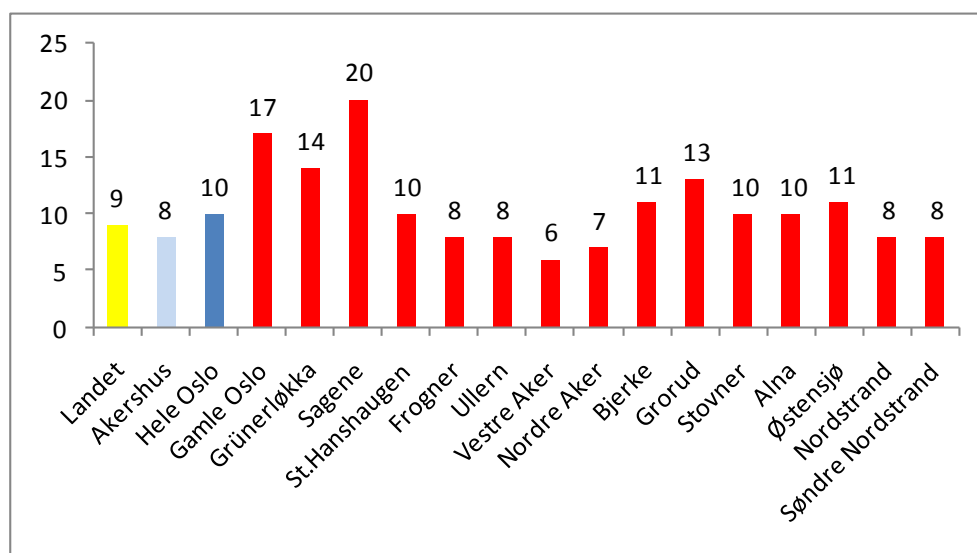
mellom enkelte grupper innvandrere og ikke-innvandrede.¹⁶ Overhyppigheten av fysiske og psykiske plager blant flere grupper innvandrere henger tett sammen med arbeidsledighet og lav inntekt.

Dødelighet

Vi har også benyttet dødelighet i aldersgruppen 50-74 år som et mål på helsetilstanden og levekårene i Oslos bydeler.

Tall fra UKE (Oslospeilet nr. 1 2011) viser at i 2009 døde 4383 personer i hovedstaden, en nedgang på fire prosent fra 2008. Dette kan forklares med økt levealder og færre eldre innbyggere. Samtidig er dødeligheten større i Oslo enn i Akershus og landet samlet. Det er også store variasjoner i dødeligheten på tvers av Oslos bydeler.

Figur 7.5: Antall døde per tusen innbygger per år i alderen 50-74 år i gjennomsnitt i perioden 2003-2009 i landet, Akershus fylke, Oslo og Oslos bydeler.¹⁷ Kilde: SSB

At dødelighet varierer fra bydel til bydel henger sterkt sammen med bydelenes aldersprofil. Mer enn 10 prosent av innbyggerne i Østensjø var ved inngangen til 2010 75 år eller eldre, mens i bydel Søndre Nordstrand utgjorde den samme gruppen under 3 prosent. (Oslospeilet nr. 1 2011). For å kunne si noe mer sikkert om dødelighet har vi her benyttet aldersspesifikke dødelighetsrater og har valgt å se på dødeligheten i aldersgruppen 50-74 år. Det kan imidlertid skje store endringer i dødelighet fra et år til et annet, derfor har vi sett på gjennomsnittlig dødelighet i perioden 2005-2009.

¹⁶ Artikkelen "Helse blant flyktninger og innvandrere" publisert 07.05.2010 på www.fhi.no

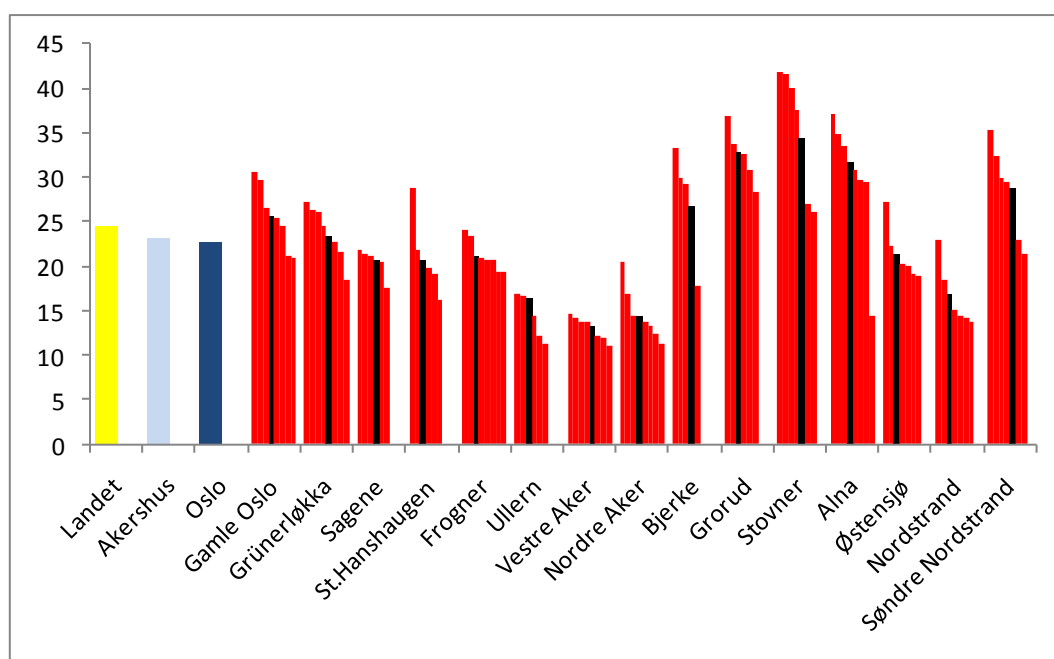
¹⁷ Beregningen er gjort av SSB og gjelder for aldersgruppen 50-74 år på grunnlag av gjennomsnittlig dødelighet de siste sju år. Da dødeligheten er sterkt avhengig av alder og kjønn er beregningene justert for ulikheter i kjønns- og aldersfordelingen. Dette er gjort ved å beregne alders- og kjønnsstandardiserte dødsrater for de ulike områdene. For å beregne alders- (og kjønns)standardiserte rater er først alders- og kjønns-spesifikke rater for femårige aldersgrupper for hvert kjønn beregnet. Disse ratene er sum antall døde i sjuårsperioden delt på sum middelfolkemengde for vedkommende kjønn, aldersgruppe og område.

Figur 7.5 viser at dødeligheten i denne aldersgruppen er størst i bydel Sagene (19,7 døde per 1000 per år i perioden) og lavest i Vestre Aker (6 døde per 1000 per år i perioden). Jevnt over er det noe høyere dødelighet i bydelene i Oslo indre øst og i Groruddalen enn i de vestlige bydelene og på Nordstrand og Søndre Nordstrand.

7.3 Utdanning

Å gi alle gode muligheter til å ta en utdanning er en hovedstrategi for å utvikle det norske velferdssamfunnet. Figuren under viser hvor stor andel av befolkningen i alderen 30-59 år som har lavere utdanning enn fullført videregående skole.

Figur 7.6: Andel personer 30-59 år som har lavere utdanning (ikke fullført videregående utdanning) 1.10. 2009, etter bosted 31.12.2009. Kilde: SSB

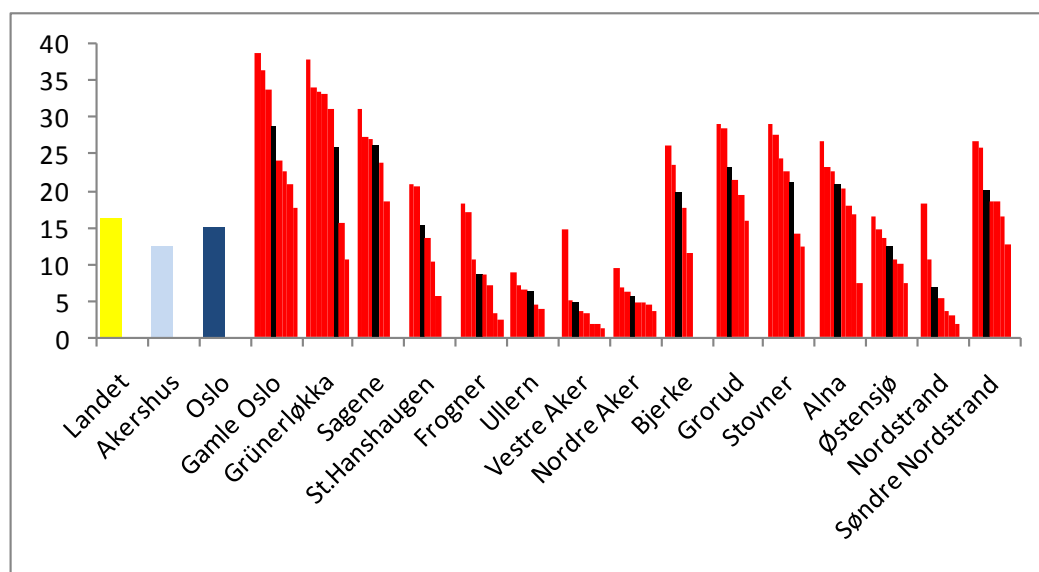
Figur 7.6 viser at andelen voksne (30-59 år) med lav utdanning er nokså lik i Oslo og Akershus, og at begge fylker ligger litt under landsgjennomsnittet. De svarte søylene i figuren viser gjennomsnittsskåre for bydelene, altså andelen av befolkningen i hver bydel som har lavere utdanning. De røde søylene viser andelen lavt utdannede i hver av delbydelene i bydelene. Også her er det store variasjoner på tvers av bydelene i Oslo. Den største andelen lavt utdannede finner vi i delbydeler i Oslo indre øst, Groruddalen og i Søndre Nordstrand. Det er imidlertid store variasjoner innad i bydelene. Innad i Alna bydel er det for eksempel 14 prosent lavt utdannede i en delbydel og 37 prosent i en annen.

Figur 7.7 viser andelen av de kullene som fullførte grunnskolen i perioden 2006-2010 som gikk ut av skolen med mindre enn 30 grunnskolepoeng.¹⁸ Grunnskolepoeng er et mål for det samlede læringsutbytte for elever som sluttvurderes med karakterer og benyttes som kriterium for opptak til videregående skole.

¹⁸ Grunnskolepoeng regnes ut ved at alle avsluttende karakterer som føres på vitnemålet, legges sammen og deles på antall karakterer slik at en får et gjennomsnitt. Deretter ganges gjennomsnittet med 10. Dersom det mangler karakterer i mer enn halvparten av fagene, skal det ikke regnes ut poeng for eleven.

Figur 7.7: Andel med mindre enn 30 i grunnskolepoeng for de som fullførte grunnskolen våren 2006, 2007, 2008, 2009 og 2010 etter bosted pr. 1.1. året etter fullført eksamen. Gjennomsnitt for perioden i Oslos bydeler og delbydeler. Kilde: SSB

Figur 7.7 viser at andelen elever som fullførte grunnskolen i løpet av perioden 2005-2009 og som fikk mindre enn 30 grunnskolepoeng er høyere i Oslo (15 prosent) enn i Akershus (12 prosent). I løpet av hele femårsperioden var det 26 505 elever som fullførte grunnskolen i Oslo, og 3 997 (15 prosent) av disse fikk mindre enn 30 grunnskolepoeng. Andelen med under 30 grunnskolepoeng er størst i indre by, men andelen er relativt stor også i enkelte av delbydelene i Groruddalen og i Søndre Nordstrand. Også her er det imidlertid store variasjoner innad i bydelene. I Grünerløkka bydel varierer for eksempel andelen elever med under 30 grunnskolepoeng fra 10,7 prosent i en delbydel til 38 prosent i en annen.

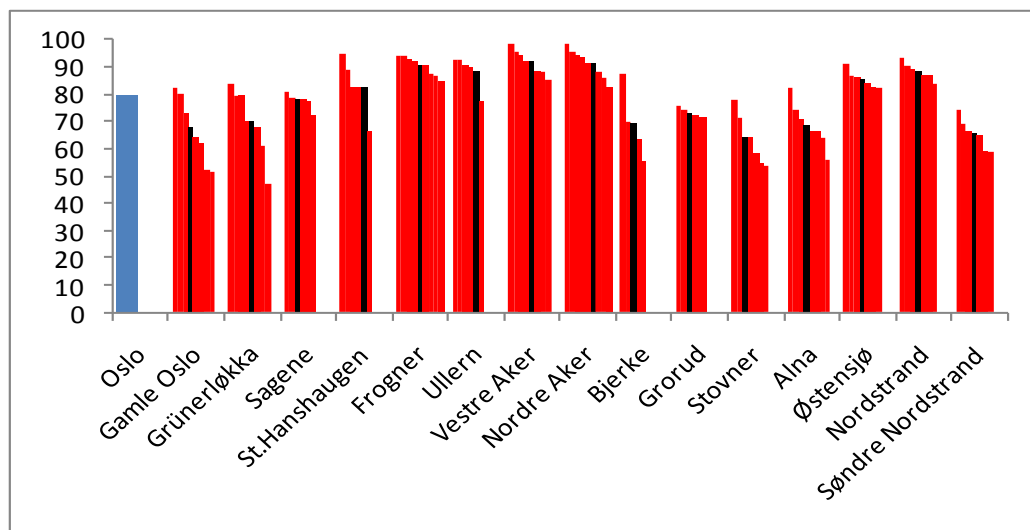
7.4 Trivsel og bomiljø

Levekår er mer enn bare helsetilstand, inntekt, arbeidsdeltakelse og utdanningsnivå. Lavekår handler også om hvor godt man trives, hvordan man bor, om det er muligheter for en boligkarriere innad i bydelen og om området en bor i er stabilt eller om det er preget av mye flytting.

Vi har her benyttet en variabel fra Oslo kommunes publikumsundersøkelse 2010¹⁹ som handler om trivsel. Figuren angir andelen som oppgir at de trives svært godt i området der de bor.

¹⁹ Publikumsundersøkelsen er en spørreundersøkelse gjennomført på oppdrag fra Oslo kommune av TNS Gallup. Den retter seg mot Oslos befolkning i aldersgruppen 15 år og eldre. 22468 personer fikk spørreskjemaet. 7148 personer besvarte det. Undersøkelsen har noe lav svarprosent i enkelte bydeler og lav svarprosent fra flere innvandrergupper.

Figur 7.8: Andel som svarer at de trives svært godt i området der de bor i Oslo, Oslos bydeler og delbydeler (N=6982). Kilde: Publikumsundersøkelsen til Oslo kommune 2010.

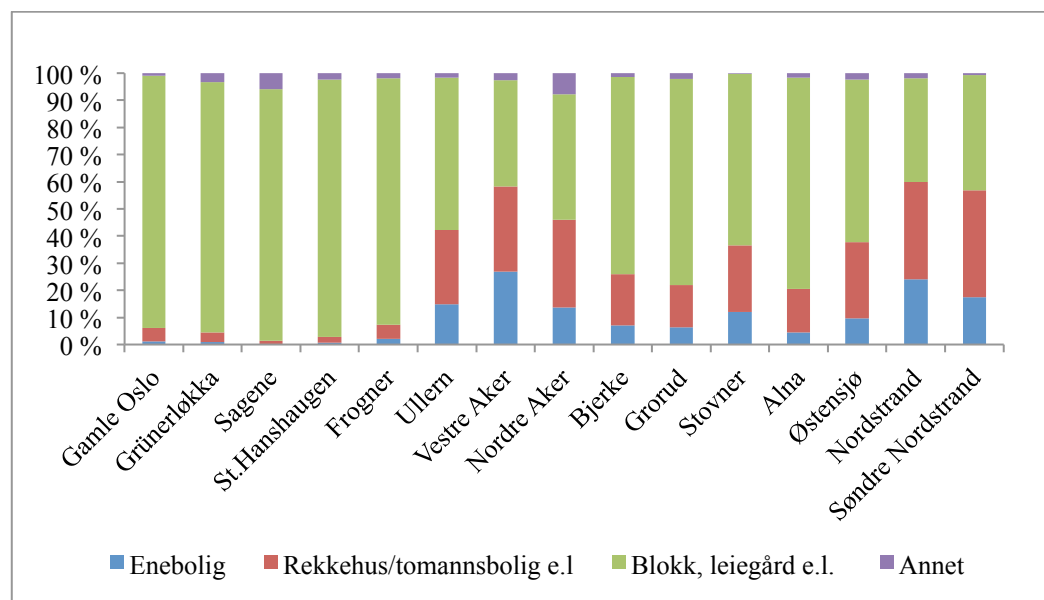

Som det fremgår av figur 7.8 er hovedbildet at de fleste i Oslo (cirka 80 prosent) sier at de trives svært godt der de bor. Det er imidlertid store variasjoner på tvers av bydelene så vel som innad i bydelene. I følge denne undersøkelsen er trivselen noe høyere i de vestlige bydelene og på Nordstrand enn i de øvrige bydelene.

Boligsammensetning

Å slå rot et sted har sammenheng med muligheten for å gjøre en boligkarriere innad i en bydel eller en skolekrets etter hvert som behovet for større plass og flere rom melder seg.

Figur 7.9: Boligmengde etter boligtype per 31.12.2009 . Kilde: UKE og SSB

Figur 7.9 viser at sammensetningen av type boliger er ujevnt fordelt i Oslo. I Oslo sentrum og indre by er det nesten fravær av eneboliger, rekkehus og tomannsboliger. Bydelene i Groruddalen har en beskjeden andel eneboliger, om enn et noe større innslag av rekkehus og

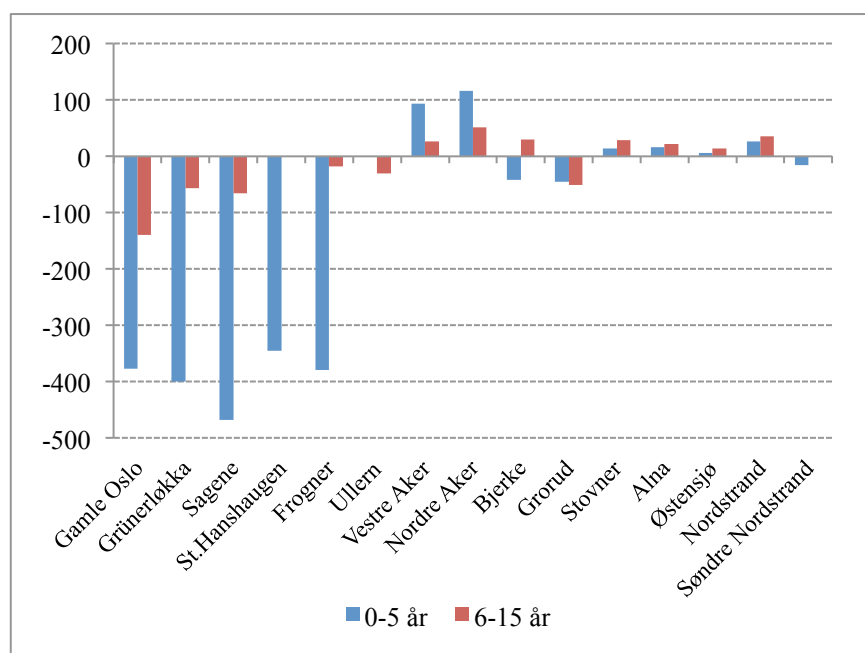
tomannsboliger. Opp mot 60 prosent av boligmassen på Nordstrand, Vestre Aker og Søndre Nordstrand er eneboliger, rekkehus eller tomannsboliger.

Oslo vokser i rekordfart, og det er behov for å bygge flere boliger i Oslo de neste årene. Det er grunn til å forvente en ytterligere utbygging i Groruddalen. Hva slags type boliger som bygges og beliggenhet vil kunne ha stor påvirkning på levekårsutviklingen.

Flytting

Bostabilitet kan vurderes som et gode i seg selv, og mye forskning tyder på at bostabilitet er en viktig betingelse for hvordan lokalsamfunn og nærmiljøer utvikler seg (Langsether og Sandlie, 2006²⁰). Høy bostabilitet må normalt også kunne tolkes som et resultat av at folk har ønsket, og valgt, å bli boende der de bor. Vi har ikke tall som viser gjennomsnittlig botid før flytting, men har sett på netto innflytting til bydelene i 2009, det vil si innflytting minus utflytting. Fokus er satt på aldersgruppene 0-5 år og 6-15 år for å se om det er enkelte bydeler som i større grad enn andre "mister" barn i skolealder.

Figur 7.10: Netto innflytting til bydelene i 2009 etter alder. Kilde: UKE

Figur 7.10 viser at Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, St. Hanshaugen og Frogner bydel opplevde et flyttetap av barn under skolealder i 2009. I Sagene bydel var det nesten 500 flere barn i alderen 0-5 år som flyttet ut enn som flyttet til bydelen. Også Bjerke, Grorud og Søndre Nordstrand fikk et lite "underskudd" på disse aldersgruppene i flyttereignskapet. Vestre Aker og Nordre Aker gikk i "overskudd" med cirka 100 0-5 åringer hver seg.

At mange i og rundt skolealder flytter fra en bydel kan ha mange årsaker. Et flyttemotiv for mange barnefamilier er ønsket om å bo i rekkehus eller enebolig. Figur 7.10 viser at det er i de bydelene med lavest andel eneboliger/rekkehus/ tomannsboliger at flyttetapet av barn i og rundt skolealder er størst. Flytting kan også ha sammenheng med ønsker om å gå på bestemte skoler.

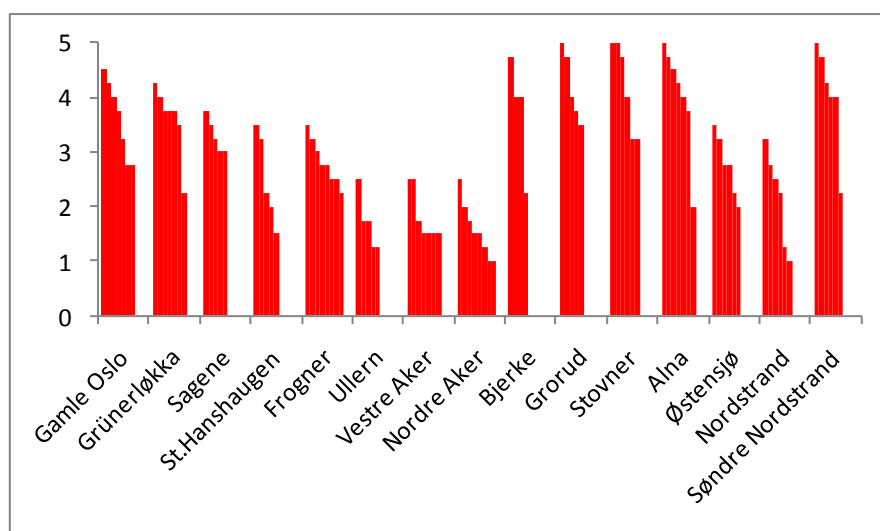
²⁰ "Bolig og levekår i Norge 2004. En artikkelsamling". Lars Gulbrandsen (red), 2006. NOVA rapport 3/06.

7.5 Hvor store levekårsutfordringer har Oslo?

Oslo har en befolkning med en jevnt over høy sysselsettingsgrad i den voksne befolkningen i hele byen. Likevel er det delbydeler i Oslo med mange innbyggere med redusert funksjonsevne, som mottar over halvparten av inntekten i form av offentlige overføringer og som kan regnes som fattige i henhold til OECD standarden.

I dette avsnittet undersøkes om det er tendenser til hopning av levekårsutfordringer; Er det de samme delbydelene som kommer dårligst ut på flere/alle levekårsvariabler? Dette er gjort ved å se på hvilke delbydeler i Oslo som kommer dårligst ut på de fire levekårsindikatorerne ”Andel i alderen 16-66 år med redusert funksjonsevne”, ”Andel i befolkningen 30-59 år med lav utdanning”, ”Andel barnehusholdninger som er fattige etter OECD-standard” og ”Sysselsettingsandel blant 30-59 åringer”. På bakgrunn av delbydelenes skåre på de fire variablene har vi laget en enkel indeks som kan illustrere eventuell opphopning av levekårsproblemer i enkelte deler av byen.²¹

Figur 7.11: Score på enkel levekårsindeks i Oslos delbydeler*. Kilde: Oslo Kommune

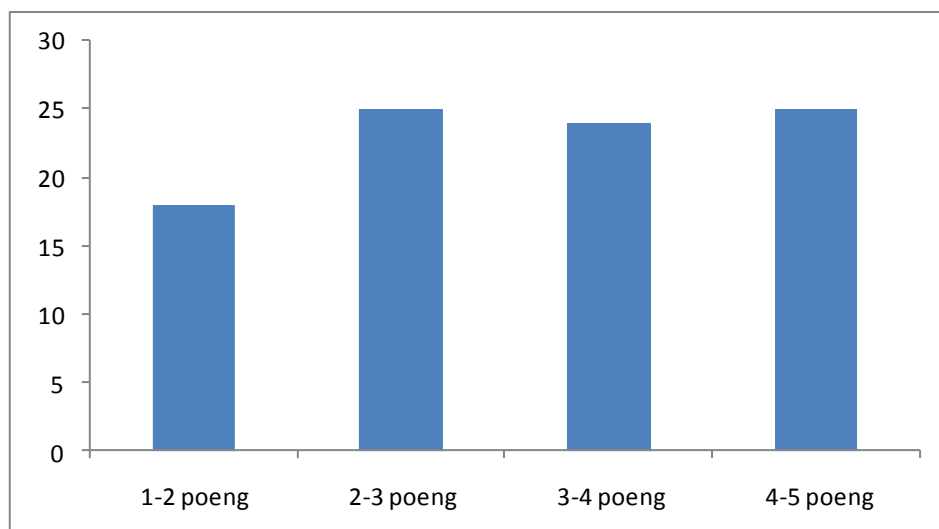
*Beste score er 1, dårligst score er 5.

Fem delbydeler kommer ut med resultatet 5 på denne samleindeksen og har dermed dårligst score på samtlige av de fire variablene. Fire av disse delbydelene befinner seg i bydeler i Groruddalen og en i Søndre Nordstrand bydel.

Figur 7.12 viser hvordan delbydelene fordeler seg på indeksen. 18 delbydeler har mellom 1 og 2 poeng, noe som tilsvarer få eller ingen levekårsutfordringer. 25 delbydeler har mellom 2 og 3 poeng, 24 delbydeler mellom 3 og 4 poeng og 25 delbydeler har mellom 4 og 5 poeng. Med en indeksverdi på mellom 4 og 5 kan vi snakke om en hopning av levekårsutfordringer.

²¹ Indeksen er beregnet på følgende måte; For hver variabel har vi fordelt de 92 delbydelene i fem grupper. De 19 delbydelene med lavest score på variabelen har fått 5 poeng, de 19 med nest dårligst har fått 4 poeng, de 18 tredje dårligste score har fått 3 poeng, de 18 med nest beste score har fått 2 poeng og de 18 med beste score har fått 1 poeng. Deretter har vi summert score på de 4 variablene og beregnet en gjennomsnittsscore ved å dividere poengsummen med 4. Beste score er 1, den dårligste er 5.

Figur 7.12: Antall delbydeler som skårer mellom 1-2 poeng, 2-3 poeng, 3-4 poeng og 4-5 poeng på indeksen. Kilde: Oslo kommune

Samtlige delbydeler med best score (mellom 1 og 2 poeng) på denne indeksen befinner seg i ytre vest og Nordstrand, mens samtlige av de delbydelene som har mellom 4 og 5 poeng ligger i Groruddalen, Oslo syd og indre Øst. Levekårsutfordringene i Oslo er dermed først og fremst til stede i disse delene av byen. Det er imidlertid ikke slik at alle delbydelene i disse områdene befinner seg lavest nede på alle levekårsvariablene. Tvert i mot er det som vist store variasjoner innad i bydelene.

Viktige levekårsutfordringer

Hovedbildet er at Oslo er en delt by hvor deler av befolkningen i øst og vest skårer svært ulikt på en rekke levekårsvariabler. Oslo er samtidig en sammensatt by hvor det er store variasjoner i levekår innad i bydelene. Geografisk nærhet er med andre ord ikke det samme som sosioøkonomisk likhet. Innad i bydelene skiller situasjonen og befolkningen seg sterkt fra hverandre over små geografiske områder. Groruddalen er for eksempel ikke et ensartet område. Noen delbydeler kommer svært godt ut på enkelte levekårsindikatorer mens andre delbydeler, ligger som vi har vist lavt på de fleste levekårsindikatorer benyttet her. Det er dermed ulike typer utfordringer i ulike deler av byen og også innad i bydelene.

Det er en tendens til at de ressurssterke innbyggerne flytter fra enkelte delbydeler. Dette kan forsterke den tendens til hopning av levekårsutfordringer som finnes i visse deler av byen. Når mange innbyggere med store levekårsutfordringer bor tett sammen på begrensede geografiske områder oppstår såkalte segregeringsmekanismer. Disse kan bidra til å forverre situasjonen ytterligere for dem som allerede har problemer.

Et av flere viktige grep for å møte disse utfordringene er å satse sterkt på den oppvoksende generasjon ved å gi barn og unge en god skole med relevant undervisning og et godt sosialt miljø uansett hvor i byen de bor. Derfor har fornying og forbedring av Oslo-skolen vært et viktig satsingsområde i flere år. De unge i Oslo skal også ha et godt og variert fritids- og kulturtilbud, både i kommersiell, ideell og kommunal regi.

Fritidstilbudene skal fange opp all ungdom og ta høyde for det mangfoldet som Oslo-ungdommen representerer.

Alle bydeler har lokale kommunale fritidstilbud og støtter også opp under og er med på å finansiere tiltak i frivillig regi. Både de kommunale og frivillige tilbudene er viktige for å skape gode nærmiljøer, trygge oppvekstvilkår og integrering.

Politiets statistikk for 2010 viser at antall straffbare forhold begått av barn og unge under 18 år gikk ned i 2010. Nedgangen skjer til tross for relativt stor vekst i barne- og ungdomsbefolkningen i byen. Ingen byer i Norge har like lang erfaring med forebyggende ungdomsarbeid og kommunale fritidstiltak som Oslo. Det har vært utprøvd mange slags tilbud og metoder opp gjennom årene. I den senere tid har det vært former for ungdomsopprør i byer som Malmö, Göteborg og København, men ikke i Oslo. En mulig forklaring kan være et mer stabilt nettverk av lokale ungdomstilbud i Oslo har hindret dette. SaLTo er en byomfattende samarbeidsmodell mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt om kriminalitetsforebygging blant barn og unge (SaLTo = **S**ammen **L**ager vi et **T**rygt **O**slo)²². Et viktig grunnlag for det kriminalitetsforebyggende arbeidet i SaLTo-modellen er de lokale ungdomstiltakene i bydelene.

---

²² Modellen ble etablert i 2006, og Politirådet er styringsgruppe for arbeidet. Visjon for arbeidet er at Oslo skal være en trygg by med trygge skoler og et trygt oppvekstmiljø. SaLTo-modellens hovedoppgaver er å avdekke utfordringer knyttet til barne- og ungdomskriminaliteten, bidra til at tiltak settes inn, initiere nye tiltak, samordne og koordinere virksomheten og bidra til kunnskapsutvikling, kunnskapsoverføring og informasjon.

8 Velferdstjenester

Blant kommunens mest sentrale oppgaver er å sikre innbyggerne et grunnleggende velferdstilbud innen helse, pleie og omsorg og sosiale tjenester.

Frem mot 2030 vil den antatte veksten i befolkningen være en stor utfordring for Oslo kommune. Endringer i den demografiske sammensetningen vil også påvirke befolkningens behov for helsetjenester. I dette kapitlet oppsummeres utviklingen innenfor disse tjenestene de siste 10 årene og det skisseres mulige utviklingsretninger fremover. Hensikten er å illustrere hvordan behovet/etterspørselen etter disse tjenester kan komme til å bli på lengre sikt, frem mot 2030.

8.1 Helsetjenesten

Den offentlige helsetjenesten kan deles i to områder; spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten. Spesialisthelsetjenesten er et statlig ansvar. Tjenestene ytes av helseforetak i regionene, og omfatter i tillegg til sykehustjenester polikliniske tjenester innen somatikk og psykiatri, private spesialister, og klinikker med ulike tilbud. Primærhelsetjenesten er et kommunalt ansvar som omfatter legevakt, forebyggende helsetiltak, smittevern, offentlig tannhelsetjeneste og folkehelsearbeid, herunder helsestasjoner, skolehelsetjeneste, miljørettet helsevern samt tiltak som stimulerer til fysisk aktivitet. Videre omfatter ansvaret omsorg og tiltak for funksjonshemmede, personer med psykiske lidelser, rusmisbrukere og tiltak for voldsofre og prostituerte.

Samhandlingsreformen innføres i perioden 2012 til 2016. En av målsetningene med reformen er å styrke samhandlingen mellom de to tjenestenivåene, slik at pasientene sikres en sammenhengende helsetjeneste som ivaretar deres behov uansett hvor i kjeden behandlingen finner sted. Et hovedmål for samhandlingsreformen, er at det skal satses mer på forebygging for å hindre at folk blir syke. Forebygging skal foregå på alle sektorer, ikke bare helsesektoren. Videre skal det samarbeides om å utvikle gode pasientforløp. Oppgaver skal overføres fra spesialisthelsetjenesten til kommunen og det må bygges opp nye tilbud i den kommunale helsetjenesten. Kommunen vil få medfinansieringsansvar for innleggelse i sykehus og økonomisk ansvar for utskrivingsklare pasienter. Innen 2016 skal det være etablert døgnplasser for øyeblikkelig hjelp i kommunal regi. For pleie- og omsorgstjenestene innbærer Samhandlingsreformen økte krav til både tjenesteproduksjon og kompetanse. En vekst i det kommunale tilbudet skal ha som mål å sikre befolkningens behov på områder hvor det er økte utfordringer, men skal også bidra til å gi et alternativ til innleggelse i sykehus.

Oslo har fire offentlige sykehus som dekker befolkningens behov for sykehustjenester. Med kort avstand til alle funksjoner ligger det godt til rette for både god samhandling og utviklingen av et enda bedre tilbud til befolkningen forutsatt at rammebetingelsene tilrettelegges. Oslo har kommet langt i å etablere gode samarbeidsavtaler med helseforetakene, men også når det gjelder å utvikle nye tjenester i grenseland mellom den kommunale helsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Bydelene i Oslo har etablert en rekke prosjekter i samarbeid med andre bydeler og med helseforetak, og Oslo har tatt mål av seg til å være en pilot innen samhandling. Aker sykehus planlegges som samhandlingsarena for byomfattende tjenester rettet mot eldre, pasienter med sammensatte lidelser, livsstilssykdommer, kroniske lidelser, psykisk helse og rus. Akutte døgntilbud og rehabilitering er aktuelle innsatsområder.

Utfordringer

Folkehelsen i Norge er bedre enn noen gang. I gjennomsnitt lever nordmenn lenger for hvert år og får flere gode leveår med god helse. Dette gjør at 60- og 70-åringer i dag har en helt annen helsesituasjon og forventet levealder enn for bare få tiår siden. Samtidig er samfunnet preget av store forskjeller i helse og forventet levealder – den gode helsen er ulikt fordelt i ulike grupper av befolkningen. Forventet levealder blant menn på Sagene er 68 år, mens menn i Vestre Aker i snitt lever til de er over 80 år. Helsetilstanden og forventet levealder i Oslo varierer i stor grad med utdanning, yrke og inntekt; tendensen er at høyere utdanning, tilfredsstillende lønn og mestring av yrkeslivet gir bedre helse. Vi finner dessuten en overhyppighet av sykdomstilfeller blant etniske minoriteter. Det flerkulturelle Norge stiller Oslo som hovedstad og storby overfor utfordringer som gjelder flyktningers og innvandreres helse. Folkehelseplan for Oslo 2009-2012 *Bedre helse for flere i Oslo*, har som hovedmål å redusere helseforskjeller gjennom å forbedre helsen til utsatte grupper.

Sykdomsbildet i Oslo er, i likhet med i andre europeiske land, preget av en betydelig økning i forekomsten av diabetes. Det er en relativt høyere forekomst av diabetes blant enkelte innvandrergupper, men økningen er registrert i alle deler av befolkningen og er ofte sett i sammenheng med overvekt og manglende fysisk aktivitet. Det er også en økning i psykiske problemer og muskel- og skjelettlidelser. Dette er lidelser med liten innvirkning på dødelighet og andre klassiske helseindikatorer, men er av stor betydning for livskvalitet og arbeidsførhet.

Økt reisevirksomhet og globalisering betyr at smittsomme sykdommer kan spre seg raskere, og det må opprettholdes en beredskap mot ulike epidemitrusler og mulige “nye sykdommer”.

Frem mot 2020 antas befolkningen i Oslo å øke med ca 16 prosent, i aldersgruppen 0-20 år antas veksten å bli 17,5 prosent i samme tidsrom. Dette vil gi et større press på helsestasjons-, skolehelse- og tannhelsetjenesten fordi denne aldersgruppen har flere rettigheter enn den øvrige befolkningen.

Som en konsekvens av den demografiske utviklingen og utviklingen i befolkningens helseatferd vil vi få flere personer med kroniske lidelser og behov for behandling fremover. Denne utfordringen kan ikke løses bare i helsesektoren, men må møtes med en bred og tverrsektoriell tilnærming. Lov om fylkeskommuners oppgaver i folkehelsearbeid er ment å styrke tverrfaglig samarbeid, gi mer fokus på lokalt folkehelsearbeid og forplikter alle kommuner til å ha oversikt over befolkningens helsetilstand. Det vil også være et økende behov for nært samarbeid mellom første- og annenlinjetjenesten.

8.2 Pleie og omsorg

Oslo kommunes bydeler tilbyr et bredt sett av pleie- og omsorgstjenester. Det kan dreie seg om hjemmetjenesten, sykehjem, frivillighetssentralen og omsorg ovenfor funksjonshemmede.

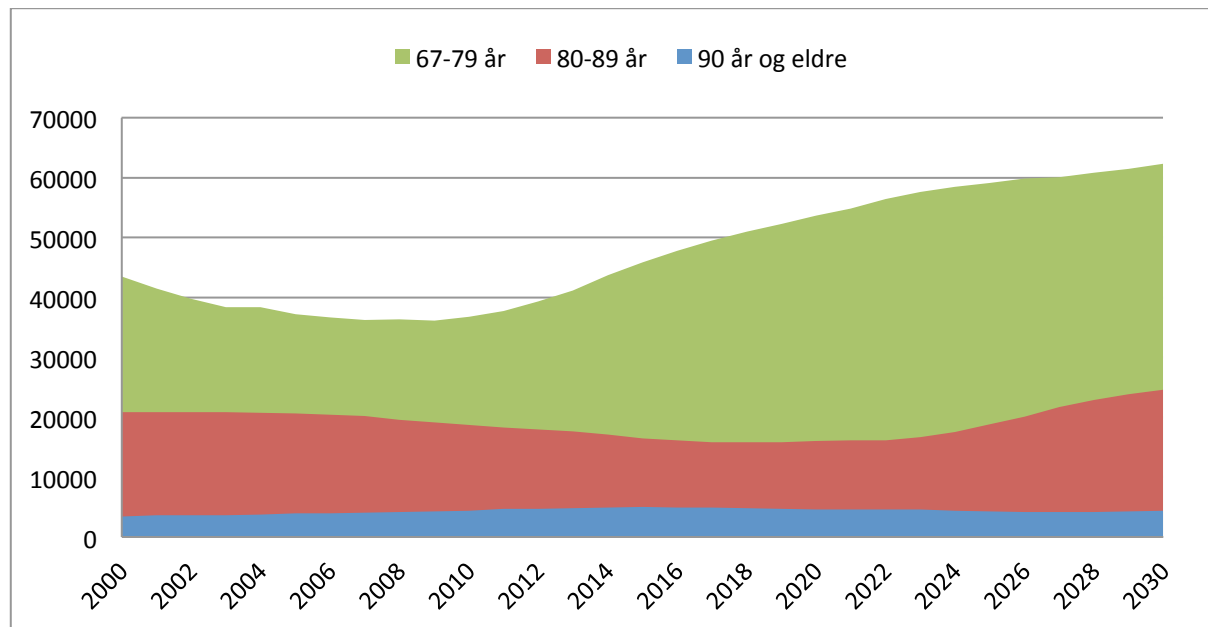
Som tidligere beskrevet står Oslo fremfor en rekordstor befolkningsvekst de neste årene. Befolkningsfremskrivningen viser at antallet innbyggere over 67 år vil øke med ca 36 000 i perioden 2010 – 2030. Vi har splittet opp fremskrivningen i de tre aldersgruppene 67-79 år, 80-89 år og over 90 år. Figur 8.1 viser at gruppen 67-79 år vil øke jevnt med ca 28 000 innbyggere i perioden. Aldersgruppen 80-89 år vil reduseres med ca 2 900 personer fra 2010 til 2019 for så igjen å øke med 10 700 personer fra 2019 til 2030.

Befolkningen over 90 år vil øke med ca 540 personer frem mot 2016, for så å reduseres med ca 370 personer frem mot 2030.

Figur 8.1: Befolkningsfremskrivning for aldersgruppene 67-79 år, 80-89 år og 90 år og over.

Kilde: UKE 2011.

Denne økningen i antall eldre vil innebære store utfordringer for kommunen.

Grensen mellom sykehusenes og kommunens ansvar for rehabilitering av pasienter er de senere år forskjøvet. Det stilles stadig større forventninger til kommunen om å tilby mer omfattende rehabiliteringstjenester enn tidligere.

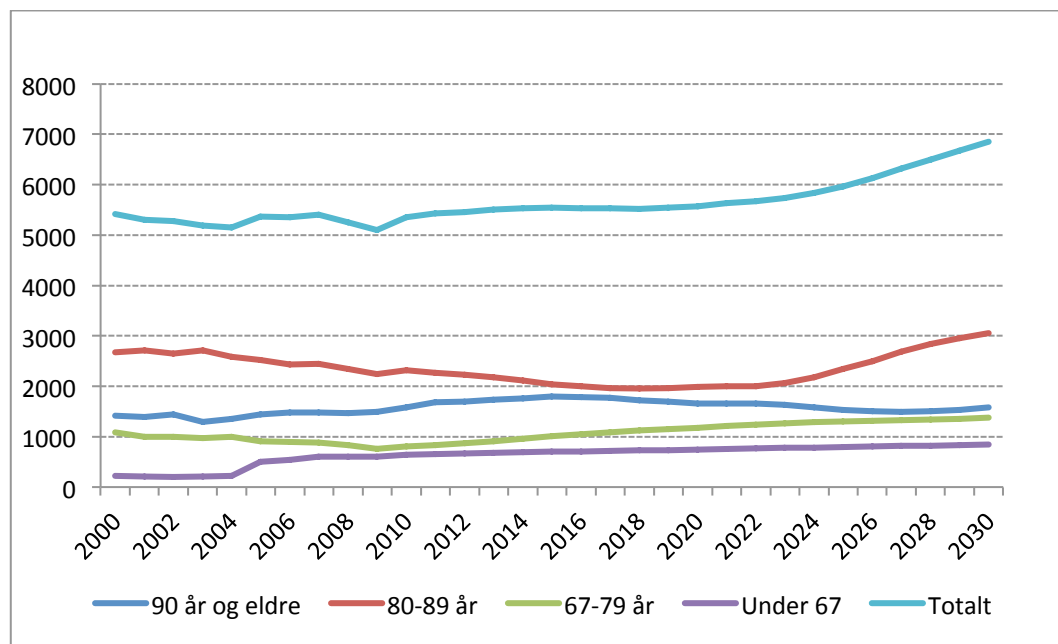
Tidligere utskrivning fra sykehusene rammer spesielt eldre og andre med kroniske lidelser, og skaper et press på sykehjemstilbudet i Oslo. Pasientene har behov for medisinsk etterbehandling og pleie som i mange tilfeller vanskelig kan ivaretas i eget hjem. Siden 1998 har liggedager per døgnopphold i sykehus gått ned fra 14,2 til 6,8 for personer over 80 år i Oslo. For hele befolkningen har det i samme periode gått ned fra 8,1 til 4,7.

Utvikling av tjenestetilbudet innenfor pleie og omsorg frem mot 2030

Befolkningsfremskrivingen viser at det er et klart behov for flere institusjonsboliger og Omsorg+ boliger. Figur 8.2 viser fremskrevet antall beboere i institusjon og Omsorg+ boliger 2011 – 2030 med utgangspunkt i faktiske brukerrater for aldersgruppene ved utgangen av 2010. Når brukerratene holdes fast lik resultatet i 2010 er befolkningsfremskrivningen den eneste faktoren som påvirker antall beboere fremover.

Figur 8.2: Beboere i institusjon og Omsorg+ boliger 2000 – 2010 totalt og fordelt på aldersgruppene 67-79 år, 80-9 år og 90 år og over. Fremskrevet 2011-2030 på grunnlag av brukerrater i 2010.

Kilde: Oslostatistikken – årsstatistikk for bydelene.

Brukerratene på pleie- og omsorgstjenester er en funksjon av behov i befolkningen – blant annet sykkelighet og funksjonsnivå hos brukeren, kapasitet og alternative tilbud i bydelene. De har variert lite de siste ti årene, og variasjonen kan like godt være et resultat av tilfeldigheter og valg av målemetode, som et uttrykk for behov. Brukerratene er holdt konstante i fremskrivningene da det er vanskelig å anta et fremtidig endret mønster i morbiditet/sykkelighet og funksjonsnivå.

Det finnes faktorer som trekker i begge retninger. Utvikling i medisinsk teknologi og effekten dette eventuelt vil ha på behovet for pleie- og omsorgstjenester er også en betydelig usikkerhet i fastsettelsen av fremtidige brukerrater på feltet. Politiske beslutninger har også stor innvirkning på hvilket nivå brukerratene ligger på. Også her er det betydelig usikkerhet. Dagens bilde når det gjelder nivå på klager, feil, brukertilfredshet osv. tilsier at dette ligger relativt sett lavere innen pleie- og omsorgsområdet enn på de fleste andre samfunnsfelt og bransjer. Det er derfor, ut fra en samlet vurdering, mest hensiktsmessig å gå ut fra at dagens vedtakspraksis i all hovedsak er riktig og ta utgangspunkt i dagens brukerrater for fremskrivning av kapasitet.

Totalt antall beboere i institusjon og Omsorg+ boliger var 5355 ved utgangen av 2010. Befolkningsfremskrivningen tilsier at det er behov for å øke tilgjengeligheten av boenheter i tempo som vist under:

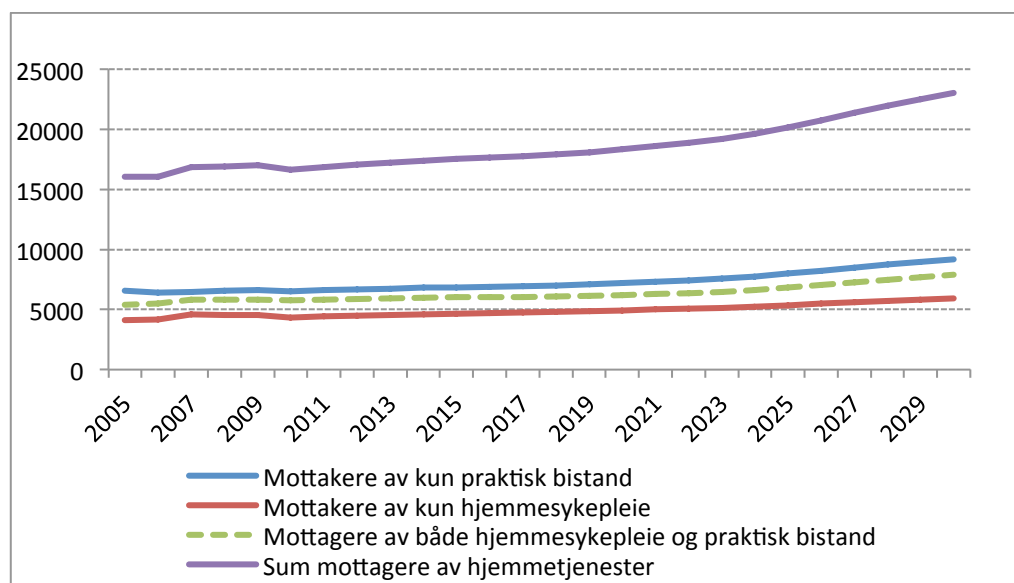
Fremskrevet behov for boenheter i institusjon/Omsorg +				
	2015	2020	2025	2030
67 år og over	132	114	457	1 292
Under 67 år	61	102	153	199
Sum	193	216	610	1 491

Fremskrivningen forutsetter at befolkningens helsetilstand og terskelen for tildeling av sykehjemsplass og tilgjengelighet av Omsorg+ bolig holdes fast lik 2010. Frem til 2020 vil behovet kun øke med 223 boenheter. Først fra 2020 vil behovet som følge av økning i befolkningen 80+ øke mer dramatisk til 740 boenheter. I 2030 vil det være behov for 1795 flere institusjonsplasser/boenheter enn i 2010.

Omsorg+ er et nytt tilbud i Oslo kommune. Konseptet innebærer minimum 50 samlokaliserte boliger med heldøgns vaktjeneste, aktivitetssenter og middagsservering syv dager i uken. Omsorg+ skal først og fremst være et tilbud til eldre som har behov for et trygt botilbud hvor det aktivt tilrettelegges for samvær med andre, og hvor nærværende personell enkelt kan tilkalles. Omsorg+ skal tilrettelegges som boliger, ikke som institusjon. På sikt er målet med tilbudet å avlaste etterspørselen etter sykehjemsplasser. Samtidig skal det også være et tilbud til de som har behov for et tilrettelagt botilbud, men som er for friske til å ha behov for et sykehjemstilbud.

Figur 8.3: Fremskrevet antall mottakere av hjemmetjenester fordelt på mottakere av kun praktisk bistand, kun hjemmesykepleie og mottakere av begge tjenester, alle aldersgrupper, 2005-2010
Fremskrevet 2011-2030 på grunnlag av brukerrater i 2010.

Kilde: Oslostatistikken – årsstatistikk for bydelene.

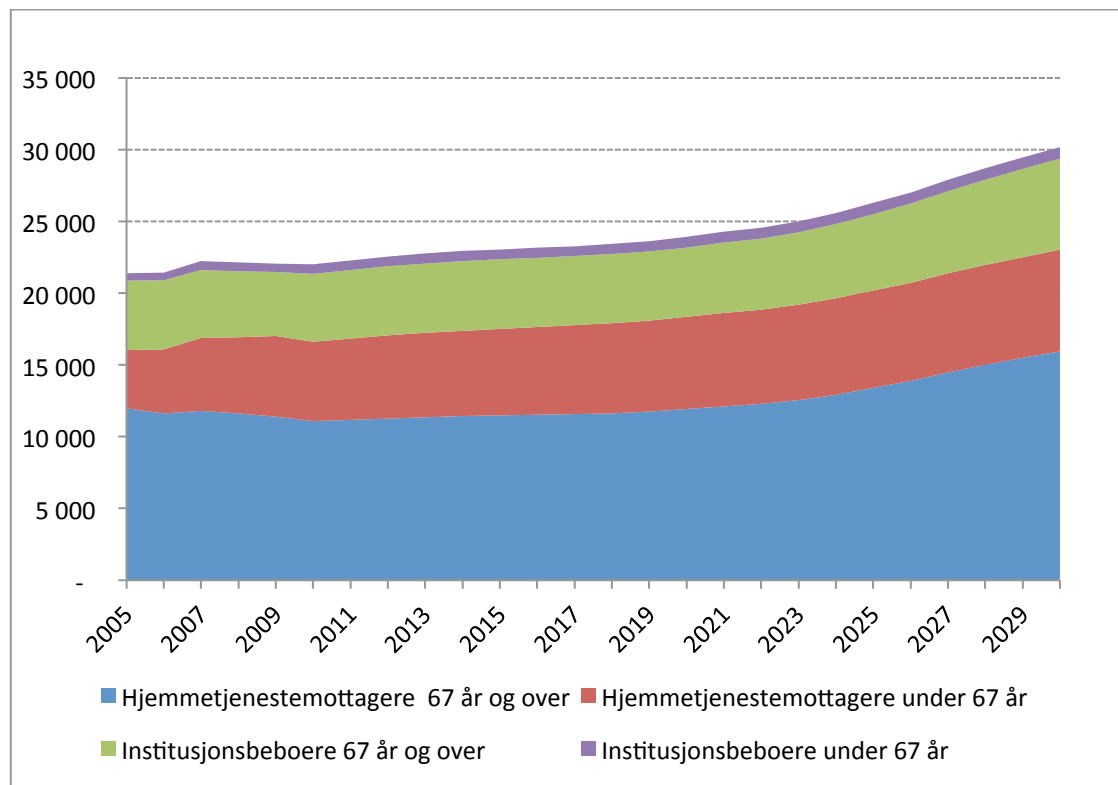
Figur 8.3 viser også en økning i behovet for hjemmetjenester. Totalt antall mottakere av hjemmetjenester var 16 634 ved utgangen av 2010. Befolkningsfremskrivningen tilsier at antallet mottakere vil øke i tempo som vist under:

Fremskrevet økning i antall mottakere av hjemmetjenester				
	2015	2020	2025	2030
67 år og over	390	727	1 900	4 028
Under 67 år	523	998	1 445	1 849
Sum	913	1 726	3 345	5 877

Som følge av demografisk utvikling vil antallet hjemmetjenestemottakere øke med 913 frem mot 2015. Frem mot 2020 vil antallet ha økt med 1 726. Først fra 2020 vil behovet øke mer dramatisk til 3 345 nye mottakere i 2025. I 2030 vil det være 5 877 flere hjemmetjenestemottakere enn i 2010.

Figur 8.4: Mottakere av institusjons- og hjemmetjenester fordelt på alder over/under 67 år 2005-2010. Fremskrevet 2011-2030 på grunnlag av brukerrater i 2010.

Kilde: Oslostatistikken – årsstatistikk for bydelene.

I 2010 var antallet mottakere av institusjons- og hjemmetjenester totalt 21 990. Frem mot 2030 vil antallet øke med 37 prosent tilsvarende 8 191 mottakere til 30 180.

I 2010 utgjorde aldersgruppen over 67 år en andel på 72 prosent av mottakerne, mens tilsvarende for aldersgruppen 67 år og under var 28 prosent.

I 2030 vil aldersgruppen over 67 år utgjøre en andel på 74 prosent av mottakerne, mens aldersgruppen 67 år og under vil utgjøre 26 prosent.

8.3 Sosialetjenesten

Sosialetjenestelovens formålsparagraf sier at loven skal fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til økt likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer, og bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre. Sosialetjenesteloven fordeler ansvar og oppgaver etter loven på kommunene, regionale helseforetak og staten. Loven legger til grunn at hjelpen skal bidra til å gjøre brukerne selvhjulpne. Tiltak som iverksettes må derfor være tilpasset de ulike målgruppene. Oslo kommune har i *Bystyremelding om*

aktivisering (Byrådssak 68/07) redegjort for en rekke prosjekter og tiltak som har som målsetting å få flere i arbeid.

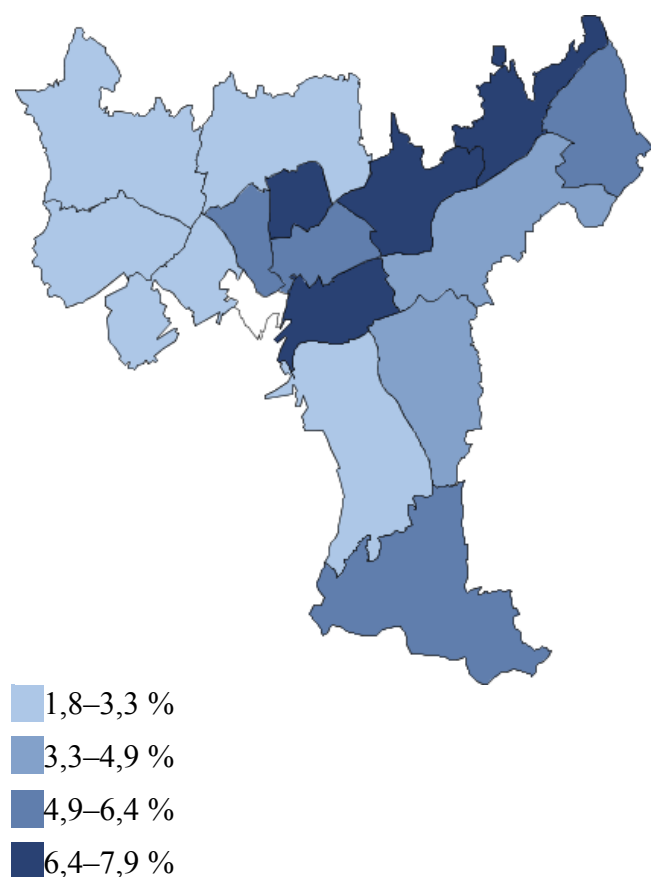
I 2010 hadde alle bydelene etablert NAV-kontor. Minimumsløsningen for kommunale tjenester i NAV-kontor er at de skal ha økonomisk sosialhjelp, gi råd og veiledning og kvalifiseringsprogram. Oslo kommune har i tillegg valgt å legge inn tiltak for rusmisbrukere og ansvar for introduksjonsprogrammet.

Økonomisk sosialhjelp

Sosialtjenesten skal fungere som et sikkerhetsnett overfor mennesker i vanskelige livssituasjoner. I Oslo mottok i underkant av 20 000 personer økonomisk sosialhjelp i 2009. Det var i gjennomsnitt 8200 mottakere av sosialhjelp hver måned. Som vist i kartet under er andelen av befolkningen som mottar sosialhjelp skjevt fordelt mellom Oslos bydeler.

Størst er andelen i indre Oslo øst, Groruddalen og Søndre Nordstrand, mens andelen er lavest i bydelene i ytre vest og Nordstrand. Flyktninger, personer med ikke-vestlig bakgrunn, arbeidsledige og personer som går på ulike former for tiltak har størst sannsynlighet for å være sosialhjelpsmottakere. Her er Oslo i en særstilling med en høy andel ikke-vestlig innvandrere blant sine sosialhjelpsmottakere. Oslo kommune har mange store barnefamilier med ikke vestlig innvandrerbakgrunn som er avhengig av sosialstønad. Anslagsvis 3 av 4 barn i familier som defineres som fattige, tilhører denne gruppen. Familiene kjennetegnes ved kort botid i Norge, få trygderettigheter, lavere utdanning, større grad av arbeidsledighet og dårligere inntektsutvikling enn den øvrige befolkningen.

Kart: Andel av bydelenes befolkning som mottok sosialhjelp i 2010

I perioden 2009 til 2010 har det vært en reduksjon på 8,8 prosent i antall mottakere og utbetaling av sosialhjelp. Nedgangen gjelder spesielt gruppen 25 år og eldre. Arbeidsledigheten har særlig rammet de unge, og unge utgjør per 2010 en større andel av sosialhjelpsmottakerne enn tidligere.

Antall sosialklienter og stønadsmottakere fremover vil avhenge av flere forhold; tjenestens kvalitet, omfang, effektivitet, type aktiviseringstiltak som til enhver tid finnes, demografiske utviklingstrekk, utvikling på boligmarkedet og øvrige samfunnsforhold som arbeids- og boligmarkedet.

Oslo kommune har gjennom mange år satset på sysselsetting, aktive tiltak og kvalifisering, og unge sosialhjelpsmottakere har vært i målgruppen for flere tiltak og prosjekter. Dette i kombinasjon med aktiv bruk av vilkår, antas å ha en positiv effekt på tilbøyeligheten til å skaffe seg jobb/inntekter.

Kvalifiseringsprogrammet

Alle bydelene i Oslo tilbyr kvalifiseringsprogram som skal tilby tilpassede tiltak, tett og individuell oppfølging for personer som vurderes å ha mulighet for å komme i arbeid. Målgruppen omfatter personer i yrkesaktiv alder med vesentlig nedsatt arbeidsevne og ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden eller arbeidsmarkedsloven og som er i, eller står i fare for å komme i, en passiv situasjon preget av inntektsfattigdom.

Gjennom deltagelse i kvalifiseringsprogrammet kan brukeren også få avklart andre rettigheter, for eksempel uføretrygd, som må antas å være aktuelt for de brukerne som har mest omfattende problemer og hjelpebehov. I løpet av 2010 deltok nesten 1700 personer i kvalifiseringsprogram. Evaluering av ordningen tyder på at de aller fleste som deltar i programmet opplever bedret økonomi, økt mestring og livskvalitet. Resultatene viser at 1/3 kommer ut i ordinært arbeid. Om man inkluderer andelene av de som går ut i andre arbeidsmarkedstiltak og utdanning er over 40 prosent av deltakerne i arbeid og aktivitet ved endt program.

Introduksjonsprogrammet

Introduksjonsloven er et viktig virkemiddel for å gjøre innvandrere og flyktninger selvhjulpne. Målet med deltakelse i introduksjonsprogram er å gi grunnleggende ferdigheter i norsk, kunnskap om norsk samfunnsliv, samt å kvalifisere deltakerne for norsk arbeidsliv og/eller utdanning. Alle flyktninger mellom 18 – 55 år med behov for grunnleggende kvalifisering og som bosettes i en kommune etter avtale med integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), har rett og plikt til introduksjonsprogram. Oslo hadde ved utgangen av 2010 930 deltakere i introduksjonsordningen. I følge tall fra IMDi gikk 42 prosent av deltakerne som avsluttet programmet i 2010 direkte over i arbeid eller utdanning²³. Dette tilsvarer landsgjennomsnittet.

Personer med psykiske lidelser

I følge Helse- og Omsorgsdepartementet²⁴ er psykiske lidelser vår viktigste folkesykdom. En av tre i den norske befolkningen vil ha hatt en psykisk lidelse i løpet av det siste året og rundt halvparten i løpet av livet. Dette er også beregnet til å være den mest kostbare av alle sykdomsgrupper i Norge. Tapte arbeid står for den største andelen av kostnadene og uføretrygding for den nest største. Behandlingskostnadene utgjør en liten og forebygging en ubetydelig del av kostnadene. Mange får psykiske lidelser allerede i barne- eller ungdomstiden og de fleste innen 30-årsalderen. I aldersgruppen 3-18 år har 7-8 prosent en behandlingstrengende psykisk lidelse.

Befolkningen i Oslo har i følge Helse- og omsorgsdepartementet mer av alle typer psykiske lidelser enn befolkningen i resten av landet. Det skyldes opphoping av risikofaktorer, men også at mennesker med psykiske lidelser oftere flytter til storbyer. Forekomsten er lavest i distriktene. Blant ungdom i sosialt belastede bydeler i Oslo har én av fire så store plager at det forstyrrer skolegang og dagligliv for øvrig. Symptomene oppdages ofte tidlig av foreldre, helsestasjon, barnehage, skole eller nærmiljø. Likevel kommer helsetjenesten sjelden inn før en psykisk lidelse med kompliserende følgetilstander er fullt utviklet og henvisning til spesialist er nødvendig.

På bakgrunn av dagens situasjon, så vel som i et fremtidsperspektiv, er det et økende behov for et tettere profesjonelt samarbeid om disse utfordringene mellom forvaltningsnivåene og mellom instanser som til daglig arbeider med mennesker som sliter psykisk.

²³ <http://introsidene.no/pages/Resultater-introduksjonsordningen-2010.aspx>

²⁴ Prop. 1 S, (2009–2010) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Rusmiddelmisbrukere

I motsetning til andre brukergrupper av helse- og sosialtjenester, kan antall rusmiddelmisbrukere ikke måles eksakt. Dette skyldes både problemer med definisjon av misbrukergruppen og at misbrukere av illegale rusmidler vanskelig lar seg telle. Imidlertid har man ulike type tellinger som sammen kan indikere det antallet tunge rusmiddelmisbrukere som har behov for kommunale tjenester. Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) anslår antall injiserende misbrukere til å være ca 3000 i Oslo, et tall som har vært stabilt siden 2004. Bydelene melder om ca 4000 rusmisbrukere som er avhengig av kommunale tjenester, dette er antakeligvis noe underrapportert siden det er første gang dette registreres. Det antas at denne gruppen ikke vil øke utover en eventuell øking p.g.a. befolkningsveksten.

Bydelene har ansvar for tjenestetilbudet for rusmiddelmisbrukerne. Det gjøres et stort arbeid med rusmiddelmisbrukere fra ulike tjenestesteder i bydelene, der sosialtjenesten/NAV er den mest sentrale og den koordinerende instansen. I tillegg til det arbeidet som utføres i bydelene, bestiller bydelene tjenester og institusjonsplasser for rusmiddelmisbrukere både fra den statlige spesialisthelsetjenesten og fra eksempelvis Rusmiddeletaten. Det er et viktig prinsipp at alle allmenne tjenester for den øvrige befolkningen også skal være tilgjengelig for rusmiddelmisbrukere. Særlige tiltak skal komme i tillegg til øvrige tjenester og ikke i stedet for.

Det har over år vært en utvikling mot færre institusjonsplasser i Rusmiddeletaten, og mot at flere rusmiddelmisbrukere med hjelpebehov får ordinær bolig i bydelene med den nødvendige oppfølging. Pr. 31.12.2010 hadde Rusmiddeletaten 725 institusjonsplasser i hovedsak for de dårligst fungerende klientene og for de klientene med det største rehabiliteringspotensialet.

Boligtjenester til vanskeligstilte

Arbeidet med individrettede boligvirkemidler gjøres i hovedsak i Oslos 15 bydeler. Bydelene saksbehandler blant annet statlig og kommunal bostøtte, fatter vedtak om startlån, tilskudd og kommunal bolig, gir økonomisk støtte til dekning av boutgifter og tilbyr råd og veiledning om boligmarkedet. Bydelene tilbyr også oppfølgingstjenester, for eksempel bo-oppfølging eller hjelp til forvaltning av økonomi.

Helse- og velferdsetaten har ansvaret for byomfattende funksjoner når det gjelder boligvirkemidlene, og er faglig støttespiller for bydelene på dette fagområdet, samt utarbeider innspill og analyser på oppdrag av Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester.

Boligbygg Oslo KF er landets største boligutleier. Foretaket forvalter 10 162 boliger. Boligmassen består hovedsakelig av eldre bebyggelse. Leietakerne er blant de mest vanskeligstilte husstandene i Oslo, og stadig flere av leietakerne har behov for hjelp for å mestre sitt boforhold.

I 2009 ble det gitt individrettet støtte til boligformål gjennom statlige og kommunale ordninger på ca. 2,18 milliarder kroner til innbyggere i Oslo. Midlene omfatter både lån og tilskudd. I tillegg kommer utgifter knyttet til ca 270 årsverk i bydeler og andre virksomheter,

Utviklingen av de sosiale boligvirkemidlene frem mot 2030 vil bli preget av en videre befolkningsvekst. Det knytter seg utfordringer til å opprettholde en boligbygging som svarer til behovene fra et økt folketall og husstandenes behov når det gjelder boligstørrelse. Økt press på boligmarkedet vil påvirke allerede marginaliserte grupper mest.

Det vil sannsynligvis bli økt etterspørsel etter å finne bolig for personer med psykiske lidelser, personer med et rusmiddelmisbruk, innvandrere og lavinntektshusholdninger.

Med økt etterspørsel etter de sosiale boligvirkemidlene, blir det enda viktigere å satse på en mest mulig effektiv bruk av virkemidlene. Sosiale boligvirkemidler er et relativt nytt fagområde, og behovet for å satse videre på en kunnskapsbasert tjenesteutvikling for å jobbe målrettet og effektivt blir enda større i årene som kommer.

9 Utdanning og oppvekst

En av de viktigste oppgavene vårt samfunn har, er å gi alle barn og unge like muligheter til å realisere sine evner uansett bakgrunn. Byrådsavdeling for kultur og utdanning har sektoransvaret for barnehagene og Oslo-skolen, mens Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester har ansvaret for helsestasjons- og skolehelsetjenesten og det kommunale barnevernet. I dette kapitlet skisseres situasjonen på de ovennevnte områdene og viktige utviklingsbehov som følger i kjølvannet av befolkningsveksten og den demografiske utviklingen i årene som kommer.

9.1 Barnehage

I perioden 2005-2010 økte antallet med barnehageplass i Oslo med om lag 9 000 barn. Kapasitetsveksten i barnehagene i Oslo i 2010 ga rom for om lag 1 450 nye barn i barnehage. Ved utgangen av 2010 hadde om lag 35 000 barn barnehageplass i ordinær barnehage eller familiebarnehage i Oslo. Dette tallet inkluderer også cirka 700 barn fra andre kommuner med barnehageplass i Oslo. Antallet barn har økt betydelig i både kommunale og ikke-kommunale barnehager hvert år siden barnehagereformen ble innført 2004. Ved utgangen av 2010 gikk 62,1 prosent av barnehagebarna i Oslo i kommunale barnehager og 37,9 prosent i ikke-kommunale barnehager. Siden den største delen av utbyggingen de siste årene har vært i kommunal regi, har andelen barn i kommunale barnehager økt.

Dekningsgraden for barnehage er definert som andelen 1-5 åringer med barnehageplass. Ved utgangen av 2010 var dekningsgraden på 84,7 prosent i Oslo. Ved siden av å ha ført til flere barn i barnehage, har kapasitetsutbyggingen ført til at en høyere andel barn har fulltidsplass. Ved utgangen av 2010 hadde 97,0 prosent fulltidsplass. I 2005 var det tilsvarende tallet 92,3 prosent. Når flere ønsker lenger oppholdstid i barnehage, må kapasiteten i sektoren økes uten at det fører til en tilsvarende vekst i antall barn i barnehage.

De siste årene har det vært sterk vekst i antall barn under tre år i barnehage. Disse barna krever større kapasitet pr. plass både når det gjelder bemanning og areal. Dette er med på å bidra til at antall barn med barnehageplass ikke har økt i tilsvarende grad som kapasiteten i barnehagene. Dekningsgraden for barn 1-2 år har i perioden fra 2005 til 2010 økt fra 58,7 prosent til 73,6 prosent. Dekningsgraden for barn 3-5 år har i samme periode økt fra 87,9 prosent til 93,5 prosent. Ved utgangen av 2010 var det i tillegg til de om lag 35 000 barna som hadde barnehageplass 1 000 barn på søkerliste som ikke hadde fått et tilbud.

Dekningsgraden varierer sterkt mellom bydelene i Oslo, særlig for de minste barna. I følge Utviklings- og kompetanseetaten (UKE) var barnehagedekningen for barn 1-2 år 87 prosent i bydel Ullern og 39 prosent i bydel Stovner i 2009. Stovner har stort innslag av barn med minoritetsbakgrunn og lavt utdanningsnivå blant kvinner 25-49 år. Vi finner et lignende mønster i bydelene Grorud, Alna og Søndre Nordstrand, men med noe lavere andel innvandrerbarn og noe høyere utdanningsnivå. Det er i disse bydelene bruken av kontantstøtte er størst. I de nevnte bydelene kan det se ut som om yrkesaktiviteten blant småbarnsmødre er relativt lav. Bydelene i ytre vest og bydel Nordstrand har høy dekning, noe som samsvarer med høyt utdanningsnivå, lav innvandrerandel og lite bruk av kontantstøtte.

For aldersgruppen 3-5 år er det ikke så store variasjoner i dekningsgraden. Bydel Gamle Oslo ligger lavest med 80 prosent dekning, mens noen vestlige bydeler ligger opp mot 100 prosent dekning.

Utviklingen kan tyde på at flere innvandrersfamilier ønsker at barna i denne aldersgruppen skal være i barnehage siden bydelene med høy innvandrersandel har en dekningsgrad for denne aldersgruppen opp mot 90 prosent. Tilbudet om gratis kjernetid inntil 20 timer for 4- og 5-åringer i bydelene i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand bidrar nok også til at flere søker om barnehageplass.

I tillegg til økt kapasitet i barnehagene har Oslo kommune satset aktivt på barnehagen som læringsarena. Utdanningsetaten har utviklet en veileder kalt "ABC og 1,2,3" som er ment å støtte utviklingen av lese-, skrive- og matematikkferdigheter i barnehagen, og derigjennom tilrettelegge for overgangen til skole. En ekstern kartlegging i 2010 viste at rundt halvparten av barnehagene baserer seg på denne, noen flere kommunale enn ikke-kommunale.

Alle bydelene har gitt føringer om rutiner for språkkartlegging til sine kommunale barnehager, og 80 prosent av Oslobarnehagene oppgir at de har rutiner for dette. 30 prosent av barnehagene kartlegger alle barn mellom tre og fem år, mens 60 prosent oppgir at de kartlegger de med forsinket språkutvikling. Tre av fem barnehager kartlegger barna en gang i året eller oftere. Språkkartleggingsverktøyet TRAS benyttes av to av tre barnehager.

Andelen ansatte i barnehagene i Oslo med førskolelærerutdanning var i 2010 på 27,7 prosent. Blant styrere og ledere var andelen med godkjent førskolelærerutdanning 72 prosent samme år. Disse andelenene er lavere enn landsgjennomsnittet. Tallene har imidlertid ligget stabilt på henholdsvis cirka 27 og cirka 72 prosent de siste fire årene. Dette til tross for den betydelige økningen i antall barn i barnehage. At Oslo har større problemer med å tiltrekke seg førskolelærere enn andre kommuner kan i stor grad tilskrives arbeidsmarkedet i Oslo med stor etterspørsel etter arbeidskraft og mange muligheter for arbeid. Arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning er et tiltak for å øke antallet pedagoger i Oslos barnehager.

Kvalitet i innholdet i barnehagene er en viktig satsing for Oslo kommune i årene fremover. *Prosjekt Oslobarnehagen* skal utvikle et overordnet kvalitetsstyringssystem for å sikre barn i Oslo et godt og likeverdig barnehetilbud. Dette er særdeles viktig tatt i betraktning at Oslo er en flerkulturell by med en stor andel barn med minoritetsbakgrunn med annet morsmål enn norsk. Tall fra SSB viser at i 2009 hadde 23,1 prosent av alle barn i Oslo-barnehagene minoritetsbakgrunn.²⁵

Barnehageplasser/barnehagebehov frem mot 2030

Etterspørselen etter barnehageplasser påvirkes både av antall barn i førskolealder og av andelen av de foresatte som ønsker plass for sine barn. De nyeste befolkningsfremskrivingene mot 2030 viser en jevn og sterk vekst for barn i barnehagealder gjennom hele planperioden. Dersom fremskrivingene slår til, vil antall barn 1-5 år i kommunen øke fra ca 39 500²⁶ i 2010 til ca 52 750 i 2030, en økning på om lag 18 250 barn og i overkant av 46 prosent.

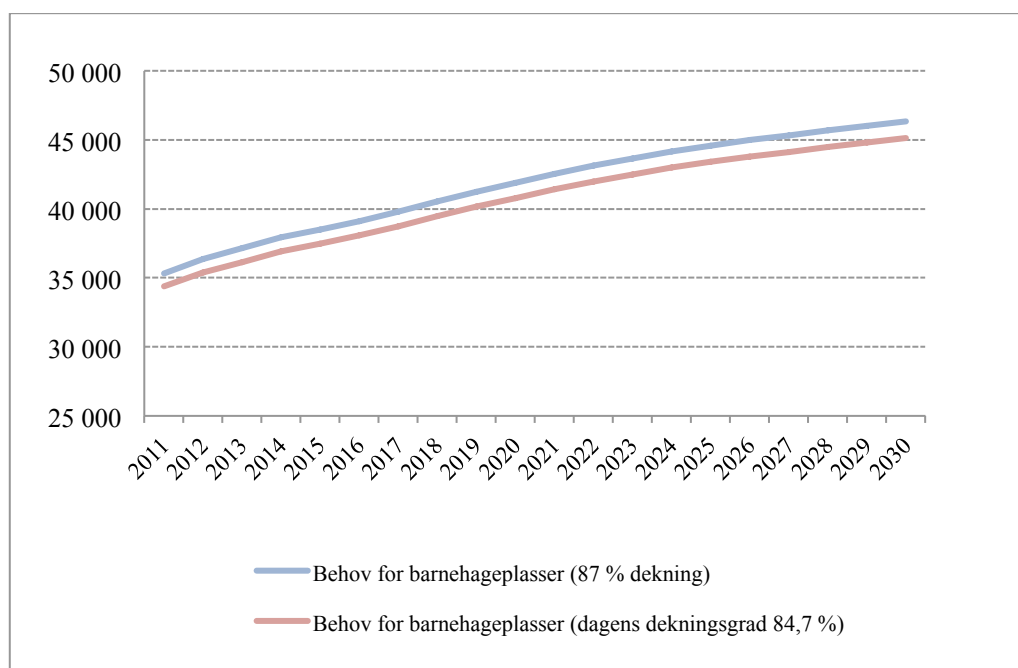
Høsten 2009 ble det innført en individuell lovfestet rett til barnehageplass. Retten begrenser seg til barn som søker innen fristen for kommunens hovedopptak og som fyller ett år innen 1. september. Rett til barnehageplass gjelder i den kommunen barnet er bosatt. Mange av dagens søkere til barnehageplass omfattes ikke av den ovennevnte definisjonen av full behovsdekning. Dette gjelder hovedsakelig barn som fyller 1 år etter 1. september og barn som flytter til kommunen i løpet av året.

²⁵ http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2009/tabeller/barnehage/bhage0603.html

²⁶ UKEs befolkningsprognoser

Det er forventet at andelen som ønsker barnehageplass vil øke utover i planperioden til om lag 87 prosent. Dette henger sammen med aktiv rekruttering av barn til barnehage, særlig barn fra familier med minoritetsspråklig bakgrunn. Selv om Oslo kommune har gjort en stor innsats for at alle som ønsker det skal få barnehageplass til sine barn, er det fortsatt en utfordring i å fremskaffe flere plasser for de yngste barna, samt at det tas høyde for en økende barnebefolkning. Utviklingen i barnebefolkningen vil være ulik på tvers av bydelene i årene fremover. Ønsket om nærhet mellom barnhage og bosted gjør at utbyggingsbehovet i bydelene også vil være ulikt.

Figur 9.1: Fremtidig behov for barnehageplasser. Kilde: UKEs befolkningsprognoser

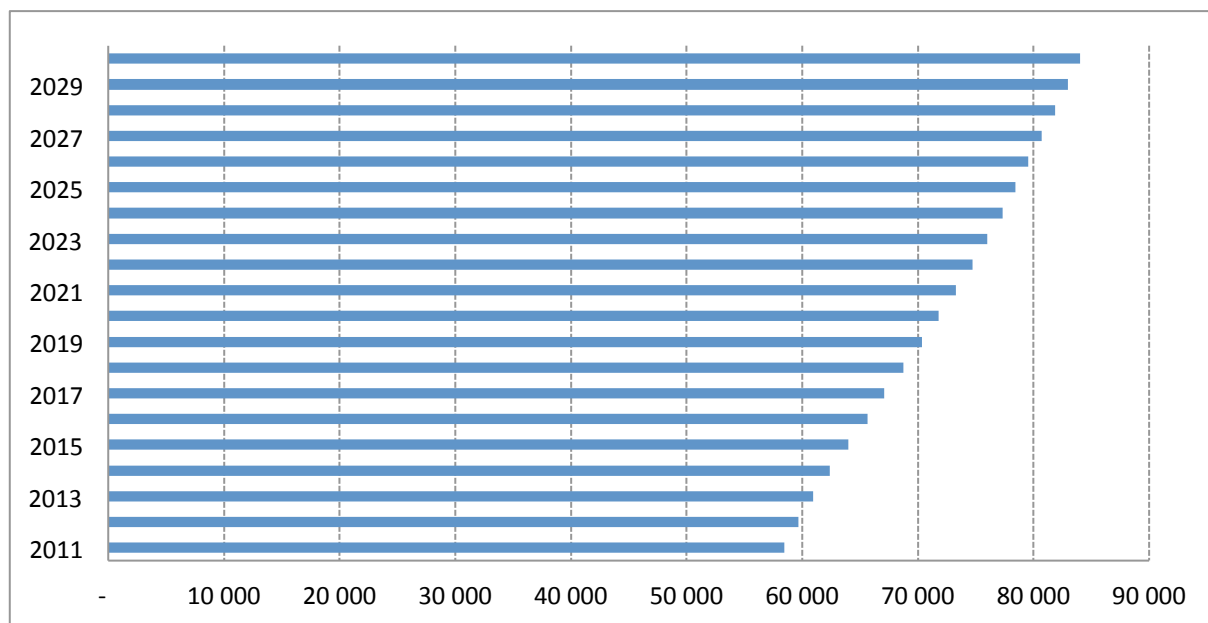

9.2 Grunnskole

Befolkningsveksten stiller Osloskolen overfor store utfordringer. En viktig utfordring er knyttet til ferdigstilling av nok skoleplasser og rekruttering av lærere. En annen utfordring er det stadig økende antallet elever som ikke har tilstrekkelige norskkunnskaper til å følge ordinær undervisning. Fortsatt satsing på grunnleggende ferdigheter er en viktig strategi for å inkludere alle elevene og forbedre elevenes resultater.

Elever i grunnskolen

Det var 53 856 elever i Oslos 124 grunnskoler i 2010. Antall elever i grunnskolen har vokst med over 8 000 de siste ti årene, en vekst på 17 prosent. Fremskrivingene tilsier en vekst på 1200-1600 elever i året de nærmeste årene. Det vil gi over 80 000 elever i grunnskolene i Oslo i 2030. Elevtallsveksten utgjør en av de største utfordringene på utdanningsfeltet i Oslo.

Figur 9.2: Barn og unge i grunnskolealder fremskrevet til 2030. Kilde: GSI***Grunnskolen - forventet elevtallsutvikling frem mot 2030***

Skoleåret 2010/2011 gikk cirka 93 prosent av bosatte barn i alderen 6-15 år i kommunale grunnskoler. Forutsatt tilsvarende utvikling fremover forventes det, med utgangspunkt i befolkningsfremskrivingen, en økning på ca. 25 500 elever frem til 2030.

For grunnskolen ventes kapasitetsutfordringene å være størst i sentrumbydelene Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, St. Hanshaugen og Frogner, samt området Hasle-Løren-Årvoll, jf kapittel 3.

Minoritetsspråklige elever

Elever som har en eller begge foreldre med annet morsmål enn norsk kan registreres som minoritetsspråklig i Oslo-skolen. I 2010 var 21 626 elever, tilsvarende 40 prosent av elevene, i grunnskolene i Oslo registrert som minoritetsspråklige. Det er sterk variasjon skolene imellom, fra 97 prosent med minoritetsspråklig bakgrunn til 0 prosent. I 54 av grunnskolene i Oslo har over halvparten av barna minoritetsspråklig bakgrunn. 150 språk er representert i Oslos grunnskoler.

At en elev er registrert som minoritetsspråklig i Oslo-skolen betyr imidlertid ikke at eleven ikke behersker norsk. 40 prosent av de minoritetsspråklige elevene følger normal norskundervisning. Om lag 60 prosent av elevene med minoritetsspråklig bakgrunn får særskilt norskopplæring etter opplæringslovens paragraf 2-8. Det innebærer at de er vurdert til ikke å ha tilstrekkelige norskkunnskaper til å kunne følge ordinær undervisning. Antall elever med vedtak etter lovens paragraf 2-8 har vært økende de siste årene, og i 2010 fikk over 13 000 elever i Oslo-skolen særskilt norskopplæring.

Flerspråklighet er også en ressurs, og kan utgjøre en styrke for Oslo-skolen. Språk, innovasjon og nyskaping blir stadig viktigere når våre elever vil møte et internasjonalt arbeidsliv og et globalisert arbeidsmarked. Det er en viktig utfordring å sørge for at elevene i Oslo-skolen stiller sterkt rustet i den konkurransen.

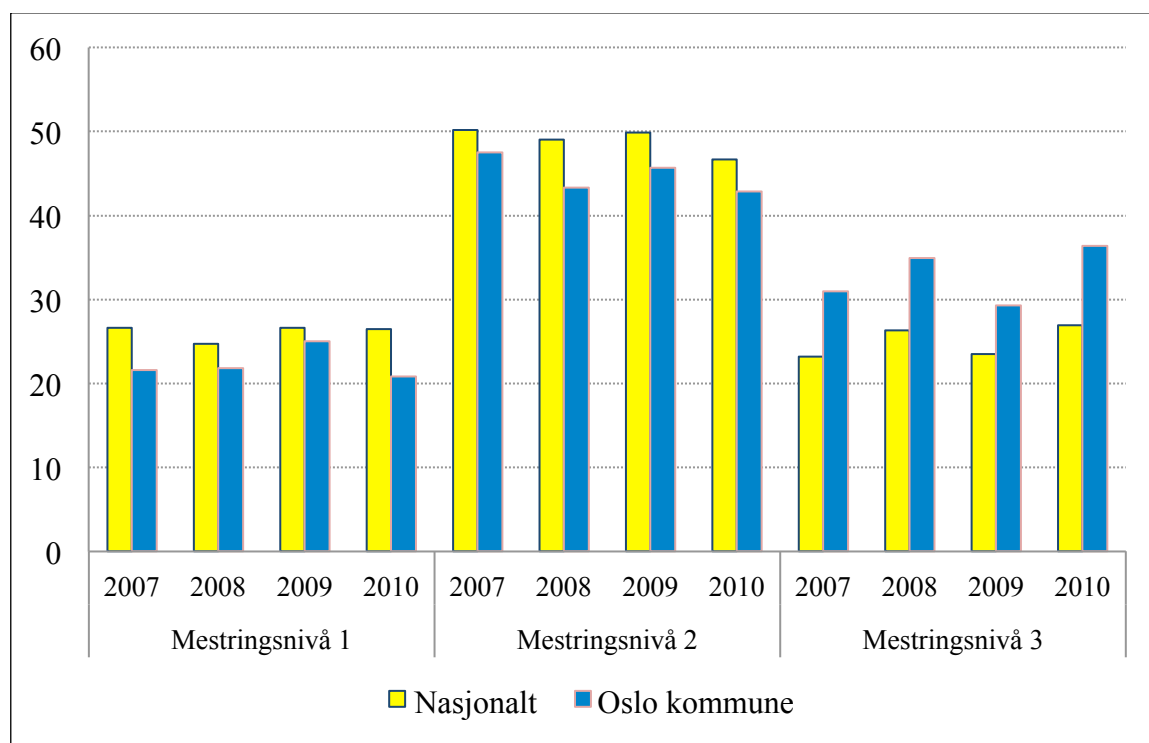
Lærertetthet

Lærertetthet beregnes som antall elevtimer per lærertimer, og er en indikator for størrelsen på undervisningsgruppen. Høy verdi for indikatoren lærertetthet tilsier store undervisningsgrupper. I 2010 var det en gjennomsnittlig lærertetthet på 15 i 1.-7. trinn, og 17,4 i 8.-10. trinn. Tilsvarende tall på nasjonalt nivå var henholdsvis 13,2 og 14,8. I små kommuner vil det gjerne være små elevgrupper grunnet lite elevgrunnlag. Det er derfor naturlig at det vil være større elevgrupper i Oslo kommune enn det nasjonale gjennomsnittet. Antall pedagoger har økt med 7,5 prosent siden 2006. Det vil imidlertid være utfordrende å opprettholde en tilfredsstillende pedagogdekning fremover dersom elevmassen vokser som forventet. Rekruttering av lærere blir derfor en sentral oppgave i årene som kommer.

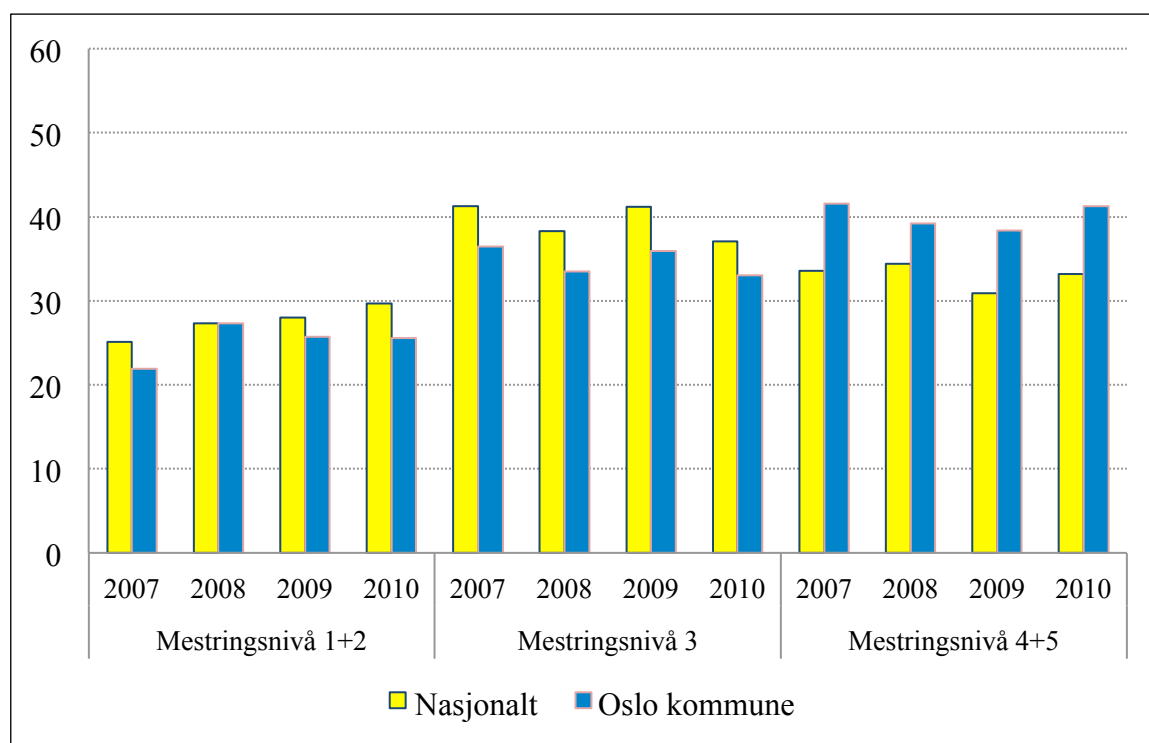
Resultatutvikling

I de nasjonale prøvene i lesing på 5. trinn oppnår 36,4 prosent av elevene i Oslo øverste mestringsnivå (nivå 3), mot 26,9 prosent nasjonalt. Oslo har noe færre elever på midterste og laveste nivå enn det nasjonale gjennomsnittet. Det er en markant reduksjon i antall elever på laveste mestringsnivå fra 2009 til 2010.

Figur 9.3: Resultater fra nasjonal prøve i lesing - 5. trinn. Andel elever. Kilde: Skoleporten

Resultater fra de nasjonale prøvene i lesing på 8. trinn viser et liknende bilde. Oslo har flere elever på de to høyeste mestringsnivåene enn det nasjonale gjennomsnittet, færre på midterste nivå, og færre på de to svakeste nivåene.

Figur 9.4: Resultater fra nasjonal prøve i lesing - 8. trinn. Andel elever. Kilde: Skoleporten

Det er imidlertid fortsatt for mange elever som presterer svakt i grunnleggende ferdigheter og basisfag, og det er for store forskjeller mellom skoler og internt på skoler når det gjelder elevenes prestasjoner. Minoritetsspråklige elever er overrepresentert både på øverste og laveste nivå. Å forbedre resultatene i Oslo-skolen på tvers av bydeler og skoler er et viktig satsingsområde for Oslo kommune. En viktig utfordring er å bidra til å løfte flere minoritetsspråklige barn over kritisk nivå på nasjonale prøver. Satsing på basisfagene vil fortsatt være sentrale virkemidler i Oslo-skolen.

Aktivitetsskolen (SFO)

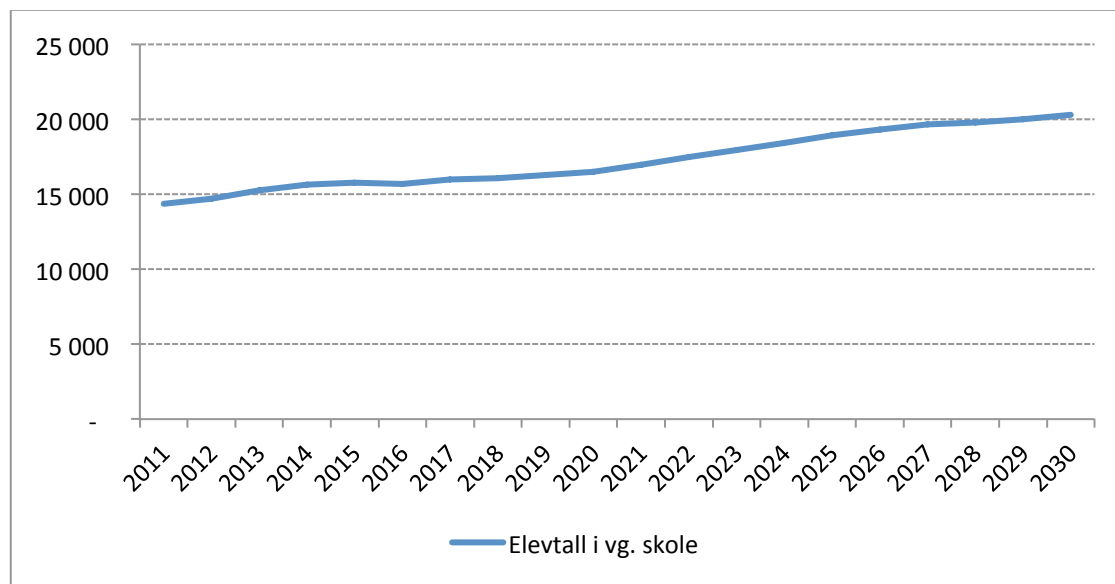
Bystyret i Oslo vedtok høsten 2008 at alle skolefritidsordninger (SFO) i Oslo skulle omdøpes til Aktivitetsskole. Utdanningsetaten fikk ansvaret for tilbudet 1.august 2008. Det har vært lagt vekt på styrking av Aktivitetsskolen som en alternativ læringsarena for å støtte opp om elevenes faglige, sosiale og personlige utvikling. Det er 98 kommunale Aktivitetsskoler og 4 private skolefritidsordninger (SFO) ved kommunale skoler. Det har vært en jevn stigning i antall barn i aktivitetsskolen de siste årene, fra 13 000 barn i 2006 til i overkant av 15 000 barn i 2010. 67 prosent av alle 1.-4. klasse elever går på aktivitetsskolen. Det er imidlertid store forskjeller på tvers av bydelene og elever med minoritetsbakgrunn benytter tilbudet i mindre grad enn andre elever.

9.3 Videregående opplæring

Det var 14 533 elever i videregående opplæring i Oslo i skoleåret 2010/2011. Tilsvarende tall for 2005 var 13 700. Elevtallsveksten i videregående skole er ikke like sterk som i grunnskolen, men også her er det forventet en vekst de neste årene.

Forutsatt tilsvarende utvikling fremover forventes det, med utgangspunkt i befolkningsfremskrivningen, en økning på nesten 6000 elever frem til 2030. Elevtallet ved kommunens videregående skoler forventes å øke til ca. 20 300 i 2030. Det forventes kun en svak/moderat økning i elevtallet ved privatskoler/friskoler i de nærmeste år.

Figur 9.5: Forventet elevtallsutvikling videregående skole. Kilde: UKEs befolkningsfremskrivning, bearbeidet

I 2010 kunne Oslos videregående skoler tilby 13 forskjellige studieretninger. Det betyr at Oslo dekker alle tilbud som finnes nasjonalt. Fordelingen av søkere mellom yrkesfaglige og studieforberevende utdanningsprogram har holdt seg stabil de siste årene. I overkant av 60 prosent søker seg til studieforberevende utdanningsprogram, og i underkant av 40 prosent til yrkesfaglige.

Resultatutvikling

Resultatene i elevundersøkelsen i 2010 viser stort sett fremgang på de fleste områder fra 2009. Osloelevene opplever en større grad av sosial og faglig trivsel, mestring og er mer motiverte enn landsgjennomsnittet. Samtidig er det store utfordringer på resultatsiden. Nasjonal kartleggingsprøve i lesing vg1 ble gjennomført for første gang høsten 2010. Hele 28,3 prosent av elevene lå på eller under bekymringsgrensen på en eller flere delprøver.

Gjennomsnittlig eksamenskarakter i norsk skriftlig hovedmål, matematikk skriftlig og engelsk skriftlig har holdt seg noenlunde stabile de siste årene. I alle fagene er det et lite stykke igjen til de fastsatte måltallene.

Lærekontrakter

I videregående opplæring er det cirka 180 fag som fører frem til yrkeskompetanse med fagbrev eller svennebrev. Disse kalles lærefag. De fleste yrkesutdanningene innenfor videregående opplæring avsluttes med læretid i bedrift. Læringer inngår en lærekontrakt med lærebedriften eller opplæringskontoret ved læreforholdets begynnelse. I 2010 var det i overkant av 2 500 lærekontrakter i Oslo. Det er omtrent samme resultat som i 2009, men klart lavere enn i perioden 2006-2008 da det var rundt 3 000 plasser. Det ble i 2010 godkjent 1360 nye lærekontrakter i 93 lærefag med Oslo-bedrifter. I kommunens virksomheter og

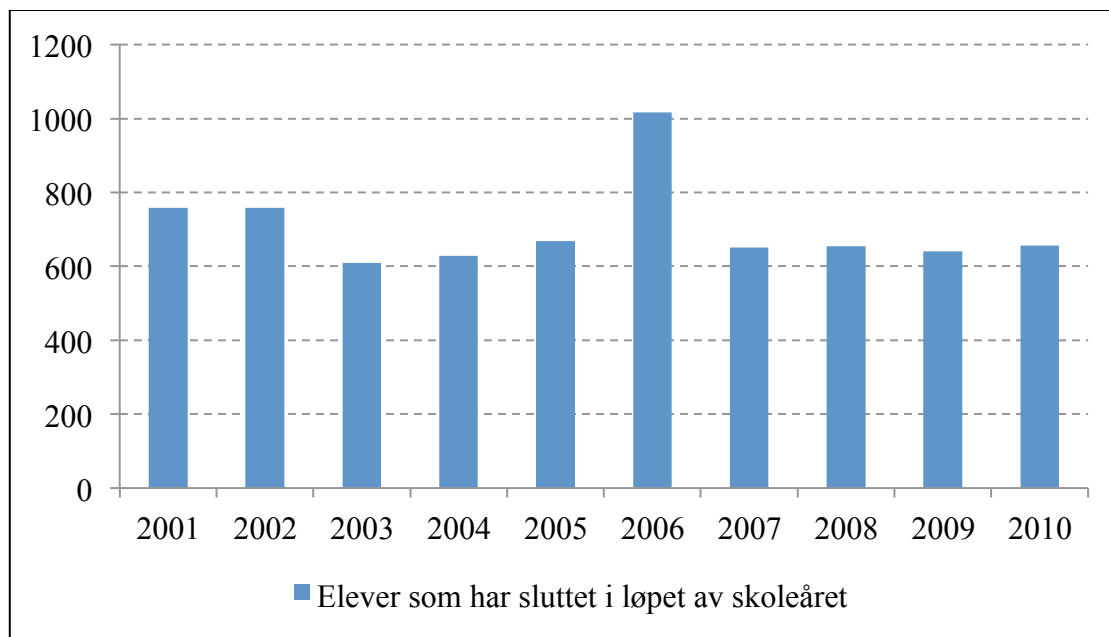

kommunalt eide bedrifter ble det inngått 151 lærekontrakter. Antall beståtte svenneprøver var 937 i 2010. Dette er en liten nedgang fra året før, men klart høyere enn i 2006 og 2007.

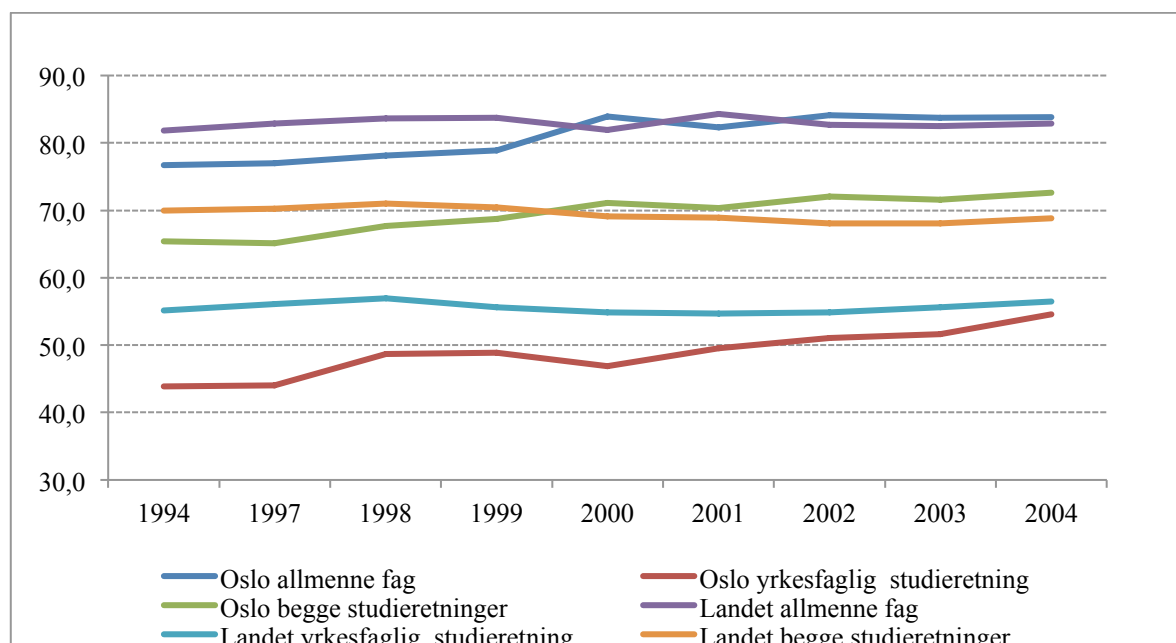
Frafall i videregående skole

Ungdoms frafall i videregående skole utgjør en betydelig samfunnsøkonomisk kostnad på både nasjonalt og kommunalt nivå. Frafallet har vært stabilt de siste fire årene, etter en reduksjon i 2007. Utfordringen er størst innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram, der det fortsatt er store frafallsutfordringer. Frafallsprosenten i de yrkesfaglige studieprogrammene varierer fra i overkant av 9 prosent i helse- og sosialfag til 4 prosent i medier og kommunikasjon.

Figur 9.6: Frafall i videregående skole i Oslo. *Kilde: GSI*

Figur 9.7: Andel elever med fullført og bestått videregående utdanning fem år etter start i grunnskurs
Kilde: SSB

Figur 9.7 viser andelen elever med bestått videregående utdanning fem år etter påbegynt grunnskurs for henholdsvis yrkesfaglig studieretning og allmennfaglig studieretning. Andelen som består er lavest innenfor yrkesfaglig utdanningsretning. Om lag 55 prosent av elevene som startet en yrkesfaglig utdanning i Oslo i 2004 har bestått fem år etter. Andelen som består i Oslo er litt lavere enn på landsbasis. Det vil si at nesten halvparten av de som startet yrkesfaglig utdanning i Oslo i 2004 ikke hadde bestått fem år etter. Andelen av de som startet en allmennfaglig utdanning i 2004 og som har bestått fem år etter er 84 prosent for Oslo og 83 prosent for landet. Andelen som består fem år etter påbegynt grunnskurs innefor begge studieretninger i Oslo har gått opp med nesten 10 prosentpoeng fra 1994 til 2004.

9.4 Voksenopplæring

Oslos voksenopplæringstilbud omfatter eksamensrettet opplæring på grunnskolenes område, spesialundervisning/særskilt tilrettelagt opplæring på grunnskolenes område, videregående opplæring, grunnleggende norskopplæring til flyktninger og innvandrere, samt fengselsundervisning. Voksenopplæringen, bortsett fra fengselsundervisningen, realiseres gjennom Oslo Voksenopplæring. Eksterne tilbud – i hovedsak AOF – er begrenset til norskopplæring til flyktninger og innvandrere. Oslo voksenopplæring har i 2010 gitt 9 591 elever opplæring ved fem voksenopplæringssentre. Det har vært en kraftig økning i antall elever ved voksenopplæringen de siste årene.

Da den statlige overgangsordningen for gratis norskopplæring for innvandrere utløp våren 2010, valgte Oslo kommune å tilby gratis opplæring ytterligere ett år. Tilbudet var meget populært, og 1 900 elever meldte seg på. Det er også en merkbar økning i etterspørsel etter grunnskoleopplæring for voksne. Dette er elever med rett til grunnskole uten norskkunnskaper, og viser at det er et stort behov for norskopplæring blant voksne innvandrere.

9.5 Helse og barnevern

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er et lavterskeltilbud rettet mot alle barn og unge 0- 20 år og deres foresatte. Mange av tjenestene er lovfestede og skal tilbys til alle. Behovet for tjenesten vil derfor følge befolkningsutviklingen i de aktuelle befolkningsgruppene tett.

Målgruppen består per 01.01.2011 av omtrent 120 000 barn og unge.

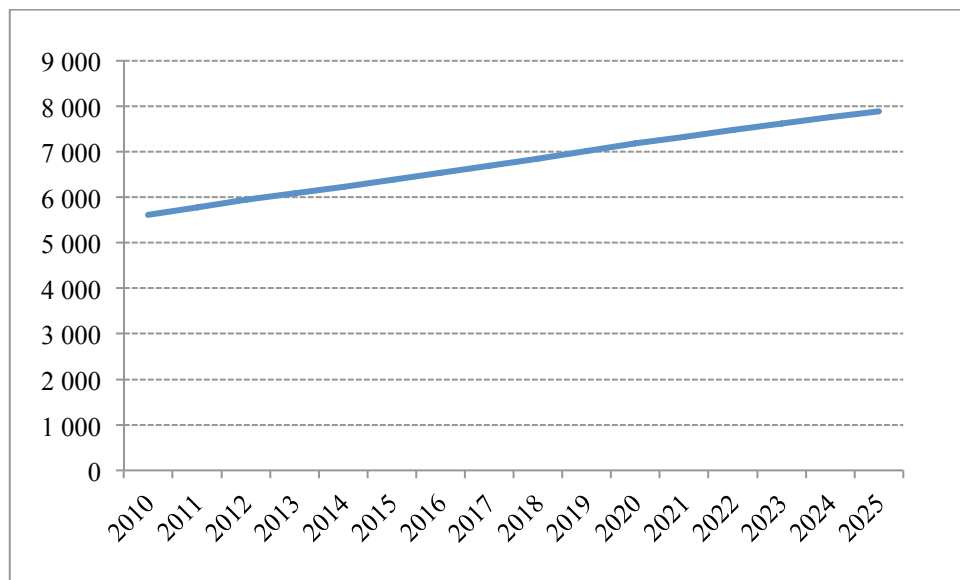
Vaksinasjon, helsekontroll, språkkartlegging, veiledning og bistand i foreldrerolle er sentrale og viktige oppgaver for helsestasjonene. Skolehelsetjenesten er viktig i arbeidet med helsefremmende arbeid, seksuell helse, kosthold, livsstil, psykisk helse, forebygging av tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Alle bydeler har egne ettermiddagsåpne helsestasjoner for ungdom.

*Barnevern*²⁷

Fra 2004 til 2009 økte antall barn med barnevernstiltak fra 3 987 til 5 256. Målt mot antall barn i aldersgruppa 0-17 år var det i 2004 37,8 barn i barnevernstiltak per 1 000 barn i aldergruppa. I 2009 var nivået økt til 44,7 barn per 1 000 barn i samme aldersgruppe. Antall meldinger til barneverntjenesten økte med 37 prosent i perioden 2004-2009, fra 3 289 til 4 497. Andel barnevernsklinter i 2009 var 4,5 prosent av befolkningen i aldersgruppen 0-17 år. Holdes andelen barnevernsklinter i 2009 konstant, vil antall barnevernsklinter kunne utvikle seg som vist i figur 10.6.

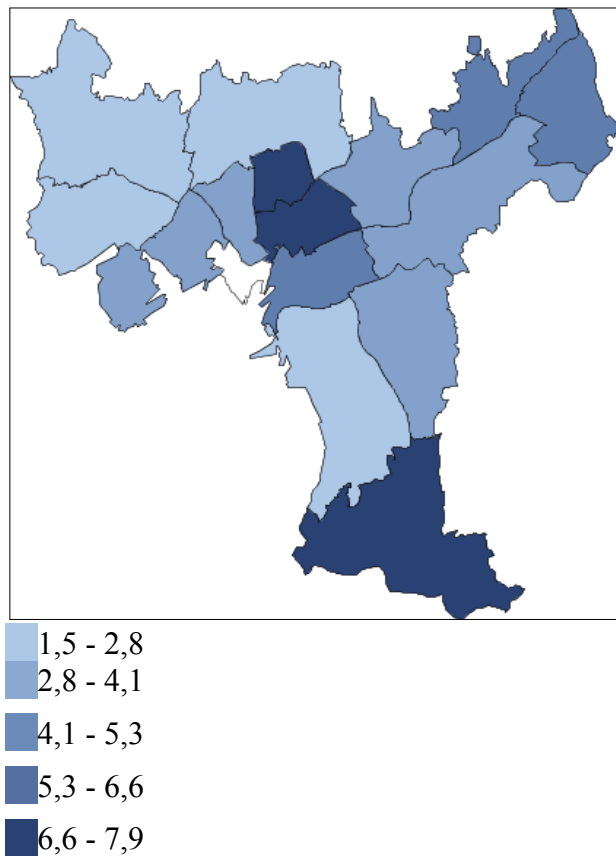
Figur 9.8: Antall barnevernsklinter fremskrevet lineært (konstante rater) 2009-2025.

Kilde: Byrådsavdeling for Eldre og Sosiale tjenester Oslo kommune

Kartet under viser at andelen som omfattes av barnevernstiltak er skjevt fordelt i byen. Størst er andelen i Søndre Nordstrand og indre by. Andelen ikke-vestlige innvandrere i Oslo er større i den aldersgruppen barneverntjenesten betjener enn i befolkningen samlet. Det er klare sammenhenger mellom opphoping av levekårsulemper og behov for barneverntjenester.

²⁷ Oslo kommune har som en særordning det helhetlige ansvar for barnevernet etter at Statens barne- og familievern ble opprettet 01.01.2004.

Figur 9.9 Kart over andel barn med barnevernstiltak, prosent.

Utgiftene til barnevern har økt med 47 prosent fra 2004 til 2009. Kostnadene til barnevern per barn i tiltak har økt med 11 prosent i samme periode. Forklaringen på økte kostnader til barnevern handler først og fremst om at flere barn får tiltak, dels fordi barnebefolkningen blir større, dels fordi det avdekkes større behov.

Dersom andelen barn som får tiltak stiger, vil dette bety økte kostnader. Barneverntjenestens evne til å avslutte tiltak til riktig tid, produsere tiltak selv og til å inngå riktige avtaler med tjenesteleverandører vil kunne bidra til å dempe kostnadsveksten.

10 Kultur og idrett

Kultur og idrett er sentrale deler av livskvaliteten for byens befolkning og styrker byens grunnlag for kreativitet og verdiskaping.

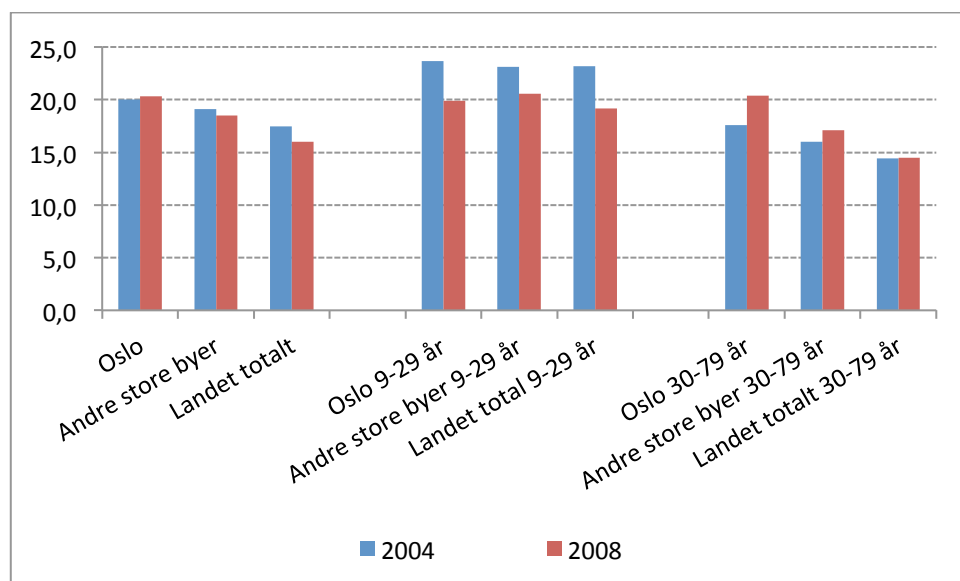
10.1 Kulturaktivitet og deltakelse

Oslo har innen kultursektoren et svært omfattende og variert tilbud – både profesjonelle tilbud og amatørtilbud. Storbyen utgjør et konsentrert marked, kombinert med et nært tilbud i bydeler med skoler, institusjoner og lokalsentre.

Byens befolkning er ikke bare hyppigere brukere av tilbudet enn i resten av landet, men i stor grad fornøyd med tilbudet. Kulturtilbudet er en av de fem viktigste driverne for trivsel og identitetsbygging i Oslo viser publikumsundersøkelsen fra 2010. 66 prosent er fornøyd eller svært fornøyd med kulturtilbudet²⁸ og flere besøker scenekunst, kunstutstillinger og museer i løpet av en 12-måneders periode enn i andre store byer og i landet totalt.²⁹ Oslobefolkningen oppsøker flest ganger slike tilbud og går hyppigst på kino, ballett- og danseforestillinger.

I Oslo er man svært fornøyd med biblioteket (77 prosent). Bruken av bibliotek er noe lavere enn i resten av landet, men Oslofolk leser flere bøker i fritiden. Mer enn 30 prosent bruker kulturtilbud i egen bydel flere ganger i uken eller måneden, mens én av fem bruker det aldri. I motsetning til byens totale kulturtilbud, er kun 28 prosent fornøyd med tilbudet i egen bydel.

Figur 10.1 Antall besøk på kulturtilbud totalt siste 12 måneder. Kilde: SSB

Oslos befolkning har et gjennomsnittsbesøk pr år på 20,3 i perioden 1991 til 2008² – mot 19 i andre store byer og 16 i landet totalt. I likhet med resten av landet er bruken ganske stabil, med en svak vekst i de senere år. Tilfredsheten med tilbudet er tydelig økt fra 2007 til 2010.

²⁸ Publikumsundersøkelsen for Oslo kommune 2010

²⁹ "Oslo-befolkningens bruk av kulturtilbud", SSB rapport 17/2010

Det er liten forskjell mellom kjønnene i kulturtilbudsbesøk i Oslo. I gjennomsnitt er det et større antall kulturbesøk blant unge enn blant voksne. Utviklingen over tid viser imidlertid at besøkstallet for unge har sunket, økt blant voksne – hvilket kan innebære en utfordring for utvikling av fremtidige brukermønstre i byens kulturliv. Publikumsundersøkelsen viser også at kun tre av ti er fornøyd med kulturtilbudet for barn og unge, og flere enn tre av ti er direkte misfornøyd eller lite fornøyd med dette tilbudet. Unge opplever også at de utestenges fra en del av deres kulturinteresser, ved at deler av scenetilbudet i Oslo – som følge av finansiering gjennom alkoholsalg – i realiteten ekskluderer unge under 18-20 år.

Undersøkelser viser svært liten sammenheng mellom husholdningsinntekt og total kulturbruk i Oslo, antall besøk er ganske likt for dem med lav og høy husholdsinntekt. Høy utdanning og mange kulturbesøk har en klar sammenheng, og siden 1991 har besøkstallet sunket for brukere med lav utdanning.

Det er begrensede forskjeller i kulturbruken i de ulike delene av Oslo, for f.eks. bruk av kino, bibliotek, konsert, og musikkbruk og lesing på fritiden. Det er liten forskjell i bruk av ”folkelige” kulturtilbud, men befolkningen i vest går noe mer på museer, teater/musikal, kunstutstilling, ballett/dans og opera. Folk i østlige bydeler er til gjengjeld markert flittigere deltakere i kulturfestivaler. For de aller fleste kulturtilbud er det en betydelig større andel brukere blant Oslofolk med norsk bakgrunn enn med innvandrerbakgrunn. Dette er sammenfallende med funn utenfor Oslo, og i noen grad skyldes dette ulik fordeling når det gjelder alder og inntekt i disse to gruppene. Forskjellen er tydelig når det gjelder scenekunst, mens bibliotek brukes mer av de med innvandrerbakgrunn enn av de som har norsk bakgrunn.

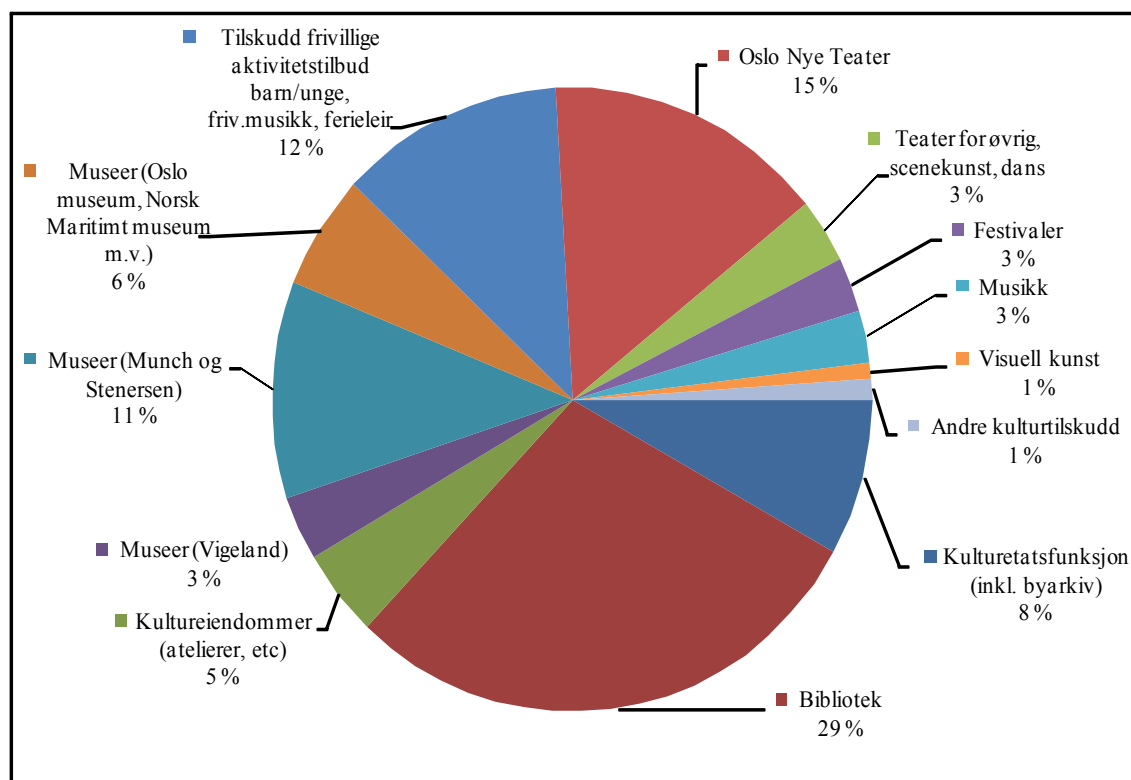
Innbyggere med bakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Europa utenom EU har f.eks. hatt 0,6 besøk på teater, musikal eller revy siste 12 måneder – mot 2,2 besøk hos norskfødte uten samme bakgrunn. Tilsvarende 1,9 besøk på konsert, mot 3,9 besøk av norskfødte uten innvandrerbakgrunn. Mens innbyggere med innvandrerbakgrunn oppgir 7,6 besøk på bibliotek siste 12 måneder – teller vi kun 3,8 hos norskfødte uten innvandrerbakgrunn.

Oslo er en viktig arena for store arrangementer innen både idrett og næring, der forskjellig kulturtilbud gjerne er integrert som en naturlig del av opplevelsene. Det er viktig å se disse sektorene i sammenheng, der idrettsarenaer og sentrumssonen i enda større grad i dag tas i bruk til kulturarrangementer.

10.2 Kulturtilbudet i Oslo

Utviklingen viser en økende grad av differensiering av kulturlivet, hvor skillet mellom kunsten, det kommersielt baserte kulturtilbudet, opplevelsesindustrien og et stort felt av kreative næringer viskes ut. Konkurransen om oppmerksomhet fra underholdnings- og medietilbud stiller økt krav til kunst- og kulturlivets tjenesteproduksjon, både når det gjelder kvalitet, mangfold og bredde.

Figur 10.2 Netto driftskostnader og tilskudd 2010 (sum ca. 473 mill kroner) på byomfattende nivå (ikke bydel), prosent . Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for kultur og utdanning

I tillegg til kostnader til drift av kommunale kulturtiltak gis det årlig betydelig økonomisk støtte til kulturtiltak og utøvere innenfor et bredt spekter av kulturelle uttrykk. I 2010 ble det fordelt 236 drifts- og arrangementstilskudd på sentralt nivå for ca 173,3 mill. Driftstilskudd til teater, dans og scenekunst utgjør den største andelen med 59 prosent. I tillegg kommer noe kulturtilskudd i bydelene.

Et viktig mål for kommunen er å prioritere støtte til tiltak som bidrar til at Oslos samlede kunst- og kulturtilbud blir nyskapende, mangfoldig, inkluderende og tilgjengelig for alle. Den økonomiske støtten sikrer samtidig sentrale institusjoner og aktører en stabilitet over tid.

På 90-tallet endret man funksjonsdeling mellom stat og fylkeskommuner/kommuner på kultursektoren. Tidligere hadde mange institusjoner mottatt offentlig tilskudd både fra stat og kommune etter en avtalt fordeling. Med endret funksjonsfordeling ble dette endret slik at de fleste større institusjoner kun mottar tilskudd fra enten stat eller kommune.

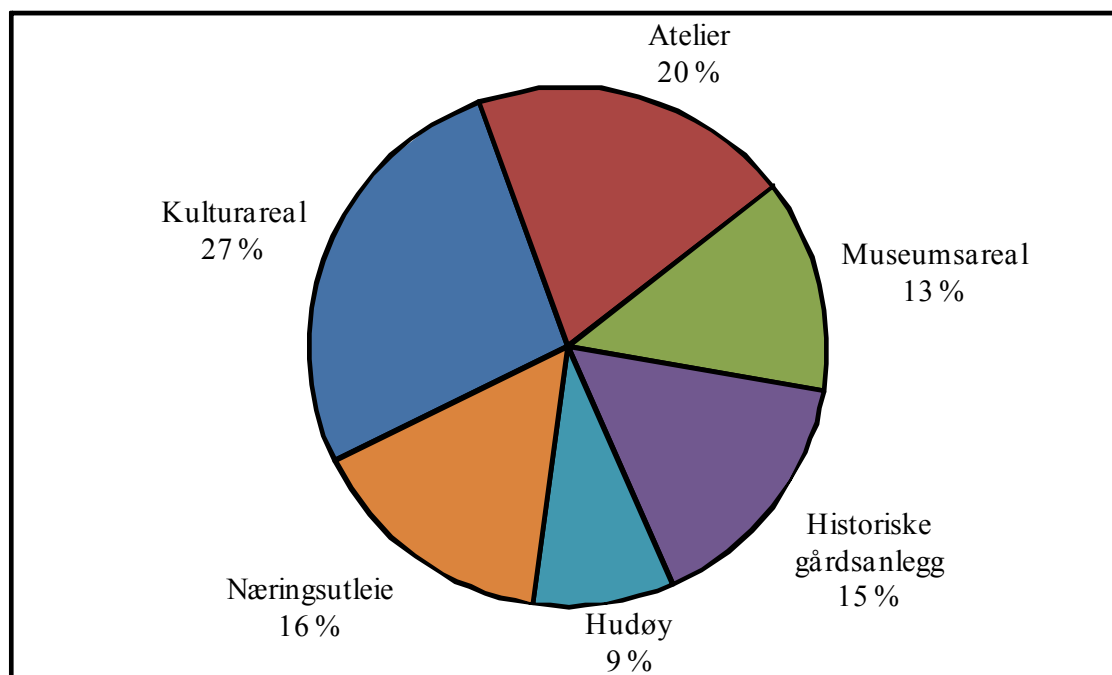
Staten har ansvar for de store nasjonale institusjonene slik som Den Norske Opera og Ballett, Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Oslo-filharmonien, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, Norsk Folkemuseum og Norsk Teknisk Museum. Oslo kommune overtok ansvaret for Oslo Nye Teater. For Oslo Museum og Norsk Maritimt Museum gis tilskudd fra både stat og kommune, men uten at en fast fordelingsnøkkel er fastsatt. Oslo kommune ligger betydelig høyere enn staten for begge disse institusjoner. For øvrig mottar ikke kommunen tilskudd fra staten for de kommunalt eide museene; Munch-museet, Stenersenmuseet og Vigeland-museet. På festivalområdet er det i de senere år inngått nye avtaler om delt tilskuddsansvar for knutepunktfestivalene (stat 60 pst og kommune 40 pst.), slik som Øyafestivalen, Stiftelsen Horisont/Mela-festivalen og Ultima.

Kulturpolitikken omfatter ikke bare kulturinstitusjonene, men også mindre virksomheter, ensembler, grupper, enkeltkunstnere og amatørkulturen. Kultur for og med barn og unge er en viktig målgruppe.

Tilgang til lokaler for ikke-kommersiell kultur er etterspurt og viktig i en offentlig kulturpolitikk. Byen har kulturbygg, atelierer, scener og øvingslokaler av nasjonalt og internasjonalt format som bidrar til et godt og mangfoldig kulturtilbud. Den kulturelle infrastrukturen bygges også ved at kommunen kan tilby øvingslokaler, arbeidslokaler og kunst- og kulturstipender. Oslo har et stort behov for et mangfold av arenaer for utfoldelse og opplevelse av kunst og kultur. Kommunens rolle som tilrettelegger består også av å forvalte, utvikle, vedlikeholde, drifte og fremskaffe egnede lokaler til ulike kunst- og kulturformål, samt sørge for rasjonell bruk av kommunens historiske gårdsanlegg.

Denne type tilbud omfattes av begrepet ”kultureiendommene”, en ressurs som stilles subsidiert til rådighet for befolkningen og kulturlivet. Det omfatter blant annet 220 atelierer for kunstnere og en rekke andre kulturaktiviteter, som inngår i til sammen 41 eiendommer med til sammen 78 bygninger. I tillegg også mer enn 90 000 m² kulturminneareal og ruinparker, og en hel øy med 64 bygninger til ferieleirer for barn.

Figur 10.3 Kultureiendommer 2012 – kommunal eiendom stilt til rådighet for andre, andel m² (I tillegg kommer 90 000m² kulturminneareal / ruinpark). Kilde: Oslo kommune, Kulturetaten, årsberetning/nøkeltall

Scenekunst, musikk og film

Det sceniske tilbudet i Oslo preges av høy aktivitet og et bredt og mangfoldig tilbud, og som benyttes av hele regionen. Den Norske Opera og Ballett, Nationaltheatret, Det Norske Teater og Oslo Nye Teater er sentrale kulturinstitusjoner. Oslo Nye Teater mottar årlig driftstilskudd fra Oslo kommune, de øvrige fra staten. I tillegg kommer en rekke mindre scener delvis privatfinansiert og/eller delvis finansiert ved offentlige tilskudd. Samarbeidet mellom institusjonsteatrene og frie produksjonsmiljøer er økende.

Det er en vekst både i produksjoner og publikumstilstrømming i de private sceneres satsninger på musikal, revyer og kabareter, lokale og regionale spill, stand-up, klubber og festivaler.

Musikkscenen i Oslo er kjent for stor aktivitet, med mange spillesteder og en høy konsertfrekvens – i følge TONO opptil 5000 konserter i året, vesentlig flere enn i f.eks. København og Stockholm. 65 prosent av alle Oslofolk har vært på konsert i løpet av de siste 12 måneder, og i Oslo er voksne mer aktive konsertgjengere enn de unge. 60 prosent av befolkningen ønsker å bruke byens konserttilbud. Det er den høyest målte interessen, sett i forhold til interessen for museer, teater, utstilling m.v. Gjennomsnitt interesse i landet totalt for å bruke kulturtilbud er 39 prosent.

Oslo er Norges musikkhovedstad, der det meste av norsk musikkbransje holder til. Byen er vertskap for sentrale utdanningsinstitusjoner innen musikk og har flest konsertscener for populærmusikk og jazz i landet. Oslo har et vitalt musikkliv sammenliknet med andre større byer i Norden og Europa, og er innenfor de fleste sjangre en internasjonal festivalby. by:Larm har siden 2008 vært arrangert i Oslo med et viktig bransjeseminarprogram. by:Larm betyr også et firedagers intensivt konserttilbud og dermed en svært viktig rekrutteringsarena for musikklivet. Andre store flerdagersarrangementer som Øyafestivalen, Ultima-festivalen og Mela-festivalen har oppnådd status som knutepunktinstitusjoner. Av større festivaler støtter kommunen også Oslo Jazzfestival, Oslo Kammermusikk Festival og Kirkemusikkfestivalen.

Sceneoversikten for byen viser nær 90 steder og arenaer for musikk, konserter og festival. Som eier av Oslo konserthus har kommunen satset på å videreutvikle samarbeidet med staten og Oslo-Filharmonien, landets ledende filharmoniske orkester. Andre viktige konsertarenaer er Oslo Spektrum, Rockefeller, Blå, Sentrum Scene, Den gamle Logebygning og Cosmopolite. Viktig er også en rik underskog av mindre steder, som gir rom for utvikling av utøvere og for de helt nære opplevelsene. Schous kulturbryggeri med øvingshotell, opplevelsessenter for populærmusikk og kulturstasjon for barn og unge skal bidra til vekst og utvikling for mangfoldet innen musikk og kunsthøgskolen. Popsenteret utvikles i et nybygg sammen med Riksscenen, scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans. Schous kulturstasjon, en del av Oslo musikk- og kulturskole, tilbyr opplæring i teater, dans og visuelle kunsthøgskolen for barn, unge og voksne.

Kommunens tilskuddsordning for skolekor, -korps, -orkestre, ungdomsorkestre, ungdomskor og amatørkorps har til formål å styrke musikkaktiviteter blant barn, unge og amatører, bidra til å legge til rette for aktiv deltakelse i byens musikkliv og stimulere til engasjement og egenutvikling. Det bidrar til å utvikle musikklivet i Oslo ved blant annet å legge til rette for et styrket samarbeid mellom Oslo kunst- og kulturskole og de ulike musikkorganisasjonene.

Gjennom tilbud i Den kulturelle skolesekken får Oslos elever en rekke kulturopplevelser og får møte kulturutøvere på profesjonelt nivå. Mange barn og unge får også et profesjonelt undervisningstilbud innen ulike kunsthøgskolen på Oslo musikk- og kulturskole (OMK). Det er et mål å sikre en kvalitativ god musikk- og kulturskole, som er en synlig aktør i kommunens tjenestetilbud – og en svært viktig rekrutteringsarena for fremtidens musikkhovedstad. Musikk- og kulturskolen i Oslo har lav dekningsgrad sammenliknet med landet for øvrig. Det har derfor vært et mål at flere skal få tilbud om plass og det skal satses på utvikling av lokale kulturstasjoner.

Oslos kinotilbud er godt og flere aktører tilbyr visning av film. Det er utvilsomt storfilmene som sikrer driftsmarginene. Oslo Kinematografer AS er Norges ledende kinoaktør. Kvaliteten og variasjonen i filmtilbudet er unikt i Norge og i størstedelen av Europa og viderefører en tradisjon og stolthet som en betydelig kulturbærer.

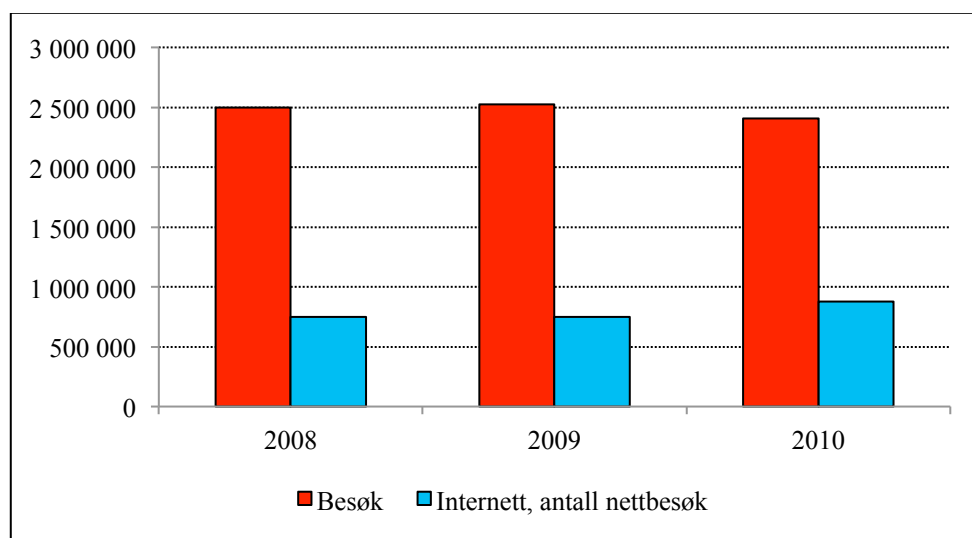
Om lag 80 prosent av Oslobefolkningen har vært på kino i løpet av de 12 siste månedene³⁰, og dette er på linje med de øvrige store byer i landet. Med i gjennomsnitt 5,8 besøk i året har Oslofolk høyest antall kinobesøk i landet. Selv om andelen av befolkningen som har besøkt kino har økt fra 68 prosent, var det totale besøkstallet – i likhet med resten av landet – høyere i 1991 enn i 2008. Det betyr at det er flere som går på kino, men hver går færre ganger enn før. Mens de under 30 i stor grad går på kino over hele landet, er det større aktivitet blant voksne i Oslo og de store byene.

Museum og bibliotek

Deichmanske bibliotek har som kommunens folkebibliotek ansvar for litteratur- og informasjonsformidling, lesestimulering og kulturformidling, og yter service til alle skoler og barnehager, samt institusjoner. Tjenesten er organisert i nettverk med hovedbibliotek og 16 større og mindre bibliotekfilialer. To av filialene er kombinasjonsbibliotek (folkebibliotek og skolebibliotek).

Biblioteksektoren står i dag overfor store krav til omstilling, ikke minst i forhold til teknologisk utvikling og at folks informasjonstilgang finner nye former. Biblioteket skal følge med i den utviklingen og være aktiv bidragsyter i kunnskapssamfunnet, men er nå i større grad i konkurranse med andre informasjonstjenester, noe som vil påvirke bibliotekets fremtidige rolle. I byens flerkulturelle samfunn har bibliotekene en viktig funksjon i integreringsarbeid og ved å tilby et kulturtilbud på ulike språk. Bibliotekene er den kulturinstitusjon som benyttes mest av innbyggere med annen kulturell og språklig bakgrunn enn etnisk norsk. Utlån av bøker og andre medier er økende, særlig gir lesestimuleringstiltak for barn og unge gode resultater. I 2010 ble det avholdt ca. 1 100 litteraturformidlingstiltak overfor skoleklasser og barnehager med ca. 26 000 barn som deltakere.

Figur 10.4 Besøk ved bibliotek i Oslo 2008-2010. Kilde: Oslo kommune, Kulturretaten, Deichmanske bibliotek, årsberetninger/nøkkeltall.

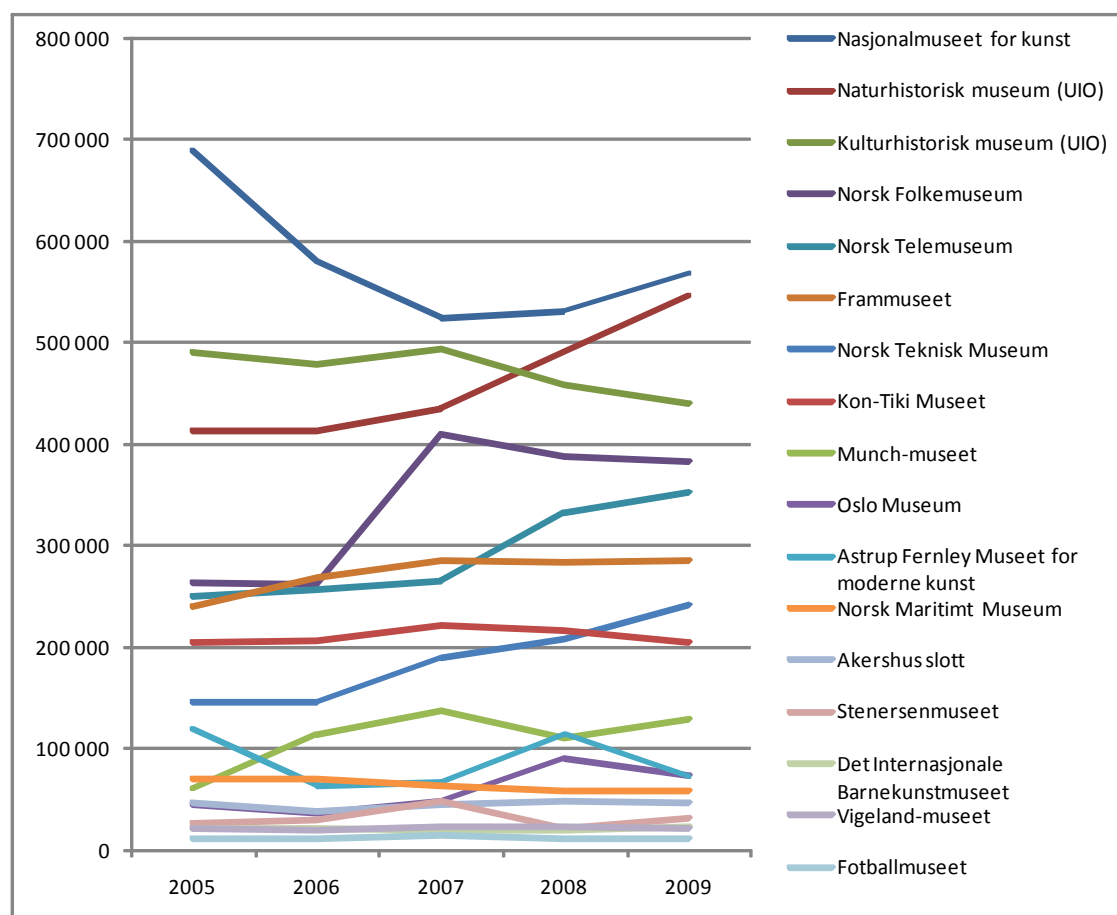
³⁰ "Oslo-befolkningens bruk av kulturtilbud", SSB rapport 17/2010

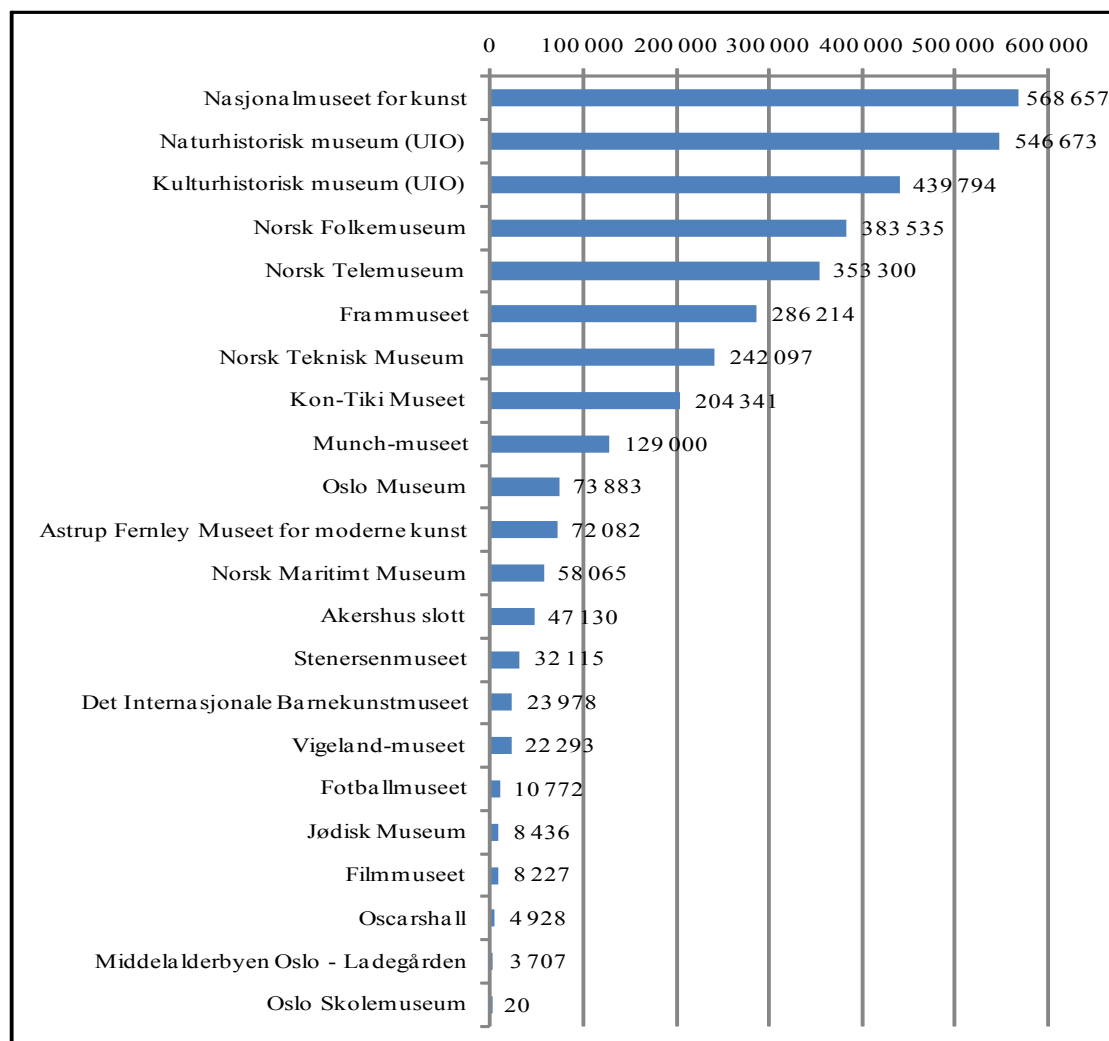
Som et resultat av konsolideringsarbeidet innenfor museumssektoren, har byen et "Hovedstadsmuseum" i Oslo Museum, som består av tidligere Oslo Bymuseum, Teatermuseet, Internasjonalt Kultursenter og Museum.

Kommunens tre egne museer; Munch-museet, Stenersenmuseet og Vigeland-museet samt Vigelandsparken er viktige institusjoner i kulturhovedstaden. Det er iverksatt tiltak for at disse kulturinstitusjonene skal åpnes for nye publikumsgrupper. Ordningen med gratis adgang til ordinære utstillinger utenom turistsesongen er videreført, slik at byens egne innbyggere har fått bedre mulighet til å gjøre seg kjent med byens egne samlinger.

I tillegg til kommunens museer, gir kommunen driftsstøtte til Oslo Museum, Norsk Maritimt museum, Skimuseet, Skøytemuseet og enkelte mindre lokalhistoriske tiltak. Oslo har også store universitetsmuseer og en rekke større og mindre museer med statlig eller privat finansiering. Alle museene arbeider aktivt med å utvide og styrke samarbeid, fornye utstillingsprofil og ta nye formidlingsmetoder i bruk.

Figur 10.5 Besøk på museer og attraksjoner i Oslo 2005-2009. Kilde: Norsk kulturråd/ABM-utvikling

Figur 10.6 Besøk på museer og attraksjoner i Oslo i 2009. Kilde: Norsk kulturråd/ABM-utvikling

Oslo-museene har 6,7 besøk pr innbygger – som er meget høyt både p.g.a. de mange turister og tilreisende, men også fordi oslofolk er flittige museumsgjester. Landsgjennomsnittet for museumsbesøk er 2,1.³¹ I Oslo har hele 58 prosent vært på et museum i løpet av de siste 12 måneder³², mens i andre store byer og i landet totalt ligger andelen på 42-43 prosent. Antall besøk ligger klart over; 1,9 besøk siste 12 måneder sammenlignet med 1,1 besøk i landet totalt. Andelstallene holder seg ganske stabilt i perioden 1991-2008. Når det gjelder andel brukere er imidlertid unge 16-24 år vesentlig lavere i Oslo enn i andre store byer, mens unge voksne besøkere (25-34 år) er flere i Oslo.

10.3 Kultur og næring, kreative næringer

Kulturnæringene har fått oppmerksomhet som vesentlig for verdiskaping, innovasjonsevne og konkurransekraft. Store deler av det tradisjonelle næringsliv preges av økt global konkurranse, og bedrifter i høykostnadsland kan sjelden konkurrere på pris alene. Resultater oppnås også gjennom kulturell styrke, høy kvalitet, evne til nyskaping, til å utvikle merkevare, identitet m.m.

³¹ ABM-utvikling museumstatistikk 2009

³² "Oslo-befolkningens bruk av kulturtilbud", SSB rapport 17/2010

Viktige innsatsfaktorer som kreativitet, unike kunnskaper, ferdigheter og innovasjonsevne skapes i regioner der kulturlivet med publikumstilbud og kreative næringer er integrert i et tettvevd kulturnæringsliv. Tjenester fra kulturnæringene anses også som viktige bidrag til økt styrke i andre deler av næringslivet.

En egen rapport om kreative næringer i Osloregionen³³ viser at Oslo har særskilte fortrinn innen musikk, arkitektur og design. Kommunen kan spille en avgjørende rolle som tilrettelegger for utvikling av nærings- og kulturlivet, for igjen å skape en konkurransedyktig region, sikre sysselsetting og profilere Oslo som attraktiv by – først og fremst for byens innbyggere, men også for internasjonale bedrifter, turister, kongresser og andre større arrangementer.

Tall fra 2008 viser at kulturnæringene sysselsetter 84 800 personer i Norge. I 2007 arbeider 40 000 av disse i Osloregionen. Presentert på en annen måte må det anslås at 50 prosent av alle som på landsbasis arbeider innenfor kulturnæringene holder til i Osloregionen. Oslo hadde i 2007 8 prosent av sine sysselsatte i kulturnæringene, mens tallet for Osloregionen totalt er 5,3 prosent. Veksten i Oslo mellom 2007 og 2008 var på 3,2 prosent, mens den på landsbasis var 2,5 prosent.

Sysselsettingen i kulturnæringene vokste med drøyt 26 prosent i Norge fra 1995 til 2005. Det er betydelige raskere enn veksten i alle næringer, som var på ca 17 prosent i landet i samme periode.

10.4 Kirke- og andre trossamfunn

Oslos kirkebygg er viktige uttrykk for byens kristne kulturarv. I tillegg til å være verdifulle arenaer for mange lokale kulturarrangementer, synliggjør kirkene vesentlige sider ved vår felles historie i nærmere 1000 år. Den norske kirke i Oslo har cirka 350 000 medlemmer, og i byens 57 menigheter avholdes det årlig cirka 5 400 gudstjenester med over 464 000 deltakere. I tillegg er nær 100 000 mennesker i Oslo tilsluttet andre tros- og livssynsamfunn. Aktiviteten utgjør et viktig element i kulturlivet i Oslo, og i 2009 ble det avholdt 910 konserter i kirkene og 229 kulturarrangement av ulike slag.

Kirkelig fellesråd i Oslo ivaretar administrative og økonomiske oppgaver på vegne av de 57 menighetene i Oslo og har ansvar for bygging, drift og vedlikehold av totalt 64 kirker og kapell. Byens kirkebygg har en lang historie med flittig bruk, noe som gir Kirkelig fellesråd en ansvarsfull oppgave med å unngå forfall og skape trygge forhold for de besøkende. Det er en viktig kulturpolitisk oppgave å ta vare på kirkebyggene på en god måte, og Oslo kommune har et lovhjemlet tilskuddsansvar for kirkens drift og investeringer. Det er i kirkeloven lovfestet hvilke kirkelige formål kommunen er forpliktet til å finansiere, uten at det er gitt normer for omfanget av bevilgningen. Kirkene i Oslo har et betydelig vedlikeholdsetterslep, og det legges vekt på at Kirkelig fellesråd i Oslo skal kunne gjennomføre planmessig rehabiliteringsarbeid.

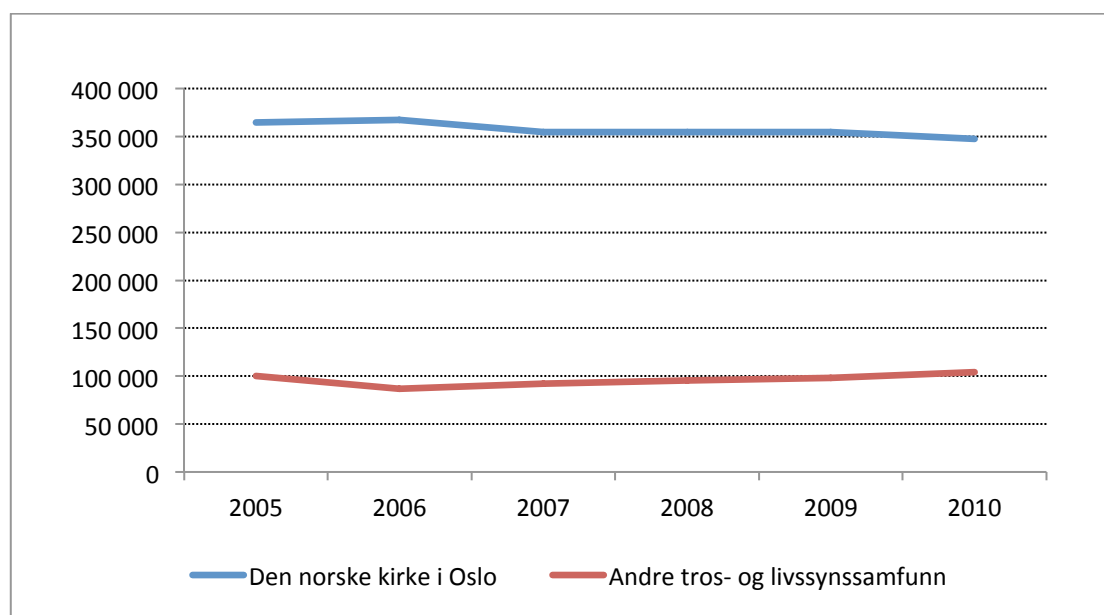
Kommunen skal ivareta sitt tilskuddsansvar til tros- og livssynssamfunn som ikke tilhører statskirken, slik at disse gis samme tilskudd pr. medlem som menigheter i Den norske kirke.

---

³³ "Kulturnæringene i Osloregionen", Oslo Teknopol 2006

Det er kun de samfunn som får statstilskudd, som kan motta tilskudd fra Oslo kommune. Kommunens tilskudd ble i 2010 utbetalt på grunnlag av 347 510 medlemmer av Den norske kirke i Oslo til 104 016 medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn. I løpet av de siste 6 år har medlemsforholdet endret seg noe, antall medlemmer i Den norske kirke har sunket, mens medlemmer i tros- og livssynssamfunn har steget.

Figur 10.7 Medlemmer i kirke og trossamfunn i Oslo 2005-2010. Kilde: Kirkelig Fellesråd i Oslo og Fylkesmannen i Oslo og Akershus

10.5 Idrett

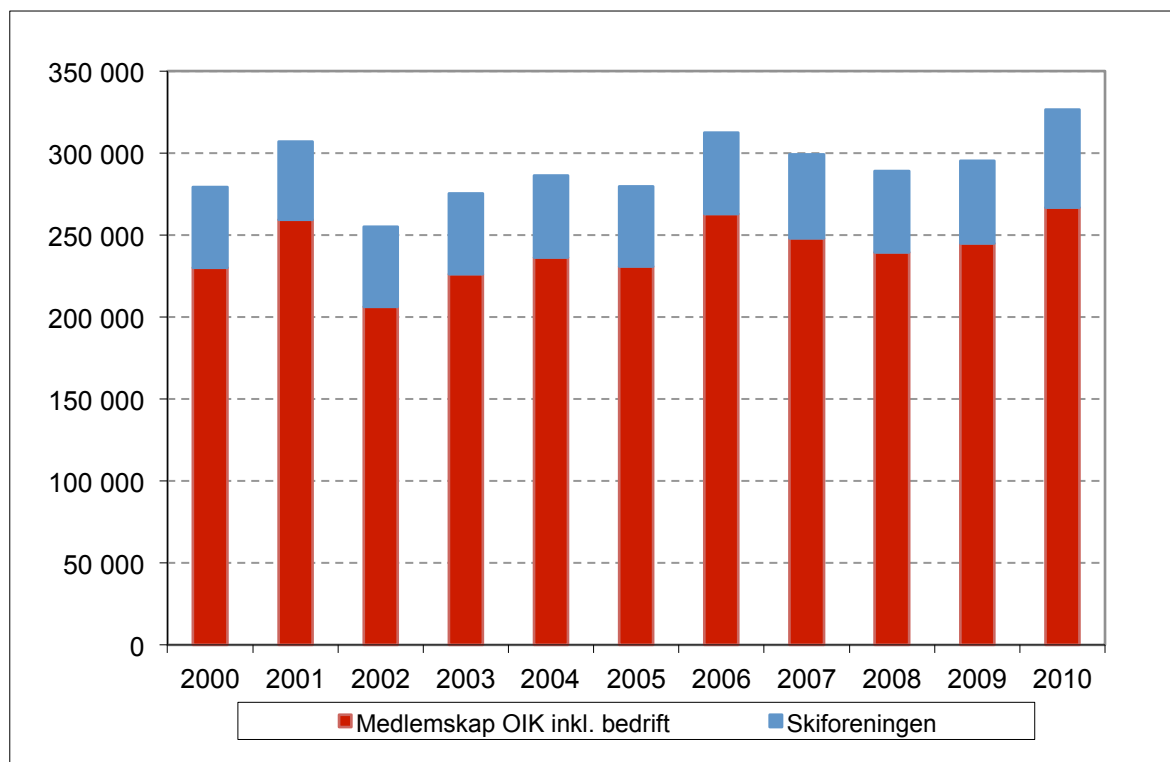
Oslos befolkning er svært aktiv innen idrett og fysisk aktivitet. Samtidig har Oslo en betydelig befolkningsvekst blant barn og ungdom, og særlig i indre by. Befolkningsveksten sammen med det høye aktivitetsnivået er utfordringer i arbeidet med å sørge for et tilstrekkelig og kvalitetsmessig godt idrettstilbud i kommunen, ikke minst i indre by hvor anleggsdekningen er lavest.

Alle innbyggerne i Oslo skal ha gode muligheter til å drive idrett og fysisk aktivitet. Idrett står sentralt hos Oslos befolkning med nærmere 270 000 medlemmer i over 1300 idrettslag (inkludert bedriftsidretten) fordelt på 76 idretter. I tillegg var det om lag 59 000 registrerte medlemmer av Skiforeningen i 2010, som er en medlemsorganisasjon som også inngår i idrettskretsen. Byens idrettstilbud er mangfoldig og byrådet viderefører tilskudd til driften, med vekt på barn og unges aktivitet.

Det er en målsetting at Oslo skal være verdens vinterhovedstad. Ferdigstillelsen av Holmenkollen nasjonalanlegg og gjennomføringen av VM i nordiske grener i 2011 var avgjørende for at byen skal kunne ha en slik status. Også Tryvann Vinterpark, som vil stå ferdig i 2011, er viktig for Oslos muligheter til å tiltrekke seg store vinteridrettsarrangementer. Oslo er vertskap også for VM i hundekjøring i 2011 og VM i snowboard i 2012. En annen viktig arena er nye Bislett stadion som også i 2011 vil være vertskap for Diamond League.

For uten å være en arena som tilfredsstiller kravene til konkurranser på topp internasjonalt nivå, er Bislett stadion også et viktig breddeanlegg med stor aktivitet hele året.

Figur 10.8 Medlemstall Oslo idrettskrets (OIK) 2000-2010. Kilde: Oslo idrettskrets, idrettsregistreringen per 31.12.2010

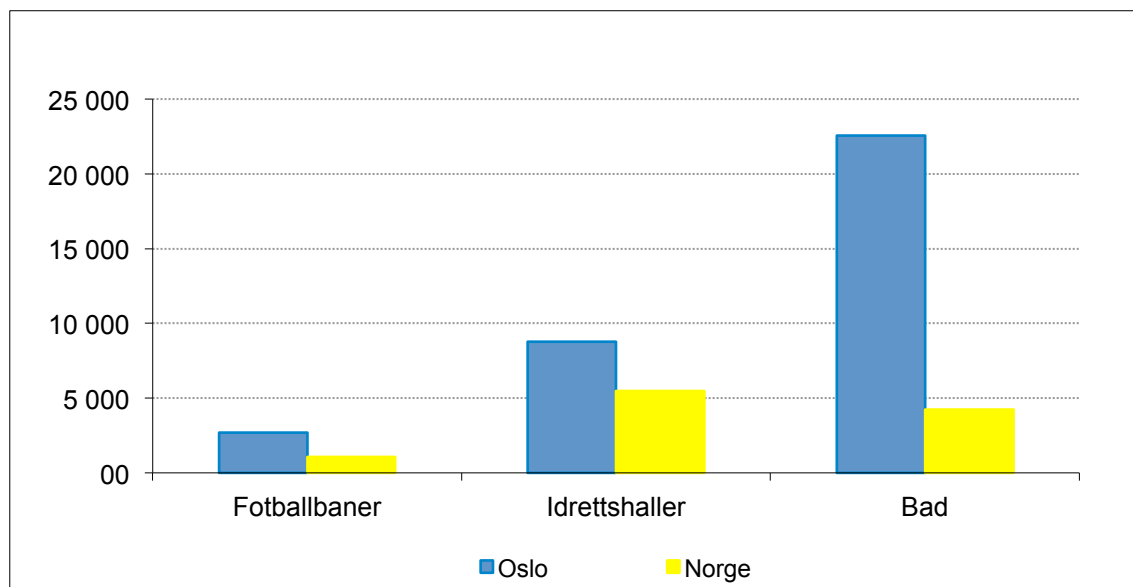

Oslo skal være en internasjonalt attraktiv idrettsby med mulighet for å utøve og oppleve toppidrett. Nasjonale og internasjonale mesterskap bidrar til å profilere Oslo på en positiv måte, samtidig som byens innbyggere gis mulighet til å oppleve toppidrett på nært hold. For å avholde store mesterskap stilles det omfattende krav til idrettsanleggene.

Oslo kommunes satsing på idrettsanlegg, støtte til barne- og ungdomsidrett og tilrettelegging for idrettsutøvelse innen mange ulike idrettsgrener er viktige bidrag til gode rammebetingelser for det frivillige arbeidet.

Idretten er den største frivillige aktøren innen fritidssektoren i Oslo. Det legges ned ca 2000 frivillige årsverk i forbindelse med aktivitetene. Det er idretten selv som skaper og driver idrettsaktivitetene. Kommunens rolle er å tilrettelegge gjennom å utvikle og ta vare på anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Tilstrekkelig kapasitet i tilbudet er en viktig oppgave for Oslo kommune. Byens 67 spilleflater i idrettshaller, 55 kunstgressbaner, om lag 160 gress- og grusbaner og 12 publikumsbad (i tillegg kommer 12 skolebad og 3 private bad) utgjør i tillegg til bandybaner, ishaller, og store anlegg for hopp, ski og annen vinteridrett et omfattende tilbud og en stor og utfordrende drifts- og vedlikeholdsoppgave.

Oslo har få idrettsanlegg fordelt på gjennomsnittlig antall innbyggere. Lav anleggsdekning i forhold til resten av landet gjør at Oslos idrettsanlegg og bad har en svært intensiv bruk med derav påfølgende slitasje, noe som medfører høye driftskostnader og et stort energi- og vedlikeholdsbehov. Det er i dag et stort vedlikeholdsetterslep på idrettsanlegg og bad i Oslo.

Figur 10.9 Gjennomsnittlig antall innbyggere per anlegg 2011. *Kilde: Oslo kommune, Bymiljøetaten*

11 Mangfold og integrering

Oslo er Norges desidert mest internasjonale, flerkulturelle og mangfoldige by. Dette gir en rekke muligheter, men også en del utfordringer blant annet knyttet til å tilby tjenester av like god kvalitet for alle byens innbyggere uansett bakgrunn, seksuell legning, religiøs overbevisning og opprinnelse. Oslo kommune jobber aktivt for å være en åpen og inkluderende hovedstad med sterkt fokus på likestilling, mangfold og inkludering.

11.1 Levekår og sosial mobilitet i innvandrerbefolkningen

Mange som bor i Oslo er innflyttere fra andre deler av landet eller andre deler av verden. Oslos befolkning har bakgrunn fra 188 forskjellige land. I følge SSB var det bosatt 170 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Oslo ved inngangen til 2011. Det tilsvarer 28,4 prosent av folketallet i hovedstaden. Om lag 40 prosent av elevene i Osloskolen har minoritetsbakgrunn. Vel 75 prosent av minoritetselevene i grunnskolen er imidlertid født i Norge. Innvandringen har endret seg mye over tid, og vært spesielt høy de siste årene. Selv om det er større innvandrerandel i alle bydelene i Oslo enn i landet under ett, er det likevel den store variasjonen innad i Oslo som preger bildet. Hovedtyngden av innvandrere er bosatt i Indre by Øst, i drabantbyene i Groruddalen og Søndre Nordstrand, jf kapittel 3.

Innvandrerbefolkningen i Oslo er sammensatt og har svært ulik levekårsituasjon. De aller fleste innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre klarer seg godt i det norske samfunnet, men statistisk sett har minoritetsbefolkningen en større andel med en vanskelig levekårsituasjon enn den øvrige befolkning. Statistisk sett har innvandrerbefolkningen lavere arbeidsdeltakelse, lavere inntektsnivå, større behov for offentlige stønader og flere sosiale og helsemessige problemer. Særlig utsatt er den del av befolkningen som har flyktningbakgrunn og innvandrere med kort botid i Norge. Mange i denne gruppen har behov for særskilte integreringstiltak.

Innvandrerbefolkningens deltakelse i arbeidsliv, utdanning og sivilsamfunn i Oslo er likevel generelt høy i forhold til andre storbyer i Norden og Europa. I følge rapporten Jobs for immigrants (OECD 2010) er sysselsettingsnivået blant unge voksne med innvandrerbakgrunn i Oslo høyere enn gjennomsnittet i storbyer i Europa og Nord-Amerika. I følge SSB (SSB rapport 35/2010) mottar unge voksne (18-30 år) norskfødte med innvandrerforeldre i mindre grad sosialhjelp enn andre unge voksne. Muligheten for at denne gruppen flytter hjemmefra på et senere tidspunkt enn snittet for hele befolkningen i samme aldersgruppe kan være en delvis forklaring på at vi finner lavere sosialhjelpsandeler i denne gruppen enn tilsvarende gruppe i hele befolkningen.

Rapporten Levekår på vandring (Fafo 2007) viser at de økte minoritetsandelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand, har betydd en bedring av levekårene for flere av familiene som har flyttet dit. Samtidig opplever disse bydelene mindre tilflytning av etnisk norske familier. I enkelte delbydeler i Oslo er det grunnskoler med utelukkende minoritets elever på de laveste klassetrinnene. Vi finner også som vist i kapittel 7 en opphopning av levekårsutfordringer i de mest innvandrer-tette bydelene i Oslo.

Utdanning

Utdanning står særlig sentralt for å lykkes i sosial mobilitet og integrering. I Osloskolen skal alle elever, uansett bakgrunn, ha like muligheter til å konkurrere om de beste utdannelsene og jobbene.

Ved 24 av 138 grunnskoler i Oslo var andelen elever med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i skoleåret 2009-10 over to-tredjedeler. Ved 58 skoler var andelen over halvparten. Noen skoler må yte ekstra for å kompensere for elevenes ulike bakgrunn og løfte deres skoleprestasjoner.

Skoler med høy andel elever med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn har gjennomgående dårligere resultater enn skoler med lavere andel. Samtidig er det enkelte skoler med høy andel minoritetsspråklige³⁴ elever som gjør det svært godt på nasjonale prøver. Minoritetsspråklige elever er overrepresentert både i øverste og laveste nivå i resultatene fra nasjonale prøver.

En fersk undersøkelse (Birkelund, Hermansen og Evensen, 2010³⁵) viser at dersom vi skal forstå forskjeller mellom elevene i karakterer (grunnskolen) så har familiebakgrunn større betydning enn skolen de går på. Ser vi på frafall i videregående skole, er karakterer fra grunnskolen viktigere enn skolen de går på. Og ser vi på avgangskarakterer i videregående skole, er også karakterer fra ungdomsskolen viktigst. Skolenes elevsammensetning har mindre å si for den enkeltes elevs resultater. Det er likevel verdt å påpeke at skoler med en høy andel elever med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn også er skoler med en lav andel foreldre som har høyere utdanning.

Norskfødte med innvandrerforeldre tar høyere utdanning i større grad enn norske elever uten innvandrerbakgrunn. Mange elever med innvandrerbakgrunn er mer ambisiøse og velger mer krevende utdanninger, og investerer mer tid i skolearbeid enn elever uten innvandrerbakgrunn.

Innsatsen mot skoler med høy andel elever med innvandrerbakgrunn er de senere årene blitt forsterket og mer målrettet. I skoleåret 2010-11 deltok vel 500 nyankomne elever i alfabetiserings- og mottaksgrupper. I tråd med handlingsplanen "Vel møtt" er det laget en veileder med felles retningslinjer for innhold, arbeidsmåter, kartlegging, dokumentasjon, organisering og rutiner for tilbudet til nyankomne elever. Flere skoler har utvidet skoledag etter modell av kunnskapssentra i Groruddalen, med leksehjelp og skolebibliotek åpent om ettermiddagen og kvelden, samt foreldreskole og aktiviteter i regi av idrettslag og frivillige.

Flere skoler deltar også i programmet i programmet Tidlig innsats Early Years (TIEY), et opplæringsprogram som benyttes i fagene norsk, matematikk og engelsk. Samtlige grunn- og videregående skoler får midler til leksehjelp. I tillegg gis det tilbud om leksehjelp i regi av en rekke frivillige organisasjoner. Elever som står i fare for å falle fra skal følges tettere opp i overgangen til VG1, blant annet med tilbud om intensivkurs i basisfag som norsk og matematikk. Rekrutterings- og mentorprogrammet Mangfold i Akademia (MiFA) organiserer kurs om utdanningsvalg, og opplæring av studenter og elever som mentorer og utdanningsveiledere.

Oslo kommune har i samarbeid med Høyskolen i Oslo startet arbeidet med å utvikle et kurstilbud for lærere i Osloskolen om flerkulturell pedagogikk og språkopplæring, flerkulturell forståelse og kommunikasjon. Samarbeidet omfatter også rekruttering og etterutdanning av lærere med minoritetsbakgrunn.

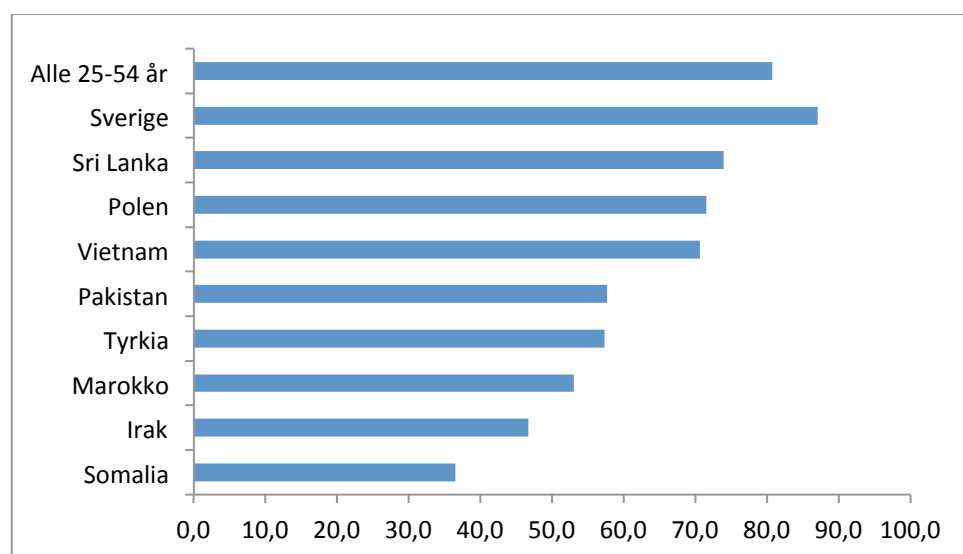
³⁴ Elever som har en eller begge foreldre med annet morsmål enn norsk kan registreres som minoritetsspråklig i Oslo-skolen.

³⁵ "Skolesegregering – Et problem? Elevsammensetning, frafall og karakterer i Oslo-skolen"

Arbeid

I følge SSB var 70 prosent av den arbeidsføre befolkningen (15-74 år) i Oslo i 2010 sysselsatt. Tilsvarende tall for innvandrere var 59 prosent. Innvandrere fra EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand har jevnt over en høyere sysselsettingsgrad enn innvandrere fra Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA m.fl. Lavere sysselsetting i noen grupper skyldes hovedsakelig lav yrkesdeltakelse blant kvinner, spesielt kvinner med små barn. Kvinnelige innvandrere fra Asia, Tyrkia, Afrika m.fl. har en sysselsettingsgrad på 47 prosent, mens menn fra de samme områdene har en sysselsettingsgrad på 59 prosent.

Figur 11.1: Andel sysselsatte i aldersgruppen 25-54 år i ni befolkningsgrupper og totalbefolkningen i Oslo 4.kvartal 2008. Kilde: SSB

Som det fremgår av figur 11.1 er det også stor variasjon i sysselsettingsgraden på tvers av ulike befolkningsgrupper (tall for alder 25-54 år).

Svenske innvandrere toppe sysselsettingsstatistikken, med en høyere sysselsetting enn hele befolkningen mellom 25 og 54 år. Deretter følger innvandrere fra Sri Lanka, Polen og Vietnam med en sysselsettingsgrad på rundt 70 prosent. Lavest sysselsetting har innvandrere fra Irak og Somalia. Sysselsettingsnivået øker med botid i Norge, og over generasjoner.

I følge SSB³⁶ var arbeidsledigheten i februar 2011 7,7 prosent for innvandrerbefolkningen og 2,3 prosent i befolkningen ellers. Ungdomsledigheten i Oslo har økt de senere år, særlig blant minoritetsgutter som ikke har fullført videregående skole. Arbeidstakere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn har som oftest yrker med lavere lønn og jobbsikkerhet, og lavere eller ingen krav til formell kompetanse. De møter oftere barrierer i arbeidslivet og strever mer med å få arbeid ut i fra sine kvalifikasjoner. Årsakene er manglende språkbeherskelse og nettverk og diskriminering. I noen innvandrergrupper er sysselsettingsnivået blant kvinner lavt. Derimot er forskjellene små, når en sammenligner unge og voksne som er født i og har tatt sin utdanning i Norge, med etnisk norske.

³⁶ SSB Nyhet 11.04.2011

NAV-kontorene tilbyr introduksjonsprogram for nyankomne innvandrere og kvalifiseringsprogram for personer med nedsatt arbeids- og inntektsevne og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold. Programmene er lovregulert. Mange bydeler tilbyr Ny sjanseprosjekter som særlig retter seg mot ungdom og innvandrerkvinner. For noen deltakere er Ny sjanse prekvalifisering før videre deltakelse i ordinært Kvalifiseringsprogram.

Innvandrerkvinner får også tilbud organisert av bydelene i Groruddalssatsingen og Handlingsprogrammet for Oslo Sør. Programmet "Krafttak for norskopplæring" 2008-11 har bidratt til at flere nyankomne innvandrere – spesielt innvandrerkvinner – har lært norsk. Kommunen opplever et stigende behov for norskopplæring for arbeidsledige arbeidsinnvandrere, og hjemmевærende innvandrerkvinner gift med arbeidsinnvandrere. Dette er innvandrere uten rett til gratis norskopplæring med svake fortutsetninger til å betale for opplæringen selv.

Rapportering fra SSB viser at 58 prosent av deltakerne i introduksjonsprogram for flyktninger i 2008 var i arbeid eller utdanning ett år etter. Bruk av sosialhjelp blant nyankomne flyktninger er vesentlig høyere enn i etablerte minoritetsgrupper, se økonomisk sosialhjelp.

Bolig

En stor andel av innvandrerbefolkningen, nær to av tre, eier egen bolig. I følge SSBs levekårsundersøkelse i 2006 har andelen som bor i enebolig og som eier bolig økt siden 1996. Andelen av innvandrerbefolkningen bosatt i blokk og som er leietakere har gått ned. Graden av trangbodddhet er også redusert. Men innvandrerfamiliene har fortsatt noe dårligere boliger enn gjennomsnittet av befolkningen. En NIBR-undersøkelse (Søholt og Astrup, 2009) viser at majoriteten av etterkommerne følger foreldregenerasjonens bostedsmønster. De bor trangt og venter med å flytte hjemmefra. Eierandelene varierer mellom 7 og 22 prosent, men øker ettersom de flytter hjemmefra, gifter seg eller øker inntekten.

Helsetjenester

Helsetjenesten skal yte likeverdige helsetjenester til alle befolkningsgrupper, uavhengig av deres kulturbakgrunn, tro og tilhørighet. Innvandrere har statistisk sett dårligere helse enn den øvrige befolkningen. Oslo kommune deltar sammen med Helse Sør-Øst HF i prosjektet "Styrking av likeverdige og integrerende helsetjenester for minoritetsbefolkningen i Hovedstadsområdet". Prosjektets hovedmål er å styrke sykehusenes og bydelenes evne til å tilby pasienter og pårørende med minoritetsbakgrunn et likeverdig helsetilbud.

Brukertilfredshet

I Oslo kommunes byomfattende publikumsundersøkelse registreres landbakgrunnen for de som svarer på spørsmålene om brukertilfredshet. Undersøkelsen gjennomføres hvert tredje år.

Minoritetsbefolkningen oppgir å oppleve større tilhørighet til Oslo enn majoritetsbefolkningen (69 prosent mot 65 prosent). Personer med minoritetsbakgrunn svarer imidlertid at de trives mindre med å bo i Oslo (73 prosent mot 83 prosent), opplever i mindre grad at de er del av et godt naboskap (59 prosent mot 67 prosent), og er mindre optimistiske når det gjelder muligheten til å få en bedre jobb (46 prosent mot 75 prosent). Trivsel og tilhørighet øker med botid. Minoritetsbefolkningen oppgir å være mindre fornøyd med skole (53 prosent mot 66 prosent), barnehage (54 prosent mot 67 prosent), og barns oppvekstmiljø (39 prosent mot 50 prosent).

Minoritetsbefolkningen er mer fornøyd med veier, fortau og sykkelstier, kollektivtilbud og renovasjon, og mindre fornøyd med helsetjenester.

Personer med minoritetsbakgrunn opplever i større grad enn majoritetsbefolkningen at kommunen og bydelene legger til rette for at de kan påvirke avgjørelser og innholdet i tjenestetilbud, og for at de skal bli hørt. Minoritetsbefolkningen er også mer fornøyd med hvordan kommunen informerer.

11.2 Mangfolds- og integreringsarbeid

OXLO (Oslo Xtra Large)

OXLO (Oslo Xtra Large) ble igangsatt i 2001 som en del av kommunens ”Tiltaksplan mot nazisme, rasisme og diskriminering.” Oslo Xtra Large - handler om rutiner som åpner opp for og inkluderer etniske minoriteter. Siden 2004 har det blitt arbeidet systematisk med å innarbeide etnisk likestilling i sentrale styringsdokumenter og organisasjonskulturen i etater og bydeler. Fra 2009 er dette hjemlet i Diskrimineringsloven. OXLOs budskap om toleranse og innsats mot diskriminering og rasisme er innarbeidet i kommunens planer, opplæringsprogram og organisasjonskultur. Innsatsen er forsterket og forbedret fra 2011, med informasjons- og profileringstiltak rettet mot kommunens ansatte, media og byens befolkning generelt.

Charter for integrerende byer

Oslo kommune sluttet seg i 2010 til det felleseuropeiske Charter for integrerende byer som setter standard for kommunen som arbeidsgiver, tjenesteyter og kjøper av varer og tjenester. I tråd med OXLO-politikken, forplikter kommunen seg her til at kommunale virksomheter skal gjenspeile og anerkjenne det kulturelle og språklige mangfoldet i befolkningen, gjennom rekruttering av ansatte, tilpasset tjenestetilbud, og støtte til kultur- og organisasjonsliv.

Innvandrerorganisasjoner og andre ressursmiljøer i minoritetsbefolkningen har kunnskap og kompetanse og brukes i arbeidet med å tilrettelegge de kommunale virksomhetenes tjenester. I henhold til Europarådets Intercultural index skårer Oslo høyt på lederskap og flerkulturell kompetanse. Indeksen måler i hvilken grad europeiske storbyer fører en bærekraftig flerkulturell politikk.

Global future

Oslo kommune støtter NHOs mentorprogram Global Future. Programmet mobiliserer høyt utdannede kvinner og menn med flerkulturell bakgrunn til relevante jobber og posisjoner i arbeidslivet, og gir deltakerne oppmerksomhet som gode rollemodeller for flerkulturell ungdom som satser på utdanning. Oslo kommune er landets største arbeidsgiver, og programmet øker også tilfanget av kompetente ansatte med flerkulturell bakgrunn i kommunens virksomheter.

Innsats for funksjonshemmede og seksuelle minoriteter

Kommunens mangfoldsarbeid omfatter i tillegg en innsats i forhold til funksjonshemmede. Mennesker med funksjonshemninger skal så langt det er mulig og gjennom prinsippene for universell utforming gis likeverdige muligheter til blant annet utdanning, arbeid, bolig, transport og kulturtilbud. Brukermedvirkning og samarbeid med funksjonshemmedes organisasjoner sikrer kunnskap om mangfold og kvalitetskrav. Kommunens mangfoldsarbeid

omfatter dessuten også seksuelle minoriteter. Byrådet sluttførte i 2009 den treårige Handlingsplan mot diskriminering av lesbiske, homofile og bifile. Planen hadde et fokus på homofile, lesbiske og bifile i sårbare faser i livet – i ungdomsfasen og som eldre med pleie og omsorgsbehov, samt homofile, lesbiske og bifile med minoritetsbakgrunn. Sentrale tiltak er innarbeidet i budsjett og styringsordninger som permanente ordninger i Oslo kommune.

Arbeid i forhold til etniske minoriteter

Alle virksomheter i Oslo kommune skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme etnisk likestilling og hindre diskriminering. Årsberetningene for 2010 viser at nær 40 prosent av 45 virksomheter med publikumskontakt arbeider planmessig med å tilrettelegge tjenester for en mangfoldig sammensatt befolkning, med bruk av brukerundersøkelser, synliggjøring av eksempler på best practice, samarbeid med frivillige og konsultasjon med innvandrersorganisasjoner. Nær 70 prosent har informasjons- og tilretteleggingstiltak for brukere med innvandrerbakgrunn. 40 prosent av virksomhetene tar hensyn til brukernes tros- og livssyn (60 prosent av bydelene). Nær 80 prosent av etater og bydeler hadde i 2009 iverksatt tiltak i tråd med handlingsplanen for likebehandling og rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn.

Det har vært en betydelig fremgang i kommunens mangfoldsarbeid fra 2005 til 2009. I flere sektorer er det gjort en betydelig innsats i 2009 og 2010. Publikumsundersøkelsen fra 2010 viser også at minoritetsbefolkningen er mer fornøyd med bydelenes tjenester enn majoritetsbefolkningen, og at minoritetsbefolkningen opplever at det er lagt til rette for at brukere av kommunale tjenester kan påvirke utformingen av kommunale tjenester. Minoritetene er mindre fornøyd med skole, barnehage og helsetjenester, enn majoriteten.

Groruddalssatsingen og Handlingsprogram Oslo Sør

Groruddalssatsingen er et samarbeid mellom Regjeringen og Oslo kommune med varighet fra 2007-2016. Satsingen har som mål å skape en bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprustning, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår i Groruddalen.

Det er 4 satsingsområder; 1) miljøvennlig transport i Groruddalen, 2) Alna, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø, 3) bolig-, by- og stedsutvikling og 4) oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering.

Oslo Sør-satsingen (Handlingsprogram Oslo Sør) er et initiativ fra bydel Søndre Nordstrands politikere og er også et ti års samarbeid mellom stat og kommune. Satsingen skal forsterke inkludering, bedre folkehelsen og trygge bomiljøene i Bydel Søndre Nordstrand.

Et viktig formål med satsingen er å styrke barnehagene, skolene og legge økt vekt på språkopplæringen. Det er fem hovedsatsingsområder; 1) oppvekst, 2) deltagelse og medvirkning, 3) kvalifisering til og deltagelse i arbeidslivet 4) kultur og bo- og nærmiljø og 5) folkehelse.

Frivillighet

Frivillige og ideelle organisasjonen dekker et bredt spekter av områder innenfor helse- og sosialsektoren. Noen driver tjenesteproduksjon, som for eksempel Fransiskushjelpen og Alternativ til vold (ATV); noen representerer fellestiltak som Nettverket for besøkstjenester; noen arbeider med folkehelsetiltak som Aktiv på dagtid; mens andre tar sikte på å synliggjøre frivillighet og rekruttere frivillige; Frivillig-Jeg-kampanjen. Noen av de store aktørene dekker flere tiltak, mens andre er brukerorganisasjoner og stiftelser som dekker et avgrenset område;

til dels lovpålagte brukermedvirkningsorganer. Finansieringsgrunnlaget varierer mye — fra et mindre driftstilskudd til fullfinansiering fra kommunens side.

Organisasjonene bidrar til å realisere kommunale vedtak og nasjonale prioriteringer, samt at de kan gi en større fleksibilitet i tilbudet enn hvis kommunen selv skal dekke disse saksområdene.

Mange frivillige organisasjoner har basis i etniske, kulturelle og religiøse minoritetsmiljøer. Rådet for innvandrers organisasjoner i Oslo representerer 300 organisasjoner.

Brukermedvirkning er lovfestet innenfor helse- og sosiallovgivningen. Ikke alle brukergrupper har aktive brukerorganisasjoner. utfordringene for kommunen er hvordan den kan bidra til å styrke organisasjonenes muligheter for å delta i råd og utvalg ved å bidra til kompetanseutvikling hos deres brukerrepresentanter, og hvordan kommunen kan oppdatere og styrke kompetansen omkring brukermedvirkning i bydelenes tjenesteapparat.

Frivillighetsportalen.no ble formelt lansert 15. september 2010. Portalen ble til etter initiativ fra en arbeidsgruppe, bestående av Oslo kommune v/Helse- og velferdsetaten og seks frivillige organisasjoner. Det er en felles utfordring for organisasjonene å nå ut til publikum med sine tilbud og å rekruttere flere frivillige. Frivillighetsportalen dekker profilsider for organisasjonene, en arrangementskalender samt mulighetene for å legge ut oppdrag for frivillige. Informasjonen som legges ut, skal gjøres av organisasjonene selv.

12 Trivsel, tjenestekvalitet og brukerdiallog

For femte gang ble det i 2010 gjennomført en større undersøkelse som måler oslofolks trivsel i byen og tilfredshet med de kommunale tjenestene (Publikumsundersøkelsen). Den ble gjennomført av TNSgallup. Undersøkelsen er sentral for kommunes arbeid med å tilpasse tjenestene til befolkningens behov og legge til rette for at byens innbyggere kan trekkes inn i utforming og utvikling av byen. Publikumsundersøkelsen 2010 finnes på følgende nettside: <http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/article187815-10927.html>

12.1 Nærområde og miljø

Andelen som trives i Oslo og i nærområdet sitt har økt med henholdsvis 5 og 6 prosentpoeng siden 2004. 80 prosent av innbyggerne i Oslo svarer at de trives svært godt i byen og nærområdet der de bor. Trivselen er sterkest i de vestlige bydelene samt Nordstrand og Østensjø, og lavest i de østlige bydelene og Søndre Nordstrand. Dette geografiske mønsteret går igjen i svært mange av de spørsmålene rapporten berører.

Et flertall av innbyggerne føler seg også knyttet til byen (66 prosent). Andelen som føler tilknytning til Oslo har utviklet seg positivt i forhold til de tidligere undersøkelsene. Blant hovedresultatene om opplevelsene av bymiljøet er at:

- flere enn før oppgir at de er en del av et godt naboskap.
- tilfredsheten med det kollektive transporttilbudet i nærområdet er økende.
- det er svært store forskjeller mellom bydelene i opplevelsen av luftkvaliteten. De bydelene som ligger høyere i topografien har vesentlig bedre luftkvalitet enn de bydelene som ligger lavt og sentrumsnært.
- tilfredsheten med parkene og uteområdene har økt siden 2007.
- tilfredsheten med badevannskvaliteten er tilbake på nivået i 2004 etter nedgangen i 2007.

Barns oppvekstmiljø

Tilfredsheten med barns oppvekstmiljø varierer sterkt mellom bydelene, spesielt når det gjelder tilgangen på naturlige friområder for barn (fra 30 til 68 prosent fornøyde).

Kulturtilbudet for barn vurderes som vesentlig dårligere enn det generelle kulturtilbudet i Oslo (31 vs. 66 prosent fornøyde), men har blitt noe bedre siden 2007 (6 prosentpoeng bedre). Innbyggerne er også noe mer fornøyde med fritidstilbudet for barn totalt sett (en økning fra 30 til 35 prosent).

Trygghet og politiets innsats/tilstedeværelse

Opplevelsen av trygghet og politiets innsats/ tilstedeværelse er stabil, både lokalt og i sentrum. Befolkningen føler seg trygge i nærområdet sitt, spesielt på dagtid, men mange føler seg utrygge i Oslo sentrum, særlig på kveldstid. Tilfredsheten med politiets innsats og tilstedeværelse i Oslo sentrum er lav.

Tilfredshet med de kommunale tjenestene

Den generelle tilfredsheten med det offentlige tjenestetilbudet i Oslo er høyere i 2010 enn tidligere år.

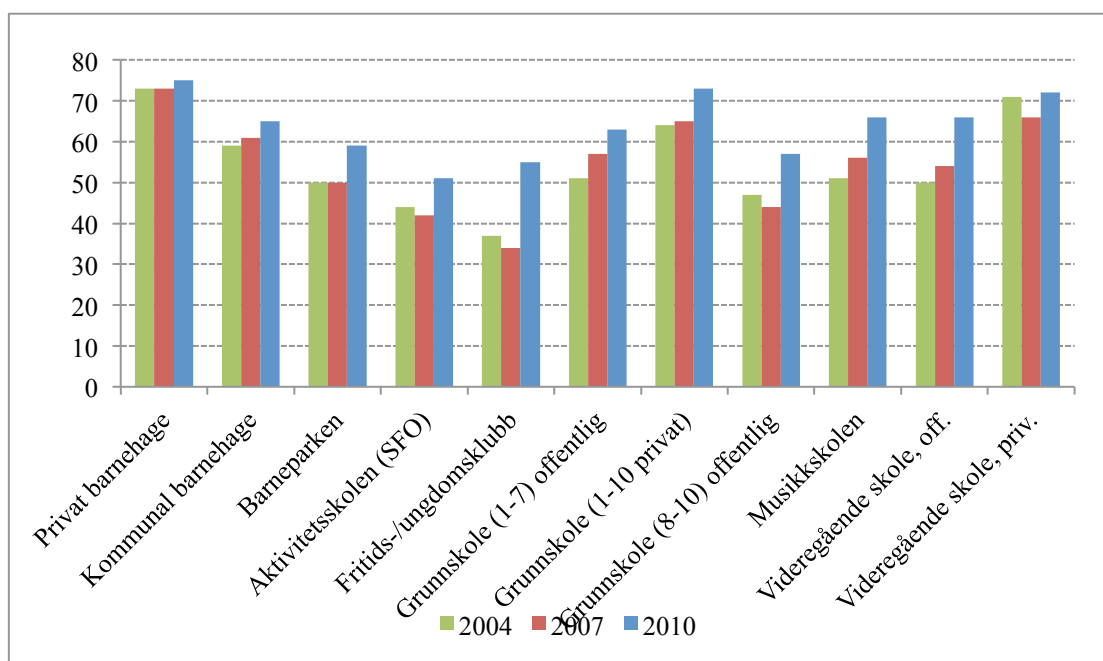
- Publikums inntrykk av dekningen/ omfanget av flere offentlige tjenester har blitt bedre spesielt når det gjelder barnehageplasser.
- Innbyggerne er mer fornøyde med returpunktene for gjenvinningsavfall.
- Brukertilfredsheten har økt betydelig i 11 av 12 vurderte tjenester innen barnehage og skole. Tilfredsheten har ikke sunket i noen av de vurderte tjenestene. Tilfredsheten med grunnskolens ungdomstrinn (8-10) har økt med 13 prosentpoeng (fra 44 til 57 prosent fornøyde) og tilfredsheten med det offentlige tilbudet på videregående skoles nivå har økt med 12 prosentpoeng (fra 54 til 66 prosent fornøyde).
- Brukertilfredsheten har økt i 11 av 13 vurderte tjenester innen helse og omsorg, og er stabil for de øvrige tjenestene (ingen betydelig endring). Økingen i brukertilfredsheten er størst når det gjelder helsestasjonene (fra 53 til 65 prosent fornøyde) og den kommunale tannlegevakten (fra 42 til 51 prosent fornøyde).
- Brukerne er mer fornøyde med bibliotek-tjenestene enn før (økning fra 65 til 77 prosent fornøyde).
- Tilfredsheten med drikkevannskvaliteten har økt betydelig (fra 50 til 71 prosent fornøyde).
- Innbyggerne er kritiske til vedlikeholdet av veiene i boligstrøkene, og spesielt misfornøyde med standarden på veidekket. De er også kritiske til vedlikeholdet av fortau, gang- og sykkelveier, og spesielt snøryddingen. Det har ikke skjedd noen betydelige endringer i disse forholdene siden 2007.
- Tilfredsheten med det kollektive transporttilbudet i nærområdet har økt, og andelen kollektivbrukere fortsetter å øke. Nå bruker 36 prosent av innbyggerne over 15 år kollektivtransport daglig, mot 31 prosent i 2007 og 27 prosent i 2004.

I figur 12.1 og 12.2 vises utviklingen i brukertilfredshet med to sentrale tjenesteområder. Tjenestene til barn og unge kjennetegnes av høy grad av brukertilfredshet. Alle tjenestene har en majoritet av fornøyde brukere. Det er fremgang i brukertilfredshet for alle tjenester.

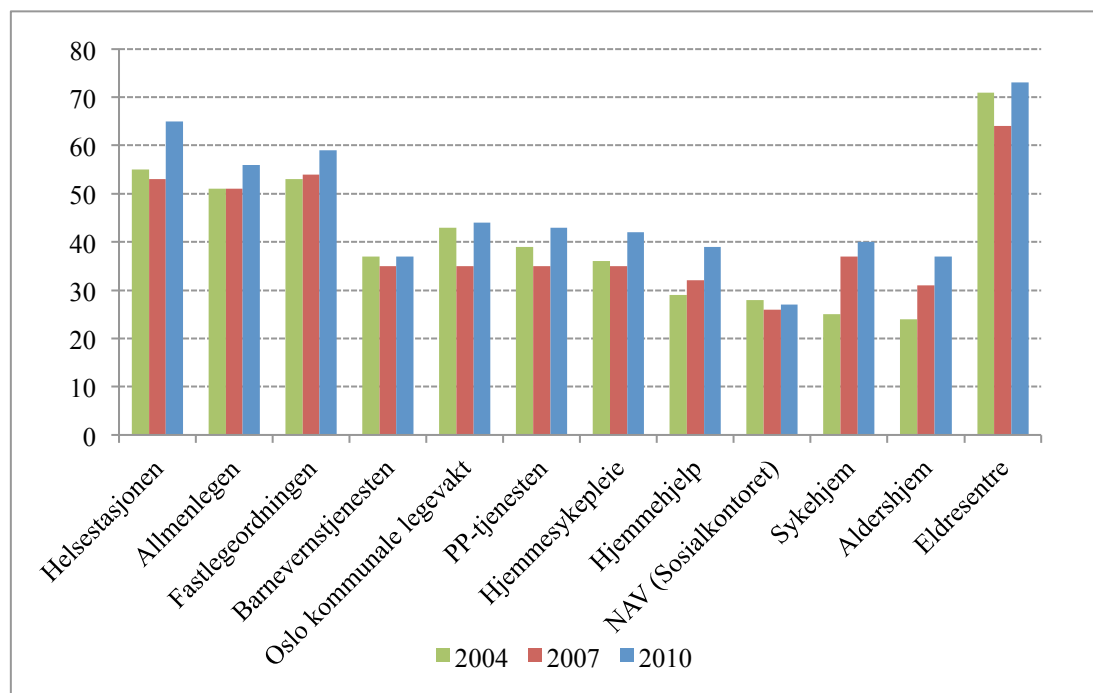
Tjenestene innen pleie og omsorg kjennetegnes av lavere brukertilfredshet, men også her er det en positiv utvikling for alle tjenester.

Figur 12.1 Andel fornøyde brukere av tjenester rettet mot barn og unge - 2004/2007/2010.

Kilde: Publikumsundersøkelsen 2004, 2007 og 2010

Figur 12.2 Andel fornøyde brukere av tjenester innenfor området helse og omsorg – 2004,2007,2010.
Kilde: Publikumsundersøkelsen 2004, 2007 og 2010

Eldres levekår

De eldre er gjennomgående mer fornøyde med egne levekår enn tidligere, spesielt når det gjelder aktivitetstilbudet og steder å møtes for eldre. Publikums inntrykk av levekårene for eldre er imidlertid betydelig dårligere enn det inntrykket de eldre selv sitter igjen med, og dette inntrykket ser til å være stabilt. Det såkalte ”omdømmegapet” mellom brukervurderinger og publikumsvurderingene har økt for samtlige av de vurderte forholdene på dette området.

12.2 Demokrati og muligheter for å påvirke

Innbyggerne i Oslo opplever i liten grad at kommunen og bydelene legger til rette for deres påvirkning. Innbyggerne har begrenset tiltro til at de kan påvirke kommunale beslutninger. Dette samstemmer med det generelle inntrykket fra tilsvarende undersøkelser gjort i andre kommuner og resultatene fra KS kommuneundersøkelser. Disse forholdene har ikke endret seg siden 2007.

Tilfredsheten med informasjonen fra Oslo kommune har økt litt siden 2007. Innbyggerne henter vanligvis informasjon fra Oslo kommune på hjemmesidene til kommunen, i lokale bydelsaviser, i riksaviser og på TV.

Basert på innbyggernes vurderinger vil den beste informasjonsstrategien for kommunen være en mediemiks bestående av kommunens nettsider, lokale bydelsaviser, riksdekkende aviser, brev og e-post, egne trykksaker og radio/TV, i denne prioriteringsrekkefølgen.

Publikumsundersøkelsen viser flere områder der Oslo kommune har utfordringer. Nedenfor redegjøres kort for oppfølging på enkelte av disse områdene:

- Medvirkning/demokrati – medvirkning i planprosesser
- Utvikling av nye elektroniske tjenester og saksbehandling
- Utvikling av kommunens kundesentre
- Utvikling av tjenestekvalitet – innovasjon.

Medvirkning

Plan- og bygningsloven stiller krav til medvirkning i planprosesser: § 1-1, 4. ledd fastslår at *”Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet, og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter”*. Mer konkret fastslår Plan- og bygningsloven at ved igangsetting av planarbeidet, skal berørte offentlige organer og andre interesserte varsles. Videre skal forslag til kommune- og reguleringsplan sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn. Frist for å gi uttalelse skal være minst seks uker. I tillegg til de formelle kravene, vil det i noen planoppgaver være aktuelt med et utvidet medvirkningsopplegg, for eksempel med medvirkningsmøte ved oppstart av planarbeidet.

Et evt. utvidet medvirkningsopplegg må tilpasses den konkrete planoppgaven. Ved utarbeiding av private detaljreguleringsplaner er det normalt ikke et medvirkningsopplegg utover de krav loven stiller. For større planarbeider i regi av Oslo kommune utarbeides det gjerne et eget informasjons- og medvirkningsopplegg tilpasset den konkrete oppgaven.

Å kunne enkelt skaffe seg informasjon om planarbeidet, er en viktig forutsetning for innbyggernes medvirkning. Aktuelle informasjonskanaler er trykte medier som Plan- og bygningsetatens egen avis Byblikk, stands/utstillinger som Oslos årlige miljøfestival med stands på Karl Johans gate og stadig viktigere: digitale kanaler. Digitale informasjonskanaler gir mulighet for enkelt å tilrettelegge for innbyggernes innspill. Eksempel på dette er kommuneplanarbeidet, der det via kommunens nettside er opprettet en egen ”postkasse” for innspill (<http://www.kommuneplan.oslo.kommune.no/>) og nettstedet for Fjordby- og Bjørvikaenheten (<http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no>). Nettsidene gir også oppdatert informasjon om arbeidet. For arealplanleggingen er Plan- og bygningsetatens egen nettside en viktig informasjonskanal, og etaten har nå også opprettet egne profilsider på Facebook og Twitter, som gir bedre muligheter til å følge kommunens arealplanarbeid.

Informasjons- og medvirkningsmøter gir mulighet for mer direkte kontakt mellom innbyggerne og Oslo kommune. Eksempler på slike møter kan være åpen halvtime i bydelsutvalgenes møter, og mer omfattende workshops/verksteder og charretter. Ved oppstart av arbeidet med kommuneplanens arealedel planlegges det fire åpne byområdeviser møter som også inkluderer et eget opplegg med medvirkningsverksteder. I tillegg skal det utarbeides mulighetsstudier for alternative byplangrep i arealplanarbeidet, som vil kunne presenteres i en utstilling

Loven understreker at kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge (§5.1 2.ledd). Det planlegges derfor egne kommuneplanmøter med sentralt ungdomsråd og med rådet for innvandrersamfunnene.

12.3 Tjenestekvalitet – nye løsninger

Innovasjon er gjennomføring av en vesentlig endring i måten organisasjonen opererer på eller i de varer og tjenester den leverer. Innovasjon skjer i offentlig sektor i mange former. Det omfatter både politikkutforming, forvaltning og tjenestetilbud.

En nordisk undersøkelse (SSB) viser at innovasjon i offentlig sektor er utbredt. I norsk sammenheng rapporteres at fire av fem offentlige virksomheter har gjort innovasjoner og at det er mer omfattende innovasjon i statlig enn kommunal sektor. Det foreligger ikke tall for Oslo kommune.

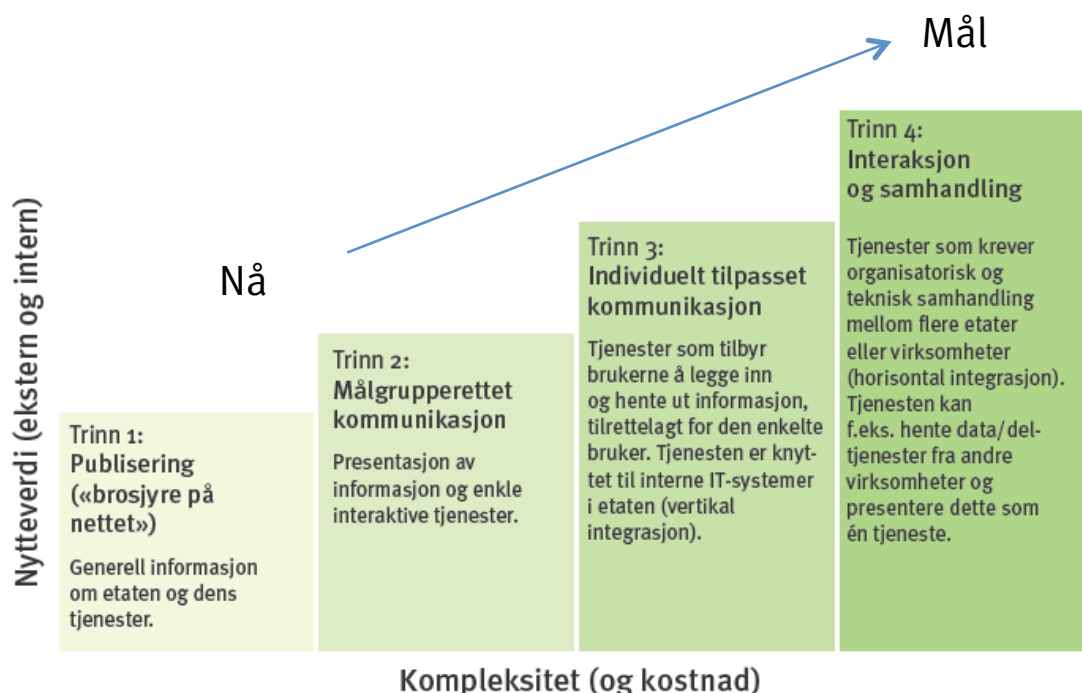
Eksempler på områder der det skjer offentlige innovasjoner er E-governance, lansering av nye eller vesentlig forbedrede tjenester, systemer for offentlige anskaffelser, forenkling av regelverk, teknologiutvikling, utvikling av kommunikasjonen med omgivelsene og organisasjonsutvikling. Organisasjonsutvikling omfatter bl.a. nye ledelsesmetoder, nye metoder for organisering av arbeidsansvar, nye metoder for innhenting av kunnskap

Den sterke befolkningsveksten i Oslo utfordrer eksisterende organisasjon og tjenesteløsninger. Andre store utfordringer som klimautviklingen, samhandlingsreformen (ny organisering av forholdet mellom første- og andrelinjetjenesten) og regional utvikling viser også at innovasjon og fornyelse må stå sentralt i kommunens planarbeid.

12.4 Publikumskontakt – elektroniske tjenester og brukerdialog

Byrådet har igangsatt arbeid for å forbedre samhandling med innbyggerne via elektroniske medier. Oslo kommune tilbyr i dag via digitale kanaler som www.oslo.kommune.no relativt få elektroniske tjenester til kommunens innbyggere og næringsliv. Det er et stort potensial for elektronisk samhandling internt mellom kommunens virksomheter og mellom kommunen og innbyggere, foreninger og næringsliv. De tjenestene som finnes er som regel begrenset til innsending av søknad, hvorpå søknader mv blir behandlet på tradisjonell manuell måte. Det er et mål å utvikle effektive nettbaserte løsninger, men dette forutsetter etablering av en IKT-teknisk ”grunnmur”. Utviklingsarbeidet har som mål at brukerne skal kunne orientere seg i tjenestetilbud, rettigheter og plikter, føre dialog med kommunen om egne saker og utføre flest mulig oppgaver i form av selvbetjening på nettstedet. Dette betyr at Oslo kommune skal videreutvikle tjenester i tråd med tjenestetrappen, slik at kommunen er stand til å levere tjenester på trinn tre og fire, jf figur 12.3.

Figur 12.3 Tjenestetrappen
(Kilde: St.melding nr. 17 (2006-2007).

Nå-situasjonen er at kommunen har få og mangelfulle elektroniske tjenester. Det er også manglende integrasjon med sakssystemer. Dette reduserer nytteverdi og effekt, spesielt i forhold til gjenbruk og forvaltning av fellesinformasjon/data. Manglende fellesfunksjonalitet er et hinder for utvikling av nye elektroniske tjenester. Dette gjelder både innloggings- og autentiseringsløsning, elektronisk utsendelse, status og innsynsløsning og felles kartløsning for å nevne noe. Det er også begrensninger i dagens IKT-infrastruktur og behov for oppgradering av kommunens grunnmur for presentasjon og tilgjengeliggjøring av elektroniske tjenester.

Utviklingen av elektroniske tjenester skal skje med brukerne i fokus. Tjenestene skal være integrert mot de bakenforliggende saksbehandlingssystemene. I tillegg til å imøtekomme brukerbehov, er dette sentralt for å sikre en kvalitativ og effektiv løsning internt i kommunen. Publikum skal kunne få innsyn og informasjon om status i saken underveis. F.eks. hvis en tjeneste av sikkerhetsmessige årsaker krever innlogging, skal det skje i brukergrensesnitt som er felles for alle tjenester. Brukeren skal kunne bruke de elektroniske id'ene (eID) som er utviklet i felles offentlig regi (ref ID-porten og MinID). Dette blir en del av kommunens standard nettsider og utvikles ved oppgradering av kommunens nettløsninger. Brukeren skal få presentert den informasjonen som kommunen allerede sitter med om vedkommende. Dette forutsetter integrasjon mellom tjenestene, fag- og sakssystem samt fellesregistre. Journal og arkiv området er også sentralt for etablering av elektroniske tjenester, og området må utredes og løsninger etableres.

Det er fastsatt følgende strategi for utvikling av elektroniske tjenester:

- Kommunen skal satse på utvikling av elektroniske tjenester og sikre eksterne brukere et digitalt førstevalg
- Fokus for kommunens helhetlige satsing skal være på elektroniske tjenester som er integrert med sakssystemer og individuelt tilpasset (jf. trinn 3 og 4 i tjenestetrappen)
- Trinnvis utvikling av elektroniske tjenester gjennom etablering av fellesfunksjonalitet.

13 Oslo kommunes økonomi

Oslo kommunes økonomi blir påvirket av en rekke internasjonale, nasjonale og regionale forhold. Skattesystem, skatteregler og svingninger i skattyternes næringsinntekter, aksjeutbytte og aksjekursene er blant faktorer som påvirker Oslo kommunes inntekter. Størrelsen på rammetilskuddet fra staten avhenger av Stortingets beslutning om rammer, Oslos egen befolkningsutvikling og endringer i inntektssystemet.

13.1 Konjunkturer og økonomisk usikkerhet

Inntektsutviklingen i Oslo er avgjørende for både kommunens økonomiske handlefrihet og for utvikling av kommunens tjenestetilbud. Det er stor usikkerhet om inntektsutviklingen; både for Norge og for Oslo.

Statistisk sentralbyrå skriver i Økonomiske analyser 1/11: Om norsk økonomi:

”Moderat konjunkturoppgang i annet halvår 2010 ventes å bli avløst av litt høyere vekst. Økt innenlandsk etterspørsel driver oppgangen, mens vekstimpulsene fra utlandet blir beskjedne i de første årene. Konjunkturoppgangen vil trolig bidra til at arbeidsledigheten vil falle de neste årene. Lønnsveksten vil ta seg noe opp, men det vil også rentene og den underliggende inflasjonen.” og de fortsetter med OECD-landene ”Den økonomiske utviklingen i OECD-landene i fjor var preget av gjeninnhenting etter det kraftige fallet under finanskrisen. Arbeidsledigheten har likevel bitt seg fast på høye nivåer, og samlet sett er OECD fremdeles inne i en dyp lavkonjunktur.”

Norges Bank skriver om verdensøkonomien i sin Pengepolitiske rapport 1/11:

”Verdensøkonomien vokste mer enn ventet i fjor. Særlig var utviklingen bedre i USA og i fremvoksende økonomier som India og Kina. I Europa er bildet todelt. Flere land i Sør-Europa har store gjeldsproblemer og svak økonomi.” . . . ”Utsiktene for verdensøkonomien er usikre. Det er store ubalanser i internasjonal handel. Flere land må redusere offentlige utgifter kraftig og øke skattene for å få kontroll med en raskt økende statsgjeld. Det kan dempe veksten.”

Arbeidsledigheten i Oslo har vært høyere enn arbeidsløshet i resten av Norge. Statistisk sentralbyrå antar at arbeidsledigheten har nådd en topp og er i ferd med å gå sakte ned.

Oslo kommunes rammebetingelser påvirkes av flere faktorer som vil ha konsekvenser for inntekter og utgifter og dermed for nivået på tjenestetilbudet fremover. Viktige faktorer er:

- Mye av veksten i de frie inntektene vil spises opp av økte utgifter som følger av demografisk utvikling.
- Det kan komme bindinger på bruken av de frie inntektene. Dette er varslet i kommuneproposisjonen for 2012, og henger ofte sammen med at staten vil påvirke tjenesteproduksjonen på bestemte områder. Kommunens økonomiske handlefrihet begrenses som følge av lover og andre føringer fra sentrale myndigheter, for eksempel rettighetsfesting av stadig flere tilbud til befolkningen.

- I siste økonomiplan har det vært nødvendig å innarbeide betydelige økninger i pensjonskostnadene. I budsjettet for 2011 er det lagt inn 340 mill. kroner ekstra til pensjoner. Levealderen vil øke fremover, og det vil øke nivået på pensjonspremiene. Det kommer også en pensjonsreform, men det er usikkert hvilke virkninger den vil få, ikke minst sett i lys av økende levealder.
- Det er grunn til å forvente at rentenivået på sikt vil være høyere enn det er nå. Dagens rentenivå er bl.a. som følge av finanskrisen på et historisk lavt nivå. Økt rentenivå vil få stadig større betydning for kommunens økonomi pga økningen i lånegjelden som følge av store investeringer i sosial infrastruktur knyttet til en sterk befolkningsvekst.

Tidligere erfaringer tilsier at konjunkturutslagene ofte er større i Oslo enn i resten av landet og at virkningen for Oslo kommunes skatteinntekter også er større. Dette henger sammen med at Oslos innbyggere har en stor andel konjunkturutsatte inntekter, særlig næringsinntekter, aksjeutbytte og nettogevinst ved salg av aksjer. Det er ventet at disse selvangivelsespostene vil variere fra år til år.

13.2 Kommunens nåværende økonomiske situasjon

Driftsinntekter

Kommunens inntekter består i hovedsak av frie inntekter, øremerkede statstilskudd og brukerbetaling.

Øremerkede statstilskudd og brukerbetaling øker med aktivitet på det aktuelle området, og reduseres dersom aktiviteten går ned.

Kommunens frie inntekter består av egne skatteinntekter og rammetilskudd fra staten. Skatteinntektene i Oslo utgjorde i 2010 88,9 prosent av kommunens frie inntekter. Tilsvarende tall for hele Norge var 62,5 prosent. De senere årene har staten gjennom fastsettelse av den kommunale skattøren redusert skattenes andel av kommunenes inntekter. Samtidig er rammetilskuddet økt. Fra 2011 er skatteandelen satt ned fra 45 til 40 prosent. Dette gir negative utslag for Oslo, fordi Oslo i større grad enn andre kommuner finansieres ved egne skatteinntekter.

I rammetilskuddet er det en ordning som utjevner skatteinntekter. For Oslo hadde dette i 2010 den effekt at kommunen ble trukket 3 088 millioner kroner i rammetilskudd. Dette ble fordelt til kommuner og fylkeskommuner i resten av landet. Trekket tilsvarer 5 300 kroner pr innbygger i Oslo og fordelt utover resten av landet utgjør det 720 kroner pr innbygger.

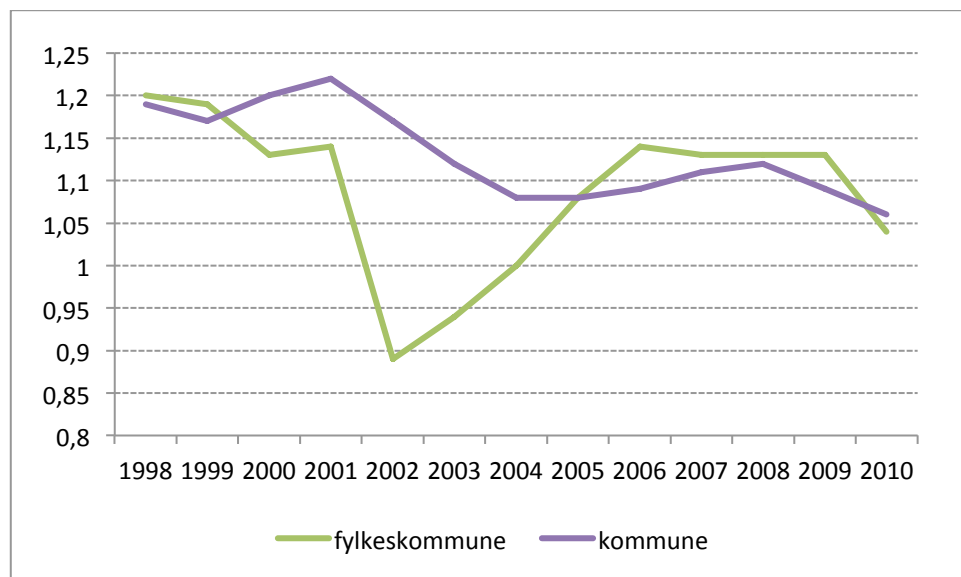
I 1998 lå Oslos fylkeskommunale utgiftskorrigerte³⁷ frie inntekter 20 prosent over landsgjennomsnittet for fylkeskommunene. Tilsvarende tall for de kommunale inntektene var 19 prosent over landsgjennomsnittet av kommunene. I 2010 ligger inntektene bare 5 prosent over landsgjennomsnittet.

---

³⁷ Variasjoner i utgiftsbehov beregnes ved bruk av fordelingsnøkler i det statlige inntektssystemet. Fordelingsnøkler skal fange opp variasjoner i demografiske, sosiale og geografiske forhold m.m.

Det er mange faktorer som har bidratt til denne utviklingen. Sterkere grad av skatteutjevning er en av forklaringsfaktorene.

Figur 13.1 Utgiftskorrigerte frie inntekter Oslo i forhold til gjennomsnitt for alle norske kommuner (landsgjennomsnitt=1)

Driftsutgifter

Oslo kommunes utgifter i 2010, eksklusiv utgifter til kjøp av tjenester internt i kommunen, utgjorde 39,8 mrd. kroner. Det er imidlertid forskjell på finansieringen av kommunens ulike tjenester. Noen er finansiert i hovedsak ved bevilgninger i kommunens budsjett, mens andre har en stor del av sine inntekter ved øremerkede tilskudd fra staten eller ved betaling fra brukerne. Vann, avløp og renovasjon er et selvfinansierende område der brukerbetalinger skal dekke alle utgifter.

Befolkning

Demografiske forhold påvirker både kommunens inntekts- og utgiftsside. Skatteinntektene påvirkes av antall innbyggere i yrkesaktiv alder. Rammetilskuddet påvirkes av antall innbyggere og deres fordeling på aldersgrupper. Utgiftene er særlig påvirket av utviklingen i de aldersgruppene som er de største brukere av kommunale tjenester, i hovedsak barn, unge og eldre. Når forholdet mellom aldersgruppene endrer seg, påvirkes også den økonomiske handlefriheten. For en rekke tjenester er det en klar sammenheng mellom størrelsen på aldersgruppen og utgiftsbehovet. Demografiske utviklingstrekk indikerer strukturelle endringer som på lengre sikt kan kreve omstillinger i kommunens tjenesteapparat og som også påvirker kommunens samlede inntektsramme. Omfanget av slike endringer på kort og lang sikt må derfor tas hensyn til, jf kap. 3.

Økt befolkning betyr økt etterspørsel etter kommunale tjenester. I tillegg til at kommunale driftsutgifter øker med økt befolkning, må kommunen også investere mer i bygninger og annen infrastruktur.

Investeringer i anleggsmidler**Tabell 13.1 Investeringer i anleggsmidler 2007-2010***

Investeringer i anleggsmidler - mill.kr	2007	2008	2009	2010
Skolebygg	1 141	1 373	2 203	1 551
Omsorgsboliger/sykehjem/institusjoner	700	360	70	225
Barnehager	877	869	1 355	636
Kommunale utleieboliger	247	195	189	155
Samferdsel/kommunaltekniske anlegg	1 248	1 400	1 770	2 213
Kirke, kultur, idrett og friluftsliv	372	524	1 672	1 197
Byutvikling	268	241	304	248
Øvrig (inventar, IKT, maskiner, biler etc.)	236	289	270	334
Sum totalt Oslo kommune	5 089	5 251	7 833	6 559

*Kollektivtransporten i Oslo er organisert i aksjeselskaper og investeringene innenfor dette området fremkommer dermed ikke i tabellen.

I den grad kommunens investeringer i anleggsmidler er finansiert ved låneopptak, øker kommunens lånegjeld. I budsjettene legger en opp til en viss overføring fra drift til investeringer, men gjelden vil øke mye fremover.

13.3 Kommunens økonomi fremover

Store investeringer som følge av voksende befolkning og økte pensjonskostnader gir økonomiske utfordringer fremover.

Resultatgrad/resultatmål

For å beskrive kommunens økonomiske situasjon kan det brukes ulike begreper. Et viktig begrep er netto driftsresultat. Denne størrelsen er driftsinntekter fratrukket driftsutgifter og netto finansposter. Netto driftsresultat disponeres til flere formål, bl.a. avsetninger til ulike fond og overføring til investeringer. Den delen av netto driftsresultat som avsettes til fond, er dels bundne avsetninger (jfr VARsektor) og dels selvpålagte avsetninger (jfr for eksempel inntekter fra parkeringsavgifter som avsettes til parkeringsfondet, og overskudd fra piggdekkgebyrordningen som avsettes til vintervedlikeholdsfondet). I praksis blir deler av disse selvpålagte avsetningene brukt til å finansiere investeringer, jfr parkeringsfondet som brukes for å finansiere Trafikketatens og deler av Samferdselsetatens investeringer.

For å beregne et mest mulig meningsfylte tall for kommunens økonomi, gjøres det visse korreksjoner før en beregner resultatgraden. Det korrigeres for selvfinansierende miljøetater, for refusjon av investeringsmoms og for ubrukte øremerkede midler. Resultatgraden med disse korreksjonene har gått ned, og resultatet i 2010 var 0,7 prosentpoeng under minimumsnormen på 1,5 prosent.

	2007	2008	2009	2010
Resultatgrad	5,90 %	1,90 %	1,70 %	0,80 %

Overføring fra drift til investering viser i hvilken grad kommunen klarer å driftsfinansiere investeringer. Jo større dette beløpet er, jo mindre opptak av lån vil det være behov for, noe som gir lavere fremtidige rente- og avdragsbelastning på driftsbudsjettet og dermed større økonomisk handlefrihet.

Størrelsen «overføring fra drift til investering» er et viktig element i vurderingen av kommunens økonomi og fremtidig handlefrihet. Overføringene har gått ned de senere år.

I mill. kr	2007	2008	2009	2010
Overføring fra drift til investering - samlet	1 729	1 370	1 243	746

Gjeldsgrad

Etter kommuneloven gis kommunene anledning til å lånefinansiere sine utgifter i investeringsbudsjettet. Rente- og avdragsutgiftene må finansieres av inntektene i driftsbudsjettet. Oslo kommune har over flere år vært i en situasjon med relativt lav lånegjeld – dels på grunn av investeringsetterlep, men hovedsakelig på grunn av et moderat investeringsnivå samtidig som egenfinansieringen av investeringene med overførte midler fra driften og salg av eiendeler har vært relativt høy.

På grunn av sterk befolkningsvekst med påfølgende store investeringer og liten grad av egenfinansiering, vil kommunens lånegjeld øke relativt kraftig i årene som kommer. En slik økning medfører igjen at belastningen med renter og avdrag i driftsbudsjettet blir større. Da det er driftsinntektene som skal betjene gjelden, er det viktig å se hvordan lånegjelden utvikler seg i forhold til driftsinntektene. Dette benevnes som gjeldsgrad. Oslo er for tiden inne i en periode med stor befolkningsvekst som medfører et stort behov for investeringer til å bygge ut kommunens tjenester. Disse investeringene blir bare i begrenset grad finansiert ved egenkapital og det er derfor nødvendig med betydelige låneopptak. Kommunens gjeld har derfor vist en økende tendens de senere årene:

	2007	2008	2009	2010
korrigert brutto langsiktig lånegjeld i Oslo kommune	2,7	11	16,9	20,3
Gjeldsgrad	28 %	34 %	48 %	55 %

Økningen må forventes å vedvare også utover kommende økonomiplan, som følge av at det forventes en årlig befolkningsvekst på ca. 10 000 innbyggere helt frem mot 2030. Stor befolkningsvekst i årene fremover gjør at Oslo kommune på kort sikt ikke kan forvente å nå sitt mål om en stabil gjeldsgradsutvikling.

For å redusere veksten i kommunens gjeldsgrad er det i hovedsak to tiltak som vil kunne ha stor effekt: Økt salg av kommunens eiendeler for å erstatte lånefinansiering, samt å redusere omfanget av investeringskostnadene ved større fokus på standardisering og nøkternhet, spesielt i forhold bygging av skoler, barnehager og sykehjem. Et arbeid med dette ble påbegynt i 2009. Økende gjeldsgrad betyr økte finanskostnader i form av rente- og avdragsbetalinger, noe som vil redusere den fremtidige økonomiske handlefriheten til kommunen. Det gjør også kommunen sårbar overfor økt rentenivå.

Lånefondet

I praksis skjer låneopptakene i Lånefondet som er kommunens egen interne «bank» som hovedsakelig tar opp sertifikat- og obligasjonslån i finansmarkedet. Disse midlene lånes ut til bykassen og de kommunale foretakene (KF). I perioder hvor bykassen har overskuddslikviditet plasserer bykassen dette som innskudd i Lånefondet. Lånefondet kan dermed bruke av disse midlene fremfor ekstern opplåning i finansmarkedet for å finansiere sine utlån til bykassen og KF.

Usikkerhet om rentenivå

Økt gjeldsgrad i planperioden binder opp kommunens økonomiske handlefrihet fremover. Størrelsen på rentene som må betales avhenger av rentenivået, og med økt gjeldsgrad blir kommunens økonomi mer påvirket av rentenivået.

14 Arealbruk og utbyggingsmønster

14.1 Utbyggingsmønster og omfang for bolig, næring, skoler og barnehager 2000 - 2011

Boligbygging i Oslo

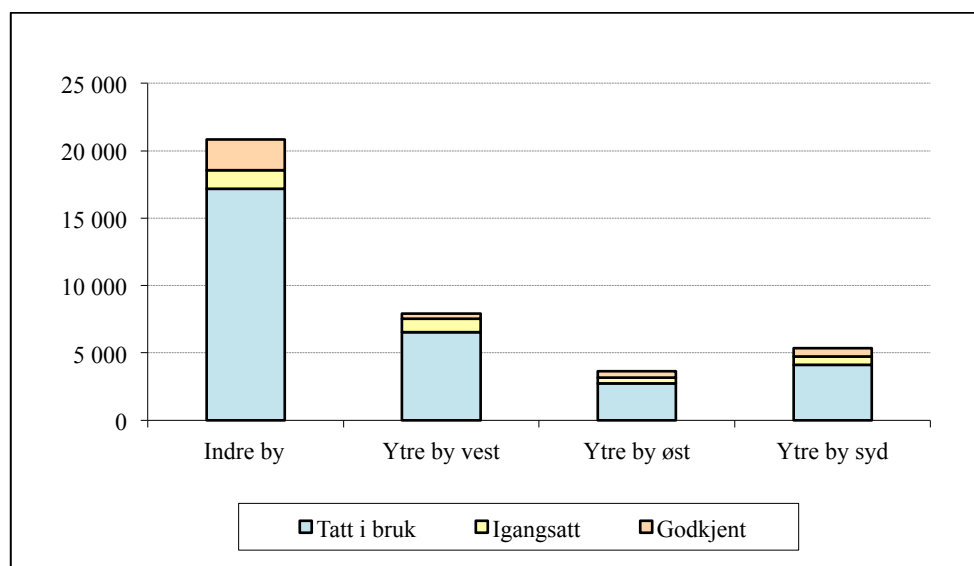
I tabell 14.1 oppsummeres boligutbyggingen i henhold til områdeinndelingen i arealstrategikartet i Kommuneplan 2008. I tillegg er "Sentrums randsoner" inkludert. Kategorien "Allsidig bymiljø med stor andel boliger" har flest boliger i perioden (43,9 prosent). Deretter følger "Boligområder for øvrig" med 22,3 prosent. Småhusplanområdene følger deretter med drøyt 3 600 boliger (9,6 prosent). I virkeligheten ligger dette nokså konjunkturuavhengige tallet på nesten 4 000 boliger. Denne reduksjonen skyldes at noe av boligutbyggingen innenfor Småhusplanen har funnet sted i nærheten av stasjoner og knutepunkt og inngår der.

Tabell 14.1 Boligbygging i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011 etter kommuneplankategori

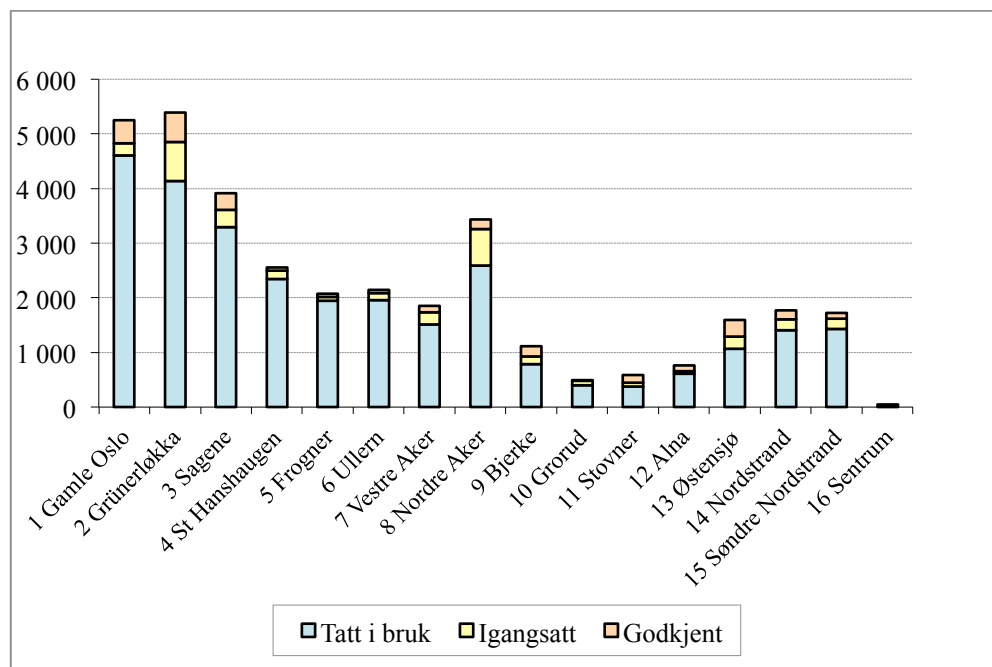
Kilde: Plan- og bygningsetaten Oslo kommune/Matikkelen.

Kommuneplankategori	Sum boliger		Tatt i bruk	Igangsatt	Godkjent
Allsidig bymiljø	16 580	43,9 %	12 980	1 571	2 029
Sentrum	98	0,3 %	85	0	13
Sentrums randsoner	3 003	7,9 %	2 834	42	127
Fjordbyen	635	1,7 %	495	0	140
Område for knutepunktutvikling	2 451	6,5 %	2 307	35	109
Område for knutepunktutvikling sent i perioden	134	0,4 %	110	8	16
Stasjonsnære områder	2 185	5,8 %	1 782	96	307
Kat.1 småhusplan	633	1,7 %	528	51	54
Småhusområde	3 635	9,6 %	2 806	540	289
Boligområder for øvrig	8 432	22,3 %	6 649	1 044	739
Sum	37 786	100 %	30 576	3 387	3 823

I tillegg til områdestatistikk etter kommuneplanens arealstrategi vises statistikk på byområder og bydeler. Ved forrige gjennomgang (plangrunnlag for Kommuneplan 2008) ble det konstatert at ca. halvparten av boligbyggingen fant sted i indre by. Denne andelen har nå steget til 55 prosent og de sentrale deler av byggesonen vil trolig også dominere boligbyggingen fremover etter hvert som Fjordbyen realiseres

Figur 14.1 Boligbygging fordelt på byområder i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011*Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen*

Figur 14.2 viser at den dominerende delen av boligbyggingen i perioden har foregått i fire av bydelene. Disse er Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene og Nordre Aker. Det har i perioden vært svært liten boligbygging i de fire bydelene i Groruddalen.

Figur 14.2 Boligbygging fordelt på bydeler i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011.*Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.*

Tabell 14.2 nedenfor summerer opp boligbyggingen etter boligkategori (småhus, lavblokk etc.). Boliger i blokk (5 et. og mer) dominerer med 62,3 prosent andel av "sum boliger". Lavblokk (2-4 et.) har en andel på 13,6 prosent, mens prosentandelen for småhus er 17,3.

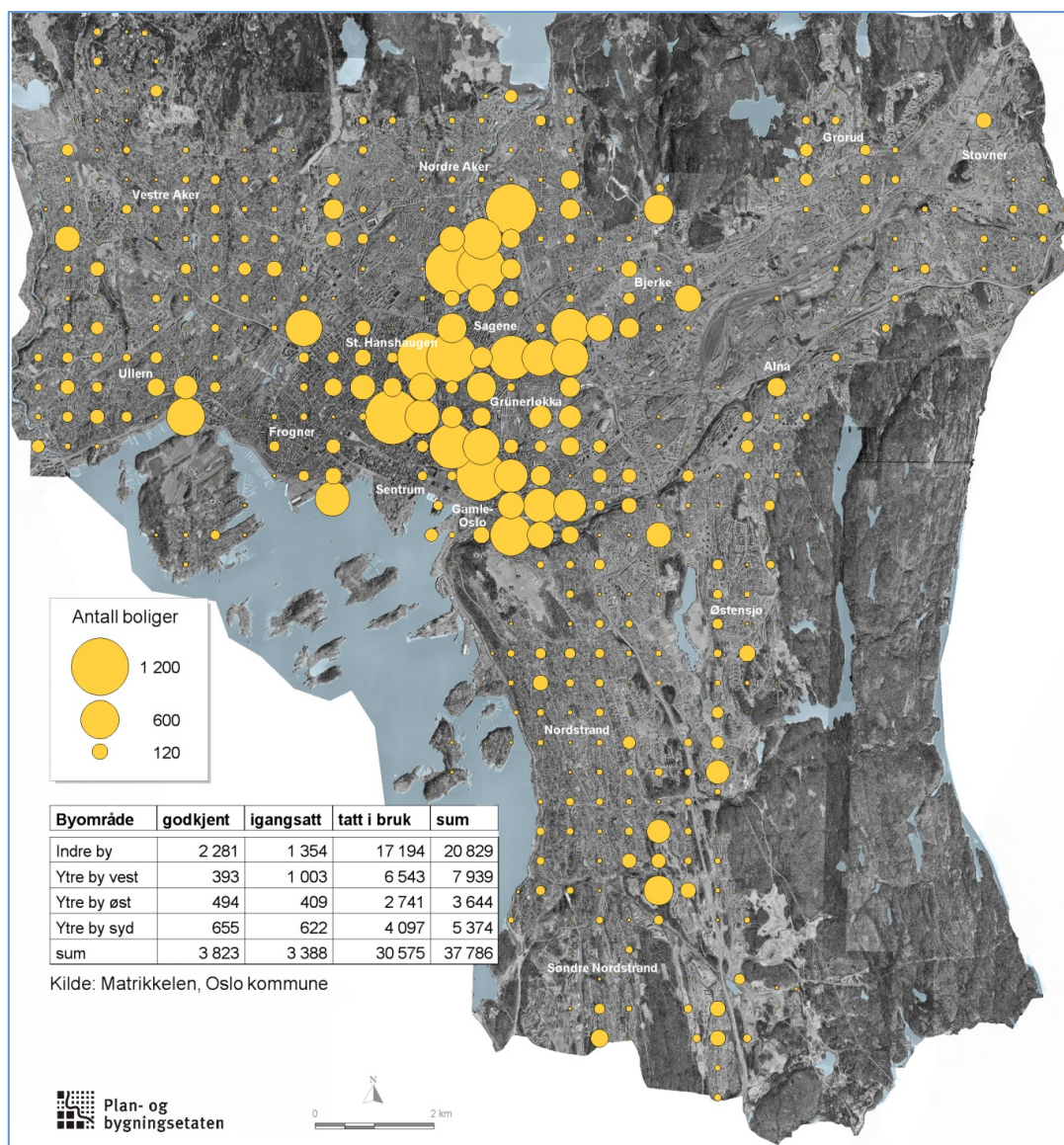
Tabell 14.2 Bygging etter boligkategori i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011.

Kilde: Plan- og bygningsetaten Oslo kommune/Matrikkelen.

Boligkategori	Sum boliger		Tatt i bruk	Igangsatt	Godkjent
Blokk	23355	62,3 %	18951	1580	2824
Bolig i næringsbygg	589	1,5 %	421	7	161
Lavblokk	5094	13,6 %	4430	441	223
Småhus	6472	17,3 %	4879	1089	504
Studentboliger	1990	5,3 %	1783	180	27
Sum*	37500	100 %	30464	3297	3739

*286 boliger er trukket fra (boligtypene boligbrakker, bo-og servicesenter, annen bygning for bofelleskap, anneks).

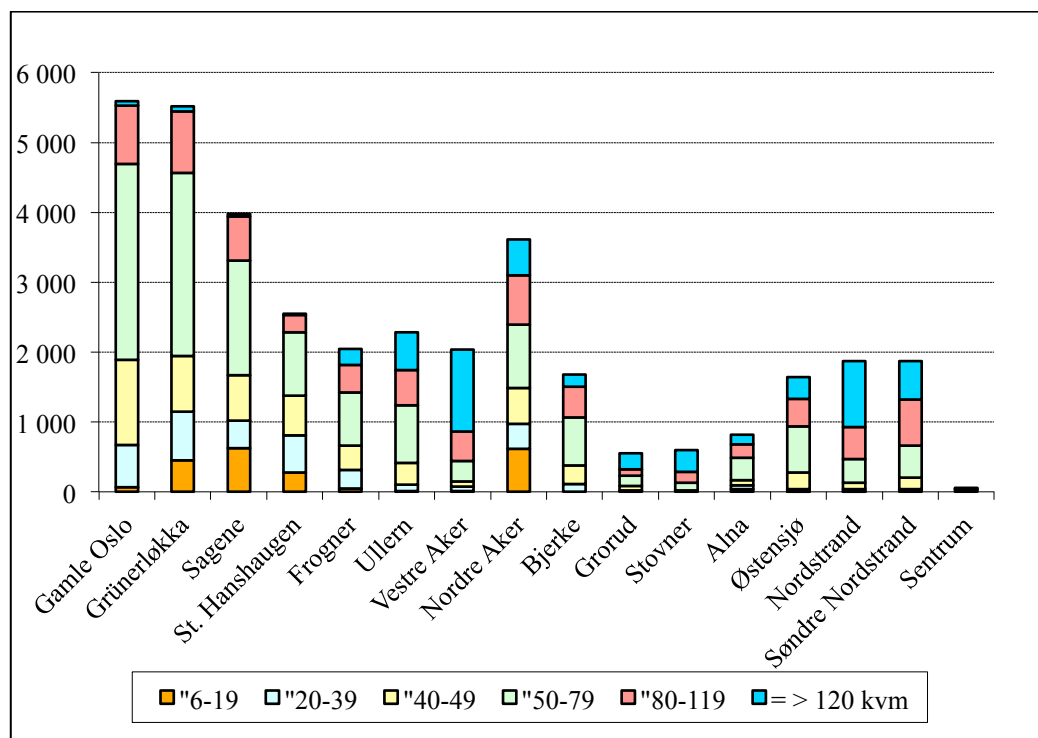
Figur 14.3 Samlet boligbygging i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011 fordelt på rutenett 500 x 500 meter. Kilde: Plan- og bygningsetaten Oslo kommune/Matrikkelen.

Figur 14.4 viser at boliger i mellomstor størrelse har dominert boligbyggingen i indre by mens det i småhuspregete bydeler i ytre by har vært bygging preget av store boliger.

Figur 14.4 Antall boliger inndelt etter boligstørrelse (kvadratmeter) og fordelt på bydeler i perioden 1.1.2000 - 1.1.2011.

Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.

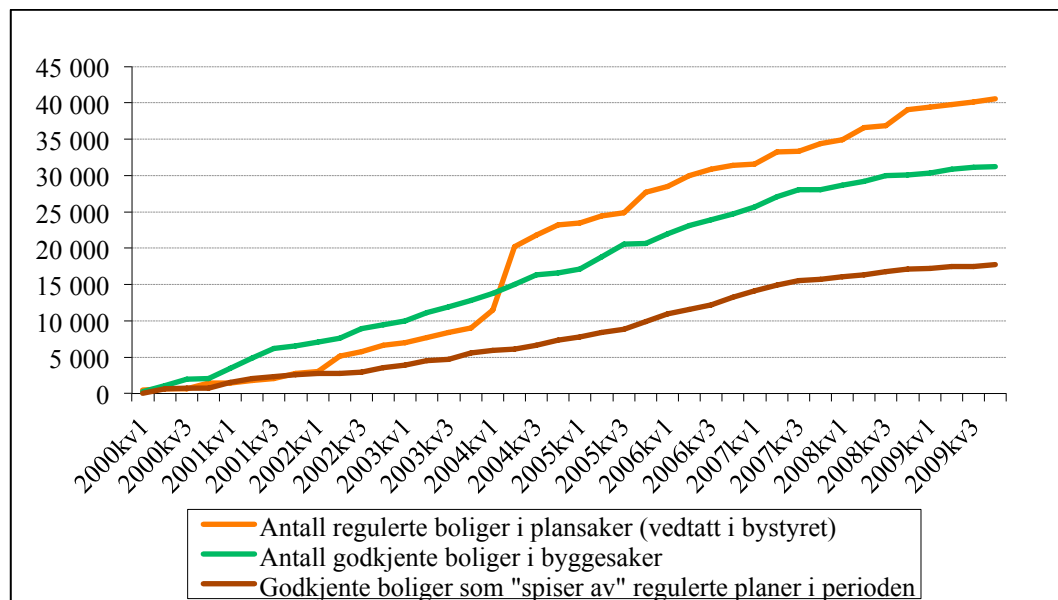

Figur 14.5 viser at det er regulert 40 437 boliger (planvedtak i bystyret) i perioden samtidig som det er godkjent 31 200 boliger for bygging. Den nederste graflinjen viser i hvor stor grad godkjente boliger har ”spist” av reguleringsplaner vedtatt i perioden 01.01.2000 - 01.01.2010. Dette betyr at 13 494 boliger (31 194 minus 17 700) er godkjent i områder som er regulert til boligformål før 01.01.2000. En stor andel av byggingen er med andre ord basert på en eldre planberedskap mens det bygges opp ny kapasitet. Den samlede boligkapasiteten i reguleringen av Bjørvika inngår i figur 14.5 (stadfestet av Miljøverndepartementet i 2004). Summen av de oppfølgende detaljreguleringene i Bjørvika skal til sammen tilsvare boligpotensialet i den stadfestete planen. Figuren viser at Oslo kommunes planberedskap for boliger har styrket seg det siste tiåret. Det er med andre ord regulert mer gjennom planvedtak enn det er godkjent i byggesak.

Figur 14.5 Akkumulerte tall for antall regulerte boliger (planvedtak i bystyret) og antall godkjente boliger (byggesak i Plan- og bygningsetaten). Nederste graflinje viser hvor mange godkjente boliger fra byggesak som "har spist" av regulerte planer. Sammenstilte tall for perioden 1.1.2000 - 1.1.2010.

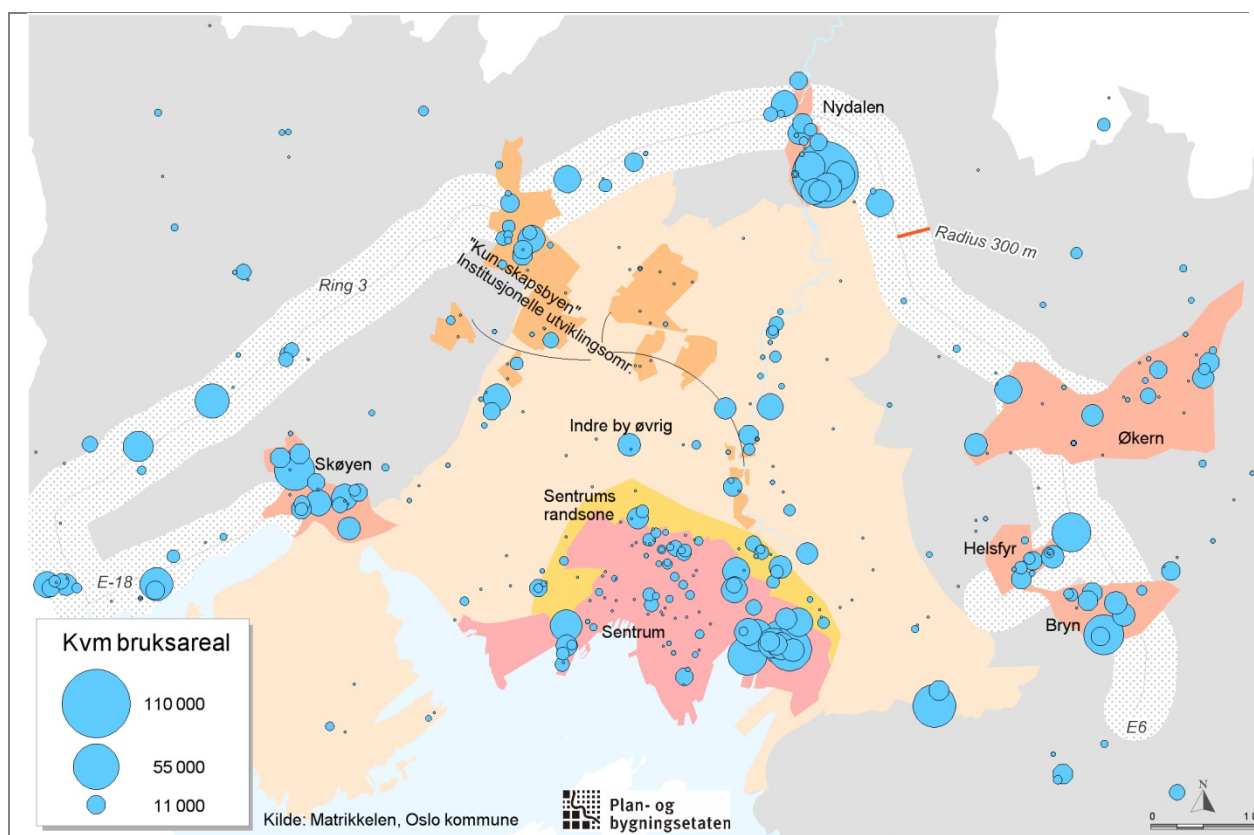
Kilde: Plan- og bygningsetaten (Matrikkelen, Doculive og Regis.)

Næringsutbygging i Oslo

Det er tatt i bruk 3,14 millioner m² næringsareal, mens den samlede næringsutbyggingen (inkludert igangsatt og godkjent) i perioden 1.1.2000 - 1.1.2011 har vært 4,32 millioner m². Av dette utgjør "KIV" - bygninger for "kunnskapsintensiv virksomhet" (sykehus, universitet, forskning, forretning, høyskole, hotell, kontor, kultur) 2,35 millioner m². (54,4 prosent). Kontorbygg utgjør 68 prosent (1,6 millioner m²) av "KIV". Innen regional arbeidsdeling har Oslo en viktig tilretteleggerrolle for disse funksjonene. Statistikken vil aldri bli helt eksakt. De 4,32 millioner m² inkluderer 0,36 millioner m² næringsareal i boligbygg. En andel av dette vil være "KIV", men det kan altså ikke måles når byggtipe/hovedfunksjon er "bolig". "KIV" har derfor mest trolig en andel på mellom 60-65 prosentpoeng.

Det er også verdt å merke seg at påbygg/tilbygg, som her er inkludert i tallene, utgjør 15 prosent både av samlet utbygging og av "KIV". Dette viser at det ligger et utbyggingspotensial også i utvidelse på eksisterende arealer og ikke bare "nye". Det gjelder for så vidt både bolig- og næringsformål.

Figur 14.6 Utbygging for "kunnskapsintensiv virksomhet" (KIV) 1.1.2000-1.1.2011.*Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.*

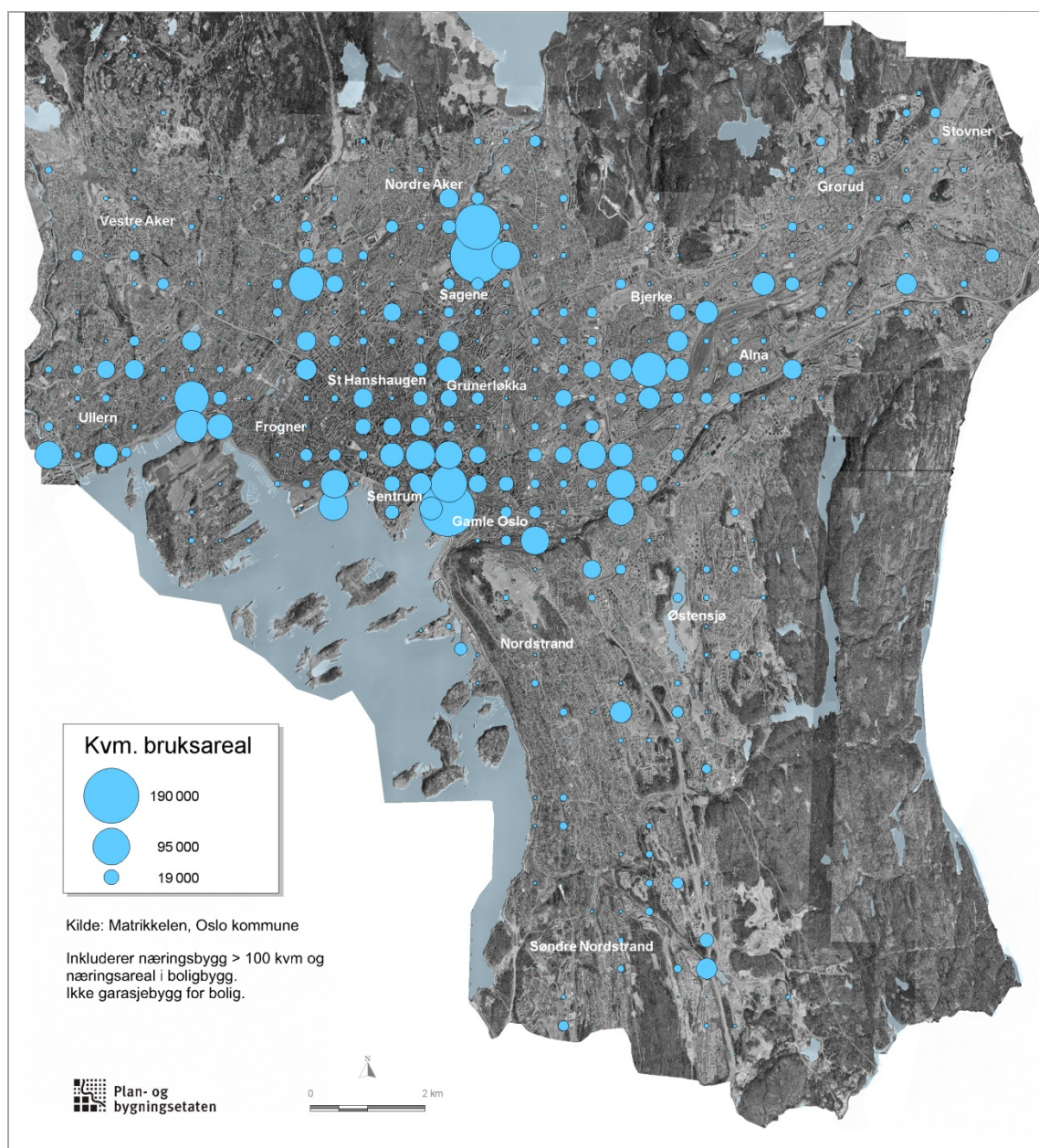
I likhet med figur 14.6 for "Utbygging for kunnskapsintensiv virksomhet", viser kartet for samlet næringsutbygging, figur 14.7 på neste side at utbyggingsmønsteret skjer konsentrert og fordelt i forholdet mellom sentrum/sentrums randsoner og øvrige utviklingsområder.

Næringsutbyggingen har i stor grad foregått i kollektivknutepunkt som Oslo S-området, Nydalen, Skøyen, Blindern-Gaustad, Bryn-Helsfyr og Økern. Arealstrategien har hittil imøtekommet markedets preferanser med hensyn til å tilrettelegge for et bredt utvalg av næringsarealer både med hensyn til prisprofil, størrelse, sentralitet og funksjonalitet. Det bygges nær eksisterende infrastruktur og godkjente/igangsatte bygg viser samme trend.

Næringsutbygging har flere steder, som Skøyen og Nydalen, vært pionerfunksjon i transformasjon av tidligere industriområder. Tendensen de senere årene er at boligandelen øker i områder med næringsbebyggelse.

Figur 14.7 Samlet næringsutbygging i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011. Rutenett 500 x 500 meter.
Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.

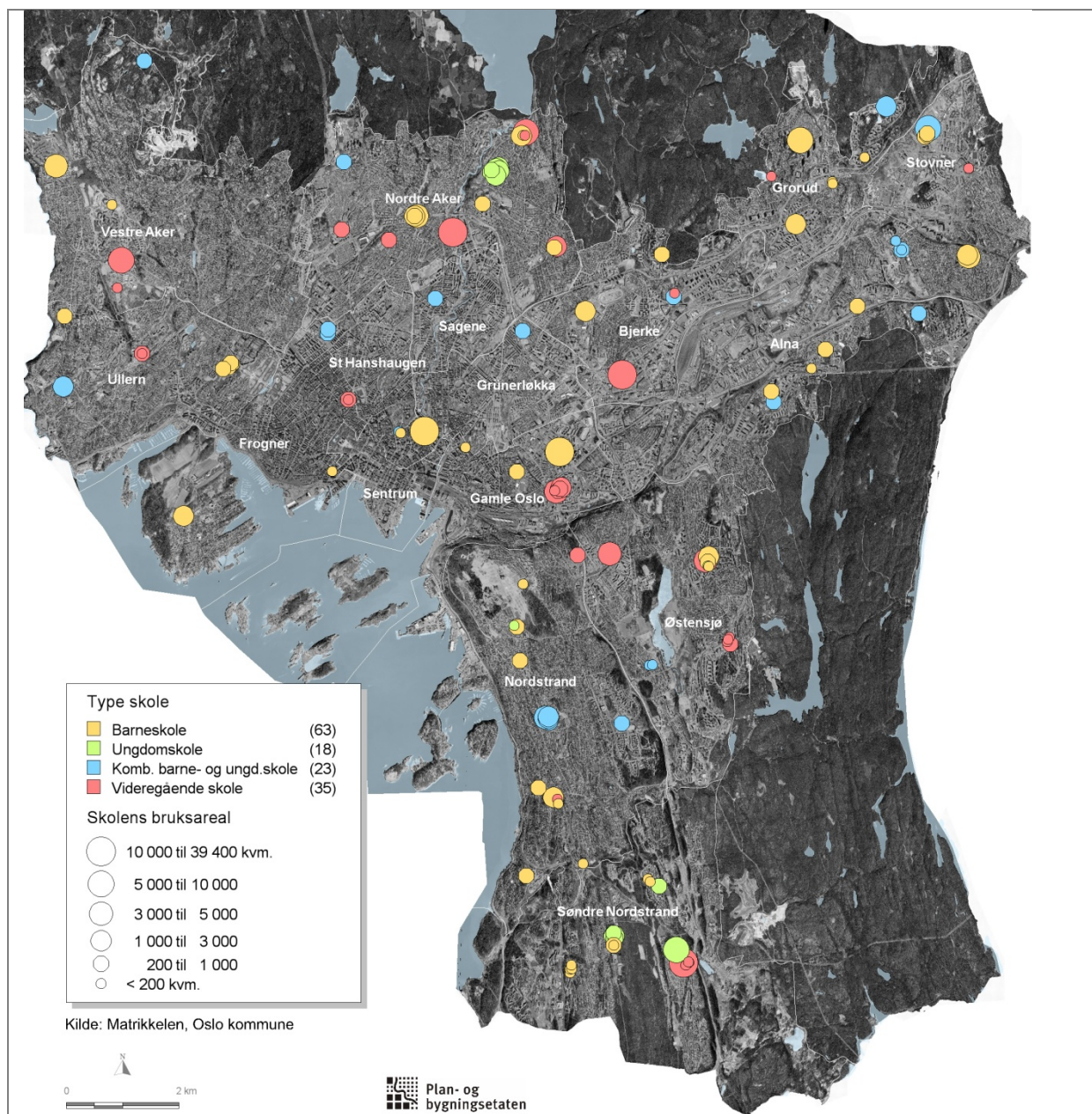

Skolebygging i Oslo

Figur 14.8 viser utbyggingsmønsteret for skolebyggingen i Oslo de siste 11 årene. Samlet utbygging er på 231 000 m² hvorav 146 000 m² (63 prosent) er tatt i bruk, 40 000 m² (17 prosent) er igangsatt og 45 000 m² (20 prosent) har status som godkjent for bygging. En del av sirklene på kartet overlapper. Grunnskolens andel av det totale utbyggingsvolumet er 52,5 prosentpoeng (121 000 m²). Bruksarealet til videregående skole utgjør 110 000 m². Målestokken gjør at det er vanskelig å telle seg frem til antall bygg. Oppgitt areal på kartets sirklene omfatter nybygging i perioden inkl. tilbygg og påbygg av eksisterende skolekompleks.

Figur 14.8 Skolebygging i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011. Antall kvadratmeter bruksareal. Tilbygg/påbygg er inkludert. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.

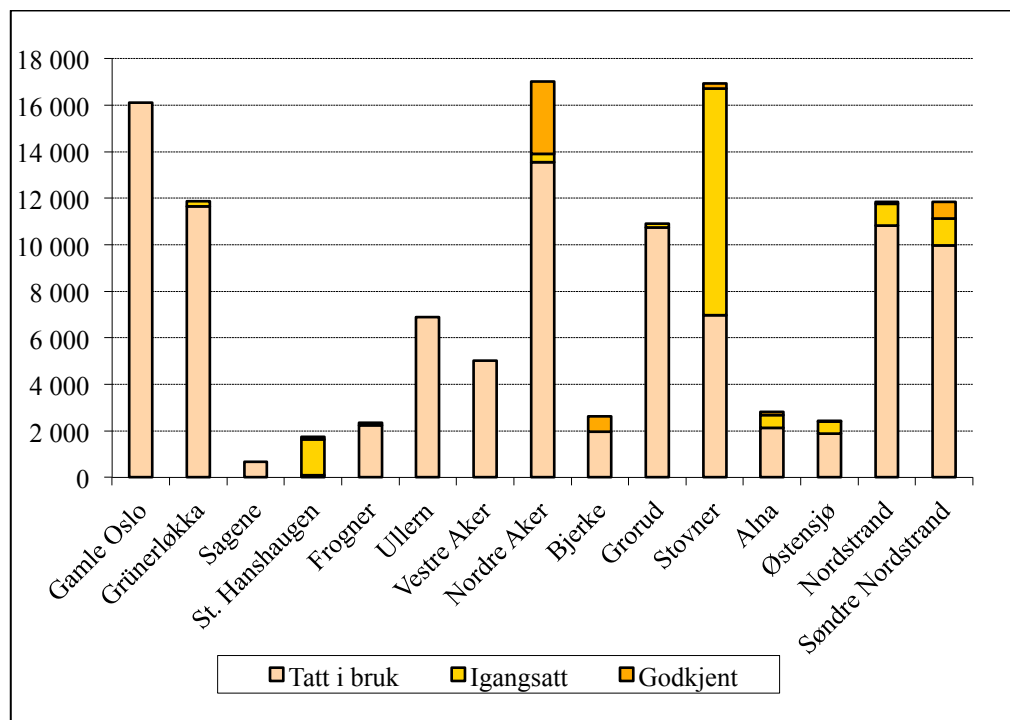

I perioden er det tatt i bruk 45 000 m², igangsatt 25 000 m² og godkjent 40 000 m² til videregående skoler. Godkjent og igangsatt bruksareal (64 prosent) er samlet sett større enn det som er tatt i bruk (36 prosent).

Barneskolen danner basisen for en skolekrets, mens en ungdomsskole gjerne dekker minst 3 skolekretser. Kartet viser at det er bygget en del kombinerte barne- og ungdomsskolebygg. Det er derfor ikke rett frem å sammenlikne kvadratmeter bygget med vekst i barne- og ungdomsskolekullene når det gjelder kombinasjonsbygg ved bruk av skolekretser.

I figur 14.9 er utbyggingen av barne- og ungdomsskoler fordelt på bydelsnivå. Av samlet sett 121 000 m² er 83,5 prosent tatt i bruk, 12,5 prosent igangsatt og 4 prosent godkjent.

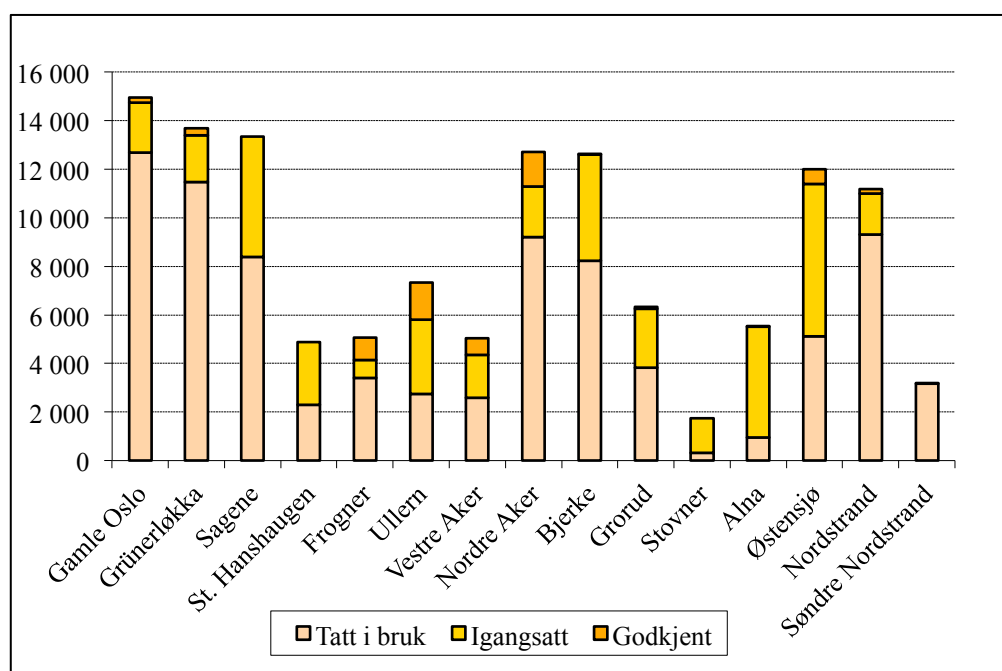
Figur 14.9 Grunnskolebygging (barne- og ungdomsskole) fordelt på bydeler: Kvadratmeter bruksareal godkjent, igangsatt og tatt i bruk i perioden 1.1.2000 - 1.1.2011. Barneskole og ungdomsskole vist sammen. Tilbygg/påbygg er inkludert. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen.

Barnehagebygging i Oslo

Med barnehagebygging i denne sammenheng menes både helt ny barnehage, ombygging til barnehage og utvidelse (tilbygg/påbygg) av eksisterende bygningsmasse.

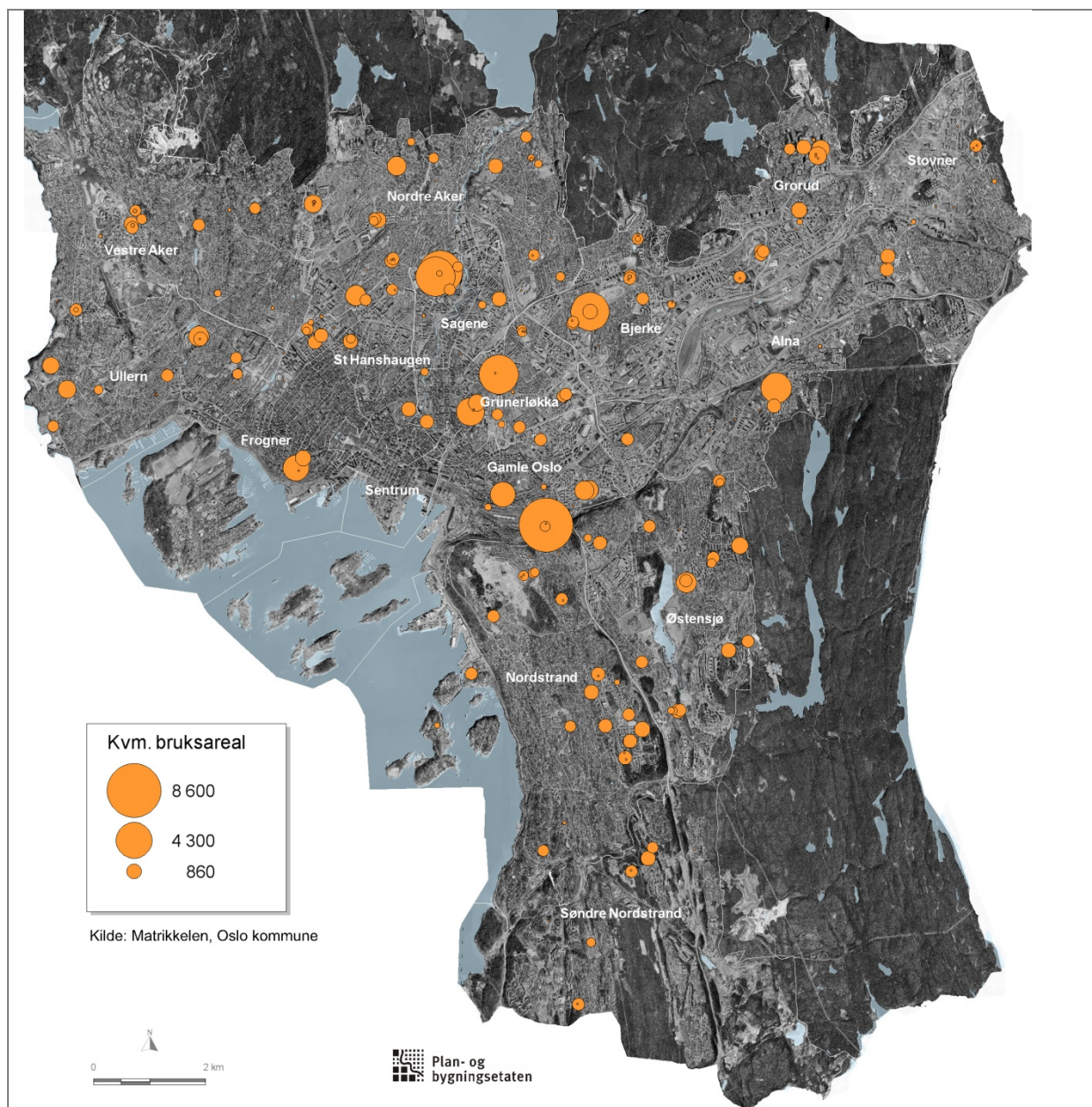
Figur 14.10 Barnehagebygging fordelt på bydeler: Kvadratmeter bruksareal godkjent, igangsatt og godkjent i perioden 1.1.2000 - 1.1.2011. Tilbygg/påbygg og større ombygginger er inkludert. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen/Doculive

Figur 14.10 viser størst byggeaktivitet målt i m² i bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene, fulgt av Nordre Aker, Bjerke, Østensjø og Nordstrand. Samlet bygging er på 129 600 m² hvorav 83 600 m² av disse er tatt i bruk, 40 000 m² igangsatt og 6 000 m² er godkjent.

Figur 14.11 Barnehagebygging i perioden 1.1.2000 – 1.1.2011. Tilbygg/påbygg/større ombygginger er inkludert. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune/ Matrikkelen/Doculive

Oppgitt areal på sirklene i figur 14.10 viser både nybygging, større ombygginger av eldre næringsbygg samt tilbygg og påbygg (ofte trinnvis) til barnehagenes eksisterende bruksareal. Tilbygg/påbygg gjøres sannsynligvis like ofte som bygging av helt nye barnehager. Ombygginger av eldre næringsbygg utgjør ca. 30 000 m². Dette betyr at 23 prosent av barnehagebyggingen har funnet sted som bruksendring av eksisterende bygg.

Det må likevel tas forbehold om en del mindre bruksendringer til barnehager som ikke er fanget opp i statistikken. Barnehager bygget i sokkeletasje på boligbygg eller midlertidige barnehager inngår ikke i tallene.

14.2 Status for grønnstrukturen 2010 og utvikling 2000-2010

Grønnstrukturen i Oslo utgjøres av byens elver med tilhørende grøntbelter som forbinder Marka med sjøen, samt et nett av turveier og små og store grøntområder. Byggesonen, som utgjør ca 1/3 av byens landareal, har en stor andel grønne arealer som imidlertid er noe skjevt fordelt i forhold til den enkelte bydels befolkningstall.

Planmessig utvikling av grønnstrukturen 2000 - 2010

Sammenlignbar statistikk for grøntareal for de siste 10 årene omfatter kun areal som er planmessig sikret gjennom reguleringsplan, det vil si regulert til de "grønne" arealbruksformålene friområde, naturvernområder og friluftsmål. Arealer planmessig sikret gjennom kommunedelplaner eller opparbeidet grøntareal som ikke er sikret, inngår ikke i statistikken. Tabell 14.3 under viser tall for byggesonen for årene 2000 og 2010 (juni).

Tabell 14.3: Regulert grøntareal i år 2000 og 2010.

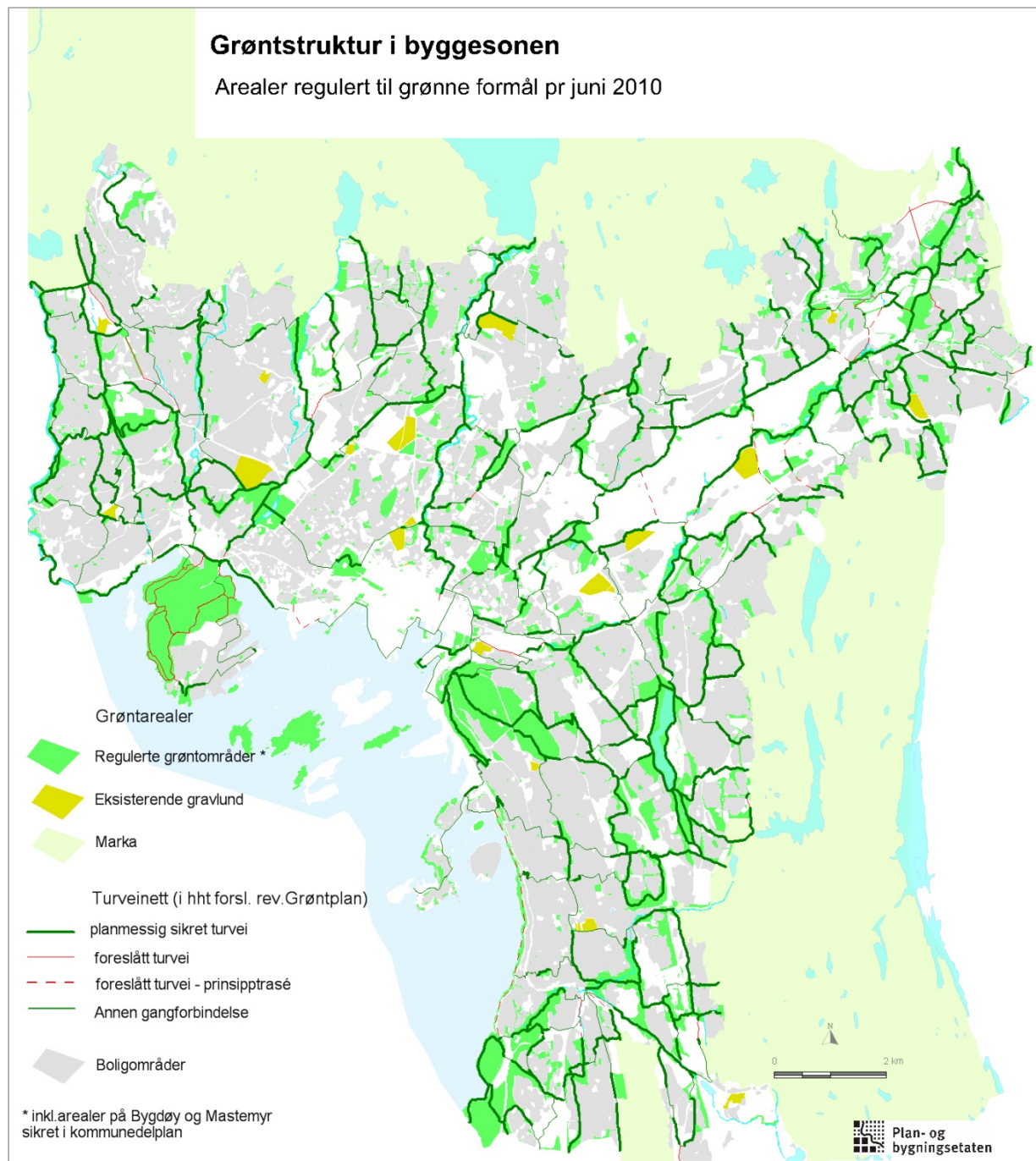
Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune.

År	Regulert grøntareal
2000	22230 daa
2010	23199 daa

Tabell 14.3 viser at det har vært en økning i areal som er sikret gjennom reguleringsplan til grønne formål i perioden. Eksempler på større arealer som er regulert til grønne formål er Østensjøvannet, arealer langs Alna og Ljanselvdalen. Eksempler på områder som er omregulert fra grønne formål er del av Husebyskogen, Bislett og deler av Valle Hovin. Ikke alle disse omreguleringene medfører en endring i faktisk bruk av områdene. Tallene illustrerer utviklingen men gir ikke et fullstendig bilde av situasjonen.

I tillegg til det som er planmessig sikret gjennom reguleringsplaner, er en del areal sikret gjennom bindende kommunedelplaner. Dette er, som nevnt, ikke tatt med i statistikken. Alle de aktuelle kommunedelplanene, bortsett fra Økernplanen som inneholder lite grønne arealer, er imidlertid vedtatt før år 2000 og er derfor ikke relevante for tallene. Til tross for at planmessig sikret grøntareal har økt, viser tall fordelt på antall innbyggere at denne økningen ikke holder tritt med befolkningsveksten. Tallene fra 2000 viser 43,9 m² regulert areal pr. innbygger. I 2010 var tilsvarende tall 39,6 m². Dersom de største arealene sikret gjennom kommunedelplaner (statens eiendommer på Bygdøy og Mastemyråsen) legges til, blir tallene henholdsvis 49 m² og 44 m². Fordeling på byområdene indre og ytre by viser en skjevhet som har økt i perioden.

Figur 14.12 viser arealer sikret i reguleringsplan til friområder, naturvernområder og friluftsområder. I tillegg viser kartfiguren Statens arealer på Bygdøy og et område på Mastemyr, sikret til henholdsvis LNF-område og friområde i kommunedelplanen Fjordbruksplanen. Eksisterende gravlunder og turveinettet, slik disse fremkommer i forslag til revidert Grøntplan, er også tatt med.

Figur 14.12 Grønnstruktur i byggesonen.*Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune***Situasjonen i 2010**

Som forarbeid til kommunedelplan for den blågrønne strukturen i Oslos byggesone (Grøntplanen) har det vært gjennomført et omfattende kartleggingsarbeid for å få bedre kunnskap om ubebygde områder i byggesonen. Det er kartlagt arealer som oppleves som allment tilgjengelig og som brukes som friområder, uavhengig av reguleringsformål. I registreringene er det områdenes funksjon i forhold til allmennhetens rekreasjon som har vært det primære. I tillegg til faktiske grøntområder, er planmessig sikrede grøntområder registrert uavhengig av bruk og tilgjengelighet.

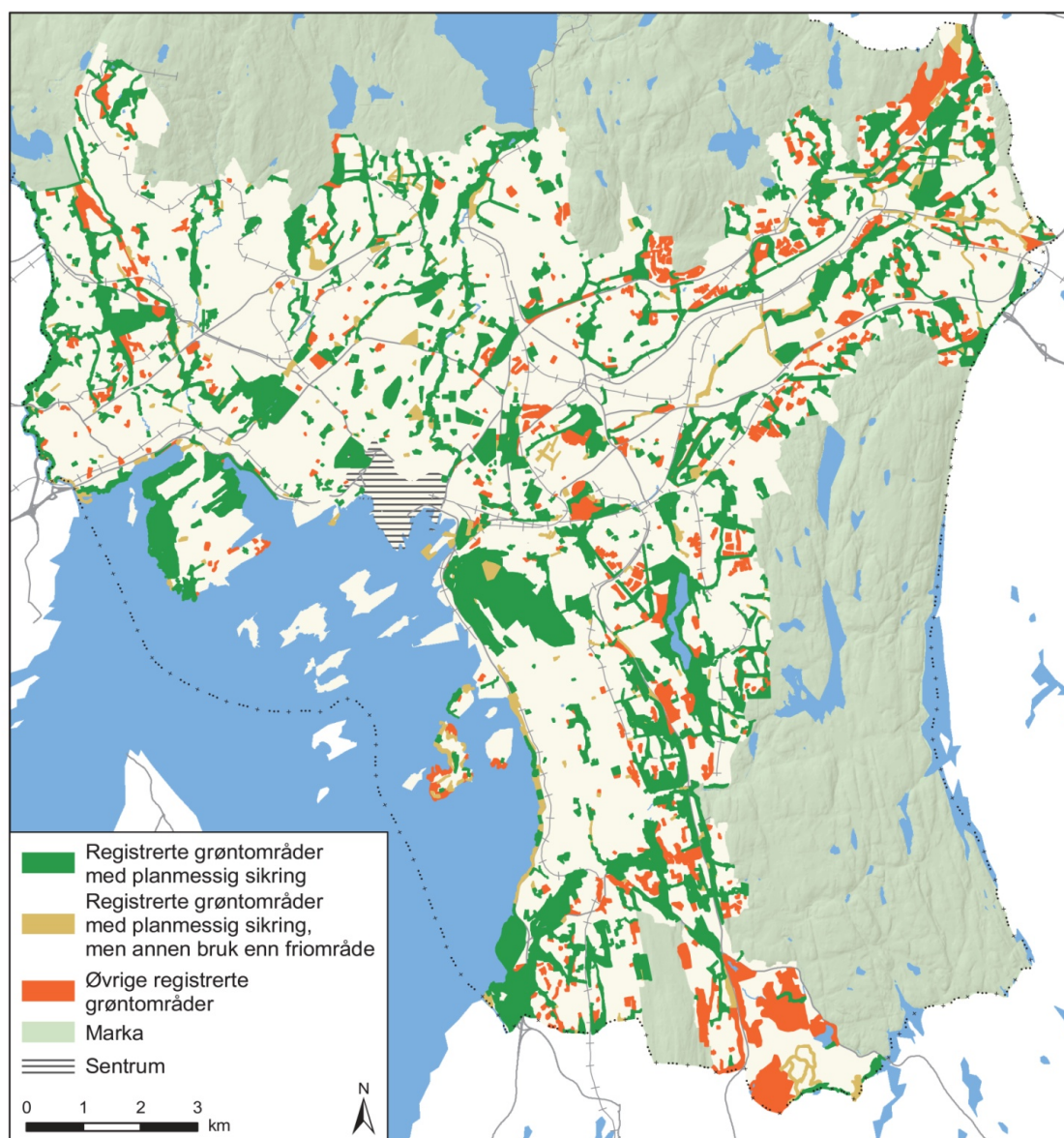
Tallene for planmessig sikret grøntareal fra dette registreringsarbeidet kan ikke sammenliknes direkte med statistikken for regulert grøntareal. Grunnen er at registreringene foreløpig ikke omfatter arealer i bydel Sentrum (med unntak av Slottsparken og Vaterlandsparken) eller friluftsoyene.

I registeret omfatter dessuten begrepet ”planmessig sikring” også juridisk bindende kommunedelplaner. I tillegg har det i registreringsarbeidet av praktiske grunner vært satt en nedre arealgrense på grøntområdene på 1 dekar.

Tabell 14.4 Registrerte grøntområder pr. mai 2009 etter planstatus. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Registrerte grøntområder - Planstatus	daa
Planmessig sikret	23710
Ikke planmessig sikret	7588
Totalt	31298

Figur 14.13 Registrerte grøntområder pr. mai 2009. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

I kategorien ”ikke planmessig sikret grøntområde” ligger alle andre arealbruksformål enn de som i statistikken er brukt som ”grønne” formål (friområder, naturvernområder og friluftsområder) i tillegg til uregulert areal. Dette omfatter også enkelte formål som kan karakteriseres som ”grønne”. Det dreier seg blant annet om områder regulert til spesialområde: bevaring (landbruks- og kulturlandskap) (deler av områdene rundt Østensjøvannet), spesialområde: fredet som naturminne (Malmøya) eller landbruksområder.

I den grad disse arealene oppfattes som allment tilgjengelige, er de med i grøntregistreringene. Selv om arealene ikke omtales som planmessig sikret i denne sammenheng, har de en sikring som ivaretar at arealene skal opprettholdes som en del av grønnstrukturen. Hoveddelen av de registrerte grøntområdene er i kommunalt eie. Også når det gjelder grøntområder som ikke er planmessig sikret, er den kommunale andelen dominerende. De privateide utgjør ca. 38 prosent, omtrent halvparten av dette eies av borettslag eller sameier.

Grøntplanen

Revidert kommunedelplan for den blågrønne strukturen i Oslos byggesone, Grøntplanen, lå ute til offentlig ettersyn juni-september 2009. Forslaget ble av Plan- og bygningsetaten oversendt for politisk behandling i april 2010. I etatens planforslag ligger det inne forslag om sikring av 835 dekar som park, natur- og friområder, i tillegg til at alle allerede sikrede arealer foreslås opprettholdt. I tillegg er ca. 1 000 dekar vist som park-, natur- og friområder som forventes sikret i annet pågående eller forventet planarbeid. I forbindelse med utarbeidelse av Grøntplanen ble det gjennomført en dekningsanalyse som ble brukt som utgangspunkt for forslag om sikring av grøntområder.

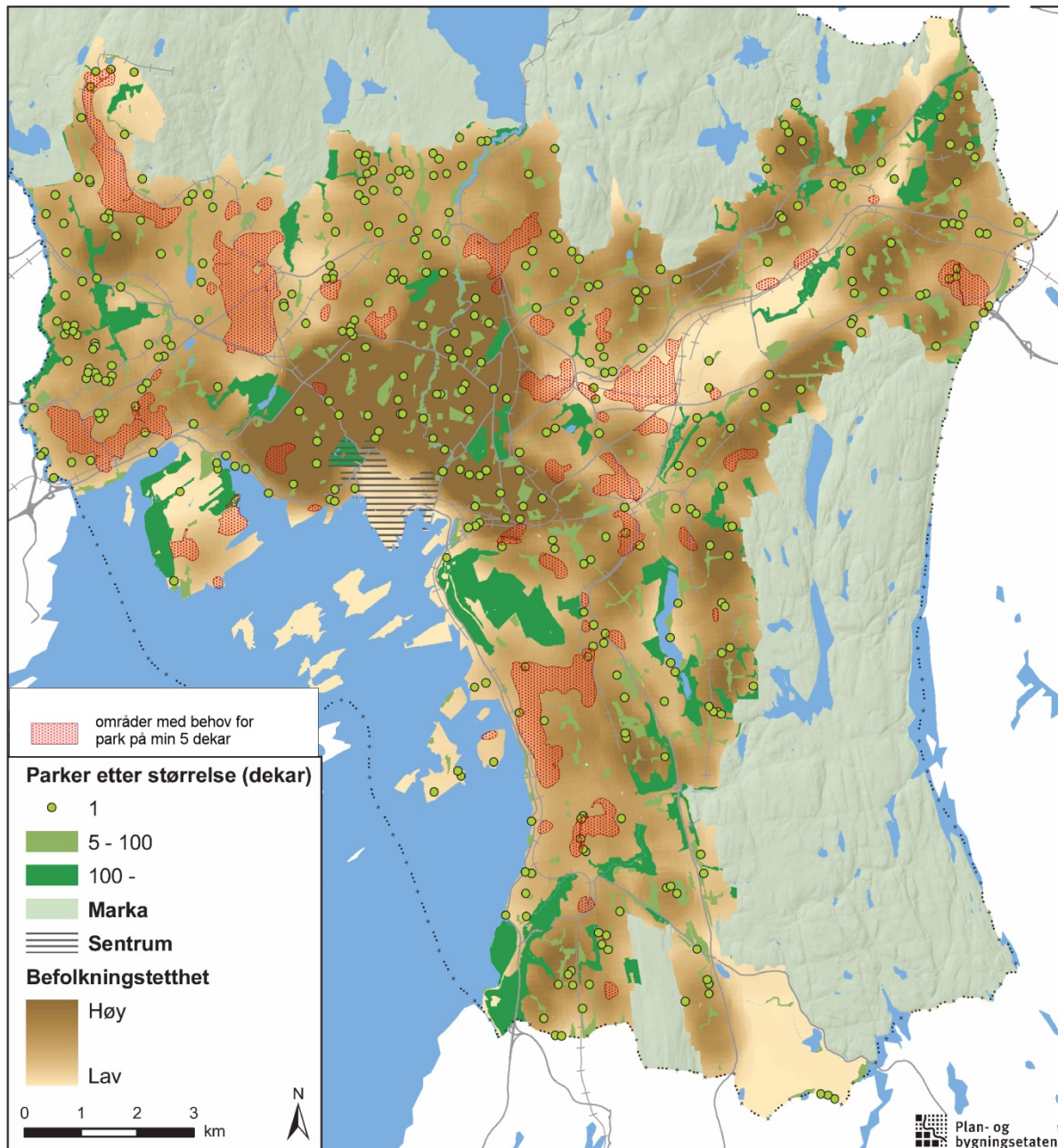
Opparbeiding og erverv av friområder

I byggesonen har hovedfokus de siste årene vært på å opparbeide turveistrekninger som mangler. I perioden 2000 – 2010 er det opparbeidet totalt omkring 11 km nye turveistrekninger. Over halvparten av disse turveistrekningene er opparbeidet i perioden mars 2008 – juni 2010. Opparbeidingen har skjedd hovedsakelig i Groruddalen. I tillegg er Ljanselva prioritert. Omlag 80 prosent av det samlede turveinettet i byggesonen er nå opparbeidet. Med etableringen av Friområdeprosjektet i 2005 er det de siste årene blitt gjort en økt innsats for å erverve friområder. Det er særlig fokusert på erverv av manglende turveilenker eller andre attraktive områder for uteopphold langs vassdrag og i strandsonen.

I figur 14.14 vises områder med behov for park på minimum 5 dekar. Dette er områder der det, med utgangspunkt i planmessig sikrede grøntområder i tillegg til Grøntplanens foreslåtte nye parker, er lenger enn 500m gangavstand til park på min 5 dekar. Kartet viser dessuten planmessig sikrede parker, sammenstilt med en illustrering av befolkningstettheten. Det fremgår at, til tross for at indre by har en relativt god avstandsmessig dekning av parker, er utfordringen her at en høyere befolkningstetthet innebærer en høyere belastning på parkene. Tilsvarende er det områder i ytre by der behovsområdene per i dag ikke omfatter så mange bosatte. Her kan imidlertid behovet få betydning ved en senere byutvikling. ”Park” er her definert som allment tilgjengelige grøntarealer.

Figur 14.14 Planmessig sikrete parker og områder med behov for park på minimum 5 dekar, sammenstilt med befolkningstetthet. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

14.3 Om boligpotensialet i byggesonen

Per 01.01.2011 er det registrert et foreløpig potensial i byggesonen for bygging av 65 200 nye boliger. Potensialtallet er basert på ulike kilder, men hovedtyngden kommer fra porteføljen av innsendte reguleringsplaner. Potensialtallet inkluderer også 7 200 boliger godkjent for utbygging eller med igangsettingstillatelse. I tillegg fremkommer et betydelig potensial på næringsarealer hvor flere av disse er dokumentert også i arealstrategien i Kommuneplan 2008.

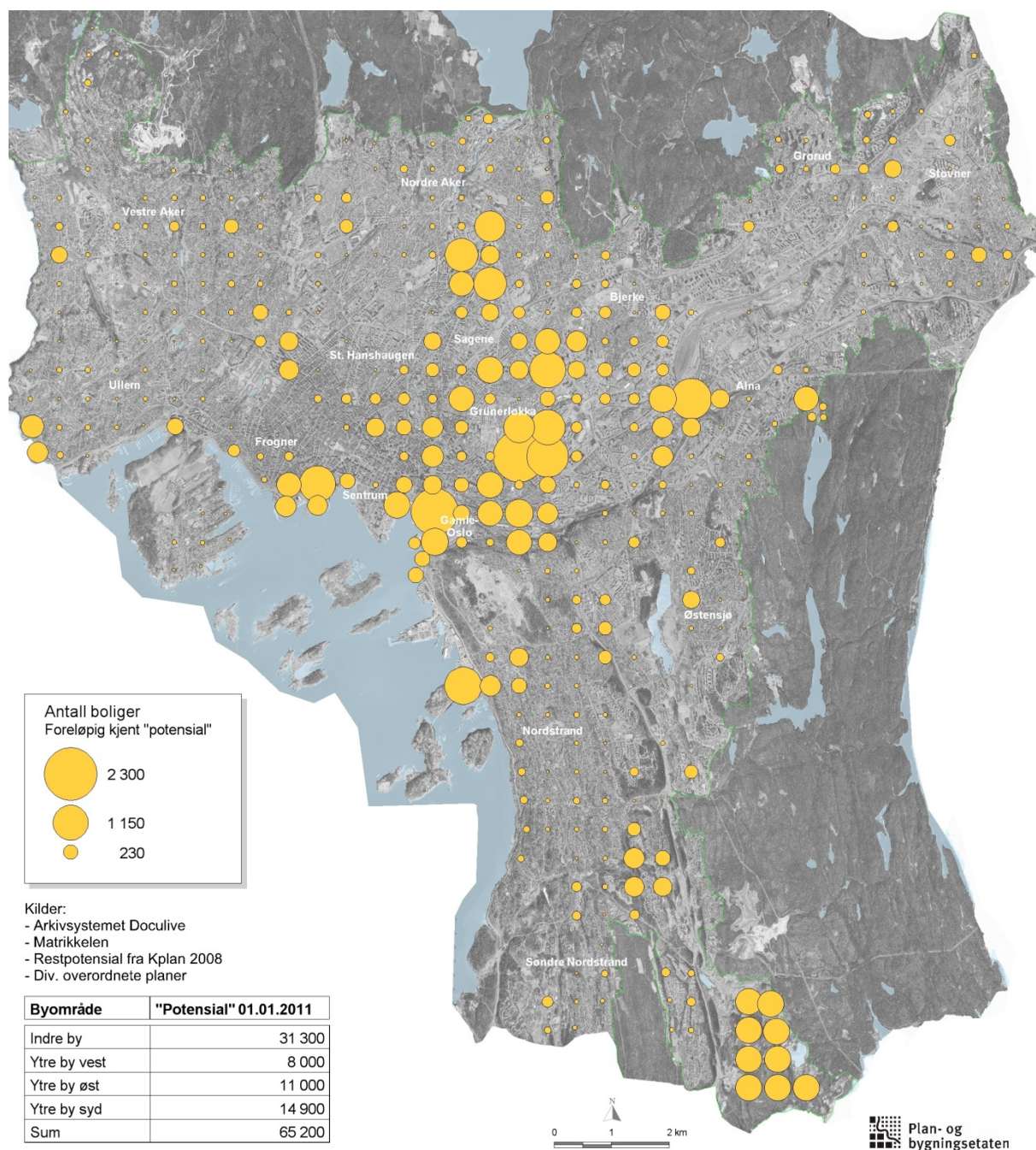
Denne delen av potensialet gjenspeiler vurderinger av hvor fremtidig byutvikling sannsynligvis vil finne sted, som for eksempel på Ensjø, Økern og Breivoll.

Boligpotensialet fordeler seg med 48 prosent i indre by, 23 prosent i ytre by syd, 17 prosent i ytre by øst og 12 prosent i ytre by vest. Potensialfordelingen på byområder er prosentvis nokså identisk med tallene for plangrunnlaget til Kommuneplan 2008.

Boligbyggebehovet i kommende planperiode er anslått til mellom 83 000 og 100 000 boliger. I forhold til potensialtallet angitt her, mangler det dermed mellom 17 800 – 34 800 boliger. Det er i arbeidet med den juridisk bindende arealdelen at boligberedskapen justeres og bringes i balanse med forventet byggebehov.

Figur 14.15 Boligpotensial per 01.01.2011 fordelt på rutenett 500 m x 500 m.

Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

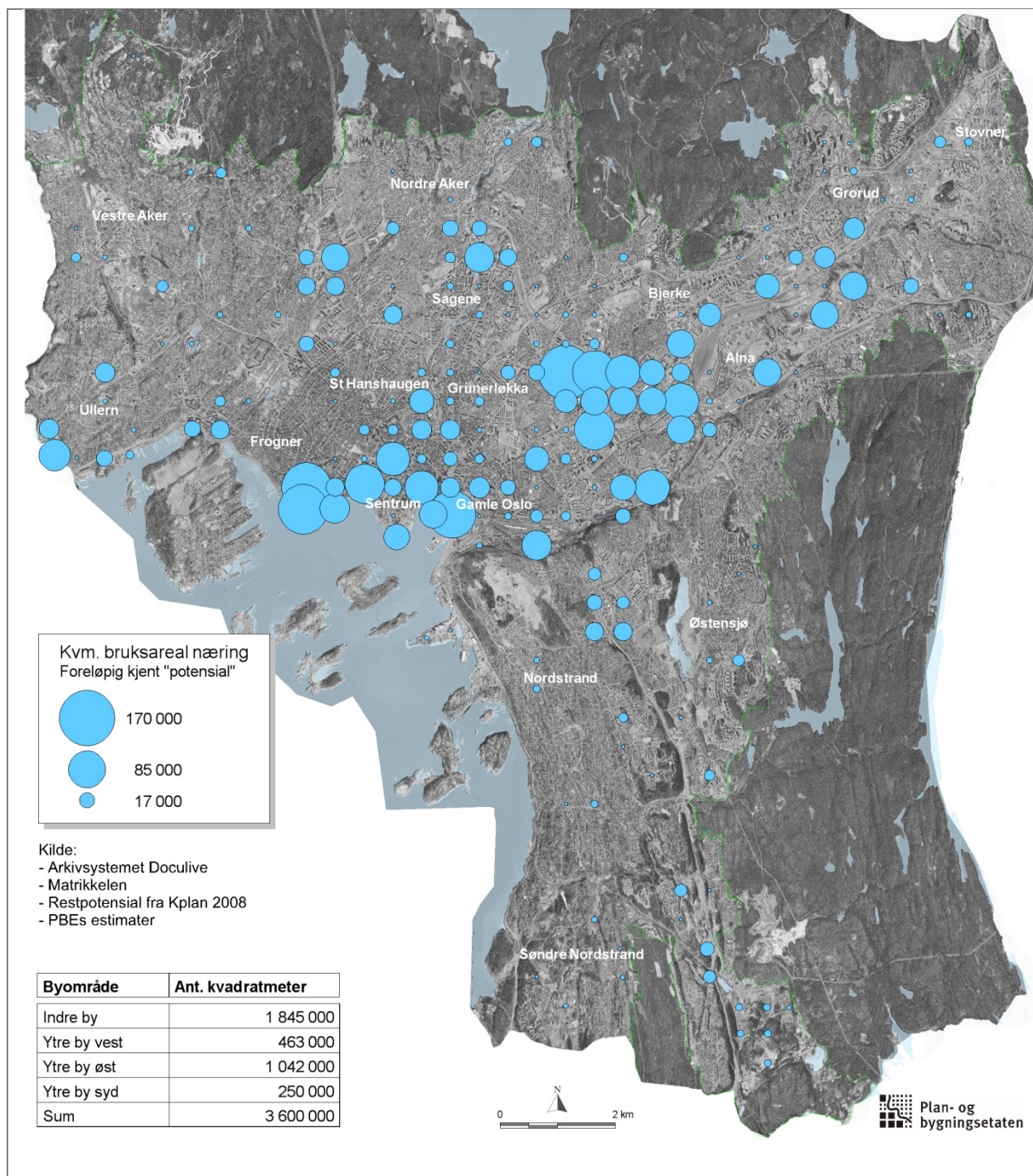
14.4 Om næringspotensialet i byggesonen

I en gjennomgang av arealpotensialet for næringsformål per 01.01.2011, er det registrert et foreløpig potensial på 3 600 000 kvadratmeter, jf figur 14.16. Oversikten er basert på ulike kilder og ordnet i et rutenett slik det fremgår av kartfiguren. Fordelt på byområder har indre by 51 prosent av oppgitt potensial med tyngdepunkt i sentrum og Fjordbyen. Men også i sonen mellom indre by øst og nedre Groruddalen. Ytre by øst har 29 prosent, ytre by vest har 13 prosent og ytre by syd har 7 prosent av foreløpig kjent potensial.

Tallene fremkommer i plan- og byggesaksregistre, men også gjennom vurderinger av hvor fremtidig byutvikling sannsynligvis vil finne sted. En stor andel av potentialet er også dokumentert i Kommuneplan 2008. I tillegg fremkommer et betydelig potensial på tidligere lavt utnyttete næringsarealer. Det reelle potentialet for næring kan være betydelig høyere enn angitt på kartet. Særlig gjelder dette i Groruddalen. Men potentialet vil være avhengig av hvilket byplangrep som velges og graden av flerfunksjonalitet i den fremtidige byutviklingen (samlokalisering og flerfunksjonalitet mellom bolig, næring/ kulturaktiviteter og sosial infrastruktur).

Beredskapsbehovet i Oslos byggesone antas å ligge i intervallet 5 - 6 millioner m² næringsareal. I forhold til registrert potensial er det dermed en underdekning på 1,4 – 2,4 millioner m². Det er i arbeidet med den juridisk bindende arealdelen at beredskapen justeres og bringes i balanse.

Figur 14.16 Arbeidsplasspotensial per 01.01.2011 vist som kvadratmeter bruksareal i rutenett 500m x 500m. Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

14.5 Sosial infrastruktur – behov for skoler og barnehager frem mot år 2022

Behovet for sosial infrastruktur (skoler og barnehager) baserer seg på geografisk fordelt befolkningsfremskrivninger og kapasitetsdata for sosial infrastruktur. Eksisterende boligplaner er en viktig del av grunnlaget og det presiseres at analysen av det beregnede behovet for barnehage- og grunnskoleplasser bare er riktig hvis boligbyggingen i planporteføljen realiseres.

Selv da er det naturlig nok heftet usikkerhet rundt antall barn områdenivå. Analyseverktøyet er utviklet med tanke på å vise overordnede trender, ikke til å forutsi eksakte behov. Kartene er supplert med sirkler som viser eksisterende og planlagte skoler/barnehager og deres kapasitet.

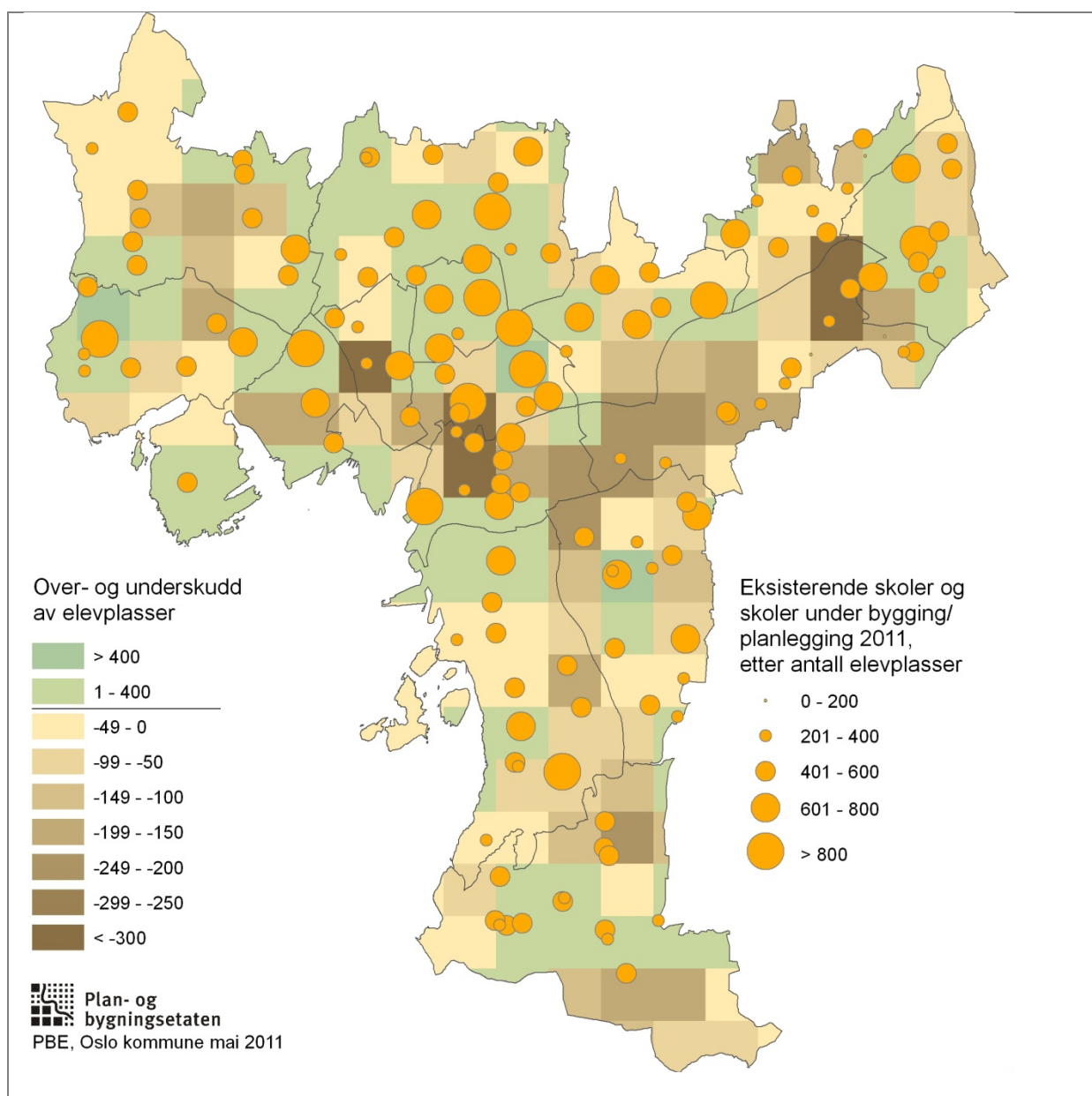
Elevplasser

I analysen er barn i skolepliktig alder regnet som én gruppe og ikke delt opp i årskull. Alle elevene er regnet til den skolen som ligger nærmest, men maksimalt 1 500 meter fra bostedet.

Datagrunnlaget er levert av Utdanningsetaten i mai 2011 og omfatter eksisterende skoler samt utvidelser og nye skoler som er planlagt gjennomført før 2022. Kapasiteten ved den enkelte skole er basert på Utdanningsetatens vurdering av tilgjengelig kapasitet.

Figur 14.17 Behov for elevplasser i grunnskolen 2022 vist som over- og underskudd av elevplasser fordelt på rutenett 1 000 m x 1 000 m samt antall elevplasser for eksisterende og planlagte skoler.

Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Figur 14.17 viser over- og underskudd av elevplasser i byggesonen for ruter på 1 000 m x 1 000 m samt antall elevplasser for eksisterende og planlagte skoler. Figuren som viser elevplassbehovet gir et sammensatt bilde, men med en rimelig god dekning i flere områder av byen. Fordelt på byområder har ytre by vest samlet sett en overdekning, mens indre by, ytre by syd og ytre by øst har underdekning. Ellers viser kartet at skolekapasiteten lokalt vil være anstrengt flere steder. Like øst og nord for sentrum viser de mørkeste rutene underskudd på mellom 350 og 600 elevplasser pr rute (1 km²). Figuren presenterer et områdevis behovsbilde selv om detaljene noen steder kan være villedende. Behovet vil være der, men det er vanskelig å tidfeste når utviklingsområder som for eksempel Gjersrud-Stensrud fremstår som ferdig utbygd.

Barnehageplasser

I analysen av barnehagebehovet legges det til grunn at hvert barn regnes til den nærmeste barnehagen inntil 500 meter i luftlinje. Metoden viser et lokalt behov selv om det presiseres at Oslo er ett opptaksområde og at det ikke er noe mål i seg selv at alle skal ha en barnehageplass innenfor en radius på 500 meter. I Kommuneplan 2008 ble full dekning av behovet for barnehageplasser beregnet ut fra at 83 % av barna går i barnehage. Dekningsgraden for Oslo samlet er i denne analysen, i tråd med byrådets endrete mål, satt til 87 prosent. Dekningsgraden for barn i barnehage varierer fra bydel til bydel. Dekningsgraden på 87 prosent er et veid gjennomsnitt av antatt dekningsgrad ved full behovsdekning i de enkelte bydelene.

Barn i barnehagealder er i analysen betraktet som én gruppe, selv om behovet for inneareal for ett- og toåringer i planleggingssammenheng er 1,5 ganger større enn innearealbehovet for tre- til femåringer³⁸. Det er imidlertid ikke noe datagrunnlag tilgjengelig som differensierer mellom plasser for små og store barnehagebarn. Oslo kommune har ikke ulike krav til størrelsen på utearealene for barnehager i indre og ytre by, men kommunen velger i større grad å godta avvik fra veiledende norm for utearealer for barnehager i indre by enn for barnehager i ytre by³⁹. Analysen gir imidlertid en troverdig beskrivelse av hvor behovet for barnehager er størst, men tallfestingen av underskudd og overskudd er mer usikker.

Beregningen av kapasiteten i barnehagene med data per mai 2011 bygger på oversikt over eksisterende barnehager (kommunale, private, bedrifts- og familiebarnehager) og plan- og byggesaker under behandling i Plan- og bygningsetaten som innbefatter barnehager. Det er stor aktivitet i prosjektering av barnehager og utfallet av sakene under behandling er langt mer usikre enn skolesakene både med hensyn til antall plasser og positivt eller negativt utfall.

En mulig feilkilde kan være at flere av de midlertidige barnehagene (paviljonger) er planlagt erstattet med permanente barnehager i planporteføljen. Det tilgjengelige datagrunnlaget er mangelfullt med hensyn til hvilke barnehager som planlegges revet og kapasiteten til disse. Siden både eksisterende og planlagte barnehager er tatt med, vil analysen av behovet for barnehageplasser ha noen feil. Imidlertid vil en feilaktig overkapasitet i en barnehage bare ha en begrenset lokal innvirkning. Det er viktig å presisere at kartet presenterer et overordnet bilde og at detaljene noen steder kan være villedende.

³⁸ Normen for uteareal er seks ganger normen for inneareal. Når normen for inneareal skiller på små og store barn vil det samme skille også gjelde for uteareal.

³⁹ Arealnormen i Barnehageloven differensierer mellom små (<3 år) og store barn. Kartene her viser over- og underskudd av plasser, ikke areal.

De oransje sirklene illustrerer mønsteret i barnehagedekningen. Av grafiske hensyn er barnehager i nærheten av hverandre symbolisert som ett punkt med summen av antall barnehageplasser. Figur 14.18 viser at barnehagebehovet har et sammensatt bilde med en rimelig god dekning i mange områder i byen. Behovet for nye plasser vil være stort i ytre by øst og ytre by syd samt et betydelig underskudd i enkeltområder i indre by (ned mot 700 plasser nord og øst for sentrum) Også byutviklingsområder som Breivoll, Økern og Gjersrud-Stensrud fremviser, naturlig nok, et udekket fremtidig behov.

Figur 14.18 Behov for barnehageplasser 2022 vist som over- og underskudd av barnehageplasser inndelt i rutenett 1 000 m x 1 000 m samt eksisterende plasser og antall plasser under bygging/planlegging.

Kilde: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

